

પ્રકાશક

જો મોગીલાલ જ સાહેબરા,
અધ્યક્ષ, ગુજરાતી વિભાગ,
મ સ વિશ્વવિદ્યાલય,
વડોદરા

આવૃત્તિ પહેલી
પ્રત ૫૦૦

વિ સ ૨૦૦૧
ઈ સ ૧૯૫૩

મૂલ્ય પાંચ રૂપિયા

પ્રાપ્તિસ્થાન
પ્રાચ્ય વિજ્ઞાનમંદિર,
વડોદરા

મુદ્રક

રમણલાલ જી પટેલ, વ્યવસ્થાપક,
સાધના પ્રેસ, રાજપુરા, વડોદરા.

આમુખ

પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર તરફથી મુલ્યત્વે સંસ્કૃત હસ્તલિખિત પોથીઓ મેઝવી એમાંથી યોગ્ય પોથીનું પ્રકાશન વર્ષોથી ચાલી રહ્યું છે. 'ગાયકવાડ ઓરિયેન્ટલ સિરીઝ' માં એવાં સો ઉપરાંત પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થયાં છે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનો હસ્તલિખિત મંડાર પણ વિપુલ છે. એમાંથી યોગ્ય સાહિત્યનું પ્રકાશન પણ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. આ હેતુ લક્ષમાં રાખી, વડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલાની યોજના તૈયાર કરવામાં આવી છે. આ યોજના અનુસાર આ પ્રથમ પુસ્તક બહાર પડે છે, અને એવું એક પુસ્તક દર વર્ષે બહાર પાડવાની આશા રાખાય છે.

આ પ્રકારના સંશોધનનો ઉપયોગ એકદમ પહેલી નજરે ચઢે નહિ પણ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ માપાની દૃષ્ટિએ તેમ જ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ આ પ્રકારનાં સંશોધનો પુષ્કળ પ્રકાશ પાડે છે અને માટે જ ઉપયોગી છે. આ પુસ્તકના નિવેદનમાં ડૉ. સાંડેસરા લખે છે કે:—
“આ ગ્રન્થમાલાના પ્રસિદ્ધ થતી કૃતિઓ તથા એના શબ્દકોશો પૈતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી પાડશે તથા અન્ય મળિનીભાષાઓના પ્રાચીનતર યુગોના અધ્યયનમાં પણ ઉપયોગી થશે એવી આશા છે.” પુસ્તક પાછળ જે શબ્દકોશ આપ્યો છે તે માપાની દૃષ્ટિએ અતિશય ઉપયોગી થઈ પડશે એમાં તો જરા પણ શંકા નથી. આશા છે કે આ પ્રકાશનનો ગુજરાતના વિદ્વાનો તેમ જ અન્ય ભાષાશાસ્ત્રીઓ યોગ્ય સત્કાર કરે.

અનુક્રમ

આમુખ	....	....	....	....	..
નિવેદન	....	....	....	....	૧-૩
પ્રસ્તાવના	....	....	....	....	૪-૨૯
<p>જૂનું ગુજરાતી ગદ્ય-૪; 'વાલાવબોધ' એટલે શું ?-૭; 'પટ્ટિશતક પ્રકરણ' અને તેનો કર્તા-૯; 'પટ્ટિશતક'ના વાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ-૧૩; (૨) જિન- સાગરસૂરિ-૧૪; (૩) મેઘસુન્દર ઉપાધ્યાય-૧૫; 'પટ્ટિ- શતક'ના અન્ય વાલાવબોધો-૨૨, હાથપ્રતો અને શંપાદન- ૨૪; અનુલેખ-૨૬.</p>					
પટ્ટિશતક પ્રકરણ-ત્રણ વાલાવબોધ સહિત ..	..	..	..	..	૧-૧૬૦
પરિશિષ્ટ ૧. નેમિચન્દ્ર મંડારી-વિરચિત					
	જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન				૧૬૧-૬૫
પરિશિષ્ટ ૨. નેમિચન્દ્ર મંડારી-વિરચિત પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર. ..					૧૬૬
'પટ્ટિશતક' ની પ્રાકૃત ગાથાઓની સૂચિ	....	....	....	....	૧૬૭-૬૯
શબ્દકોશ	....	...	...	....	૧૭૦-૯૩

મુખપૃષ્ઠ-ઉપયોગમા લેવાયેલી હસ્તપ્રતોમાથી ત્રણના ફોટા

शुद्धिपत्रक

पृष्ठ	पक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३	९	दीक्षादि वरावी	दीक्षा दिवरावी
८०	१८	नाणनी	जाणनी
८९	१६	आग्नी गमई	आंगीगमई
९५	४	आजारहितहूई	आज्ञारहितहूई
१७५	१७	आंगीगमई	आग्नीगमई
"	"	ए. व.	ब. च.

નિવેદન

૧. ડોદરાના મ. સ. વિશ્વવિદ્યાલયની કાર્યગ્રાહક સભાએ (સીન્ડિકેટે) મંજૂર કરેલી યોજના અનુસાર, આ ‘ પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલા ’ ગ્રંથ થાય છે. પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યની અપ્રસિદ્ધ કૃતિઓની સમીક્ષિત વાચનાઓનું પ્રકાશન સામાન્ય રીતે ઇમાં થશે, પરન્તુ આ પહેલા છપાઈ ગયેલી છતાં જેનાં શાસ્ત્રીય સંપાદનો ન થયાં હોય એવી વિશિષ્ટ રચનાઓની સમીક્ષિત વાચનાઓને તથા પ્રસિદ્ધ કે અપ્રસિદ્ધ રચનાઓમાંથી અભ્યાસની દૃષ્ટિએ કરેલા ‘ સમુચ્ચયોને પણ ઇમાં સ્થાન રહેશે. પ્રત્યેક સંપાદન સાથે પ્રસ્તાવના ઉપરાંત તે તે કૃતિમાં પ્રયોજાયેલા નોંધપાત્ર શબ્દોનો એક કોશ આપવામાં આવશે, જેમાં એ શબ્દો ઉપર વ્યુત્પત્તિ તેમ જ અર્થવિકાસની દૃષ્ટિએ સક્ષિપ્ત ટાંચણો અપાશે. જૂના ગુજરાતી ભાષાસાહિત્યના તુલનાત્મક અધ્યયનનાં ઉપયોગી થાય એ પ્રકારના સ્વાધ્યાયગ્રન્થોને પણ પ્રસંગોપાત્ત આ ગ્રન્થમાલામાં અવકાશ રહેશે.

વિક્રમના ચારમા શતકમાં થયેલા, અપભ્રંશ વ્યાકરણકાર આચાર્ય હેમચન્દ્રના સમયથી માઢી ઓગણીસમા શતક સુધી જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં રચાયેલા સેંકડો ગ્રન્થો હજી અપ્રસિદ્ધ છે. એ વિપુલ સાહિત્ય-ભંડારમાંથી પસંદ કરેલી, જુદા જુદા સાહિત્યપ્રકારોની પ્રતિનિધિરૂપ ગદ્યપદ્યાત્મક કૃતિઓનું પ્રકાશન તે તે કૃતિરૂપે અગત્યનું હોવા ઉપરાંત તે તે સાહિત્યપ્રકારના વિકાસના અધ્યયનમાં ઘણું ઉપયોગી છે.

શક સ. ૬૯૯ (વિ. સં. ૮૩૪) માં ‘ કુવલયમાલા ’ નામે સુપ્રસિદ્ધ પ્રાકૃત કથા રચનાર દાક્ષિણ્યાક્ર ઉદ્યોતનસૂરિએ ગુર્જરોની ભાષાનો એક નાનો નમૂનો ટાક્યો છે, પણ છેલ્લા લગભગ સાઢ્ય આઠસો વર્ષ થયાં તો

પ્રાચીન ગુર્જર સાહિત્ય વહોઝા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે. કાઝના પ્રવાહમા ઘણું નાશ પામ્યું હશે, પરન્તુ જે બચ્યું છે તે પણ વિપુલ છે. વિક્રમના ચારમા શતકથી આ તરફ આવતાં એક પણ શતાબ્દી એવી નથી, જેમા જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમા વિકસેલા વિવિધ સાહિત્યપ્રકારોના પ્રતિનિધિરૂપ નમૂના મળતા ન હોય. ગુજરાતી ભાષાનો શતાબ્દીવાર સિરસિલાબંધ ઇતિહાસ ઉકેલવા માટે, જગતની કોઈ પણ ભાષાને ઈર્ષ્યા આવે એવી વૈવિધ્યપૂર્ણ અને સુસંગોપિત પુષ્કળ સાધનસામગ્રી વહુસરૂય હસ્તપ્રતોરૂપે વિદ્યમાન છે એને એક સદ્ભાગ્ય ગણવું જોઈએ. ગુજરાતી ભાષા માટે ऐतिहासिक सिद्धान्तानुसार रचायेला वृहद् कोशनी जरूरियात थणा समयची ऊमेली છે—એવો કોશ, જેમા વહોઝો શબ્દસચય કે ક્રમિક વ્યુત્પત્તિ આપી હોય ઇટલું જ નહિ, પણ સાહિત્યિક પ્રમાણો અને અવતરણોને આધારે કાલાનુક્રમિક અર્થવિકાસ વતાવેલો હોય. પણ એવા કોશના વ્યવસ્થિત કાર્યનો આરંભ થાય ત્યાર પહેલાં કેટલાક મૂમિકારૂપ કામો—જૂના મન્થોની શાક્ષીય વાચનાઓ અથવા તે તે મન્થના અને ત્રિશિષ્ટ યુગોના શબ્દકોશની રચનાના તથા વિશિષ્ટ શબ્દો, કે શબ્દસમૂહોના કાલાનુક્રમિક અધ્યયનના કામો—થવા જોઈએ. આ મન્થમાલાના પ્રકાશનમા આ રીતનું મૂમિકારૂપ અધ્યયન રજૂ કરવાનો સ્વાલ પણ રહેલો છે. આ મન્થમાલામા પ્રસિદ્ધ થતી વૃત્તિઓ તથા એના શબ્દકોશો* ऐतिहासिक गुजराती शब्दकोश માટે સામગ્રી પૂરી

* છેવટના કેટલાક વર્ષોમા આ દેશમા તેમ જ પરદેશમા થયેલાં નવ્ય ભારતીય આર્યભાષાના જૂના મન્થોનાં સંપાદનોમાં સંપાદિત વૃત્તિના પ્રત્યેક શબ્દની સ્થિતિ અગતી ધમી વાર જોશમાં આવે છે. વચારે શૂન્યક શૂન્યક રૂપે એકાદ વૃત્તિનું સંપાદન થતું હોય ત્યારે આ પ્રકારની સર્પૂર્ણ શબ્દસ્થિતિની ઉપયોગિતા સરી, પણ એક મન્થમાલાના પ્રત્યેક મન્થ માટે જો એમ કરવામાં આવે તો ધીજા જ પ્રકાશનથી એમા વિવરણની પુનરાવૃત્તિનો દોષ અનિવાર્ય રીતે આવે અને સંપાદકના રામયનો અને સુદ્રશના નાળાંનો નિર્લેષક મ્થય થયે. આથી પસંદ કરેલા શબ્દોનો કોશ

पाठशे तथा अन्य भगिनीभाषाओना प्राचीनतर युगोना अध्ययनमां पण उपयोगी थशे एवी आशा छे.

आम साहित्य तेम ज भाषाना तुलनात्मक अने ऐतिहासिक अभ्यासनो द्विविध उद्देश आ ग्रन्थमालना प्रकाशनमा छे. आ निपयना विद्यार्थीओ अने अभ्यासीओने आ रीते जुदा जुदा दृष्टिकोणथी उपयोगी थाय एवा प्रकाशनो आपना माटे अमे सतत प्रयत्नशील रहीशु. योम्य सूचनो द्वारा तथा प्रकाशनोना विवेचनो द्वारा आ कार्यमा सहकार आपना तज्जोने विनती छे.

<p>‘अप्यापकनिवास,’ यशोदरा. कात्तरी पूर्णिमा, स २००९</p>	}	<p>भोगीलाल जयचंदभाई साडेसरा सामान्य संपादक</p>
---	---	--

आपवानी पद्धति सामान्य रीते आ संपादनोमा एहेरो ओ के रूकी तेम ज कई एक अपेक्षाए विशिष्ट कृतिना संपादनमा, जरूर जणावे, सर्व शब्दोनो कोस न साथी शक्या एवुं नथी

પ્રસ્તાવના

જૂનું ગુજરાતી ગદ્ય

‘જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં ગદ્ય લક્ષણો અણછતાં કે ટકરલ હતાં એવો એક સામાન્ય સ્વાલ પ્રવર્તે છે, પણ જૂના સાહિત્યની શોધ થતી જાય છે તેમ તેમ એ સ્વાલ પ્રમાણપુરઃસર નથી એ નિશ્ચિત થાય છે. ટેઠ વિકાસના ચૌદમા શતકથી માંડી જૂની ગુજરાતીમાં (અથવા ડૉ. ટેસોટરીએ પ્રચલિત કરેલો શબ્દ વાપરીએ તો જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાનીમાં) * ગદ્યસાહિત્ય મળે છે અને ઉત્તરોત્તર એનું વૈપુલ્ય વધતું જાય છે. અર્વાચીન કાલમાં ગદ્ય સાહિત્યના પળાસરા પ્રકારોનું વાહન બન્યું છે

* સોઢમાં સૈકામાં તથા ત્યાર પહેલાંના સમયમાં ‘જૂની ગુજરાતી’ અને ‘જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની’ એ બંને શબ્દપ્રયોગો વડે એક જ વસ્તુનો સૂચ થાય છે. સંમિલિત બોલીમેદોવાળી એક જ સામાન્ય ભાષા ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં—લાસ કરીને પશ્ચિમ રાજસ્થાનના—બોલાતી હતી. આ ભાષાકીય એકતાના કારણમાં પૂર્વનાઠનો રાજકીય તેમ જ સાંસ્કૃતિક ઇતિહાસ રહેલો છે, જેની વીગતમાં કનરલું શઢી પ્રસ્તુત નથી. પણ ગુજરાતનું એક વારનું પાટનગર ધીમાલ અન્યારે રાજસ્થાનમાં ગણાય છે અને ગુજરાતની અનેક માદાળ, વણિક અને વારીગર જ્ઞાતિઓનાં નામો સૂચિત કરે છે કે એક કાલે એ વધો પ્રજાસમૂહ અત્યારે જેવે પશ્ચિમ રાજસ્થાન વહેવામાં આવે છે એ પ્રદેસમાંથી અત્યારના ગુજરાતમાં આવીને વસ્યો હતો, એવી કેટલીક શ્કીરત લક્ષમાં રાખવા જેવી છે. આ ઇતિહાસિક પાર્શ્વભૂમિકા જો સ્વાલમાં ન હોય તો ‘જૂની ગુજરાતી’ અને ‘જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની’ જેવા પ્રયોગો વાસ્તવિક અર્થબોધમાં ઘોંઘે સમ્રમ ઝમો કરે સરા. એથી આપણી ભાષાની એ પ્રાચીન ભૂમિકા માટે ધી. ડગાશંકર જોષીએ ‘માહ-ગુર્જર’ એવો શબ્દ સૂચવ્યો હતો. આજે પણ રાજસ્થાનની ભાષા એના વધારાગની દષ્ટિએ હિન્દી કરતાં ગુજરાતીને વધારે મઢતી છે એ વસ્તુ આ ઇતિહાસિક પરિસ્થિતિના પ્રત્યક્ષ સમર્પનરૂપ છે. આ ‘પ્રાચીન ગુર્જર-સમ્રાજ્ય’નાં જાણાં-સમ્રાજ્ય-જાં ‘સામ-ગુર્જર’ ગુર્જર, સામ-ગુર્જર-ગુર્જર પ્રતિદ્ધ થયે—અને આ પ્રથમ ડુણ તો એ ગુર્જર જ છે—એ કારણે આદલું સ્પષ્ટી-વરણ કે વિપયાન્તર અઢી મળ્યું છે.

एवुं जो के ए समयमां नहीतुं, गद्यनुं प्रयोगक्षेत्र सीमित हतुं, तो पण ए सीमित क्षेत्रमां ये थोडाक अलग अलग प्रकारो मळे छे. संस्कृत के प्राकृत ग्रन्थोना अनुवाद के टीकारूप बालावबोधो; अक्षरना रूपना मात्राना अने लयना बंधनथी मुक्त छतां पद्यमां लेबानी बधी छूट भोगवता प्राप्तयुक्त गद्य—‘बोली’मां रचायेलां ‘पृथ्वीचंद्रचरित्र’ (सं. १४७८) जेबां गद्यकाव्यो के ‘समाशृंगार’ जेबां वर्णकसंग्रहो; अज्ञातकर्तृक ‘कालकाचार्य कथा’ (सं. १५५० आसपास)* जेवी, क्वचित् अलंकार-प्रचुर अने क्वचित् सहेला रसळता गद्यमां रचायेली कथाओ अने ‘कादंबरी कथानक’ (वि.जा १८मा शतकनो पूर्वार्ध)+ जेबां कथासंक्षेपो; दार्शनिक चर्चाओ, वादविवादो अने प्रश्नोत्तरीओ; ‘औक्तिक’ तरीके ओळखाता, गुजराती द्वारा संस्कृत शीखवा माटेना संख्याबंध व्याकरण-ग्रन्थो—जेमां संग्रामसिंहकृत ‘बालशिक्षा’ (सं. १३३६) अने कुलमंडनगणिकृत ‘मुग्धावबोध औक्तिक’ (सं. १४५०) जेबां भाषाना इतिहासनां सीमाचिह्नोनो समावेश थाय छे—ए जूना गद्य-साहित्यना प्राप्त विविध प्रकारो छे. अत्यारे उपलब्ध थतुं जूनुं गद्य पण एतलुं विपुल छे के एनुं प्रकाशन करवामां आवे तो ‘बृहत्काव्य-दोहन’ना सुप्रसिद्ध ग्रन्थो जेवडा ओठामां ओठा सो ग्रन्थो तो सहेजे मराय. जो के जुदा जुदा प्राचीन ग्रन्थमंडारो अने संग्रहोमां जे गद्य-साहित्य मारा जोवामां आव्युं छे ए विचारतां मने लागे छे के आ विधानमां संभव अत्युक्तिनो नहि पण अल्पोक्तिनो छे.

आ गद्यसाहित्यनो मात्र एक अल्प अंश अत्यार सुधीमां बहार आव्यो छे. गायकवाइझ ओरियेन्टल सिरीझमां ए ग्रन्थमाळाना आद्य संपादक श्री. चिमनलाल डाखामाई दलाले छपावेल ‘प्राचीन गुर्जर

* प्रागद्ध, मारा वंटे संपादित, ‘ग्रस्थान,’ पागण-चैत्र, स १९८८

+ प्रसिद्ध, सं. आचार्य जिनविजयजी, ‘पुरातत्त्व,’ पुस्तक ५, अंक ४.

કાવ્યસંગ્રહ 'માં તથા આચાર્ય જિનવિજયજી-સેવાદિત 'પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસન્દર્ભ'માં ઉપલબ્ધ પ્રાચીનતમ ગદ્યસાહિત્યની ઉત્તમ વાનગી છે. ડૉ. ટી. એન. દવેએ લંડન યુનિવર્સિટી સમક્ષ રજૂ કરેલા પોતાના બૃહદ્દિવંધમાં (A Study of the Gujarati Language in the 16th Century V. S.) સં. ૧૫૪૩માં રચાયેલા 'ઉપદેશમાલા'ના બાલાવબોધનું સંપાદન કરેલું છે. ત્યાર પછી બૃહદ્દિવંધરૂપે આવાં એકલે સંપાદનો થયાં છે; પણ તે હજી પ્રકાશિત થયાં નથી. ગુજરાત તથા રાજસ્થાનમાંથી ચહાર પડતાં સામયિકોમાં કેટલીક નાનીમોટી પ્રાચીન ગદ્યકૃતિઓ પ્રસંગોપાત્ત પ્રસિદ્ધ થઈ છે. પ્રાચીન ગદ્યનાં પ્રેરક વંઝો અર્વાચીન ગદ્યનાં પ્રેરક વંઝોથી વિમિત્ર છે; અને પરિણામે એ વંઝે યુગમાં વિકસેલા ગદ્ય-સાહિત્યપ્રકારો પણ વિમિત્ર છે. વઢી અર્વાચીન યુગમાં સાહિત્યનું મુખ્ય વાહન ગદ્ય બન્યું છે અને એ રીતે એનું મહત્ત્વ વધ્યું છે. પણ જૂનામાં જૂની ઉપલબ્ધ ગદ્યકૃતિઓથી માંડી પ્રાચીન યુગના છેલ્લા પ્રતિનિધિ દયારામકૃત 'સતસૈયા' ઉપરની સ્વરચિત ગુજરાતી ટીકા તથા સ્વામીનારાયણનાં 'વચનામૃતો' મુઘીની ગદ્યરચનાઓ ઉપરથી જૂના ગુજરાતી ગદ્યનાં બંધારણ અને શૈલીનો ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ કાલાનુક્રમિક અભ્યાસ થાય ત્યારે વિચારોની સ્પષ્ટ અને રુચિર અભિવ્યક્તિ માટે જૂના ગદ્યનું સાતત્ય અર્વાચીન ગદ્યમાં કેટલે અંશે રહેલું છે તથા 'ફર્ક' અને કેવી નવી લઢણો માપામાં વિકસી છે એ ચોક્કસ સ્વરૂપે સમજી શકાય. વઢી પદ્ય કરતાં ગદ્ય એ બોલતી માપાનું વિશેષ નિકટવર્તી હોય, એ કારણે પણ અભ્યાસ માટે એનું એક સ્વાસ મહત્ત્વ છે. આ દ્રષ્ટિએ નેમિચન્દ્ર-કૃત પ્રાકૃત 'પષ્ટિશતક પ્રકરણ' ઉપરના-અનુક્રમે સોમસુન્દરસૂરિ, જિનમણિસૂરિ અને મેસુમન્દર ઉપાધ્યાયકૃત-ત્રણ પ્રાચીન ગુજરાતી બાલાવબોધોના સંપાદનનું આ ગ્રન્થમાલાના પ્રથમ પુસ્પરૂપે થતું પ્રકાશન અભ્યાસીઓને ઉપયોગી થશે એવી આશા છે.

‘બાલાવબોધ’ ઇટલે શું ?

આ પ્રસ્તાવનાના પ્રારંભમાં કહ્યું છે કે બાલાવબોધ એ મૂળ સંસ્કૃત કે પ્રાકૃત ગ્રન્થના અનુવાદ કે ટીકારૂપે હોય છે. ‘બાલ’ ઇટલે ક્ષણમાં નહિ, પણ સમજ કે જ્ઞાનમાં બાલ. એના ‘અવબોધ’ માટે થયેલી રચનાઓ તે ‘બાલાવબોધ’. ગુજરાતીનું જૂનામાં જૂનું ગદ્યસાહિત્ય જૈન શાસ્ત્રગ્રન્થોના બાલાવબોધરૂપે છે. બાલાવબોધ આમ જો કે જૈન સાહિત્યનો શબ્દ છે, પણ એનો અર્થ સહેજ વિસ્તારીને ‘ભાગવત,’ ‘મગધદ્વિગીતા,’ ‘ગીતગોવિન્દ,’ ‘ચાળક્ય નીતિશાસ્ત્ર,’ ‘યોગવાસિષ્ઠ,’ ‘સિંહાસનવત્રીસી,’ ‘પંચાસ્ત્યાન,’ ‘ગણિતસાર’ આદિ જે ધર્મી અનુવાદરૂપ રચનાઓ મળે છે તે માટે પણ સાહિત્યના ઇતિહાસમાં એ શબ્દ પ્રયોજી શકાય, કેમ કે આ બધા ગદ્યાનુવાદોનો ઉદ્દેશ એક જ છે. બાલાવબોધમાં કેટલીક ધાર મૂળ ગ્રન્થોનું ભાષાન્તર હોય છે, તો કેટલીક ધાર દૃષ્ટાન્તરૂપાઓ કે અગ્રાન્તર ચર્ચાઓ દ્વારા મૂળનો અનેકગણો વિસ્તાર કરેલો હોય છે. પણ ‘બાલાવબોધ’નો જે એક ઉત્તરકાલીન પ્રકાર ‘સ્તવક’ અથવા ‘ટવો’ રૂપે ઓગ્રસ્થાય છે એમા માત્ર શબ્દશઃ ભાષાન્તર જ હોય છે. એમાં ‘સ્તવક’ની પોથીઓની લેખનપદ્ધતિ કારણ-મૂત છે. બાલાવબોધના વાચકો કરતા પણ જેમનું શાસ્ત્રજ્ઞાન મર્યાદિત હોય એવા વાચકોને ધ્યાનમાં રાખીને ‘સ્તવક’ની રચના થયેલી છે. એમાં પોથીના પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ત્રણ કે ચાર પંક્તિ મોટા અક્ષરોમાં મૂળ શાસ્ત્ર-ગ્રન્થની લખવામાં આવતી અને પ્રત્યેક પંક્તિની નીચે ક્ષીણા અક્ષરોમાં એનો અર્થ લખવામાં આવતો. જેથી વાચકને પ્રત્યેક શબ્દનો ભાવ સમજવામાં સરલતા થાય. આ પ્રકારની લેખનપદ્ધતિને કારણે પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નાના અને મોટા અક્ષરોમા લખાયેલી પંક્તિઓનાં જાણે કે ‘સ્તવક’ —શૂભ્રાં રચાયાં હોય એમ જણાતું. એ ઉપરથી આ પ્રકારના અનુવાદો માટે ‘સ્તવક’ શબ્દ વપરાયો, જેમાથી ગુજરાતી ‘ટવો’ વ્યુત્પન્ન થયો.

બાલ્યવૃદ્ધિના ફર્નાઓ પોતાના વિષયના જાણકાર વિદ્વાનો હતા; એ કારણે એમના અનુગ્રાહો શિષ્ટ હોય છે અને શબ્દોની પસંદગી મૂઝને અનુસરતી તેમ જ સમુચિત અર્થની વાદ્યક હોય છે. એમનો પ્રથમ ઉદ્દેશ સાહિત્યિક આનંદ આપવાનો નહિ, પણ વાચકને મૂઝ વસ્તુનું જ્ઞાન કરાવવાનો છે, છતાં તરુણપ્રમસૂરિકૃત 'પડાવશ્યક બાલાવૃદ્ધિ' (સં. ૧૪૧૧) જેવી ફેટલીક રચનાઓનાં કથાનકોમાં વર્ણકૃત્રેલીના અલંકાર-પ્રચુર ગદ્યના આગમનની ઝેંઘાળીઓ ઘરતાય છે સ્તરી. પરંતુ મૂઝ પ્રત્યેક સાદી ભાષામાં સમજાવવાનો 'બાલાવૃદ્ધિ'ના સાહિત્યપ્રકારનો પ્રથમ ઉદ્દેશ છે તે તો ભાષ્યે જ કોઈ બાલાવૃદ્ધિમા અસફલ રહેલી જણાશે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં બાલાવૃદ્ધિ પાંચ પચીસ નહિ પણ કુડીમંથ છે; અને સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાઓમાં સંઘરાયેળ શાસ્ત્રજ્ઞાનને લોકમાણ્યો દ્વારા વહુજનસમાજ સમક્ષ સરલ સ્વરૂપમાં મૂકવાની જે પ્રવૃત્તિ મધ્યકાલમાં સમસ્ત ભારતવર્ષમા નજરે પડે છે એ જ આ બાલાવૃદ્ધિની યદ્યોક્તિ અનુવાદપ્રવૃત્તિમાં પણ એક ચાલક ચરૂરૂપે છે એમ કહેવામા ભાષ્યે જ અતિશયોક્તિ ગણાશે.

એક જ મૂલ પ્રત્યેકના એક કરતાં વધુ બાલાવૃદ્ધિો જેમા સાથોસાથ પ્રસિદ્ધ થતા હોય એવું, મને સ્ખ્યાલ છે ત્યાં સુધી, આ પહેલું જ પ્રકાશન છે. એક જ મૂલ 'પદ્ધિશતક પ્રકરણ'નો ત્રણ જુદા જુદા વિદ્વાનોએ કરેલો અનુવાદ એમાં એક સાથે જોઈ શકાશે. એ ત્રણે વિદ્વાનો લગભગ એક જ સમયમાં થયેલા છે; સોમસુન્દરસૂરિનો બાલાવૃદ્ધિ વિક્રમના પંદરમા શતકના અંતમા રચાયેલ છે, જ્યારે જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના બાલાવૃદ્ધિો વિક્રમના સોઠમા શતકના પ્રારંભમા રચાયા છે. રચના ઉપરથી જણાય છે કે ત્રણેનો આશય મૂઝની અનુવાદરૂપ સમજૂતી આપવાનો છે, જો કે કોઈ કોઈ સ્થળે ત્રણેએ થોડોક વિસ્તાર કરી દીધો છે. મૂલ પ્રાકૃત ગાથા તથા તે ઉપરના ત્રણેય બાલાવૃદ્ધિો એક સાથે છાપેલા

હોવાથી આવાં સ્થાનો અનાયાસે જોઈ શકાશે. કેટલાક વિસ્તૃત ચાલાવબોધોમાં આવે છે એવી અવાન્તર ચર્ચાઓ કેં દૃષ્ટાન્તો પ્રસ્તુત અનુવાદોમાં નથી. ત્રણ સમસામયિક વિદ્વાનોએ એક જ મૂલ ગ્રન્થના કરેલા ત્રણ જુદા જુદા ગદ્યાનુવાદો મૂલના ત્રિવિધ ભાષાન્તર ઉપરાંત એક જ ભાવના વાચક વિવિધ શબ્દો તેમ જ એક મૂલ શબ્દની તત્કાલીન જુદી જુદી અર્થચ્છાયાઓ તથા એના રૂપભેદો—જેમાં તત્કાલીન બોલીભેદોનું પ્રતિબિંબ પણ પડ્યું હોય એવો પૂરો સંભવ છે—જાણવામાં ઉપયોગી થશે.

‘પટ્ટિશતક પ્રકરણ’ અને તેનો કર્તા

ધર્મ કે તત્ત્વજ્ઞાનને લગતા કોઈ એક વિષય ઉપર પ્રાકૃત પદ્યમાં રચાયેલી સંક્ષિપ્ત કૃતિઓને જૈન સાહિત્યમાં ‘પ્રકરણ’ કહે છે. ‘પટ્ટિ-શતક’ આવું એક પ્રકરણ છે, અને એમાં ૧૬૦ ગાથાઓ છે (૧૬૧મી ગાથા કેવલ પુષ્પિકા રૂપ છે), તે ઉપરથી એને ‘પટ્ટિશતક’ નામ આપવામાં આવેલું છે.* એના કર્તા નેમિચન્દ્ર મંડારી નામે શ્રાવક ગૃહસ્થ છે. આ કૃતિનું ચોક્કસ રચનાવર્ષ મળતું નથી, પણ વિક્રમના તેસ્મા શતકમાં નેમિચન્દ્ર વિદ્યમાન હતા એ નિશ્ચિત છે. જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના ચરતર ગચ્છતી વિવિધ પટ્ટાવલીઓમાં તેમ જ મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત ચાલાવબોધ (પૃ. ૨)માં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, તેઓ મારવાડમાં મરોટ

* મૂલ ‘પટ્ટિશતક’ તે ઉપરની તપોરત્ન અને ગુણરત્નની ટીકા (સં. ૧૫૦૧) સહિત જૈન સત્યવિજય ગ્રન્થમાલાના છટ્ટા પુષ્પ તરીકે અમદાવાદથી ર્. સ. ૧૯૨૪માં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. ગુજરાતી અનુવાદ સાથે ‘પટ્ટિશતક’ મૂલ સ ૧૯૭૬માં જામનગર-વાળા પં. હીરાલાલ હંસરાજે છપાવેલ છે, થાલી મોહનલાલશ્રી જૈન ગ્રન્થમાલાના પીંજા પુષ્પ તરીકે ર્. સ. ૧૯૧૭માં બનારસથી એનો મૂલ પાઠ બહાર પડેલ છે. ઉપર નોંધેલી, તપોરત્ન અને ગુણરત્નની સંસ્કૃત ટીકા ઉપરાંત ‘પટ્ટિશતક’ ઉપર સહજ-મંડનકૃત વ્યાખ્યાન, પર્મમંડનગણિત તીર્થ તથા કોઈ અજ્ઞાત કર્તારચિત અવચૂરિ જાણવામાં આવેલ છે (જુઓ પ્રો. ચેન્નમરકુન ‘જિનરત્નમેશ’, પૃ. ૪૦૪).

ગામના ચતની હતા. એ કાળે જૈન સંપ્રદાયમાં ચૈત્યવાસી યતિઓનું પ્રાવલ્ય હતું અને મહાર્ચીરે પ્રગોધેલ આકરા સંયમમાર્ગની અપેક્ષાએ એમનામાં ઠીક ઠીક શિથિલાચાર પ્રગટતો હતો. આથી ‘દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવના મેઝથી’ સદ્ગુરુની શોધ કરતા નેમિચન્દ્ર પાટળમાં આવ્યા તથા ત્યાં સ્વરત્તર ગચ્છના આચાર્ય જિનપતિસૂરિ (સં. ૧૨૧૦-૧૨૭૭)ની ચર્ચા જોઈ, પરમ સંયમી ગુરુ તરીકે એમના આચારોનું અવલોકન કરી, એમનો ઉપદેશ સામઘ્ઠીને ઘટો સ્વીકાર્યાં. પછી પોતાને ચતન પાછા આવીને પોતાના પુત્ર આંચડને નેમિચન્દ્ર જિનપતિસૂરિ પાસે લઈ ગયા, અને તેમની પાસે પુત્રને મહોત્સવપૂર્વક દીક્ષા અપાવી. નેમિચન્દ્રના આ પુત્ર દીક્ષિત થયા પછી આચાર્ય જિનેશ્વરસૂરિ (સં. ૧૨૪૫-૧૩૩૧) તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. આ જિનેશ્વરસૂરિની દીક્ષાનું વર્ણન વિક્રમના ચૌદમા શતકમાં થયેલા કવિ સોમમૂર્તિકૃત ‘જિનેશ્વરસૂરિ સંયમશ્રી વિવાહવર્ણન’ એ નામના ૩૩ કડીના સંક્ષિપ્ત કાવ્યમાં છે (પ્રસિદ્ધ શ્રી. જિનવિજયજી સંપાદિત ‘જૈન પેતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસંચય’માં તથા શ્રી. અગરચંદ નાહટા સંપાદિત ‘પેતિહાસિક જૈન કાવ્યસંગ્રહ’માં).

‘પટ્ટિશતક’ની ગાથાઓમાં શુદ્ધ ધર્મ, મિથ્યાત્વ, સદાચાર, સદ્ગુરુ કુગુરુ આદિનું સ્વરૂપ કર્તાએ મુખપાઠે કરી શકાય એવી ગાથાઓ સંક્ષેપમાં સમજાવ્યું છે. નિરૂપણમાં જે અભિનિવેશ અને શિથિલાચ સામેનો પ્રકૌર જણાય છે એનું કારણ ઉપર સૂચવી છે તેવી એ સમય-ધાર્મિક-સામાજિક પરિસ્થિતિમાં રહેલું છે.

વઢી આ પ્રકરણની રચનામાં નેમિચન્દ્રથી થોડા જ સમય પૂ થઈ ગયેલા આંચાર્ય જિનવલ્લભસૂરિ (સ્વર્ગવાસ સં. ૧૧૬૭)કૃત ‘પિંડ-વિશુદ્ધિ પ્રકરણ’નું વાચન પણ એક પ્રેરક કારણ હતું. જિનવલ્લભસૂરિ પહેલા કૂર્ચપુરગચ્છીય ચૈત્યવાસી જિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય હતા. પણ ‘એ

વાર 'દશવૈકાલિક સૂત્ર' વાચતાં, સાવધ ઓષધ આદિ કરતા પોતાના અતિ પ્રમાદી ગુરુને જોઈ તેઓ ઉદ્દેગ પામ્યા, અને પછી શુદ્ધ ક્રિયાનિધિ, નવાગી વૃત્તિકાર—જૈન આગમસાહિત્યના નવ અગ્રો ઉપર પ્રમાણમૂલ સંક્રુન ટીકાઓ રચનાર—અમયદેવસૂરિ (વિક્રમના ચારમા શતકનો પૂર્વાર્ધ) પાસે જઈ શાસ્ત્રાધ્યયન કર્યું અને એમના શિષ્ય થયા, તથા ' પિંડવિશુદ્ધિ પ્રકરણ ', ' સાર્ધ શતક ' આદિ સંખ્યાબધ ગ્રન્થો રચ્યા.* જિનવલ્લભ-સૂરિએ જે ચૈત્યો ચધાવ્યા એને ' વિધિચૈત્ય ' નામ આપી એમા શાસ્ત્રવિરુદ્ધ કાર્ય થાય નહિ એ પ્રકારના શ્લોકો તેમણે કોતરાવ્યા.+ નૈમિચન્દ્રને પોતાના અનુભવ અને અગ્લોકનને પરિણામે જે કહેવાનું હતું એને આ

* ' સરત્તર ગચ્છ પદ્મચલી સપ્રહ ' (સ જિનવિજયગી), પૃ ૧૦-૧૪

+ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ રસપ્રદ એવા, એમાંના બે શ્લોક નીચે પ્રમાણે છે—

અગ્રોત્સૂપ્રજનનમો ન ચ ન ચ સ્નાન રજન્યા સદા
સાધૂના મમતાશ્રયો ન ચ ન ચ છીણા પ્રવેશો નિશિ ।
જાતિજ્ઞાતિકદામહો ન ચ ન ચ થાદેપુ તામ્બૂલમિ-
ત્યાતાઽગ્રેયમનિધિતે વિધિહૃતે શ્રીજૈનચૈત્યાલયે ॥

(અર્થાત્ અનિધાએ વિધિપૂર્વક થયેલા આ જૈન ચૈત્યમા એવી આજ્ઞા છે કે એમા ઉત્સૂપ્ર જન્મેનો સંચાર નથી, એમા રાત્રે સ્નાન-સ્નાન નથી, સાધુઓએ એમા મમતાપૂર્વક રહેવાનું નથી, એમા રાત્રે છીંઓને પ્રવેશ નથી, એમા જાતિ અને જ્ઞાતિનો કદામહ નથી, અને એમા શ્રાવકોએ તામ્બૂલ ખાવાનું નથી)

इह न गलु निषेध कस्यचिद् वन्दनादौ
भुतविधिबहुमानी त्वन सर्वोऽधिकारी ।
त्रिचतुरज्जनदृष्ट्या चात्र चैत्यार्थरुद्धि
व्ययविनिमयरक्षाचैत्यकृत्यादि कार्यम् ॥

(અર્થાત્ અહીં કોઈને પણ વદનાદિનો નિષેધ નથી, શાસ્ત્રવિધિને માન આપનાર સૌ કોઈનો અહીં અધિકાર છે, આ ચૈત્યના ધનની શુદ્ધિ વ્યય વિનિમય રક્ષા તથા ધાર્મિક કાર્યો ણચાર જનની નજર નીચે કરવાનાં છે)

‘ પદ્મિશતક ’ ની ૧૬૧મી પાથામા ‘ વિધિમાર્ગરત અમ્ય ’ જનો માટે પોતે એ રચના કરી હોવાનું નૈમિચન્દ્રે કશું છે તે જ્ઞા સાથે સરસાવવા જેવું છે

પૂર્વકાલીન આચાર્યના જીવનકાર્ય અને ગ્રંથરચનાઓમાંથી અનુમોદન મળ્યું અને પરિણામે તેણે ‘પદ્ધિશતક’ની ગાથા ૧૦૭-૮મા તથા ૧૨૯મા જિનવલ્લભસૂરિને વહુમાનપૂર્વક ચિરદાવ્યા છે અને ‘પ્રમુ જિન-વલ્લભ જેવા તો માત્ર જિનવલ્લભ છે’ (પહુ જિનવલ્લહસરિસો પુણો વિ જિનવલ્લહો ચેવ) એમ કહીને એમના પ્રત્યેનો પોનાનો અનન્ય ભક્તિભાવે દર્શાવ્યો છે. ગાથા ૧૨૯ સ્પષ્ટ રીતે પુરવાર કરે છે કે નેમિચન્દ્ર જિનવલ્લભસૂરિને પ્રત્યક્ષ મળ્યા નહોતા, પણ જિનવલ્લભના ગ્રંથોએ જ નેમિચન્દ્રના હૃદય ઉપર ઝંડી અસર કરી હતી.* વિક્રમના તેરમા શતકની ઉત્તરકાલીન અપભ્રંશમા નેમિચન્દ્રે રચેલું ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુ-ગુણવર્ણન’ નામે ૩૫ કડીનું કાવ્ય પણ એ જ વસ્તુ પુરવાર કરે છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ૧) નેમિચન્દ્રની વીંજી એક રચના પણ ઉપલબ્ધ છે, અને તે નવ ગાથાઓનું પ્રાકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’. આ ગ્રંથના પરિ-શિષ્ટ ૨ મા તે પહેલી જ વાર પ્રકાશિત થાય છે.

એક પૂર્વકાલીન પ્રકરણગ્રંથ, ધર્મદાસ ગણિકુન પ્રાકૃત ‘ઉપદેશ-માલા’નો+ માનભેર હેલેલ નેમિચન્દ્રે ‘પદ્ધિશતક’ની ૯૬મી ગાથામા

* ‘ઉપમિતિમય પ્રપંચ વચા’ (સ ૧૬૨)ના કર્તા સિદ્ધર્ષિએ પોતાની ધોષા જ સમય પૂર્વે થઈ ગયેલા હરિભદ્રસૂરિનો હેલેલ પોતાના ‘ધર્મબોધર શુદ્ધ’ શરીરે કર્યો છે અને તેમણે ‘છલ્લિતવિસ્તરા’ શ્રુતિ અનાગતનો વિચાર કરીને પોતાને માટે જ નિર્મી હોવાનું વહુમાનપૂર્વક નોંધ્યું છે. એક પૂર્વકાલીન વિદ્વાને પોતાની આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિને ઘરાબર રચેલી એવી શ્રુતિ લખી એ માટે સિદ્ધર્ષિના ૬ પ્રશ્નાના ઉદ્ગારો છે નેમિચન્દ્રનો જિનવલ્લભસૂરિ સાથેનો આધ્યાત્મિક સંબંધ સ્પષ્ટ એ પ્રકારનો જ ગણી શકાય.

+ જૈન અનુશ્રુતિ પ્રમાણે, ધર્મદાસગણિ મહાવરના શિષ્ય હતા પરન્તુ ‘ઉપદેશમાલા’ની ભાષા તો ઉત્તરકાલીન જૈન મહારાષ્ટ્રી છે એ જોતાં આ અનુશ્રુતિને કેટલેક અંશે પ્રમાણમૂલ ગણવી એ પ્રશ્ન છે. વિક્રમના દસમા સદ્મા કરતાં તે એ પ્રાચીનતર છે જ, કેમ કે એ સમયે યથેન સિદ્ધર્ષિએ ‘ઉપદેશમાલા’ ઉપર દીસા રચેલી છે.

કર્ચો છે. ‘પદ્ધિશતક’ની સામાન્ય ઉપદેશાત્મક ગાથાઓ ઉપર ‘ઉપદેશ-માલા’ની અસર છે, અને ‘પદ્ધિશતક’ના બાલાવબોધકારો પણ એમાંથી વલ્લભસ્વરૂપ અવતરણો ટાકે છે (પૃ. ૧૫, ૨૨, ૫૧, ૬૧, ૭૦, ૯૬, ૯૭, ૧૧૬, ૧૨૫, ૧૩૦, ૧૪૧, ૧૫૪, ૧૫૫).

‘પદ્ધિશતક’ના બાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ

સોમસુન્દરસૂરિ (સં. ૧૪૩૦-૧૪૯૯) એ તપાગચ્છના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય છે. પ્રકાશ પંડિત હોવા સાથે તેઓ એક શિષ્ટ ગ્રંથકાર છે, અને સંસ્કૃત તેમ જ ગુજરાતીમાં પદ્યાત્મક તેમ જ ગદ્યાત્મક એમની સંખ્યાગ્રંથ રચનાઓ જાણવામાં આવેલી છે. ‘ભાષ્યત્રયચૂર્ણિ,’ ‘કલ્યાણક સ્તવ,’ ‘રત્નકોશ,’ ‘નવસ્તવી’ આદિ એમની સંસ્કૃત ધાર્મિક કૃતિઓ છે. ગુજરાતી પદ્યમાં ‘આરાધના રાસ’ અને ‘નેમિનાથ નવરસપાગ’ તથા ગદ્યમાં ‘ઉપદેશમાલા’ (સં. ૧૪૮૫), ‘યોગશાસ્ત્ર,’ ‘પદાવશ્યક,’ ‘આરાધના પતાકા,’ ‘નવતત્ત્વ,’ ‘મક્તામર સ્તોત્ર’ આદિ ઉપર તેમણે બાલાવબોધો રચ્યા છે.* એમનો ‘પદ્ધિશતક’ બાલાવબોધ, એના અંતમાં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, સં. ૧૪૯૬માં રચાયેલો છે. આ પ્રતિષ્ઠિત આચાર્યે તત્કાલીન ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં હંમેશાં આગેવાની લીધી હતી અને પાટણ તથા સંભાતના સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન પુસ્તકમંડારોની સુવ્યવસ્થા કરી હતી અને તાદ્વપ્ત ઉપર લખાયેલ પ્રાચીનતર ગ્રંથોનું કાગળ ઉપર સંસ્કરણ દેવસુન્દરસૂરિ અને સોમસુન્દરસૂરિના મંડળે કર્યું હતું. સોમસુન્દરસૂરિના કહેલા શિષ્યમંડળની સાહિત્યસેવા પણ અનેક દષ્ટિ નોંધપાત્ર છે. એમના કેટલાય શિષ્યો પ્રસિદ્ધ વાદીઓ, ઉપદેશકો

* ‘ઉપદેશમાલા’ અને ‘યોગશાસ્ત્ર’ના બાલાવબોધોમાંથી કથાઓ આચાર્ય જિનવિજયગી-સપાદિત ‘પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસન્દર્ભ’માં લેવામાં આવી છે

અને ગ્રન્થકારો હતા. એમના એક શિષ્ય પ્રતિષ્ઠાસોમે રચેલા સંસ્કૃત 'સોમસૌભાગ્ય' મહાકાવ્યમાં એમનું જીવનચરિત ગૂંથેલું છે.*

(૨) જિનસાગરસૂરિ

બીજા બાલ્યવૃદ્ધિકાર જિનસાગરસૂરિ સ્વરત્તર ગચ્છની પિપ્પલક શાલાના આચાર્ય છે. તેમણે સં. ૧૫૦૧માં 'પટ્ટિશતક' ઉપર બાલ્યવૃદ્ધિ રચ્યો હતો.+ ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં જુદે જુદે સ્થળે એમણે કરાવેલી મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠાવિધિના સંખ્યાબંધ લેખો સં. ૧૪૯૧થી સં. ૧૫૧૦ સુધીનાં જુદાં જુદાં વર્ષના મળે છે.‡ 'પટ્ટિશતક'ના બાલ્યવૃદ્ધિ ઉપરાંત તેમણે સંસ્કૃતમાં કેટલીક ગ્રન્થરચના કરેલી છે. પંડિત ઉદયશીલ ગણિના આગ્રહથી તેમણે 'હૈમલઘુવૃત્તિ'ના ચાર અધ્યાયની દીપિકા રચી હતી. ઘણી એમણે 'કર્પૂરપ્રકરણ' ઉપર અવચૂરિ રચેલી છે, જેનો પ્રથમાદર્શ એમના વિદ્વાન શિષ્ય તથા રાજશેઠ્ઠરકૃત 'કર્પૂરમંજરી' અને સોમપ્રભાચાર્યકૃત 'સિન્દૂરપ્રકર'ના ટીકાકાર ધર્મચન્દ્રે લખ્યો હતો.§ જિનસાગરસૂરિના હસ્તે વિદ્યાવિસ્તારની કેટલીક પ્રવૃત્તિ થયાના ઉલ્લેખ પણ મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે, એમના ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૨માં મેવાડના દેવકુલપાટકપુરમાં (અર્થાત્ દેલવાડા ગામમાં) એક ઝકેશવંશીય શ્રાવકે 'આવશ્યક ઘૃહદ્વૃત્તિ' લેખાવી હોવાનો નિર્દેશ મળે છે. ઘણી એમના

* આ પ્રભાવશાલી આચાર્ય અને એમના શિષ્યમંડળની પ્રતિષ્ઠા માટે જુઓ ધી. મોહનલાલ દ. દેસાઈકૃત 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૪૫૧-૭૧.

+ એ જ, પૃ. ૪૮૬ ઉપર શ્રી. દેસાઈએ એનું રચનાર્થ સં. ૧૪૯૧ નોંધ્યું છે, પણ મેં સપ્તયોગમાં લીધેલી હાથપ્રતમાં સં. ૧૫૦૧નો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે.

‡ 'જૈન ગુર્જર જનિઓ,' ભાગ ૨, પૃ. ૬૧૪.

§ 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૪૭૫, ૫૧૫.

ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૫માં લક્ષાયેલી 'ધર્મોપદેશમાલા વૃત્તિ'ની પ્રતિ
લીંબડીના ગ્રન્થમંડારમાં સચવાયેલી છે.*

(૩) મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાય

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાય બાલાવબોધકાર
તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. તેઓ વિક્રમના સોઝમા શતકના પૂર્વાર્ધમાં થઈ ગયા.
તેઓ સ્વરત્તર ગચ્છના આચાર્ય પાંચમા જિનચન્દ્રસૂરિ (સં. ૧૪૮૭-
૧૫૩૦)ના શિષ્ય હતા, અને 'પદ્ધિશતક'નો બાલાવબોધ એમના પોતાના
જ કથન પ્રમાણે (પૃ. ૩), એમણે ગુરુની આજ્ઞાથી બનારસમાં રચ્યો
હતો. મેરુસુન્દરે 'શત્રુંજય સ્તવન'નો બાલાવબોધ સં. ૧૫૧૮માં તથા
તરુણપ્રભસૂરિકૃત 'પટ્ટાવશ્યક બાલાવબોધ'ને અનુસરીને એ જ ગ્રન્થ
ઉપરનો નવો બાલાવબોધ સં. ૧૫૨૫માં માંહવગઢ (માંડુ)માં રચ્યો
હતો. વળી 'શીલોપદેશમાલા,' 'પુષ્પમાલ્ય પ્રકરણ,' 'મત્તામર-
સ્તોત્ર,' 'વૃત્તરત્નાકર,' 'ભાવારિવારણ,' 'કલ્પપ્રકરણ,' 'કર્પૂરપ્રકર,'
'યોગશાસ્ત્ર,' 'પંચનિર્મળ્યી' આદિ ગ્રન્થો ઉપરના એમના બાલાવબોધની
પ્રતો આ પહેલાં જાળવામા આવેલી છે.+ 'પદ્ધિશતક'ના બાલાવબોધમાં
રચનાવર્ષ નથી, પણ ઉપરની વીગતો જોતાં વિક્રમના સોઝમા શતકના
પૂર્વાર્ધમાં એની રચના થયા વિષે શંકા નથી. મૂળ ગ્રન્થના ભાવને સરલ
ગુજરાતી ગદ્યમાં, સંક્ષેપમાં રજુ કરવાની મેરુસુન્દરની હથોટી પ્રશંસાપાત્ર છે,
અને એમની 'ઉપાધ્યાય' પદવી ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે તેઓ
શિષ્યોને મળાવવાનું કાર્ય કરતા હશે અને એ કાર્ય કરતાં કરતાં શિષ્ય-
હિતાર્થે આટલો વધા મૂળ ગ્રન્થોને ગુજરાતીમાં ઉતારવાનું એમને સૂચ્યું હશે.

* 'જૈન ગુર્જર કવિઓ,' ભાગ ૨, પૃ. ૬૧૪.

+ એ જ, ભાગ ૧, પૃ ૬૦૧-૨; ભાગ ૩, પૃ. ૧૫૮૨-૮૫; 'જૈન સાહિત્યનો
સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૫૨૨.

ઉપર જણાવેલી રચનાઓ ઉપરાંત નેમિચન્દ્રકૃત એકા વે ચાલાવ-
 વોધો જાણરામા આગ્ર્યા છે, જેની નોંધ આ પહેલું ફોર્ડ વિદ્વાને કરી
 નથી. એક છે ગુજરાતી આલંકારિક સોમપુત્ર વાગ્મટકૃત 'વાગ્મટાલંકાર'
 (વિક્રમના ૧૨મા શતકનો ઉત્તરાર્ધ)નો 'ચાલાવનો' તથા વીજો વૈદ્ય
 વિદ્વાન ધર્મદાસગણિકૃત અલંકારગ્રન્થ 'વિદગ્ધમુખમંડન'નો ચાલાવવોધ.
 આ બન્ને કૃતિઓ શાસ નોંધપાત્ર પટલા માટે છે કે સંસ્કૃત અલંકાર-
 ગ્રન્થોના ચાલાવવોધો જરૂર જ મળે છે. 'વાગ્મટાલંકાર'નો ચાલાવવોધ
 મેઠુમુન્દરે સં. ૧૫૩૫માં રચેલો છે, એ જ વર્ષમાં રચેલી એની ૨૭
 પત્રની શુદ્ધ પ્રતિ મેં લગભગ અઢી વર્ષ પહેલાં જોધપુરના મહારાજાના
 પુસ્તકાલયમાં જોઈ હતી અને એમાંથી થોડી જરૂરી નોંધ કરી લીધી હતી.
 'વિદગ્ધમુખમંડન'ના ચાલાવવોધની જોધપુરના જૈન મંડારની એક અપૂર્ણ
 હસ્તલિખિત પોથી ઉપાધ્યાય વિનયસાગરજીએ ઉપયોગ માટે મોકલી હતી.
 એ પ્રતિ લિપિ ઉપરથી સત્તરમા શતકમાં લખાયેલી જણાય છે. આ બન્ને
 કૃતિઓ, ઉપર કહ્યું તે પ્રકારે, મહત્ત્વની હોશથી એમાંથી કેટલાક
 નમૂનારૂપ અવતરણ અહીં આપું છું. પહેલા વાગ્મટાલંકાર ચાલાવ-
 વોધનો આદિ-અંત જોઈએ—

આદિ—

. ॥ ૬૦ ॥ ઠં નમ. શ્રીશ્રુતદેવતાયે ॥

સિદ્ધં સિદ્ધિદમીશ્વરં મધવતા સંત્યજમાનં પરં

સ્ફર્જાસમૃતિદુસ્તરાધિધારણે ચચ્ચત્તરીસુન્દરમ્ ।

આનન્દામલપ્લહીપ્રપિલસપ્રત્યપ્રધારાધરં

વન્દે નામિનરેન્દ્રનન્દનમહં શ્રીમયુગાદીશ્વરમ્ ॥ ૧ ॥

અનેકસાધુસાગ્ગીભિઃ શ્રાવરુશ્રાવિકાદિભિઃ ।

પૂરિતોઽસ્તિ ધરાસ્વાતો ગચ્છઃ સ્વરતરાગિધઃ ॥ ૨ ॥

तस्मिन् बभूवुरमी नानालब्धिसमाश्रिताः ।

सौभाग्यभाग्यनिलयाः श्रीजिनभद्रसूरयः ॥ ३ ॥

तेषां गुरुणामुदिते सुपट्टे नानागुणालंकृतचारुवर्णः ।

प्रसन्नचित्ता जयिनस्तु सन्ति महारकाः श्रीजिनचन्द्रसूरयः ॥ ४ ॥

आसाय तत्प्रसादं करोति सरलं स्फुटार्थवररचितम् ।

इह मेरुसुन्दरगणिर्वाग्भटबालावबोधनं चारु ॥ ५ ॥

इहादौ सकलकल्याणमालाललितवल्लरीसजलजलधरसंनिभं विविधार्थ-
सिद्धिवितरणकुशलममलगुणचक्रवालकलितकलेवरं श्रीयुगादीश्वरं स्तुवन्नाह ।

श्रियं दिशतु वो देवः श्रीनाभेयजिनः सदा ।

मोक्षमार्गं सतां मूते यदागमपदावली ॥ १ ॥

श्रीनाभेयजिनो देवः श्रीआदिनाथः । वो युष्मभ्यं सदा श्रियं दिशतु
ददातु । श्रीनाभेयजिनदेव श्रीआदिनाथ तस्य रहइ सदा श्री लक्ष्मी दिष्ट ।
यदागमपदावली सतां सत्पुरुषाणां मोक्षमार्गं मूते । जेह जिनना आगम
सिद्धांतना पद वाक्यनी आवली श्रेणि सत्पुरुष रहइ मोक्षमार्ग बोलइ ।
अन्यस्य कस्यचित् पदानां पडिक्कईष्टा सती सतां सत्पुरुषाणां मार्गं प्रकाश-
यति । अनेराइ कहि पुरुषना पद चरणनी श्रेणि दीठी हूती सत्पुरुषनइ
मार्गं प्रकासइ । इसिउ ठकिलेश जाणिवउ ॥ छ ॥

साधुशब्दार्थसन्दर्भ गुणालङ्कारभूषितम् ।

स्फुटरीतिरसोपेतं काव्यं कुर्वीत कीर्तये ॥ २ ॥

कविः काव्यं कुर्वीत । कवीश्वर काव्य करइ । किमर्थं । कीर्तये ।
कीर्त्तिनइ अर्थि । किंविशिष्टं काव्यम् । साधुशब्दार्थसन्दर्भम् । साधु दोष-
रहित शोभन छइ जे शब्द नइ अर्थ तेह तणु सन्दर्भ रचनाविशेष छइ ।
पुनः किंविशिष्टं काव्यम् । गुणालङ्कारभूषितम् । गुण सौंदर्यादिक
अलंकार उपमादिक तेहिं भूषित अलंकृत छइ । पुनः किंविशिष्टं काव्यम् ।
स्फुटरीतिरसोपेतम् । स्फुट प्रकट छइ जे रीति पांचात्यादिक अनइ

रस शृंगारादिभ्यो तेषां उपेत सयुक्त छः । तत्र रीतिनामुद्देश कथ्यते ।
उक्त च ।

द्वित्रिपदा पाञ्चाली छटाया पञ्च सप्त वा यावत् ।
शब्दा समासवन्ते भवति यथाशक्ति गौडीया ॥
असमस्तपदा वैदर्भी रीति । इति रीतिचतुष्टयम् ॥

द्वित्रिणि वा यदानि यस्यां रीतौ सा पाञ्चाली । त्रि त्रिणि वा पद
द्वयं जेणइ रीतिइ ते पाञ्चाली रीति जाणिगी । पचमि सप्तमि पदै
छटाया रीतिर्ज्ञातव्या । पाचि अथवा साति पदि छटाया रीति जाणिगी ।
यथाशक्ति समासवन्त शब्दा गौडीया रीतिर्भवति । यथाशक्तिइ समास
सयुक्त शब्द द्वयं ते गौडीया रीति जाणिगी । असमस्तपदा पृथक्पदा
वैदर्भी रीतिर्ज्ञातव्या । समस्त पदि जूइ जूइ पदि वैदर्भी रीति जाणिगी ।
ईणइ परिइ रीति च्यादिइ जाणिवा । एहि रीतिसयुक्त काव्य कीर्त्तिनइ
अर्थि इह । एतद्विपरीत तु नाव्य विपरीतफलमर स्यादिति तात्पर्यार्थि ।
एव तु विपरीतकाव्य विपरीतफल इह इह तात्पर्यार्थि जाणिवु ॥ छ ॥

अत—

अथ बीभत्समाह ॥

बीभत्स स्यान् जुगुप्सात् सोऽहद्यश्रवणेक्षणात् ।
निष्ठीवनास्यभङ्गादि स्यादत्र महता न च ॥ ३० ॥

जुगुप्सात् बीभत्सरसं स्यात् । जुगुप्सा कुत्सित वस्तुनो बीभत्स रस
इह । विभावादिनस्योपदिशति । स बीभत्स अहद्यश्रवणेक्षणात् । निष्ठी
वनास्यभङ्गादि स्यात् । ते बीभत्स रस अहद्य सुगामणो साभलिवानु अनइ
जाइवानु । निष्ठान्न यूक्तिवू, आस्यभग मुख मोडवू इत्येवमादिक इह ।
न अन्यत् अत्र महता निष्ठावनास्यभगादय प्रायो न वक्तव्या इति ॥ च
अनइ महता गुग्गुआनइ निष्ठावन आस्यभगादिक प्राय सहाजेइ न इह
॥ छ ॥

शातरसमाह ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थान शान्तो नि स्पृहनायक ।

रागद्वेषपरित्यागात् सम्यग्ज्ञानस्य चोद्भव ॥ ३१ ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थान शान्तो रस स्यात् । सम्यक् ज्ञाननु ऊपनु
शात रस इह । कौटश । नि स्पृहनायक । नि स्पृह निराकाक्षी नायक
छइ । च अयत् रागद्वेषपरित्यागात् सम्यक् ज्ञानस्य उद्भवो भवेत् । राग
द्वेषना परित्याग छाडिनात् सम्यक् ज्ञाननु उद्भव उत्पत्ति इह ॥ छ ॥

उपसहरन्नाह ॥

दोषैरुज्झितमाश्रितं गुणगणैश्चेतश्चमत्कारिणं

नानालङ्कृतिभिः परीतमभितो रीत्या स्फुरन्त्या सताम् ।

तेस्तेस्तन्मयता गतं नवरसैराकल्पकालं कवि

स्वप्नारो रचयन्तु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिन ॥ ३२ ॥

कविस्वप्नार आकल्पकालं कल्पान्न यायत् काव्यपुरुष रचयन्तु
निष्पादयन्तु । कविस्वप्नार आकल्प कल्पान्न नाण काव्यपुरुष रचयन् नीप
जायठ । कौटश । दोषैरुज्झितमाश्रितं गुणगणैश्चेतश्चमत्कारिणं
वादिके उज्झित त्यक्त छइ । तथा गुणगणै औदार्यादिभिः आश्रितम् ।
तथा गुणना समूह औदार्यादिक आश्रित उइ । तथा चेत चमत्कारिण ।
चित्तनह चमत्कार वरत्तु छइ । नानालङ्कृतिभिः परीतम् । नानाविध
अलंकारे परीत युक्त छइ । तथा सता सपुरुषाणा निदुषा वा अभित
स्फुरन्त्या रीत्या तेस्ते नवरसै तन्मयता गतम् । तथा सत निद्रासनी
सविद्ध प्रकारि स्फुरता उल्लसती रीतिइ करी तेह तेह नवरसै करी तम
यतागत प्राप्त नइ । किंक्षणा कवय । सारस्वतध्यायिन । सारस्वतमन्त्र
ध्यान करता छइ ।

श्रीमत् खरतरगच्छे श्रीमज्जिनभद्रसूरीन्द्रा

स्तप्ये विजयते जिनचन्द्रजितीश्वरा गुरव ॥

तेषामंतेवासी वाचकवरमेरुसुंदर शुचिवाक् ।
चक्रे वाग्मटविहितालंकारस्य प्रवरविवृतिम् ॥
वाणाग्निबाणशशिधरसंख्ये वर्षे निशुद्धतरदिनसे ।
ग्रन्थः समर्थितोऽयं नंदतु यावज्जगति मेरु ॥

संवत् १९३५ वर्षे श्रीखरतरगच्छे* श्रीमेरुसुंदरोपाध्यायै वाग्मटालंकार-
बालावबोध कृतोऽयं चिर नंदता[त्] ॥ छ ॥ छ ॥ कल्याणमस्तु ॥ आ०
कालासुत श्रीवत्सलखित ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ श्री ॥ छ ॥ संवत् १९३५ वर्षे
द्वितीय श्रावणे सुदि पंचमी गुरुवासरे इंद्रीग्रामे ऊर्जेशगच्छे श्रीसिद्धाचार्य-
सताने भ. श्रीसिद्धसूरिविजयराग्ये प० जयरत्नानामुपदेशेन लिखापितोऽयं
वाग्मटालंकारबालावबोध. ॥ र्द० ॥ ओसवालझातीय म० तारा भा०
रंगमाई पु० म. जगाकेन पु० पहिराजयुतेन भा० रंगश्रेयसे ॥ शुभ भूयात्
दायिकनाचकयो. ॥ श्रीरस्तु ॥

‘विदग्धमुखमंडन’ना बालावबोधनी जे एक मात्र प्रति जाणवामा
आवेली छे एमा ३५ पत्र मळे छे, पण प्रति अघूरी छे. जो के छेवटना
मात्र छे श्लोकनो ज बालावबोध एमा न होई प्रतिने अखंडितकरूप गणी
शकय. अर्थात् मूळ प्रतिनुं छेल्लुं एकाद पत्र गूम थयेलुं होवुं जोईए.
आधी विदग्धमुखमंडन बालावबोधना प्रारम्भोधी थोडो नमूनो
जोईए—

....

....

....

....

....

....

तस्मिन् वरा श्रीजिनभद्रसूरय सिद्धान्तवाराणिधिपूर्णचन्द्रा ।
सरोपरसुन्दर्पनिमुक्तार्क्षबाणावलीगर्वहरा बभूवु ॥ ३ ॥
तेषां महानन्दजुषां गुरुणां विशिष्टपट्टे जयिनस्तु सन्ति ।
सरस्वतीदत्तवरा अनेकशिष्याधिना श्रीजिनचन्द्रसूरय. ॥ ४ ॥

* मूळ प्रतमां आ अर्धी पंक्ति उपर जोईए हरताल बांघेली छे

संप्राप्य सिद्धिकारणमादेशं मेरुसुन्दरस्तेषाम् ।

कुर्वे बालकबोधं विदग्धमुखमन्दनस्य ॥ ५ ॥

शास्त्रारम्भे शास्त्रकारो विशिष्टेष्टदेवतानमस्कारलक्षणं मङ्गलाचरणं करोति । इह ॥ धर्मदासगणिः विशिष्टेष्टदेवं शौद्धोदनिं स्तुवन् वक्ति । तस्यायमादिश्लोकः ।

सिद्धौषधानि भवदुःखमहागदानां

पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि ।

प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां

शौद्धोदनेः प्रवचनानि चिरं जयन्ति ॥ १ ॥

शौद्धोदनेर्बौद्धस्य प्रवचनानि चिरं चिरकालं यावत् जयन्ति सर्वोत्कर्षेण वर्तन्ते । शौद्धोदनिं बौद्धानां वचनं चिरकालं सीमं जयन्तं वर्त्तइ । किंविशिष्टानि प्रवचनानि । भवदुःखमहागदानां सिद्धौषधानि । भव संसारतणां छइ जे दुःख तेह जि भणित रोग तेह टालिवानइ अर्थ सिद्ध औषध छइ । छ । पुनः किंलक्षणानि वचनानि । पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि । पुण्यव्रतना कर्णनइ विषयि रसायन समान छइ । तथा मनोमलानां प्रक्षालनैकसलिलानि । मनोमल मनना तापक पषालवानइ अर्थि एक सलिल पाणी छइ । छ ।

जयन्ति सन्तः सुकृतैकभाजनं परार्थसम्पादनसद्व्रतस्थिताः ।
करस्थनीरोपमं विश्वदर्शिनो जयन्ति वैदग्ध्यभुवः कवेर्गिरः ॥ २ ॥

संत साधु जयन्तं वर्त्तइ । किंविशिष्टाः सन्तः । सुकृतैकभाजनं । सुकृत पुण्यनूं एक भाजन पात्र छइ । किंविशिष्टाः सन्त । परार्थसम्पादनसद्व्रतस्थिताः । पर अनेरानां अर्थसंपादन कार्यकरण तेह जि भणित सद्व्रत तेहनइ विषयि स्थित रक्षां छइ । तथा करस्थनीरोपमं विश्वदर्शिनः । कर हस्तनइ विषयि स्थिर रह्युं छइ जे नीर पाणी तेहनी परिइ अनित्य विश्व देपता छइ । तथा कवेर्गिरः जयन्ति । कवीश्वरानी याणी जयन्तं वर्त्तइ । कथंभूता गिरः । वैदग्ध्यमुखः । वैदग्ध्य चतुरमानो भू उत्पत्तिस्थानक छइ । छ ।

આક્રાન્તેવ મહોપલેન મુનિના શપ્તેવ દુર્વાસસા
સાતત્યં વત મુદ્રિતેવ જતુના નીતેવ મૂર્છાં વિષૈઃ ।

વદ્દેવાતનુરજ્જુભિ પરગુણાન્ વક્તું ન શક્તા સતી ।
જિહ્વા લોહશલાકયા સ્વલમુષ્ણે વિદ્ધેવ સંલક્ષ્યતે ॥ ૩ ॥

જિહ્વા પરગુણાન્ વક્તુ અશક્તા સતી સ્વલમુષ્ણે એવંતિથા સંલક્ષ્યતે ।
જીમ પર અનેરાના ગુણ ઘોલિવા અશક્ત હૂતી દુર્જનનહ મુખિ એહવાં દીસહ ।
ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । મહોપલેન, મહાદપદા આક્રાન્તા, ઇવ । જાણીહ મહાત મોટહ
પાપાણિહ ચાપી હુહ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । દુર્વાસસા મુનિના શપ્તા ઇવ ।
જાણીહ કિરિ દુર્વાસા ઋષીશ્રદિ શપી હુહ જિસી । વત ઇતિ સ્વેદે । સાતત્યં
નિરતર જતુના મુદ્રિતા ઇવ । અનહ વત ઇસિહ સ્વેદિ । સદાહ લાપહ મૂઢી
હુહ જિસી । તથા વિષૈ, મૂર્છાં નીતા ઇવ । ત્રિપિ હાલાહલિ મૂર્છાં પમાડી
હુહ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । અતનુરજ્જુભિર્નિદ્ધા ઇવ । જાણીહ ત્રિરિ મોટે દોરે
ઘાંધી હુહ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । લોહશલાકયા નિદ્ધા ઇવ । જાણીહ કિરિ
લોહની શિલાકાહ બાંધી હુહ જિસી । છ ।

- આ થે ચાલાવબોધોમા મૂઢના, શ્લોકો સમજાવતા સમ્મૂલ અને
ગુજરાતીનું જે મિશ્રણ કરવામા આવ્યુ છે તે એ સમયે શિષ્યોને આ
પ્રકારના ગ્રન્થો મળાવવાની પદ્ધતિમા સામાન્ય હોવું જોઈએ. જૈન આગમ-
ગ્રન્થો ઉપરની પૂર્ણિઓના ગદ્યમાં કેટલીક ચાર પ્રાકૃત સાથે સંસ્કૃતનો
સંકર જોવા મળે છે તે આ સાથે સરસાવી દેશકાંચ. જો કે ઉપર્યુક્ત
ચાલાવબોધોમા સમ્મૂલ અને ગુજરાતી વાક્યો સાથોસાથ આવતાં હોવા
છતાં પરસ્પરથી તદ્દન અલગ છે, કોઈ પણ વાક્ય એમા મિશ્રભાષામય
(Macaronic) માગ્યે જ જોવા મળ્યો.

‘પટ્ટિશતક’ના અન્ય ચાલાવબોધો

ઉપર્યુક્ત ત્રણ લેખકો-સોમસુન્દરમૂરિ, જિનસાગરમૂરિ અને મેરુસુન્દર
ઉપાધ્યાય-કૃત ચાલાવબોધો ઉપરાંત ‘પટ્ટિશતક’ના ધીજા કેટલાક
ચાલાવબોધ જાણવામાં આવ્યા છે. સને ૧૯૫૦મા મારા વિદ્યાગુરુ પૂ.

મુનિજી-પુણ્યવિજયેજીના સૌજન્યથી મને જેસલમેરની જ્ઞાનયાત્રા કરવાનો અવસર મળ્યો ત્યારે ત્યાંના કિલ્લાના મંટારમાં-‘પટ્ટિશતક’ના એક બાલાવબોધની ૨૪ પત્રની પોથી જોનામાં આવી હતી. એમાં કર્તાનું નામ નથી, પણ આ ગ્રન્થમાં સમાવેલા ઉપર્યુક્ત ત્રણે બાલાવબોધોથી તે મિત્ર છે. પટ્ટીના મારુ-મુર્જર અનુગ ‘રહૈ’ અને ‘હૈ’ ને સ્થાને અહીં મારવાડી પ્રત્યય ‘રડ’ (અર્વાચીન ‘રો’), ‘રી’ મળે છે, અને એ ત્રણે બાલાવ-બોધ કરતાં આની રચના કેટલાક દસકા પછીથી થઈ હોવાનો તર્ક થાય છે. લિપિ ઉપરથી પોથી વિક્રમના સત્તરમા સૈકામાં નકલ કરાયેલી જણાય છે. આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત થયેલા બાલાવબોધો સાથે તુલના માટે એનો આદિ-અંત અહીં ઉતારું છું.

આદિ—

પ્રણમ્ય મોરુંદેવોદ્ધવં જિનં નિર્જિતમન્મયમ્ ।

કરોમિ પટ્ટિશતકે વાર્તા સૌહ્યવાગ્બોધિનામ્ ॥

અરિહં દેવો સુગુરુ સુદ્ધં ધર્મં ચ પંચનવકારો ।

ધન્નાણ કયત્થાણં નિરંતરં વસદ્દ હિયયમ્મિ ॥ ૧ ॥

इये गाथानइ विपइ च्यार बोल सारभूत छइ ते कहँइ । किहा ते च्यार बोल । अरिहं देवो कहता अरिहंत देव । सुगुरु क० तीर्थंकररी आज्ञाई करी सहित जे गुरु २ । सुद्धं धर्मं च क० सूधउ धीतरागनउ भाय्यउ धर्मइ, पंचनवकारो क० पांच परमेष्ठिनमस्कार । ए च्यारेइ बोल धन्नाण क० जे धन्य भाग्यवंत, कयत्थाणं क० कांछ्या छइ साय्या छइ जीए अर्थ एहवा जे जीव तियांइ हीयानइ, विपइ निरंतरं क० निरंतर सदा सर्वदा ए च्यारेइ वाना वसद क० वसद ।

હિવ વિ ગાહાઈ આપણા આત્માનઈ સીલ કહંઈ છઈ ।

અંત—

इणइ प्रकारइ मंडारी नेमिचंद क० नेमिचंद्र मंडारीयइ साजण तणइ पुत्रइ श्रीजिनेश्वरसुरि तणइ पिताइ रइयाउ क० नथी जोडी केतली-

એક ગાહાડ ક૦ ગાયા ૧૬૧ પ્રમાણ । જિ કે વિહિમગ્ગરયા ક૦
 વીતરાગ દેવરહ માધ્યહ માર્ગ તીયદ માર્ગેઈ ચાલિવા સાવધાનદ દવા
 ભવ્વા ક૦ મવ્યજીવ તે પઢંતુ ક૦ મળંતુ । જાણંતુ ક૦ અર્થ જાણત
 જિમ સમ્પન્ પ્રકારદ મળતાં ધક્કાં ગુણતાં ધક્કાં વલી મનમાહિ અર્થ માવતાં
 ધક્કાં અહો જીશો તુમ્હે જંતુ સિવં શાશ્વતા અનંતો મોધ્યરા સુલ્લ પામડ
 ॥ ૧૬૧ ॥

इति श्रीनेमिचन्द्रभण्डारिकरिचितपट्टिशतकप्रकरणस्य बालावबोध
 समाप्त ॥ शुभं भवतु ॥

આ ઉપરાંત જેસલમેર અને બીકાનેરના પ્રાચીન ગ્રન્થમંડારોમાં
 ‘પટ્ટિશતક’ ઉપરના કેટલાક સ્તવક (ટવા) પણ જોવામાં આવે છે.
 ક્ષમારત્નના શિષ્ય ધર્મદેવે સં. ૧૫૧૫માં રચેલા બાલાવબોધની તથા
 જયસોમકૃત સ્તવકની નોંધ મળે છે,* પણ એ કૃતિઓની હાથપ્રતો મારા
 જોવામાં આવી નથી. પ્રાયઃ વિક્રમના ૧૯મા શતકમાં થયેલા મોહનકૃત
 ‘પટ્ટિશતક’નો દૂહામય અનુવાદ જૈન સત્યવિજય ગ્રન્થમાલ્લાના ‘પટ્ટિ-
 શતક’ના સંસ્કરણ સાથે બહાર પડેલો છે.

હાથપ્રતો અને સંપાદન

આ ગ્રન્થના સંપાદનમાં કુલ ચાર હસ્તલિખિત પ્રતોનો ઉપયોગ
 કરવામાં આવ્યો છે. એમાં સોમસુંદરસૂરિના બાલાવબોધની પ્રતો બે છે,
 ઝ્યારે જિનસાગરસૂરિ તથા મેહુસુંદરના બાલાવબોધની એક-એક પ્રત છે.
 પ્રત્યેક પ્રતમાં બાલાવબોધ ઉપરાંત મૂલ પ્રાકૃત ‘પટ્ટિશતક’નો પણ તે

* ‘જિનરત્નકોશ,’ પૃ. ૪૦૪. ‘મંત્રીકર્મચન્દ્રવંશાવલીપ્રવચ્ચ’ના કર્તા
 ચરતરગચ્છીય જયસોમ વિક્રમના ૧૭મા શતકમાં થઈ ગયા તથા છ કર્મગ્રન્થો
 ઉપર બાલાવબોધ (સં. ૧૭૧૬) રચનાર તપાગચ્છીય વ્રજસોમ-શિષ્ય જયસોમ
 ૧૮મા શતકમાં થઈ ગયા. પરંતુ એ બેમાંથી કયા જયસોમે આ સ્તવક રચ્યો છે
 તે ‘જિનરત્નકોશ’માં જે ટૂંકી નોંધ છે તે ઉપરથી કહી શકાય નહિ.

તે બાલાવબોધકારને સંમત એવો પાઠ આપેલો છે. આ ચારે હસ્તલિખિત પ્રતો પાટળના પ્રસિદ્ધ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરમાં રાખવામાં આવેલા સંઘના મંડારની છે. બધી જ પ્રતો જૈન ઘાટીની દેવનાગરી લિપિમાં લખાયેલ છે.

(૧) સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની બે પ્રતો પૈકી પહેલી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૪૯ છે. એનું કદ ૧૦૧" X ૪૧" છે અને પત્ર ૨૫ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નિયમિત રીતે ૧૫ પંક્તિઓ લખાયેલી છે. આ પ્રતિની નકલ સં. ૧૫૧૩માં થયેલી છે.

(૨) સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની બીજી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૫૦ છે. એનું કદ ૧૦૧" X ૪૧" છે અને પત્ર ૪૨ છે. જો કે એનું ૧૨મું પત્ર મઝતું નથી. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૧ પંક્તિ લખેલી છે. આ પ્રતિમાં નકલ કર્યાનું વર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી તે સોઝમા સૈકાની લાગે છે. આ પ્રત પહેલીની તુલનાએ અશુદ્ધ છે. મૂળ પ્રતીક વાંચીને લખવામાં પણ લહિયાની ઘણી મૂલો થયેલી છે. જેમ કે—ચતુર્થી અને પછી વિભક્તિનો અર્થ વ્યક્ત કરતા ‘ હૂં ’ ને સ્થાને તેણે સર્વગ્ર ‘ હુઈ ’ લખ્યું છે. કેટલીક વાર તો આશ્વી પંક્તિઓ લહિયાના પ્રમાદને લીધે પડી ગયેલી છે, જેનો યથાસ્થાન નિર્દેશ કર્યો છે.

(૩) જિનસાગરસૂરિના બાલાવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૦૧૫ છે. એનું કદ ૧૨" X ૪૧" છે અને પત્ર ૧૪ છે. માત્ર પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર ૨૦ પંક્તિ લખેલી છે, બાકીનાં બધાં પૃષ્ઠ ઉપર ૧૯ પંક્તિઓ છે. ‘ પટ્ટિશતક ’ નો બાલાવબોધ આ પોથીમાં ૧૨મા પત્રના પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર પહેલી પંક્તિમાં પૂરો થાય છે; એ પછી પોથીના અંતભાગ સુધી ‘ ગૌતમપૃચ્છા ’ નો બાલાવબોધ લખાયેલો છે, જેમાં કર્તાનું નામ નથી. આ પ્રતિમાં લિપિનો મરોડ ઘણો સુંદર છે.

લેખનવર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી પ્રતિ સોઝામાં શતકમાં લખાયેલી જણાય છે.

(૪) મેરુસુન્દર 'ઉપાધ્યાયના બાલાવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૩૮૮૨ છે. એનું કદ ૧૦" x ૪" અને પત્ર ૧૬ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૫ પંક્તિઓ લખેલી છે. પ્રતિ શુદ્ધ છે. લેખનવર્ષ નથી, પરંતુ લિપિ ઉપરથી તે પણ સોઝામાં સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે.

આમ સોમસુન્દરસૂરિકૃત બાલાવબોધની જ બે પ્રતો હોવાથી એ જ બાલાવબોધના પાઠાન્તરો નોંધી શકાયાં છે. એમાં સં. ૧૫૧૩ વાઙ્કી પ્રતને મુખ્ય પ્રત તરીકે સ્વીકારી છે અને બીજી પ્રતના પાઠમેદો ટિપ્પણમાં ટાક્યા છે. પણ 'ધરીઈ-ધરીઈ,' 'અનઈ-અનઈ,' 'તીણઈ-તીણઈ,' 'વિપઈ-વિપઈ,' એ પ્રકારના પાઠમેદો કે જે જૂની ગુજરાતીમાં બહુ વિપુલ છે તે નોંધ્યા નથી.

'પટ્ટિશતક'ની મૂળ પ્રાકૃત ગાથાની બાલાવબોધકારોએ ફરેલી પ્રસ્તાવના, પછી મૂઠ ગાથા તથા તે પછી અનુક્રમે ત્રણ બાલાવબોધો એ પ્રમાણેનો ક્રમ મુદ્રણમાં રાખેલો છે. એમાં [સો.], [જિ.] અને [મે.] એ સંક્ષેપો થડે અનુક્રમે સોમસુન્દર, જિનસાગર અને મેરુસુન્દર એ ત્રણ બાલાવબોધકારો સમજાવાના છે.

'પટ્ટિશતક'ની મૂળ ગાથાઓનો પાઠ પણ સં. ૧૫૧૩ વાઙ્કી પ્રત પ્રમાણે સ્વીકારીને બીજી પ્રતમાં કવચિત્ મઢતા અન્ય પાઠો નોંધ્યા છે. એમાં પણ 'એઝં-ગ્યં,' 'સઅલ-સયલ,' જેવા પાઠો જેમાં ઉદ્વૃત્ત સ્વરનો રઘુપ્રયત્ન 'ય'કાર થઈ જાય છે એ નોંધ્યા નથી. સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની આ બીજી પ્રતનો નિર્દેશ કાં તો ધીગતથી અથવા 'સો.' એમ સંક્ષેપથી ટિપ્પણમાં કર્યો છે. મૂઠ ગાથાઓનાં પાઠાન્તરો જિનસાગર-સૂરિ અને મેરુસુન્દરમાં કવચિત્ મળે છે ત્યાં એમનો ઉલ્લેખ 'જિ.'

તથા 'મે.' એ પ્રમાણેના સંશેષના નિર્દેશપૂર્વક કર્યો છે. વાલાવવોધ-કારોર આપેલાં અવતરણોનાં મૂઠ્ઠા સ્થાનો જ્યાં સ્થોળી શકાયાં છે ત્યાં તેમનો નિર્દેશ કૌંસમાં કર્યો છે.

શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરની આ વધી હાથપ્રતો ઉપયોગ માટે મેઝવી આપવા માટે પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીનો તથા જ્ઞાનમન્દિરના વ્યવસ્થાપકોનો હું ઉપકાર માનું છું.

પરિશિષ્ટો—અગાઉ કહ્યું છે તે પ્રમાણે, નેમિચન્દ્ર મંઢારીની બે કૃતિઓ આ ગ્રન્થના પરિશિષ્ટ તરીકે લેગામાં આવી છે—એક છે ઉત્તર-કાલીન અપભ્રંશમા રચાયેલું 'જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન' અને બીજી છે પ્રાકૃત 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર.'

(૧) 'જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન' જેસલમેરના બડા મંઢારમાંની બે પાનાની પ્રતમાથી મળ્યું છે. એ બે પત્ર ઉપર પત્રાંક ૮૯-૯૦ લખ્યા છે, તેથી અનુમાન થાય છે કે તે કોઈ સઠંગ મોટી હાથપ્રતનો અંશ છે. ૯૦ અંકવાઝા પત્રના બીજા પૃષ્ઠનો અર્ધા કરતાં વધારે ભાગ કોરો છે, તેથી લાગે છે કે મૂઠ્ઠા સઠંગ પોથીનું આ છેલ્લું પત્ર હશે. લિપિ ઉપરથી પ્રતિ પંદરમા સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે. એની પુષ્પિકામા સ્વરસર-ગચ્છના જે આચાર્યોના નામ આપ્યા છે એમાં છેલ્લું નામ સાગરચન્દ્રસૂરિનું છે, તેથી એ આચાર્યના જીવનકાળમાં એની નકલ થઈ હશે એવો સ્વાભાવિક તર્ક થાય છે. સાગરચન્દ્રસૂરિનું અવસાન સં. ૧૪૬૧માં થયું હતું ('સ્વરસરગચ્છ પદ્યાવલીસંગ્રહ,' પૃ. ૩૨), છટલે એનાથી થોડા વર્ષ પહેલાં પ્રતિ લખાઈ હશે.

શ્રી. અગરવંદ નાહટાસંપાદિત 'ऐतिहासिक जैन काव्यसंग्रह' (પૃ. ૩૬૯-૭૨)મા આ કાવ્ય છપાયું છે. જો કે એના ઉપયોગમા લેવાયેલી પ્રતિ ફરતા જેસલમેરવાળી પ્રતિ નિશંકપણે જૂની છે. શ્રી. નાહટાની વાચનાનાં પાઠાન્તરો ટિપ્પણમાં નોંધ્યા છે.

. . (૨) નેમિચન્દ્ર મંડારીકૃત 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' અહીં પ્રથમ વાર પ્રસિદ્ધ થાય છે. ગુજરાત વિદ્યાસભા (અમદાવાદ)ના હસ્તલિખિત પુસ્તકસંગ્રહમાં એક પ્રાચીન જૈન સંગ્રહપોથીનાં ૩૬૧ થી ૩૯૪ સુધીનાં પત્ર છે, જેમાં પ્રકીર્ણ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત સ્તોત્રાદિ લખેલાં છે. એમાં પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર આ 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' છે.

આ પોથીના પત્ર ૩૯૪ ઉપર 'મહાવીર સ્તુતિ'ની નકલ પૂરી થાય છે તેને અંતે નીચે પ્રમાણે પુષ્પિકા છે—

શ્રીમહાવીરસ્તુતિઃ । કૃતિરિયં શ્રીદેવમૂર્ધુપાધ્યાયાનાં સંનત્ ૧૩૮૭ વર્ષે
કાર્તિક શુદ્ધ ૧૦ સોમવારે....મસાપુરે શ્રાંજિનપ્રવોધસૂરિશિષ્યેણ આનન્દ-
મૂર્તિના લિખિતં ॥

'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' તો આની પહેલાં, પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર, લખાયેલું છે, ઘટલે એની નકલ પણ સં. ૧૩૮૭ ના કારતક સુદ ૧૦ પહેલાં ક્યારેક થયેલી હોવી જોઈએ.

ત્રણે ચાલાવવોધો તથા 'જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન' માંના નોંધ-પાત્ર શબ્દોનો ફોણ પુસ્તકને અંતે ઉમેર્યો છે. વડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગના શ્રી. હન્દ્રવદન અંબાલાલ દવે, એમ. એ. એમણે શબ્દકોશ તૈયાર કરવામાં કેટલીક સહાય કરી હતી એ યસ્તુની અહીં સામાર નોંધ લેવામાં આવે છે.

અનુલેખ

પ્રસ્તાવનાનાં પૃ. ૨૦-૨૨નાં ધીવાં ગોઠવાઈ ગયા પછી, ઝંજાના મહાજનના હસ્તલિખિત પુસ્તકમંડારમાંથી, પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીના સૌજન્યથી 'વિદગ્ધમુખમંડન'ના મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત ચાલાવવોધની સં. ૧૬૭૨ માં નકલ થયેલી એક સંપૂર્ણ પ્રતિ મળી છે. જોધપુરવાળી

प्रति अपूर्ण होनाथी एमाथी आ कृतिनो अंतभाग मळतो नहोतो, ते आमाथी मळे छे. ऊंझानी प्रति अनुमार, आ बाल्यवबोधनो अंतभाग नीचे प्रमाणे छे—

सदागतीत्यादिः । अयं दीपः अस्तं एष्यति । ए दीप अस्त पामि-
सिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः सदा नित्यमेव गति गमनि करी
हत हणिउ उच्छ्राय उद्यम छइ । तमस वश्यता । तमहूइ वश्यपणूउ
छइ । विधुरेकः शिवस्थितः । विधुर विह्वल ता कुण शिवस्थित कल्याणवर्त
ते । अपि तु नही को । द्वि० । अयं दीपः अस्त एष्यति । ए दीप अस्त
पामिसिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः । सदागति वायुइ हत हणिउ
उच्छ्राय छइ । तमसो वश्यता गतः । तम अधारहूइ वश्यता पामिउ छइ ।
एको विधुः शिवस्थितः । एक विधु चंद्रमा शिव श्रीमहादेवनइ विपयि
स्थित छइ ॥ छ ॥ ६९ ॥

पूर्णचन्द्रेत्यादि । निर्मलावरा कामिनी कस्य स्वात मनः एकान्त-
मदनोत्तर न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । निर्मल अवर वख इसी
कामिनी खी काहिंनू स्वात मन एकाति मदनोत्तर मदनाधिक्य न करइ ।
अपि तु सविहुनू करइ । कीदृशी । पूर्णचंद्रमुखी । पूर्णिमाना चंद्रमावत्
मुख छइ । रम्या मनोहरा द्वि० यामिनी रात्रि कस्य स्वान्त एकान्त-
मदनोत्तर न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । कीदृशी । पूर्णचन्द्र-
मुखी । सपूर्णचंद्र जि भणिन मुख छइ । रम्या रमणीया निर्मलावरा । निर्मल
अवर आकाश छइ ॥ छ ॥ ७० च्युतदत्ताक्षरजाति ॥ छ ॥

इति श्रीवर्मदासत्रिचित्रविदग्धमुखमदनकाव्यस्य वृत्तिरिय समाप्ता ।
प्रयाग १४५४ सवत् १६७२ वर्षे ।

• ऊंझानी हाथप्रतमा मूलना आखा शोको नहि आपता आ प्रमाणे केवल
मूलना प्रतीको यक्या छे

[illegible]

श्रीमद्भुवनेश्वरसुन्दरसूरिकृत गणपतवचोपनी सं ११३ मा लयायेत्सी हस्तप्रतनु अतिम पत्र

१. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 २. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 ३. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 ४. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 ५. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 ६. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 ७. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 ८. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 ९. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि
 १०. राजा हरिश्चन्द्राचार्य किंगद हस्तविधि

‘नानागर्भरिदुतं बालान्नोचनीं हस्तप्रतनुं अविमं परं [नीचीं पञ्चमयां शुष्णिमां समासं भवति स्वे]’

एतन्नाज्ञातादिवपदपामत्राञ्जनतस्तुल्यत्वात्वास्वरूपतिश्रीनामि एतेन्द्राशिविवितथाष्टिवातकस्यविवरणं कृति
 वियश्रीहृदस्वरनगद्यीयवान् किनश्रीमिहृदस्य॥ वा॥ नामचन्नालायन्वाभास्वरममरत्रञ्जधरति॥ लिखितनिज
 ज्ञेयपायिवाधसांनोद्योदनावा॥ रयदन्विहितकञ्चिभुव्याधीनरूपेण॥ प्राय्य द्रुक्ततवाकृत्यानावापास्तमाकम
 प्रचाम्नाञ्जनेष्ट्याते श्रीसधस्या॥ व॥ एदनाप्रमसं स्वाशोकजनस्या॥ वा॥ श्री॥ ३१

३१ १५३ ३)

श्री. ए. व. ४०

मेरुपुराण बालाबोधनी हस्तप्रतनु अंतिम पत्र

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित षष्टिशतक प्रकरण

त्रण बालावबोध सहित

[सो.] सिरिचन्द्रमाणजिणवरपाए निअगुरुणए य नमिऊण ।
सट्टिसयस्स य एय वक्खाण किपि जपेमि ॥ १ ॥
नात्रोक्तिमेलो न विभक्तियुक्ति क्रियादियोगोऽपि च नो विलोक्य ।
भावार्थसारैर्विधीयतैषा वृत्तिर्मया मुग्धविप्रोधनार्थम् ॥ २ ॥

नेमिचन्द्र भंडारी पहिलउ तिस्यउ^१ धर्म न जाणतउ । ५
पछइ श्रीजिनवल्लभसूरिना गुण सामली^२ अनइ तेहना कीधा
पिंडविशुद्धिप्रमुख ग्रथनइ परिचइ साचउ धर्म जाणित । तउ
तीण^३ श्रीधर्म सघलाइना मूल भणी श्रीसम्यक्त्वनी शुद्धि अनइ तेहनी
दडतानइ काजि १६० गाथा कीधी । सारभूत तिहा पहिल सर्व धर्म-
माहि सारतत्त्वभूत च्यारि बोल पहिली गाहइ^४ कहि^५ छइ ॥ १०

[जि.] श्रीगुणनित फलिन सुखदुःखदशोऽमितो महात्मान ।
विजया भूर्ध्वध्वा अपि ददता मगल नित्यम् ॥ १ ॥ *
श्रीनेमिचन्द्रविरचितचबद्वैराग्यरत्नकल्पेपा ।
श्रीजिनसागरप्रमुखा बालावबोधाख्या ॥ २ ॥
षष्टिशताख्यप्रकरणव्याख्या प्रस्तूयतेऽत्र नन्येयम् । १५
मन्यजनप्रोधहेतोर्वार्त्तारूपा विशुद्धा च ॥ ३ ॥

१ तिस्यउ २ समानी ३ तीणउ ४ गाहइ ५ कहइ

* आ तथा आ पक्षीनो श्लोक मूल प्रतमा अम अशुद्ध ज प्राप्त थाय छे.

तथा हि । श्रीखरतरगच्छि श्रीजिनेश्वरसूरिनइ पिताइं
श्रीनेमिचन्द्र भंडारी थावकि विधिपक्षस्थापक ए साठिसठ ग्रन्थ
कीधउ । तिहां धुरि सर्व विघ्नोपशान्त्यर्थ इष्टदेवतानमस्काररूप नाम-
ग्रहणपूर्वक सम्यक्त्वस्थापक ग्रन्थकार प्रथम गाथा कहइ छइ ॥

- ५ [मे.] सयन्सुरासुरनमियं पासजिणं पणमिऊण भावेणं ।
बालाण बोहणत्थं पयडं विवरेमि सद्विसयं ॥ १ ॥

इहां श्रीखरतरगच्छि निरुपमगुणनिधान श्रीजिनवल्लभसूरि-
नइ पाटि श्रीजिनदत्तसूरि । तेहनइ पाटि श्रीजिनचन्द्रसूरि ।
तत्पट्टालंकार श्रीजिनपत्तिसूरि श्रीपत्तननगरमाहि विजयवंत वर्तइं ।
१०इसइ प्रस्तावि मरुदेशमंडन मरोटि नगरि श्रीनेमिचन्द्र भंडारी
भार्या लपमिणि पुत्र आंवड सहित सुरिइं बसइं । अन्यदा प्रस्तावि
गाथा १ नेमिचन्द्र भंडारीइ व्याख्यान माहि सांभलि । ति नित्ती ।

अक्खंडियचारित्तो वयगहणाउ जो भवे निच्चं ।

तत्स सगासे दंसण वयगहणं सोहिगहणं च ॥ १ ॥

- ११ ए गाथा सांभलीनइ आलोअणनी इच्छाइं बार बरस सीस-सुगुरुनी
परीक्षा जोअतउ २ पत्तन नगरि आव्यउ । सगली पोसालइं द्रव्य
क्षेत्र फाल भावनइ मेलि सुगुरु अणलदुतउ मनमाहि चिन्ता धरतउ हाट
एकनइ थडइ घटठउ छइ । इसइ प्रस्तावि थावक पाच-सात श्रीजिन-
पत्तिसूरिना गुण वर्णयता सांभली पृच्छा । तुम्हे केहना गुण कहउ
२०ठउ ? तेहे श्रीजिनपत्तिसूरिना गुण कखा । पठइ तीह थावकां
संपाति पोमालउं आवी गुरुना देसना सांभली । गुरुनां लक्षण ईयांसमिति
प्रमुख जोअतउ रात्रिइं पोसालनइ पूणइ सूनउ २ चीनवइ । एतां
दिवसमाहि प्रनादनउं कारणु न दीठउं । रात्रि तउ पउंजना जइणाइं
हीडइं छइं । सिध्याइं ध्यान करइं छइं । पणि बार २ महातमा हंढीमाहि

जाइं । तिहां कांइ कारण संभावीइ । पछइ पाछिली रात्रिनी पोरसिइं तेहमाहि
 पइसी राप वेल् तेल देपी । थोडी थोडी वस्तु गांठिं बांधी सूतउ ।
 प्रभाति पोसाल बाहिरि जई जउ जोअइ तउ वेल् राप तेल दीठा ।
 विसय ऊपनइ मोलउ चेलउ पूछिउ । ए सिइ काजि आवइ ? चेलइ
 सर्व घात कही । वेल् घर्तिवानइ काजि । रक्षा जीवजइणानइ काजि । ५
 तेल लेपनइ काजि । इम सदेह भागउ । पच्छइ प्रगट हुईं सिद्धांततत्त्व
 सांभली श्रीसम्यक्त्वमूल बार व्रत पडिवजी मरोठि पाळउ आवी जान
 करी आंधइ पुत्रनइं साथिं लेईं गुरु समीपि आवी महामहोत्सवपूर्वक
 पुत्रनइं दीक्षादि बरावी । ते क्रमिइं २ भणतां गुणतां चारित्र पालतां
 श्रीजिनेश्वरसूरि ह्या । पछइ नेमिचन्द्र भंडारीइं श्रीजिन-^{१०}
 पत्तिसूरिनी रीति देपी । श्रीजिनचन्द्रभस्सूरिना कीधा पिंड-
 विष्णुद्विप्रमुख ग्रन्थ सांभली ते गुरुनां वचन सर्व सिद्धान्तनइं मिलतां
 जाणी आस्था ऊपनी । सम्यक्त्वनी दृढतानइ काजि परोपकार भणी
 साठिसउ गाथारूप ग्रन्थु कीधउ । हिव ते गाथा लोकरुनइं समझाविवा
 भणी श्रीजिनचन्द्रसूरिनइ आदेसि वणारीसि मेरुसुन्दरि^{१५}
 गणिइं वार्त्ता बालावबोध संक्षेपिं कीजइ । तिहा धुरि च्यारि बोल सारभूत
 कहीइं ॥

अरिहं देवो सुगुरु सुद्धं धम्मं च पंचनवकारो ।

धन्नाण कयत्थाणं निरंतरं वसइ हिययन्मि ॥ १ ॥

[सो.] एक श्रीअरिहंत वीतरागदेव^१ बीजा सुगुरु शुद्ध^{१०}
 चारित्रिया शुद्धमार्गप्ररूपक गुरु^२ त्रीजठ शुद्ध धर्म जीवदयामूल कर्म-
 क्षयहेतु धर्म चउथउ पंचपरमेष्ठिनमस्कार सर्व सिद्धांतमाहि सार सर्व-
 पापश्रयंकर महामंत्र नउकार । ए च्यारि बोल सर्व जगत्^३ अनइ सर्व
 धर्ममाहि सार कुणह एक धन्य उत्तम भन्य अनइ कृतार्थ भाग्यवंत

आसन्नसिद्धि कइजिनइ हियइ निरंतर सदैव वसइ । अभागीआ अमन्य
दूरभन्य जीव ए एकइ बोल न प्रामइ ॥ १ ॥

[जि.] समस्त धर्ममाहे मूलिगउ सम्यक्त्व धर्म तिणि कारणि
सम्यक्त्व जाणावइ । अरिहंत देव ते किसु । राग द्वेष मोह मद मत्सर
५ अहंकार प्रमुख दोष जेह माहे न हुइ । अंतरंग वदरी जिणि जीता
हप्या ते अरहंत कहीइ । अनइ सुगुरु सुसाधु गुरु जे नीराग निःस्पृह
क्षमावंत शान्त दान्त जितिंद्रिय निःकाम तपि करी दुर्बल । सम वृण
मणि लोष्टु कांचन । सम शत्रु मित्र । साचउ धर्माक्षरनउ कहणहार ।
चातुर्गतिक संसार हंतउ अहर्निश संजम चारित्र अभिग्रह पालइ । ते
१० सुगुरु कहीइ । तथा चोक्त ।

अक्खरु अक्खइ कं पि न ईहइ । चउगाइ भवसंसारह बीहइ ।

संजम नियमह खणि नवि चूकइ । ए साधभिय सुहगुरु बुचइ ॥ १ ॥

सुद्धं धम्मं । जीवदयामूल धर्म । तथा चोक्तं ।

दुस्सं पापात् सुखं धर्मात् सर्वदर्शनसंमतम् ।

१५ न कर्त्तव्यमतः पापं कर्त्तव्यो धर्मसद्ग्रहः ॥ २ ॥

ए त्रिहुं मिली सम्यक्त्व कहीइ । अनइ वली नउकारहूइ मोटाइ
देखालिया भणी पंच नवकारो पंचपरमेष्ठिनमस्कार चउद पूर्वनउ
सार कहीइ । ए च्यारइ अरहंत सुसाधु गुरु जिनप्रणीत धर्मरूप
सम्यक्त्व अनइ नउकार । कयत्थाणं कृतार्थ कृतकृत्य घघ्छाणं

२० धन्य भान्यवंत पुरुषने हिय वसइ । निरंतर सदैव ॥ १ ॥

[मे.] अरिहंत देव सुसाधु गुरु अनइ सूखउं वीतरागनउं
भापिउं धर्म पंचपरमेष्ठि नवकार ए च्यारि बोल धन्य भान्यवंत कृतार्थ
कीथा अर्थ संसार संखीया जेहे तीइनइ हीइ सदाइ वमइ । पणि
गहुल संसारी जीवनइ हीइ कोई वमइ नहीं ॥ १ ॥

[सो.] हिव जे जीव घणु धर्म करी न सकइ तेहहूँ तत्त्व
कहीड^१ छइ ।

[जि.] सम्यक्त्वहूँ सुखाराध्यपणउ कहइ ।

[मे.] हिव आत्मानइ सीप कहइ ।

जइ न कुणसि तयचरणं न पढसि न गुणेसि देसि नो दारणं । १
ता इत्तिथं न सकसि जं देवो डक्क^२ अरिहंतो^३ ॥ २ ॥

[सो.] रे जीव ! जिम आगइ बरसी छमासी मासक्षण
आचाम्लादिक तप करता । केई हवडाइ करइ छइ । ते तउ करी न
सकइ तउ म करेसि । जिम एकि अनेक आग पूर्व प्रमुख सिद्धात
पठता गुणता हिवडाइ पढइ छइ । ते जउ पढी न सकअ^४ तउ^५
म पढेसि । जिम आगइ चउद पूर्व प्रमुख अग्यार आग^६ विहु घडी
माहि पाधरा उपराठा गुणता हवडाइ अनेकि कोडि लाख आखा गणइ
छइ । तिम^७ जउ गुणी न सकअ तउ म गुणेसि । जिम आगइ
सात्तरिक^८ दान साढवार कोडि सुवर्णादिकना दान देता हवडाइ^९
शक्तिमानिइ दिइ छइ तिम जउ दान देई न सकअ तउ म देसि । १५
ता इत्तिथं० पुण तउ एतलउ करी न सकइ^{१०} । जं देवो०
ज देव एक अरिहन वीतराग इति^{११} बीजउ नहीं^{१२} ॥ २ ॥

[जि.] अहो पुरुष ! जइ तयचरणं तपश्चरण न करइ ।
नवउ काई मणइ नहीं । आगिलउ भणिउ गुणइ नहीं । दानई न दिइ ।
एतल तपश्चरण भणिउ गुणिवउ दान देवउ दुसाभ्य छइ । ता तउ^{१३}

१ कही २ से इहु ३ जि अरहतो ४ सकइ ५ आयु ६ तेम
७ सवच्छरिक ८ हेवडाइ ९ सकअ १० वीतरागइ जि ११ बीनी प्रतमां
आग्लु चयारे छे—जइ एतलउ देनचवइनउ भनि निधउ आणअ तउ ताहरउ
काज सरइ । ए सम्यक्त्वनउ मूठ बीज इच्छि भाव ।

इत्तिंयं एतलउं न सकइं जउ माहरउ एकु जि अरहंत देव । बीजउ नही । इणि कारणि सम्यक्त्व पालतां मुहेलउं ॥ २ ॥

[मे.] अहो जीव ! जउ तउं वरसी छमासी प्रमुख तपु करी न सकइं । कालनइ अनुसारि सूधउं चारित्र पाली न सकइं । सिद्धात-
३ प्रकरणप्रमुख पाठ जउ पढी न सकइं । जइ तउं आगम गुणी न सकइं ।
दान सुपात्र विषइ देइ न सकइं । तउ तउं एतूअइ करी न सकइ जि
देवु तउ एक अरिहंतइ जि । बीजा हरिहरादिक नहीं ॥ २ ॥

[सो.] को कहिसिइ इहलोकनां सुखनइ काजि बीजा देव
आराधीं छइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

१० [जि.] इसुं कही जिनधर्मना करणहारहइं गुण कहइ छइ ।

[मे.] कांइ ते कहइ ।

रे जीव ! भवदुहाइं इकं चिअ हरइ जिणमयं धम्मं ।
इयराणं पणमंतो सुहफजे मूढ ! मुसिओ सि ॥ ३ ॥

[सो.] रे जीव ! जिन वीतरागनउ धम्म एकलउ जि एकाग्र-
१५ मनि आराधीतउ हुंतउ भवसंसारनां दुःख फेइइ । सर्व सुख करइं
निश्चइं । इयराणं इहलोकनां सुखनइ काजिइं इतर देव रागद्वेषा-
द्याक्रान्त' क्षेत्रपाल घाराही प्रमुखहइं नमतउ अनेक उपायना' माननउ
रे मूढ ! मूर्ख ! मुसीअं छअं । तेहे कर्म उपहरउं कांइ कराइ नहीं ।
मुहिमां धर्म चूकअं छअं ॥ ३ ॥

२० [जि.] रे जीव ! एकु जि जिनमत जिनभाषित धर्म भव-
दुहाइं संसारनां दुःख हरइ स्फेटइ ! तिणि कारणि हे मूढ !

मूर्ख ! अनेरा देवहूड प्रणमतउ हूतउ मुसिउ छइ । सम्यक्त्वरूपिउ धन तेहना हारवइतउ ॥ ३ ॥

[मे.] रे जीन ! एकलु अ जि जिनमत जिनभापित धर्म आराधता हूता भव समारना दुखनइ फेडइ । अनइ इतर हरिहरा दिरुनइ प्रणमता थोडा मुखनइ काजि मूढ ! मूर्ख ! मुमाणउ छइ । ५ धर्म हूतउ चूकइ छइ ॥ ३ ॥

[जि.] जिनधर्मनउ प्रभाउ फही सम्यक्त्वनतहूइ मोक्षपद प्राप्ति बोलइ छइ ।

देवेहि दाणवेहि य सुओ न' मरणाओ रक्खिओ कोइ ।
दढकयजिणसंभत्ता बहुअ वि अयरामरं पत्ता ॥ ४ ॥ १०

[सो.] देव-दानवे आप शेष क्षेत्रपाल आसपाल गौगा विणायग चासुडादिके को मरणतउ राखिउ किटाइ न सामलिउ । तेहे को मरण तउ न रखाइ^१ । निरुचिन कर्म कुणइ टाली न सकीइ^२ । जउ एहे को मरणतउ^३ राखिउ हुइ तउ को^४ किटाइ जीवतउ देखीइ । पुण नथी । घणाइ देवदेवता आराधी जमारउ सफलउ मिथ्यात्वना सड^५ १५ करीनइ मूआइ नि । आघाइ घणा ससारना जन्ममरण नि उपाजिया । दढकय० दढ वीतरागनउ सम्यक्त्व पालीनइ बहु० घणाइ अनता^६ जीन अनरामस्पणइ पहुता । मोक्ष पाम्या^७ । जन्मजरामरणरहित^८ हूया ॥ ४ ॥

[जि.] देवे दानवे पुण कोई लोक मरण हूतउ राखिउ सामलिउ १० अपि तु कोई न सामलिउ । कोई अमर हूतउ सामलिउ ? दृष्टीकृत

१ वीनी प्रतामा नथी २ रक्खइ ३ सकाइ ४ मरतउ ५ बोहि ६ सड
७ अनता ज ८ प्राम्या ९ 'मरणा'

जिनसम्यक्त्व हुइं ते घणार्इ अजरामरपद पाय्या । एतलइ सम्यक्त्व-
धारक सघलार्इ अमर हुइं ॥ ४ ॥

[मे.] देव दानव गोत्रज क्षेत्रपालप्रमुखे किहार्इ सांभलिउ जे
मरणतउ कोई रापिउ ? अपि तु को रापिउ नहीं । पणि दृढ कीधउं
५ जिन ऊपरि सूधउं मन, सम्यक्त्व खरउं जे जीवे पालिउं ते जीव घणा
अजरामरपदि मोक्षपदि पहुता ॥ ४ ॥

[जि.] हिव सम्यक्त्वनउं प्रमाण कही मिथ्यात्वनउं प्रमाण
कहइ छइ ।

जह कुवि वेसारत्तो मुसिज्जमाणो वि मन्नए हरिसं ।
१० तह मिच्छवेसमुसिया गयं पि न मुणंति धम्मनिहिं ॥ ५ ॥

[सो.] जिम कोएक मूर्ख वेश्या अधम निखेह स्त्री तेहनइ
व्यसनि बाहिउ तेहहूँ आपणी लक्ष्मी पूरतउ पोतउं हारतउइ
मुसितउइ तुच्छ सुखनइं लोमिइं हर्ष मानइं तिम ए अजाणी^१
जीव कूडउ धर्म मिथ्यात्व तेह^२ वेश्या तुच्छ मोहनइं कीधइं इहलोफना
१५ चमत्कारमात्रना बाहिया हुंता धर्मरूपिउं निधान मिउंइ जाणइ नहीं ।
मूर्ख इसिउं न जाणइ ईणइ मिथ्यात्व^४ करी अम्हारउ सघलउ धर्म
जाइ छइ । परलोकि अम्हे दुखिया थासिउं^५ ॥ ५ ॥

[जि.] जिम कोई वेश्यासक्त पुरुष वेश्याइं मुसीतई हूंतउ
हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूप वेश्याइं मुस्या हूंता धर्मरूपिउं निधान
२० गमिउंइ न जाणइं ॥ ५ ॥

[मे.] जिम कोई वेश्यानइ विपइ अनुरक्त रातउ थोडास्या

विषयनद काजि घनादिक मुसीतउ हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूपिणी
वेस्याइं मुसीतउ जीव धर्मरूपीउं निधान गयउं न जाणइ ॥ ५ ॥

[सो.] को इसिउं कहिसइ^१ । आपणइ वडांनइं कुलाचारि
चालीइ । एतलउ^२ धर्म । बीजउ विचार फाई न कीजइ । 'तेह'^३
आश्री कहइ छइ ।

[जि.] कुलक्रमागत भावइ तिसु धर्म न करिवउं । ए वात
प्रकासइ छइ ।

लोअपवाहे सकुलकमम्मि जइ होइ मूढ धम्मु त्ति^४ ।
ता मिच्छाण वि धम्मो थक्का य अहम्मपरिवाडी ॥ ६ ॥

[सो.] रे मूढ ! जउ लोकनइ प्रवाहि आपणइ २ कुलाचारि^५
चालतां धर्म हुइ तउ कुणएक धर्मवंत नहीं ! सघलाइ खाटकी, माछी,
वेस्या, पांवी, मोची, ठठार प्रमुख सह आपणइ २ कुलाचारि चालइं
छइं । आगिला वडा पूर्वज जे काम करता ते पाछिला^६ करइं छइं ।
ता मिच्छाण वि धम्मो^७ तउ जे पापी हिंसाना करणहार कुमार्गना
चालणहार म्लेच्छ तेहहइं धर्म हउ । तेहइ धर्मवंत हआ । थक्का^८
अधर्म पापनी परिपाटी परंपरानी वातइ नाठी । अधर्म किहांइ छइ नही ।
सह धर्मवंतइ जि हउं । एतलइ इसिउ भाव । कुलाचार जूउ ।
धर्मनउ मार्ग जूउ । कुलाचार किहनउ केतलउ पुण्यमय हुइ । किहनउ
पापमय हुइ । पुण्य धर्मनउ आचार जिहां जीवदया सत्यवचन ब्रह्म-
चर्यादिक गुण तिहां जि छइ । अनेथि नथी । केती वारइं पूर्वज दालिद्री^९
हुसिइं तउ संतानीइ किसिउं लक्ष्मी आवती न लेवी ? अथवा को
पूर्वज कूअइ पडी मूउ हुसइ तउ संतानीअइं किसिउं कूअइ पडी

मखिउं ! एह भणी कुलाचारनउ फाई नहीं । सूघउ धर्म जि जाण
हूंतइ लेवउ ॥ ६ ॥

[जि.] लोकनइ प्रवाहि करी आपणइ कुलक्रमि हे मूढ ! धर्म
इसिउं जइ हुइ तउ पछइ मिच्छाण वि म्लेच्छनउ धर्म ! अहम्म-
५ परिवाडी अधर्मनी परिपाटी श्रेणि थाकी रही ॥ ६ ॥

[मे.] रे मूर्ख ! लोकप्रवाहि आपणा २ कुलनइ आचारि
चालतां जउ धर्म हुइ तउ म्लेच्छ खाटकी बेइया ते सह आपणइ २
कुलाचारि चालइ छइ । तउ तेहनइ धर्म होसिइ । एतइ अधर्मनी
परंपरा नाठी । अधर्म किहां नयी । सह धर्मवंतइ जि हूउं ॥ ६ ॥

१० [जि.] दृष्टान्तनइ बलि करी धर्महूइं मोटाई देसालइ ।

लोयम्मि रायनीईनायं न कुलक्रमम्मि कइया वि ।

किं पुण तिलोअपहुणो जिणंद'धम्माहिगारम्मि' ॥ ७ ॥

[सो.] लोकइ माहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि नावइं ।
राजनीतिनउ मार्ग जूउ । कुलाचार जूउ । तउ पाधरी राजनीति माहि
१५ कुलाचार न जोइइं । तिहां राजाज्ञाइ जि जोधी । किं पुण० त्रैलोक्य'
त्रिमुयनना प्रमु ठाकुर' श्रीजिनेन्द्र बीतरागना धर्मनइ अधिकारि
कुलाचार न' जोइइं । तिहां सर्वथा जोवा न आवइं । तिहां खरी
बीतरागनी आज्ञाइ जि लेईनइ धर्म करिवउ । इसिउ भाव ॥ ७ ॥

[जि.] लोकइ माहि राजनीति मोटी । नायं ज्ञातं दृष्टान्त ।
२० कुलक्रमि कइया वि किवारइं नीति न्यायमार्ग प्रमाण नहीं । एतलइ
राजनीति जिम प्रमाण तिम जिनधर्म जि प्रमाण । जइ लोकइ माहे
इसु छइ तउ त्रैलोक्यनउ स्वामी श्रीजिनेन्द्र तेहनउ धर्मनइ अधिकारि

किमुं कहिवउं ? जिम राजा ति आगलि सामान्य लोकनउ न्यायमार्ग प्रमाण नहीं तिम जिनधर्म आगलि कुलक्रमागत अनेरा धर्म प्रमाण नहीं ॥ ७ ॥

[मे.] लोकमाहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि कहीइ नावइ । काइं बेवइ मार्ग जूआ । तउ पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभु ठाकुरु जिनेन्द्र^{१५} तेहना धर्मनइ अविकारि कहिवउं किसउं ? ॥ ७ ॥

[सो.] जीवहूइ संसार ऊपरि बैराग्य आवता दुहिलउ छइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] बली जिनधर्मनी मोटाई प्रकासइ ।

जिणवयणावियन्नूण वि जीवाणं जं न होइ भवविरइ ।^{१०}
ता कह अवियन्नूणं मिच्छत्तहयाण पासम्मि ॥ ८ ॥

[सो.] जे श्रीजिनवचन सिद्धांत तेहना विज्ञ जाण छइं तेहइ जीवहूइं जउ संसारनी विरति बैराग्य नावइं । ता कह^० तउ अविज्ञ अज्ञाण जे मिथ्यात्विइं^१ करी हणिया बाहिया^२ छइं ते कन्हलि संसारनी विरति निवृत्ति किम आवइ ? जाणहूइं मिथ्यात्वादिक^३ पापनी निवृत्ति नयी आवती तउ अज्ञाण मिथ्यात्वीहूइं किम आवइं ? विरतिनउं आविवउं गाढउं दुहिलउं छइ । इसिउ भाव ॥ ८ ॥

[जि.] जिनवचन तणा जाणहार जीवईहूइं जइ भवविरति संसार हंतउं विरमण न हुइं । अवियन्नूणं अज्ञाणता अज्ञान अनइ [मिथ्या] त्वहत मिथ्यात्वव्याप्या जीव तेहनइ पासि कन्हइं किमु^{३०} संसारनउ मेल्हिवउं हुइ ? अपि तु न हुइं । एतलइं जिनधर्म लगी

જીવહૂંં વૈરાગ્ય ઝપજઈ । મિથ્યાત્વ લગી સાંસુહડ જીવ સંસાર
વધારઈ ॥ ૮ ॥

[મે.] જે જિનવચનનડ જાણ મનુષ્ય તેહનઈ જિ ભવ સંસાર
તેહની વિરતિ નથી આવતી તડ કહડ ન, અજાણનંં કિમ વિરતિ
૭ આવઈ ? જે મિથ્યાત્વ કરી હત હપ્પ્યા જે જીવ છંં તેહનંં પાસઈ
રહઈ તેહનંં વિરતિ આવતાં ગાઢી દોહિલી છઈ । ઇસડ માવ ॥ ૮ ॥

[જિ.] જિનધર્મ સાચડ ઇસું જાણી સમ્યગ્દષ્ટિહૂંં મિથ્યાત્વી
દેહી જકાઈ મનમાહિ ઝપજઈ તકાઈ કહઈ છઈ ।

વિરયાણં અઢ્વિરણ જીવેં દટ્ટૂણ હોઈ મણતાવો ।
૧૦ 'હા હા કહ ભવકૂવે' બુઝંતા પિચ્છ નંબંતિ ॥ ૯ ॥

[સો.] જે વિરત પાપેતડ નિવર્ત્યાં જીવ છંં તેહહૂંં
અવિરત^૧ પાપ કરતા દેહી મનમાહિ^૨ સંતાપ થાઈ । હા હા^૩ અહા !
૫ અવિરત જીવ સંસારરૂપિઆ કૂઆ માહિ બૂઢતા દેહિ કિમ નાવઈ ?
૫ વાપડા પાપ કરી નવનવી ગતિડં નવનવે પ્રકારિ રુલિમ્પઈ, કિમ
૧૫ ધાસિંં હમ લેદ પ્રામંં ॥ ૯ ॥

[જિ.] વિરત સમ્યગ્દષ્ટિ જીવહૂંં અવિરત મિથ્યાત્વી જીવ
દટ્ટૂણ દેહી કરી મણતાવો મનિ સંતાપ હુઈ । કિમુ સંતાપ ૫ ।
હા હા લેદે ! રે જીવ ! પિચ્છ । જોઈ સંસારરૂપીડ કૂડ તેહ માહે
બૂઢતા વાપડા કિમુ નાચંં છંં ? ઇતલડ સમ્યક્ત્વી ઇમું જાણઈ । જડ
૨૦ સંસારમાહે કોઈ જીવ બૂઢઈ નહીં તડ મલડં । તિણિ કારણિ સંસારમાહે
બૂઢતા જીવ દેહી મનિ સંતાપ કરંં । ઇમુ માવ ॥ ૯ ॥

૧ જિ. ભવરૂપે ૨ નિવર્ત્યા ૩ અવિરત જીવ, ૪ મનમાહિ ચિત્તમાહિ.

[मे.] जे विस्त पाप हंता निवर्त्या छइं जीव तेही अविरतनउं स्वरूप देपी मनमाहि किम परिताप नाणइं ? काइं होइस्यइ ? खेदि । अविरत जीव संसाररूपीआ कूआमाहि बूढता, देपउ, किम नाचइं छइं ॥ ९ ॥

[सो.] केती वारइं बीजा आरंभ न मूकारइं तउ मिथ्यात्व ५ काई छांडअ^१ नहीं ? जेह मणी मिथ्यात्वनउ मोटउ अयगुण छइ ते कहइ छइ ।

[जि.] आरंभ लगी जीव दुःखी हुइ इसुं जाणवइ छइ ।

[मे.] किवारइं बीजा आरंभ न मूकइं तउ मिथ्यात्व काइं न छांडइं ?

१०

आरंभजन्मि पावे जीवा पावंति तिक्खदुक्खाइं ।
जं पुण मिच्छत्तलवं^२ तेणं न लहंति जिणबोहिं ॥ १० ॥

[सो.] बाहण प्रवहण क्षेत्रकरसणादिक आरंभनां जे पाप छइं तेह लगइ जीव आवते भवातरि तीक्ष्ण गाढां दुक्ख प्रामइ । पुण धर्मनउ अणलहिवउं न हुइ । जं पुण० पुण जं जिनधर्म ऊपरि द्वेप^३ करतउ मिथ्यात्वनउ लवलेशइ करइ तीणइ आवतइं भवि जिनधर्मइ जि न लहइं । बोधिबीजइ जि दुःप्राप थाइ । तीणइ घणउ काइं संसारि रुइं ॥ १० ॥

[जि.] आरंभ पइविधजीवनिकायविनाशनरूपि पापि कीजतइ हंतइ जीव अजानी तिक्खदुक्खइं तीक्ष्ण नरकादिकनां दुःख^४ प्रामइं । जे पली जीवइं मिथ्यात्वनउ लवलेश छइ तिणि मिथ्यात्वनइ लेशि करी जीव जिनबोधि वीतरागनउं सम्यक्त्व न लहइं । एतलइ

जिनधर्मि गाढउ करी आरंभ वर्जिउ छइ । जइ ते आरंभ करइ तउ दुःख लहइ । जिणि कारणि जीव मिथ्यात्व करइ तिणि कारणि जीव सम्यक्त्व न लहइ । जिहां आरंभ तिहां सुख नहीं अनइ जिहां मिथ्यात्व तिहां सम्यक्त्व नहीं । वली धर्म कीजइ तउ अरहंत देवई-
 ५ नउ । अनेरउ धर्म न करिवउ । यत उक्तं

श्रोतव्यः सौगतो धर्मः कर्त्तव्यः पुनरार्हतः ।

वैदिको व्यवहर्तव्यो ध्यातव्यः परमः शिवः ॥ १० ॥

[मे.] आरंभ क्षेत्रकरसणादिकइतउ ऊपनउं जे पाप तेहतउ जीव तीव्र दुष्कल पामइं । पणि तिहां धर्मनउं अणलहिवउं न हुइं ।
 १० पणि वली जे मिथ्यात्वनउ लवलेशमात्र करइं तेह स्त्री आवतइ भवि जिनबोधि जिनधर्म न लहइं ॥ १० ॥

[सो.] हिव जे गाढा तप नियम क्रिया करइं छइं पुण उत्सूत्र प्ररूपइं छइं तेह आश्री कहइं छइं ।

[जि.] सघलाई जीवहइं जिनबोधिनउं अप्राप्तिकारण कहइ
 १५ छइ ।

[मे.] हिव जे गाढी क्रिया करइ अनइ उत्सूत्र प्ररूपइ तेह आश्री कहइ ।

जिणवरआणाभंगं^१ उम्मग्ग^२ उस्सुत्तलेसदेसणयं ।

आणाभंगे पावं ता जिणमयदुक्करं धम्मं ॥ ११ ॥

२० [सो.] उन्मार्ग^३ व्यवहार सामाचारी विरुद्ध उत्सूत्र श्रीसिद्धान्तनी आज्ञा विरुद्ध जे लेशमात्र थोडु^४ उपदेश तेहतउ जिणवर० वीतरागनी आज्ञानु भंग हुइ । यत उक्तं श्रीआचर्यके—

१ आ गाथा सो. नी बीजी प्रतमां लखानी रही गयेली छे. २ जि. अमग्ग.

३ 'उन्मार्ग...सामाचारी विरुद्ध' ने स्थाने 'जिण.' ४ थोडव.

उत्सुत्तमायरंतो^१ उत्सुत्तं चैव पन्नवेमाणो ।

एसो अ अहाछंदो इच्छाछंदु चि एगट्ठा ॥ १ ॥

(उपदेशमाला, गा. २२१)

उम्मगदेसणाए चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ।

बावन्नदंसणा खलु न हु लब्भा तारिसा दुट्ठं ॥ २ ॥ ५

(आवश्यक, गा. ११५२) इति वचनात् ।

‘पयमवि असद्वहंतो सुत्तत्थं मिच्छदिट्ठीओ’ इति सिद्धान्तवचनाच्च ।
आणाभंगे० जु^२ आज्ञाभंग कीधइ हंतइ महापाप । घणीइ क्रिया
 अनुष्ठानकष्टादिक करतउइ अनाराधिक^३ जि हुइ । ता जिण०
 तेह भणी श्रीजिनशासननउ धर्म आराधतां गाढउ दुकर । गाढी क्रियाइ^४
 करतां वीतरागनी आज्ञा पासइ आराधिवउ न हुइ काज न सरइ । बीजा
 पाधरा ठाकुराइनी आज्ञा भागीइ महादोष कहीइ । ‘आज्ञाभङ्गो
 नरेन्द्राणामशलवधमुच्यते’ इति वचनात् । तउ त्रिभुवनस्वामी वीत-
 रागनी आज्ञानइ मांजिवइ दोषनउं सिउं कहीइ ? ॥ ११ ॥

[जि.] अमार्गी कुमार्गी तेहना कहिवातउ उत्सूत्र सिद्धान्त^५

विरुद्ध वचन तेहनउ लगमात्र उपदेसतउ श्रीजिनाज्ञानउ भंगालाप हुइ ।
 आज्ञानइ भंगि हंतइ पाचं पाप हुइ । ता तउ पच्छइ पापनइ उवइ
 हंतइ जीवहूइ जिनमत जिनमापित धर्म दुकर दुप्राप हुइ ॥ ११ ॥

[मे.] उन्मार्गी सेवतां उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध तेहनउ लेशमात्र
 उपदेश देतां जिनवर वीतरागनी आज्ञानउ भंग हुइ । ते आज्ञापण^६
 लगी महापाप हुइ । तेह पाप लगी जिनधर्म गाढउ दुकर हुइ ॥ ११ ॥

१ आ गाथा ‘आवश्यक’मां जोषामा आवती नवी, एण ‘उपदेशमाला’मां
 छे. २ ‘जु’ नवी. ३ अनाराधक.

[सो.] वली अहं जि वातं कहइ छइ ।

[जि.] वली प्रकारान्तरि जिनधर्मनी प्राप्ति दुर्लभ कहइ छइ ।

‘जिणवरआणारहिअं वद्धारंता’ ति केवि जिणदब्बं ।

बुद्धंति भवसमुद्वे मूढा मोहेण अज्ञाणी ॥ १२ ॥

५ [सो.] जिणवर० वीतरागनी आज्ञारहित देवद्रव्य वधारतां
हुंतां मूढ मूर्ख केतलाइ मोहिइ धर्मनइं अमि अज्ञानी अज्ञाण संसार
समुद्र माहि बूडइं । एहनउ, इसिउ भाव । देवद्रव्य वधारिवानी बुद्धिइं
घणइं लामिइ, पाटकी माछी वागुरीप्रमुख अधर्म रहइं आपइ ।
अथवा शालि दालि घृत पक्वान्नादिक अथवा देवद्रव्य वस्त्रादिक ज,
१० घणइं मूलिइं आपणइं घरि वावरइ । अनेराइ श्रावकहुइं दिइ ।
अथ महात्मा दर्शनी थिक्खु देवद्रव्य वधारी प्रासादादिके वेचइ ।
अथवा रूडीइ धुरहुइं ग्रहणा पापइ व्याजिइ देवद्रव्य आपइं ।
इत्यादिकि अनेकि प्रकारि करी अविधिइं देवद्रव्य वधारताइं संसार-
समुद्र माहि बूडइं । जे देवद्रव्य विधिइं सुस्थानकि स्थापइं रक्षा करइं
१५ बुद्धि लिइं तेहइं महाफल हुइं । यत उक्तं दिनकृत्ये—

११ जे पुणो जिणदब्बं तु बुद्धिं निति सुसावया ।

ताण रिद्धि पवड्डेइ किच्छी सुक्खं बलं तहा ॥ १ ॥

(गा. १३७)

जिणपवयणबुद्धिं पभावगं भाणदंसणगुणाणं ।

१० बद्धंतो जिणदब्बं तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥ २ ॥

एवं नाऊण जिणदब्बं बुद्धिं निति सुसावया ।

जरामरणरोगाणं अंतं काहिति ते पुणो ॥ ३ ॥ (गा. १४४-४५)

१ त्रि. वधावरिणा वि देइ जिणदब्बं. २ अधर्मा. ३ आपइ. ४ अथ.
५ बुद्धि. ६ तेहइ.

[જિ.] જે જીવ જિણવેન્દ્રની આજ્ઞા પાપદ્ જિનદ્રવ્ય ચૈત્યદ્રવ્ય વ્યાજિ દેઈ વધારતાઈ હંતા મૂઢ મૂર્ખ ભવસમુદ્ર માહે મોહિ કરી અજાની અજાણ હંતા ઘૂઢઈં । તિણિ કારણિ તેહાંઝૂં જિનધર્મ દુર્લભ ॥ ૧૨ ॥

[મે.] જિનવરની આજ્ઞારહિત દેવદ્રવ્ય કેઈ વધારતા હંતા મૂઢ મૂર્ખ અજાણ સંસારસમુદ્ર માહિ ઘૂઢઈં ॥ ૧૨ ॥ ૬

[સો.] જે ‘મહારત્ત દેવ ! મહારત્ત ગુરુ !’ હસિં કદામહિ યાદ્યા છઈં ।

[જિ.] અથ અયોગ્યઝૂં જે ધર્મોપદેસ દિદ તેહ ઉપદેસતા ઉદેસી કહઈ ।

[મે.] સૂધા ધર્મનાં અમિલાપીઆ ન હુઈં તેહનઈં ઉપદેસુ ના^૧ દેવત । તે આગિલી ગાહઈં કહઈ ।

કુગ્ગહગહગહિયાણં મૂઢો^૨ જો દેઈ ધમ્મત્તવણસં ।
સો ચમ્માસીકુકુરવયણમ્મિ ચિવેઈ કપ્પૂરં ॥ ૧૩ ॥

[સો.] કુગ્ગહ^૩ જે કદામહરૂપીત્ત ગ્રહ કહીઈ મૂતપ્રેતાદિકનત્ત છલ તીણં કરી^૪ ગ્રહિયા ગહિલ^૫ કીધા છઈં તેહઝૂં મૂઢો જો^૬ મૂઢ અજાણ જે ધર્મનત્ત ઉપદેશ દિઈં, શુદ્ધ દેવગુરુધર્મનાં સ્વરૂપ કહઈં સો ચમ્માસી^૭ તે ચાંચાના સાળ્હાર કૂકર મુંડીત્ત તેહનઈ વયણિ મૂઢઈ કપૂર ધાતઈં । રૂઢી વસ્તુ કુસ્થાનકિ ધાતઈં । સોનાની શાલ કાદવમાહિ લાપઈં । એતલઈં હસ્યત્ત ભાવ^૮ ॥ ૧૩ ॥

[જિ.] ‘એ મહારત્ત દેવ ! એ મહારત્ત ગુરુ !’ હસિત્ત દેવ^૯ કુગુરુ ઉપરિ કદામહ તિણિ કરી ગ્રહીત્ત ન્યાત્ત પુરુષઝૂં જે પુરુષ મુગ્ધ

૧ જિ. મુઢો. ૨ કરી જે. ૩ ગ્રહિયા. ૪ આ પછી સો. મી ખીની પ્રતમાં ‘કદામહીઝૂં ઉપદેશ ન દેવત’ એટલું વધારે છે.

મોલડ સરલ સ્વભાવિ હંતડ શુદ્ધ ધર્મોપદેશ દિહ તે પુરુષ ચમ્માસી
 ચર્મમક્ષક કુકુરનહ વદનિ મુલિ કપૂર ક્ષિપહ પાલહ । જિમ કુતિરાનહ
 મુહિ કપૂર ઘાલિડં હંતડં નિ.ફલ યાહ તિમ અયોમ્યહૂં ધર્મોપદેસ
 દીઘડ હંતડ નિ.ફલ । ઇતાવતા અયોમ્યહૂં ધર્મોપદેસ ન દેવડ ॥ ૧૩ ॥

૭ [મે.] જે કદામ્હરૂપીડ મ્હ તીણહં કરી જે મ્હા છલ્યા છહં
 તેહનહં જે મૂઢ અજાણ ધર્મનડ ઉપદેશ દિહં, સૂઘડં દેવગુરુધર્મનડં
 સ્વરૂપ ફહં તે 'ચર્માસી' ચાંચઢાનડ સ્થાણહાર કૂતિરડ તેહનહ મુલિ કપૂર
 ઘાતહં । રૂઢી વસ્ત કુથાનકિ ઘાતહં । ઇતહ કદામ્હીનહં ઉપદેશ ન
 દેવડ ॥ ૧૩ ॥

૪૦ [સો.] શુદ્ધ પ્રરૂપકની રીસહ રૂઢી । ઉત્સૂત્રમાપકની ક્ષમાહ
 વિરૂહં । એ વાત કહહ છહ ।

[જિ.] અથ ગુરુનડ કોપહં મલડ । કેહીયકની ક્ષમાહં મલી
 નહી । હસું અજાણહ છહ ।

[મે.] સૂઘા ફહણહારની રીસહં રૂઢી, પણ ઉત્સૂત્રમાપીની
 ૩૫ ક્ષમાહં પાહહ । એ વાત કહહ ।

રોસો વિ લ્લમાકોસો સુત્તં માસંતયસ્સ ધન્નસ્સ ।

ઉસ્સુત્તેણ લ્લમા વિ ય દોસમહામોહઆવાસો ॥ ૧૪ ॥

[સો.] રોસો વિ૦ જે ધન્ય ઉત્તમ સૂત્ર શ્રીસર્વજ્ઞમાપિત
 સિદ્ધાંત તેહ 'માસંત ચોલતા આપણા સ્વરૂપહં' વલિ સાચડ વિચાર
 કરતા કેની વારં રોસ ઊપજહ । તે રોસહ ક્ષમાનડ ધોશ મંડાર
 જાણિવડ । તે રીસ રૂઢી હસિડ માવ । ઉસ્સુત્તેણ૦ અનહ ઉત્સૂત્ર
 સિદ્ધાન્ત વિરુદ્ધ જે ચોલહં તેહની ક્ષમાહ દોષહ જિ કહીહ, વિરૂહં જિ

कहीइ, जेह भणी महामोह महाअजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । चंडरुद्र आचार्य सरीपा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रुडी । जमालि सरीपा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरुई इसिउ भाव । यत उक्तं गच्छाचारप्रकीर्णके—

जीहाए वि लिहंतो न भइओ जत्थ सारणा नत्थि ।

दंडेण वि ताडंतो स भइओ सारणा जत्थ ॥ १४ ॥ (गा. १७)

[जि.] सूत्र भापता उपदेश देता भणावता गुरुनी रोसो वि रोपई धन्नस्स धन्य पुरुषहूइं क्षमानउ मंडार हुइ । जिम क्षमा भली तिम गुरुनी रीसई परमार्थवृत्तिइं हितकारिक हूंती भली क्षमारूप जाणिवी । जिम चंडरुद्राचार्यनी रीस नवदीक्षित महात्माहूइं^{२०} केवल ज्ञान भणी हुइ । उत्सूत्रि करी क्षमाई कीषी हूंती दोष महाअज्ञान तेहनउ आवास स्थानक हुइ ॥ १४ ॥

[मे.] तेहनउ रोसु क्षमानउ कोसु जाणिवउ, जे सूत्र सिद्धान्त खरउं बोलइ, धन्य भाम्यवंत हूंतउ । अनइ उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध जे बोलइ तेहनी क्षमाइ दोषइ जि हेतु कहीइ, जेह भणी ते उत्सूत्र-^{२१} प्ररूपक महामोह अजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । चंडरुद्राचार्य सरीपा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रुडइ । जमालि सरीपा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरुई ॥ १४ ॥

[सो.] हिव' जिनधर्मनउं दुर्लभपणउं कहइ छइ ।

[जि.] 'मोक्षि सुख छइ कि नयी ?' ए वातनउ निश्चय^{२२} कहइ छइ ।

[मे.] हिव जिनधर्मनउं दुर्लभपणउं कहइ ।

इको वि न संदेहो जं जिणधम्मणे अत्थि सुक्खसुहं ।
तं पुण दुव्विण्णेयं अइउक्कडपुण्णरहियाणं ॥ १५ ॥

[सो.] इको वि० एकइ थोडउ लगाइ ए वातनउ संदेह नयी, जं जिनधर्मिइ करी मोक्षसुख छइ । जीवदयामूल जिनधर्म ३ आराधतां मोक्षसुख लामइ जि । ए वातनउ बरांसउ नयीइ जि । तं पुण० ते जिनधर्म दुविण्णे० जाणतां दोहिलउ । कहिहूइ ! अइउक्क० अतिउत्कट गाढा मोटा पुण्य माम्बरहित कदाग्रही उन्मार्ग बांकी बुद्धिना धणी जीवहूइ । अति गाढा भाग्यवंत जीवहूइ मार्गानुसारिणी बुद्धिना धणीहूइ जाणतां सोहिलउ जि छइ ॥ १५ ॥

१० [जि.] जउ जिनधम्मि करी मोक्षनउ सुख छइ । अथ नयी इसु संदेह एकई नही । किंतु नि.संदेह मोक्षसुख छइ । नैयायिक-वैशेषिकादिकने भते मोक्षि सुख नयी । आत्यन्तिकी दुःखनिवृत्तिमोक्षः । इस्या मोक्षलक्षणना कहिवातउ दुःखानुपंगिपणातउ सुखई दुःख । तेह दुःखस्वरूपनउ उच्छेद अत्यंत अभाव मोक्ष । इस्या सांभलवइ २० संदेह । पुण संदेह न करिवउ । किमु । ऊउ मोक्षसुख न हुई तउ कोई जाण बांछइ नही । जिम करणंक । तिणि कारणि मोक्ष सह बांछइ । तंड सही मोक्षि सुख छइ । इसिइ अनुमानि करी मोक्षसुख छइ । तथागमे प्रोक्त—

न जरा जन्म नो यत्र न मृत्युर्न च बन्धनम् ।

२० न देहो नैव च स्नेहो नास्ति कर्मलवोऽपि च ॥

केवलं केवलं यत्र यत्र दर्शनमक्षयम् ।

अक्षयं च सुखं यत्र वीर्यं सम्यक्त्वमक्षयम् ॥

तं पुण० तं पुण मोक्षसुख अतिउत्कट पुण्यरहित पुरुषे दुविण्णेयं दुर्ज्ञेय जाणीतां दुहिलउ ॥ १५ ॥

[મે.] એકદ્ થોહડ્ એ વાતનડ સંદેહ નથી જે જિનધર્મ આરાધતાં મોક્ષનાં મુક્ત છડ્ જિ । પણ એ વાત જાણી ન સકીં જે અતિ ઉત્કટ પુણ્યરહિત જીવ મોક્ષ પામિસ્યદં ॥ ૧૫ ॥

[સો.] જિનધર્મના દુર્લભપણાઈજિની વાત કહડ્ છડ્ ।

[જિ.] મોક્ષસુખ સ્થાપી જિનમતઈ જિ જાણીતાં દુહિલડં હસું ૩ પ્રકટડ્ છડ્ ।

[મે.] જિનધર્મના દુર્લભપણાની વાત કહડ્ ૪ ।

સર્વં પિ વિયાણિજ્ઞદ્ લભ્મદ્ તદ્ ચડરિમાઈ જણમજ્ઞે ।
ઈક્કં પિ ભાય દુલહં જિણમયવિહિરયણસુવિઆણં ॥ ૧૬ ॥

[સો.] સર્વં પિ૦ વીજડં સદ્ જાણતાં સોહિલડં । સસારનાં ૨૦
વિજ્ઞાન ફળા ગીત નૃત્યાદિક । તથા વલી લોકમાહિ ચતુરપણડં
બોલરદ્ વ્યવસાય વાણિજ્યનદ્ વિપદ્ ઢાહપણ તેં સદ્ સોહિલડં ૧ । ઈક્કં
પિ૦ હે આત । બાંધવ ! એકદ્ જિ જગમાહિ દુર્લભ જિણમય૦
શ્રીજિનમત શ્રીવીતરાગના શાસનની વિધિ આચાર તેહ રૂપીઆ રત્નું
સમ્યક્ જાણિવડં । ધર્મની કુશલાઈ દુર્લભ । યત ઉક્તં— ૨૬

ધન્નાણં વિહિજોગે વિહિપક્સારાહગા સયા ધન્ના ૧

વિહિચહુમાણી ધન્ના વિહિપક્સવજ્ઞસગા ધન્ના ॥

વલી શ્રીજિનવચન ઉત્સર્ગાપવાદબહુલ છડ્ । તેહ ભળી લાભ-છેદનડં ૨
જાણિવડં દોહિલડં । જિમ શ્રીધર્મની વૃદ્ધિ હુદ્ તિમદ્ જિ કીધડં
જોઈદ્ । યત ઉક્તં શ્રીઉપદેશમાલાયાં— ૨૦

૧ દુર્લભપણાઈજિની. ૨ કહડ્ છડ્ ૩ આ આલી ચાચા સો. ની વીજી
પ્રતમાથી પડી ગઈ છે જો કે તે ઉપરનો ચાલાવવોષ પડ્યા છે. ૪ સોહિલડું.
૫ છેદાનડં.

तम्हा सव्याणुत्ता सव्यनिसेहो अ पवयणे नत्थि ।

आयं वयं तु लिज्जा लाहाकंसि न्व वाणियओ ॥ (गा. ३९२)

[जि.] सघलउंइ विज्ञान जाणीइ । लोक्रमाहे तेह तथा च वली चउरिमा चतुरिमा पंडिताई लब्भइ ल्हीइ । पुण हे भाय ! ५ भ्रात बांधय संबोधने । एकइ जु जिनमत विधिरूपीउं रल तेहनउं सुविज्ञान सम्यग् प्रकारि साचउं जाणिवउं दुहेलउं । भाग्य हुइ तउ जिनधर्म जाणीइ ॥ १६ ॥

[मे.] 'सघलउंइ जाणीइ परीछीइ' तिम लोकमाहि चउरिमाई बोलिवउंइ सोहिलउं । पणि हे भाई ! एक जि दोहिलउं जे श्रीजिनमत १० वीतरागना शासननी विधि आचाररूप रल तेहनउं साचउं जाणिवउं ॥ १६ ॥

[सो.] सूधा धर्मनउं जाणिनउं परहं छउ । कहिणहारहूँ सांप्रत फालि कहिवुंइ दुहिलउं । ए बात कहिं छइ ।

[जि.] अथ साचउं सम्यक्त्व कहिवउं दृष्टाति करी दुप्राप १५ कहइ छइ ।

मिच्छत्तबहुलयाए विसुद्धसम्मत्तकहणमविं दुलहं ।

जह धरनरवइचरिअं पावनरिंदस्स उदयम्मि ॥ १७ ॥

[सो.] मिथ्यात्वनी बहुलता घणा जीव प्राहिइं भला भला तेहइ मिथ्यात्वी जि तीणइं करी विसुद्ध० स्वरा सम्यक्त्वना स्वरूपनउ २० कहिवउइ दुर्लभ । साचा सम्यक्त्वनी बात कही न सकइं । जह चर० जिम बारू न्यायी धर्मवंत आगिला रायनुं चरित्र पावनरिंद० पापी अन्यायी अधर्मी रायनइ उदइं वर्ततइ कही न सकीइं । वीहता

भणी ते राय अगमता भणी कुपित अनर्थ करइ । तिम खरा सम्यक्त्वनुं^१ कहिवुंद^२ लोकनउंद^३ अगसतुं थाइं । तेह भणी कहिवुंद दुर्घट । इसिउ भाव ॥ १७ ॥

[जि.] मिथ्यात्वनी बहुलता प्रचुरता तिणि करी विशुद्ध सम्यक्त्वनउं कथनई कहिवउंद दोहिलउं । जिम पापी नरेन्द्रनइ^४ उदइ चरनरवरचरियं प्रधान राजेन्द्र श्रीरामादिक तेहनं न्यायरूप चरित्र फहिताई दोहिलउं हुइ ॥ १७ ॥

[मे.] मिथ्यात्वनी बहुलता लगी भलाइ जीवनइ सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउंद दोहिलउं । साचा सम्यक्त्वनी वातइ कही न सकीइं । केहनी परिइं । जिम न्याई राजानउं चरित्र पापी राजानइ^५ उदयि तेहनी ठकुराई कही न सकीइं । फांइ । ते अणगमती वातइं कोप धरइ । तिम मिथ्यात्वी आगलि सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउं अरुचि ऊपजावइ ॥ १७ ॥

[सो.] केती वारइं को गुरुइ उत्सूत्रभापी हुइ । तउ सिउं करिवुं, ते कहइ छइ ।

१३

[जि.] अथ विद्यावंतई कूडाबोलउ मेल्हिवउ । इसुं इष्टाति करी स्थापइ छइ ।

बहुगुणविज्ञानिलओ उस्तुत्तभासी तहा विमुत्तब्बो ।
जह चरमणिजुत्तो वि हु विग्घकरो विसहरो लोए ॥१८॥

[सो.] बहु^६ घणा गुण अनइ विद्यानउ निल्य घर स्थानक^७ गुरु छइ । गाढउ विद्यावंत गाढउ गुणवंतु^८ छइ । पुण उत्सूत्रभापी

१ ना स्वरूपनउं. २ कहिवउइ दुर्लभ साचा सम्यक्त्व नीवाहिवुंद. ३ लोकनइ.

४ गुणयत.

श्रीसर्वज्ञनउं वचन न मानइ ऊयापइ । तहा विमुत्तब्बो० ते गुरुइ
 तिम 'भूकिवउ' छांडिवउ, जिम विषयर साप चरमणि० मायइ वारु
 विपापहार मणि करी सहित हुइ तेऊ विघ्न मरणकरणहार भणी दूरि
 मेल्हीइ तिम ते गुरुइ उत्सूत्रमापी अनंत संसारनां मरण देन्हार भणी
 ५ दूरि त्यजवउ^१ परहउ छांडिवउ ॥ १८ ॥

[जि.] बहु घणा गुण जिहां छइ इसी विद्या तेहनउ निलय
 गृह एहवउंइ उत्सूत्रमापी हंतउ तहा वि तथापिहिं भूकिवउ । जिम
 लोकमाहि प्रधान मणिसंजुछई हंतउ हु निश्चइ विघ्नकर मृत्युकारक
 विषयर मेल्हीइ ॥ १८ ॥

१० [मे.] बहु घणा गुण विद्या तेहनउ निलय स्थानक गुरु छइ,
 पनि उत्सूत्र वचननउ भाषणहार बोलणहार तथापि भूकिवउ । कहिनी
 परइ । जिम चर प्रधान मणि सहितइ साप विघ्नकारक मरणदायक
 लोकमाहि हुइ तिम उत्सूत्रमापी गुरु पनि मोक्षनइ विघ्नकारक हुइ ॥ १८ ॥

[सो.] लोक प्राहइ सगण अनइ लक्ष्मीइजिनइ लोमिइं
 ११ लीजइ । धर्मनउं प्राहइ काई न गणइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मोहनु प्रभाव कहइ छइ ।

सयणाणं वा मोहे लोआ घिप्पंति अत्यलोहेण ।

नो घिप्पंति सुवम्मे रम्मे हा मोहमाहप्पं ॥ १९ ॥

[सो.] सयणाणं० लोआ० ए^१ लोक सगानइ मोहिइं
 १२ अथवा लक्ष्मीनइ लोमिइं लीजइ । तेन्हा देव-गुरु मानइ तेह सिउ
 भावा^२ संबंध फाइं । धर्म काई न जोमइं । नो घिप्पंति० सुधर्म
 खरउ धर्म वे रूढउ ते न लिइं, तिहां न राखइं । हा कहीइ अहो !

मोहमाहृषं० संसारनउ मोह अजाणिवउं तेहनउं ए माहात्म्य
महिमा छइ । कुणइ कईं थाइं ? ॥ १९ ॥

[जि.] स्वजन सगा तेहनइ मोहि चा वली अथवा द्रव्यनइ
लोमि लोक लीजइ । पण रम्य प्रधान सुधर्म जिनधर्म तिहां नो
धिप्पंति न लीजइ । हा खेदे मोहनउं माहात्म्य प्रमाण ॥ १९ ॥ ५

[मे.] स्वजनादिकनइ अर्थना लोभ लमी लोक संसारनइ
व्यापारि घातइ । हाट पाटणि वणिजव्यापार सीपवइ । पणि सूधा
स्वामीना माप्या धर्मनइ मार्मि न घातइ । जे धर्म रम्य प्रधान छइ ।
हा इसइ खेदे । ते मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १९ ॥

[सो.] अधर्मी अनइ धर्मी जीव रहइ बेई ज वीसामानां१०
स्थानक छइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गृहस्थहइ वीसामानउं स्थानक कहइ ।

गिहवावारपरिस्समखिन्नाण नराण वीसमणठाणं ।

एगाण होइ रमणी अनेसिं जिणिंदवरवाणी ॥ २० ॥

[सो.] गिहवावार० दिन सघलउ जे गृहस्थनउ व्यापार१५
व्यवसाय वाणिज्य काजकाम तेहनइ श्रमिइं करी जे पुरुष खिन्न उत्तना
छइ, तेहहइं वीसमण० वीसामानां स्थानक बेइ जि छइ । एगाण०
एक जे अधर्मी संसारामिलखी जीव तेहहइं रमणी स्त्री वीसामानउं
स्थानक । तेह आगलि आपणउं काजकाम मंत्र गूज्ञ कही समाधि
प्रामई । उक्तं च श्रीउपदेशमालायां—‘गुरु गुरुतरो अइगुरु२०
पियमाइयअवचपियजणसिणेहो०’ । अनेसिं बीजा विवेकीआ

१ कईं न गइ. २ जि. जिणिंदवरधम्मो, मे. जिणिंदवरधम्मो. ३ तेहहइं.

४ संसारामिलापी.

ધર્મવતહૂં જિનેન્દ્ર શ્રીવીતરાગની ઘર પ્રધાન વાળી^૧ શ્રીસિદ્ધાત^૨ ધર્મમય વચન તેહ જિ વિશ્રામનઝ સ્થાનક હુઈ । સિદ્ધાતના અર્થ વિચારતા^૩ જોતા તેહનઝ મન મહાસમાધિ રહઈ । ઇસિઝ ભાવ ।

[જિ.] ગૃહવ્યાપાર ઘરનઝ વ્યાપાર તેહનઝ પરિશ્રમ કરિવઝ ૬ સિંધિ કરી સ્થિત થાકા તેહ નર મનુષ્યહૂં ધીસામાનુ સ્થાનક હુઈ । એક સસારી જીવહૂં રમણી સ્ત્રી વિશ્રામસ્થાનક હુઈ । અનેરા કોઈ મલ્ય શ્રાવરુહૂં શ્રીસર્વજ્ઞોક્ત વરધર્મ ધીસામાસ્થાનક હુઈ ॥ ૨૦ ॥

[મે.] ગૃહનઝ વ્યાપાર વ્યવસાયાદિક તેહનહ શ્રામિ જિ નર ઝસના છઈ, તીંહ રહઈ ધીસામાના સ્થાનક બિહ જિ । એકનહ રમણી ૧૦ સ્ત્રી ધીસામાનઝ સ્થાનક । કાઈ તે આગલિ આપણા કાજકામ ધાત કહી સમાધિ પામઈ । ૫ સસારી જીવની સ્થિતિ । અનહ અનેરા વિનેકી જીવનહ સામાયક પઢિકમળા જિનપૂજા પ્રમુલ્ધ ધર્મકાર્ય તેહઈ જિ ધીસામાના સ્થાનક હુઈ ॥ ૨૦ ॥

[સો.] ધર્મવતનહ અનહ અધર્મવતનહ સસારના કાજ કરતાઈ ૧૧ વઢઝ વિહરઝ પડઈ છઈ । ૫ વાત કહઈ^૪ છઈ ।

[જિ.] અજાણ અનહ જાણ તે વિહુનહ પેટ ભરવાનઝ ફલ કહઈ ।

તુલે વિ ઉઅરભરણે મૂઢ-અમૂઢાણ પિચ્છસુ વિચારં ।

એગાણ નરય દુક્કલં અજ્ઞેસિં સાસર્યં સુક્કલ ॥ ૨૧ ॥

૨૦ [સો.] જે જગમાહિ મૂઢ^૫ મૂર્ત અવિવેક અધર્મ અનહ જે અમૂઢ ધર્મવત વિવેકિયા તે વિહુ રહઈ^૬ ઉદરનઝ મરિવઝ, આપણા

૧ પ્રધાન જે ૨ શ્રીસિદ્ધાતોક્ત ૩ વિચાર ૪ કહે ૫ ધીજી પ્રતમાં નથી

कुटुंबनउं^१ भरणपोषण^२ करिवउं तुल्यइ^३ जि छइ, सरिखउइ^४ जि छइ । पुण पिच्छसु^५ आगलि फलनउ केवडउ बहिरउ^६ आंतरउ^७ पडइ छइ । देखि । एगाण^८ एक जे मूढ पापी खाटकी माछी कुलाल घांची^९ प्रमुख बीजाइ अधर्मी पेटनइ कारणि अनेक जीवहिंसादिक पापकर्त्तव्य कुत्राणिज्य कुत्र्यवसाय करी मरी नरकनउं^{१०} दुख प्रामइ छइ । अन्नेसिं^{११} बीजा जे धर्मवंत तेहनइ^{१२} काई भूप्या रहिता नथी, पुण रूडा जीवदया सत्य वचन सहित शुद्धा व्यवसाय वाणिज्य करी लक्ष्मी उपार्जी उदरभरण^{१३} कुटुंबनां भरणपोषण फरइ छइ । अनइ धर्मइ आराधइ छइ । ते आगलि शाश्वत सुख प्रामइ छइ । अजाण नइ जाणहूइ एवडउ आंतरउ छइ ॥ २१ ॥

२०

[जि.] पेटि भरिवइ सरीपइ जि हूतइ कर्मविपाक जोउ, मूढ मूर्ख, अमूढ पंडित ज्ञाततत्त्व तेह विहुं तणउ । एगाण^८ एक मूढहूइ नरकदुख जोइ । अन्नेसिं^{११} अनेरा अमूढहूइ शाश्वत सौख्य जोइ ॥ २१ ॥

[मे.] पेटनउं भरिवउं मूर्ख पंडित विहुनइ सरीपउं । पणि फलनउ विपाक जोउ । किसउ । एक जे स्त्रीपुत्रादिक कन्हइ जइ^{१४} बीसामउ लिइं तेहनइ नरकनां दुख । अनेरा जे बीतरागनइ धर्म बीसामउ लिइं तेहनइ शाश्वता सुख ॥ २१ ॥

[सो.] सांभलिनाइ^{१५} थिकु^{१६} धर्म लामइ । ए बात कहइ छइ । विहुं गाहे करी ।

[जि] अय जिणि अनुक्रमि सम्यक्त्व हुइ ।

२०

१ कुटुंबनउ. २ भरण. ३ तुल्यइ. ४ सरिखउइ. ५ पिच्छसु. ६ बहिरउ. ७ अंतरउ. ८ पापी. ९ तेहइ. १० उदरभरणपोषण. ११ सांभलनाइ. १२ थिकु.

જિણમયકહાપયંધો સંવેગકરો જિઆણ સઘ્વો વિ ।
 સંવેગો સમ્મત્તે સમ્મત્તં સુદ્ધદેસણયા ॥ ૨૨ ॥
 તા જિણઆણપરેણં ધમ્મો સોઅવ્વ સુગુરુપાસમ્મિ ।
 અહ ઉચિઅં સઙ્કાઓ તસ્સુવણસસ્સ કહ્મગાઓ ॥ ૨૩ ॥

૧ [સો.] જિણમય૦ જિનમત થીસર્વજના જ્ઞાસનની કથાનં
 પ્રબંધ વિસ્તાર સઘલડઈ^૧ મઝ્ય જીવહૂઈ^૨ સવેગકારી વૈરામ્યદેતુ છઈ ।
 અતેરે દર્શન^૩ ઇદ્ધડ નયી । તિહાં રાગ શૃંગારયુદ્ધાદિ દોષમય જિ છઈ ।
 તેહે સાંભલે સવેગો ફાઈ ન ઝપજઈ । સંવેગો૦ તે સવેગ વૈરામ્ય
 જ્ઞાનગર્ભ સાચડ સમ્યક્ત્વ ઇદ્ધડ હુઈ । મિથ્યાત્વી રહઈ જે વૈરામ્ય તે
 ૧૦ કલત્રપુત્રાદિકના વિગોગ થકડ ઝપનડ^૪ દુઃખમોહગર્ભ જિ^૫ હુઈ । તે
 સમ્યક્ત્વ પુણ શુદ્ધ દેશના સાચા જિનવચનનઈ^૬ સાંભલિવઈ જિ લામઈ ।
 તે જિનવચન સુગુરૂ જિ કન્હઈ લામઈ । તા જિણ આણ૦ તેહ
 મળી ધર્મ ગુરુ^૭ કન્હઈ સાંભલિવડ^૮ । અથવા ઉચિત યોગ્ય જિમ
 હુ^૯ તિમ સઙ્કાઓ આવક^{૧૦} કન્હલિ^{૧૧} તસ્સુવણસસ્સ જિનનડ
 ૧૧ સિદ્ધાંતનડ જે ઉપદેશ તેહનડ વહ્ણહારુ સમ્યગ્ જિનમાર્ગપ્રરૂપક
 જે સઙ્કા આવક તે કન્હલિ સાંભલિવડ । મિથ્યાત્વી અથવા ઉત્તુર-
 પ્રરૂપક તેહ કન્હલિ ન સાંભલિવડ ॥ ૨૨-૨૩ ॥

[જિ.] જિનમતનડ કથાપ્રબંધ સઘલડઈ જીવહૂઈ સવેગ
 વૈરામ્યકારક હુઈ । શુદ્ધી દેસનાઈ કરી સમ્યક્ત્વ હુઈ । તા૦ તડ
 ૧૦ જિનાજ્ઞાપરિ શ્રીવીતરાગની આજ્ઞાપ્રતિપાલકિ પુરુષિઈ સુગુરુપાસમ્મિ

૧ સઘલડ ૨ 'રહૂઈ' ૩ દર્શને ૪ ઝપનુ ૫ 'જિ' નયી ૬ 'વચનનઈ'
 ૭ ગુરુ ૮ જા પદ્ધી યીજી પ્રતમા આટલુ વધારે છે—'ઈસી જે જિનની આજ્ઞા
 તેહનઈ વિષયઈ તત્પરિપાલતઈ જાણિ સુગુરુ મુસાધુ પાણિ ધર્મ સાંભલિવડ'
 ૯ હુઈ ૧૦ તેહ આવક ૧૧ 'કન્હલિ સાંભલિવડ'ને સ્થાને યીજી પ્રતમા
 'કન્હલિ ધર્મ સાંભલિવડ' ઇદ્ધડ જ છે

સદ્ગુરુ સમીપિ ધર્મ સોઅન્વ સાંભલિવડ । અહ અથવા ઉચિઅં
 ઉચિત યોગ્ય જિમ હુડ તિમ સઢ્ઠાઓ શ્રાવકસમીપિ શ્રીજિનધર્મ
 સાંભલિવડ । કિસુ છડ શ્રાવક । તસ્સુવણસસ્સ કહગાઓ તેહ
 જિનનડ સિદ્ધાંત તણડ ઉપદેસ તેહનડ કહણહાર જિનમાર્ગપ્રરૂપક
 ॥ ૨૨-૨૩ ॥

5

[મે.] જિનમતનડ કયાપ્રબંધ સઘલડહ મગ્ય સઘલાઈ જીવનઈં
 સવિગકારી વૈરાગ્યહેતુ હુડ । અનડ સંવેગ વૈરાગ્ય સાચડ સમ્યક્ત્વ થકહ
 હુડ । તેહ મળી સમ્યક્ત્વ સૂઝી દેસનાઈં જિ લામહ । અનડ તે સુદ્ધ-
 દેસના સુગુરહ જિ કરહ । તેહ મળી જિનની આજ્ઞા તત્પર સાવધાન
 જીવિ ધર્મ સુગુરુ પાસિ સાંભલિવડ । અથવા ઉચિત યોગ્ય શ્રાવક¹⁰
 કન્હલિ સાંભલિવડ । પણ તે શ્રાવક કેહ્વડ । દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ, ભાવ
 સારી સૂદ્ધા ઉપદેશનડ કથકુ હુડ ॥ ૨૨-૨૩ ॥

[સો.] કહિવડં નહ સાંભલિવડં જિમ સફલ થાઈ તિમ કહહ
 છડ ।

[જિ.] અથ સુગુરુ સમીપિ અથવા શુદ્ધ શ્રાવક કન્હઈં ધર્મ¹⁵
 સાંભલિઈ હૂંતહ સાંભલણહારહૂં જિસડ ગુણ હુડ ।

સ કહા સો ઉવણસો તં નાણં જેણ જાણણ જીવો ।
 સમ્મત્તમિચ્છાભાવં ગુરુઅગુરુ ધમ્મલોઅઠિઈં ॥ ૨૪ ॥

[સો.] તે કયા કહી પ્રમાણ, તે ઉપદેશ સાંભલિવડ' પ્રમાણ,
 તે જાણિડં પ્રમાણ, જીણઈં કરી જીવણ તલ બોલ જાણઈ । સમ્મત્ત²⁰
 આ સમ્યક્ત્વ, આ મિથ્યાત્વ, આ ગુરુ, આ કુગુરુ, આ ધર્મની સ્થિતિ,
 આ લોકત્ર્યવહારની સ્થિતિ કહીઈ ણ વિહરડ જાણઈ । જીણઈં ઉપદેશઈં

सांभलिहं सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु-अगुरु, धर्ममार्ग-लोकमार्गनउ विहरउ न जाणइ, तीणइं सांभलिहं सिउं छइ ? काइ न हुइ ॥ २४ ॥

[जि.] ते जिनकथा प्रमाण, ते जिनोपदेश प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण, जेण जिणि वातइं जिणि उपदेसइं, जिणि जाणिवइ करी जीउ ३ सम्यक्त्व अनइ मिथ्यात्व जाणइ, गुरु अनइ अगुरु कुगुरु जाणइ, धर्म जाणइ अनइ लोकस्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

[मे.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेस सांभलिउ प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण जीणइं जाणिवइ करी सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु अनइ कुगुरु, धर्ममार्ग-लोकमार्गनी स्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

१० [सो.] केतला^१ अभागीआहइं^२ जिनमत जाण्यइ पठिइ मिथ्यात्व न जाइ^३ । ए वात दृष्टाति करी कहइ छइ ।

[जि.] केई एक अधमहइं सुगुरु कन्हइं उपदेस सांभलिह हंतइ मिथ्यात्व न जाइ । ए वात दृष्टाति करी कहइ छइ ।

जिणगुणरथणमहानिहि लद्धूण वि किं न जाइ मिच्छत्तं ।
१५ अह पत्ते वि निह्माणे किवणाण^४ पुणो वि दारिहं ॥ २५ ॥

[सो.] जिण० वीतरागना जे गुण, परमेश्वरनउ धर्म तेह-रूपीउं रत्नभरिउं निधान लहीइनइ^५ किसिउं केतला अभागीआ जीव रहइं मिथ्यात्वनउ मननउ^६ परिणाम जातउ न देपीइ ? ते काई न जाइ ? ते अभाग्यजिनउं कारण । तेह ऊपरि दृष्टांत कहइ छइ । अह पत्ते०
२० अधवा अभागीइं कृपणि निधान व्यधउं हुइ, पुण वेची वावरी न सकइं, तेह भणी चली दासिंदी जि कहीइ । तिम सम्यक्त्व लहीइनइ धर्म

१ केतलाइ २ हुइ ३ जाइइ. ४ जि. मे. किविणाण ५ लहीइनइ.

६ मननणउ.

नाराधइ, मिथ्यात्व जि करइ ते तेह सरीपउ जाणिवउ । इतिउ भाव
॥ २५ ॥

[जि.] जिणगुण० सर्वज्ञगुण तेहरूपिउं रत्नउं महानिधान
ते लहीइ फदी मिथ्यात्व काइं न जाइ ? अथ जाणिवउं । निधानि
पामिइ हंतइ कृपणाहइं पुणो वली दारिद्रइ हुइ । तथैवोक्तं—

दानं भोगो नाशस्तिस्रो गतयो भवन्ति वित्तस्य ।

यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥

तिणि कारणि सम्यक्त्वरूपिउं महानिधान लही मिथ्यात्वी जीवरूपिया
कृपणहइं मिथ्यात्वरूप दारिद्र न जाइं ॥ २५ ॥

[मे.] जिन धीतरागना गुणरूप रत्नमरिउं महानिधान लहीनइ^{१०}
मिथ्यात्व काइं न जाइं ? जीव मिथ्यात्व काइं न मूकइं ? अथवा लाधइ
निधानि कृपणनइं वली दालिद्र जि हुइ । काइं वेची यायरी न सकइं तेह
भणी दालिद्री कहीइ ॥ २५ ॥

[सो.] जिनशासननां पर्वइ उत्तम । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मपर्व प्ररूपइ ।

१३

सो जयउ जेण विहिया संवच्छरचाउमासिअसुपब्वा ।
निद्वंधसाण जायइ जेसिं पभावओ धम्ममई ॥ २६ ॥

[सो.] सो जयउ० ते जिन जयवंतउ वर्त्तउ, जीणइं संवच्छरी
वरसी चाउम्मासी प्रमुख सुपर्व रुद्धां पर्व, अमारिप्रवर्त्तन तपनियम ब्रह्मचर्य
पोसइ प्रभावनादिक केवल पुण्यमय जि सुपर्व रुद्धां पर्व कीधां ।^{२०}
निद्वंधसाण० जेइ पर्वना प्रभावतउ जे गाढा निद्वंधस अधर्मी तेहइ

केतला रहइं धर्मनी मति ऊपजइ । तेहइ केतला तेहे पर्वे उपवास दानादिक करता देखीइं ॥ २६ ॥

[जि.] ते जयवंतु हुइ, जिणि वीतरागि सांवत्सरि चातुर्मासिक सुपर्व मनोहर पर्व बिहिया कीधां । जिहां जिनोक्त सांवत्सरिकादिक १ पर्वना प्रभाव हंतउ निद्वंधसाण सर्वदा पापशक्तई जीवहइं धम्ममई धर्म करिवानी बुद्धि जायइ हुइ ॥ २६ ॥

[मे.] ते श्रीजिन जयवंत वर्तउ, जीणई ए शोभन भलां पर्व कीधा, संवत्सरी चउमासी प्रमुख, जिहा तपनियमप्रभावनादिक पुण्य कीजइं । गाढाई निद्वंधस अघर्मीनइ पनि जेह पर्वना प्रभावइतउ २० धर्मनी मति ऊपजइ ॥ २६ ॥

[सो.] मिथ्यात्वीनां पर्व आश्री वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्व पर्वना करणहारनउं स्वरूप कहइ छइ ।
नामं पि तस्स असुहं जेण निदिट्ठाइं मिच्छपब्बाइं ।
जेसिं अणुसंगाओ धम्मीण वि होइ पावमई ॥ २७ ॥

३५ [सो.] नामं पि तस्स० तेहनउं नामइ अशुभ विरूउं, नामइ तेह पापीनउं न लेवउं, लेवा नावइं, जीणई ए होली बलेव नवरात्र प्रमुख मिथ्यात्वपर्व कीधा । जेहे पर्वे घूलिनउं ऊडाडिवउं, गालिनउं देवउं, जीग्रहिंसादिकनउं करिवउं प्रवर्तइ । जेसिं० जेह पर्वना अनुपंग योगतउ धर्मउंतइनइ मनि पापनी मति आवइ । तेहइ २० बाहिलाई करइं, मन विरूआं थाइ, वचन यथातथा बोलइ ॥ २७ ॥

[जि.] तेहनउं नामई असुभकारिउं अग्राह्य, जिणई मिच्छ-
पब्बाइं मिथ्यात्वपर्व निदिट्ठाइं कइ । किंसा भणी तेहनउं नाम

अशुभ ? जेसिं अणुसंगाओ जेहां मिथ्यात्वनां पर्वनां संग लगी धम्मीण वि धर्मवंतईहूइं पाप करिवानी बुद्धि हुइ ॥ २७ ॥

[मे.] तेहनउं नामइ अशुभ पाहूउं, जीणइं, मिथ्यात्वीनां पर्व होली बलेव नवरात्रीप्रमुख उपदेश्यां । जिहां धूलि ऊडाडीइ, हिंसा कीजइ । जे पर्वना अनुपंग योगइतउ धर्मवंतइ मनि पापमति उपजइ ॥ २७ ॥

[सो.] संसर्गिइं करी केतलानइ विहरउ पडइ, केतलानइ न पडइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अर्थ पर्वसंसर्ग कही उत्कृष्ट धर्मवंतहूइं अनइ गाढा पापीहूइं सुसंसर्ग कुसंसर्ग काई न करइं । ए वार्त्ता प्रकटइ । २०

मज्झठिई पुण एसा अणुसंगेणं हवंति गुणदोसा ।
उक्किट्टपुण्णपावा अणुसंगेणं न धिप्पंति ॥ २८ ॥

[सो.] मज्झ० मध्यम पुरुषनी स्थिति जं तेह रहइं अणु-संगेणं संगतिनइ विशेषिइं गुणइ हुइं, दोषइ हुइं । गुणवंतनी संगतिइं गुणवंतइ^१ थाइ । पापनी संगतिइं दोषवंत थाइं । ए मध्यम जीवनां विशेष । २५
उक्किट्ट० उत्कृष्ट जे पुण्यना घणी गाढा उत्तम, अनइ उत्कृष्ट पापना घणी गाढा मिथ्यात्वी ते बे संगति^२ न लीजइं । संगतिनउ विहरउ न पडइं । धर्मी^३ ते धर्मीइं^४ जि । पापी ते पापीइ जि । काच नइ रत्न वरिसना सइं एकठा रहइं । साप अनइ सापनउ मणि घणउ काल एकठा रहइ । पुण जे जिसउं ते तिसिइं जि । संगतिनउ विहरउ न पडइं । २०
इसिउ भाव ॥ २८ ॥

[जि.] पुंनं वली ए मध्यम स्थिति. मध्यमं पुरुषनी अवस्थिति जाणिवी । ए किंसी जुं अंगुसंगेण हवंति गुणदोसा । संसर्गजं दोषगुणा भवन्ति । सुसर्ग लगी गुण हुइ । कुसर्गतं दूषण हुइ । मनुष्य त्रिविधा । उत्तम मध्यम अधन्यरूप । उत्कृष्टपुण्यपावा ५ उत्कृष्ट पुण्यवंत उत्कृष्ट पापवंत सुसर्गि कुसर्गिइ न धिप्पंति न लीजइ ॥ २८ ॥

[मे.] या मध्यम स्थिति । अनुपंग कहतां संसर्ग तेह लगी गुण नइ दोस उपजइ । अनइ उत्कृष्ट पुण्य नइ पापना घणी कुणहइनइ संसर्गि छीपइ नहीं । उत्कृष्ट पापीनइ धर्मवंतनउ संसर्ग न लगइ । १० उत्कृष्ट धर्मवंतनइ पापीनउ संसर्ग न लगइ जि ॥ २८ ॥

[सो.] वली यह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] किं जाणीइ ए बात ।

अइसंयंपाधिपपावा धम्मिअपव्वेसु तो वि पावरया । न चलंति सुद्धधम्मा घना किवि पावपव्वेसु ॥ २९ ॥

१५ [सो.] अइसंयं० अतिशयप्रापितपाप गोदा पापी जीव धम्मि० धर्ममंयं पैं आबइ तउ पापेजिनइ विपइ रत हुइ । पाप जि करइ । धर्म अपरि मन नावइ । न चलंति० केतराइ धन्य पापेपविइ आविइ आपणा सुद्धधम्म० चोप्य धर्मतउ चलइ नहीं, सुभइ नहीं । तेहना मन लगारइ धर्मतउ होइ नहीं । तेह मणी उत्कृष्ट १० पुण्यवंत अनइ उत्कृष्ट पापवंतहइ संसर्गि काइ निशेष न हुइ ॥ २९ ॥

[जि.] अतिशयप्रापितपाप । उत्कृष्ट पापवंत पुरुष धम्मिय-पव्वेसु तो वि धार्मिक पैं सावत्तरादिकेइ पावरया पापरत पापइ

ਜੁ-ਕਰੰ । ਧਨਾ ਕਿਨਿ ਕੇੜੈ ਏਕ ਧਨ੍ਯ ਕੁਤਪੁੰਯ ਪੁਰੁਖ ਪਾਤ੍ਰ-
ਪਦ੍ਮੇਸੁ ਪਾਪੋਤ੍ਸਵਿਦ ਆਕਿਰਿ ਹੰਤਹੁ ਸੁਭ ਧਰਮ ਹੰਤਹੁ ਜੀਤਹੁ ਯਾਮੂਲ ਧਰਮ
ਹੰਤਹੁ ਨ ਚਲੰਤਿ ਨ ਢੋਲੰ । ਤਿਧਿ ਕਾਰਣਿ ਉਤਮ ਅਨਹੁ ਜਥਨ੍ਯ ਸੰਸਾਰਿ
ਨ ਲੀਜਹੁ ॥ ੨੯ ॥

[ਮੇ.] ਉਲ੍ਲਾਸ ਪਾਪਨਾ ਧਨੀ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਯੁਥਨਾ ਪ੍ਰਮੁਖ ਪਰਵ ਆਲੋ ਹੰਤੇ ੩
ਪਾਪਨਹੁ ਤ੍ਰਿਪਦੁ ਰੁਤ ਹੁੰ ॥ ਕੇੜੈ ਏਕ ਧਨ੍ਯ ਕੁਤਾਰਥ ਪਾਪਪਰਵ ਆਨ੍ਯੇ-ਹੰਤੇ
ਧਰਮ ਹੰਤਾ ਨ ਚਾਲੰ ਨ ਢੋਲੰ ॥ ੨੯ ॥

[ਸੋ.] ਹਵ ਲਕਸ਼ਮੀ ਊਪਰਿ ਚਾਤ ਕਹੜੈ ।

[ਜਿ.] ਲਕਸ਼ਮੀਨਾ ਥੇ ਮੇਦ ਦੇਖਾਲੜ ।

ਲਛੀ ਵਿ ਹਵੜ ਦੁਵਿਹਾ ਏਗਾ ਪੁਰਿਸਾਣ ਖਵੜੈ ਗੁਣਰਿਦ੍ਹੀ ।
ਏਗਾ ਧ ਉਲ੍ਲਸੰਤੀ ਅਪੁੰਯਪੁੰਯਾਨੁ ਭਾਵਾਯੀ ॥ ੩੦ ॥

[ਸੋ.] ਲਛੀ ਵਿ० ਲਕਸ਼ਮੀ ਸੰਸਾਰਮਾਹਿ ਬਿਹੁ ਪ੍ਰਕਾਰਿ ਹੁੜ ।
ਏਗਾ० ਏਕ ਲਕਸ਼ਮੀ ਆਵਤੀ ਹੁੰਤੀ ਪੁਰੁਖਹੜੈ ਗੁਣਰੁਪਿੰਨੀ ਭੁਭਿ ਕੇਪੜ
ਨੀਗਮੜ । ਲਕਸ਼ਮੀ ਹੁੜ, ਪ੍ਰਠਿੜੈ ਹਿਯਾਨਤ ਧਰਮ ਜਾੜ । ਅਨੜ ਵਿਨਯ ਵਿਵੇਕ
ਗਾਂਧੀਰਯ^੧ ਦਾਕ੍ਸ਼ਿਣ੍ਯਾਦਿਕ ਪੁੰਯ^੨ ਜਾੜ । ਗਵਾਂਧਿਤ ਧਿਤ ਹੀਂਡੜ । ਏਗਾ ੪੦:੩
ਅਨੜ ਏਕ ਭਾਗ੍ਯਵੰਤਨੜ ਲਕਸ਼ਮੀ ਹੁੜ, ਪ੍ਰਠਿੜੈ ਵਿਨਯ ਵਿਵੇਕ ਦਾਕ੍ਸ਼ਿਣ੍ਯਾਦਿਕ
ਗੁਣ ਉਲ੍ਲਸੰ ॥ ਧਰਮ ਊਪਰਿ ਮਨ ਆਵੜ । ਭਾਰੇਖਮ^੩ ਅੰਮੀਰਪਣਤੰ ਆਵੜ ।
ਵਿਹੁੰ ਰਿਧਿਨਤੰ ਕਾਰਣ ਕਹੜੈ ਲੜ । ਅਪੁੰਯ० ਜੇ ਅਭਾਗੀਆਨੜ ਲਕਸ਼ਮੀ
ਹੁੜ ਲੜ ਤੇ ਪਾਠਿਲੜ ਭਵਿ ਕਾੜ ਪਾਪਨਤੰ^੪ ਬੰਧਿਤੰ ਭੀਵਦਯਾਰਹਿਤ ਪੰਚਾਮਿ
ਭਾਸ਼ਨਾਨਾਦਿਕ ਅਜ਼ਾਨ ਕਠਰੁਪੁੰ ਗੁੰਯ^੫ ਤੇਹਨੜ ਪ੍ਰਭਾਵਿੜੈ ਹੁੰ ॥ ਤੇਹ ਲਕਸ਼ਮੀ^੬
ਪਾਪ ਕਰੀ ਆਖਤ ਮਰੀ ਦੁਰ੍ਗਤਿੜੈ ਜਾੜ । ਸੰਸਾਰਿ ਲੁਝੰ ॥ ਅਨੜ ਜੇ ਧਰਮ-

੧ ਕਹੜੈ ਲੜ. ੨ ਜਿਵੜ. ੩ ਰਹੜ. ੪ ਪ੍ਰਠਿ ੫ ਗਾਂਧੀਰਯਾਦਿ. ੬ ਗੁਣ.
੭ ਭਾਰੇਖਮੀ. ੮ ਪਾਪਾਨੁਬੰਧਿਤੰ. ੯ ਗੁੰਯਨੜ

वंतनइ धरि लक्ष्मी हुइ^१ तेह लगइ अनेक^२ तीर्थयात्रा प्रासाद संव-
भक्ति दानादिक अनेक पुण्य करी मरी परलोकि सुगतिइं जाई ।
आघउ संसार तरइ ॥ ३० ॥

[जि.] लक्ष्मी द्विविध हवइ हुइ । एगा एक लक्ष्मी पुरुषनी
३ गुणरिद्धि दक्षदाक्षिण्यादिक गुणलक्ष्मी क्षिपावइ नीगमइ । एगा एक
लक्ष्मी गुणश्रेणि उल्लासावइ । किसानतउ ? अपुण्य अनइ पुण्य तेह बिहुं-
नउ अनुभाव प्रभाव तेहतउ । एतलइ पापानुबंधिनी लक्ष्मी पुरुषनी
गुणश्रेणि विणासइ । बीजी पुण्यानुबंधिनी लक्ष्मी गुणश्रेणि वधारइ ॥ ३० ॥

[मे.] लक्ष्मी पुनि बिहु प्रकारि हुइं । एक लक्ष्मी आवती
१० हूँती पुरुषनइ औदार्यादिक गुण अनइ ऋद्धि बिहुनइ क्षपावइ नीगमइ ।
एक लक्ष्मी आवती हूँती विनयविवेकादिक गुणनइ उल्लासावइ । ते पाप
नइ पुण्यनउ अनुभव जाणिनउ ॥ ३० ॥

[सो.] हेव कुगुरु कुश्रावकनूं^१ स्वरूप^२ कहइ छइ ।

[जि.] अज्ञान गुरु-श्रावकनउं स्वरूप कहइ छइ ।

१५ गुरुणो भट्टा जाया सइटे शुणिऊण लिति दाणाइं ।

दुलि^३ वि अमुणियसारा दूसमसमयम्मि बुइंति ॥ ३१ ॥

[सो.] गुरुणो० ईणइं दुपमाकालि^४ संप्रति गुरु भाट
ध्या । निम भाट छंद छप्पया^५ परी लोक रीशवी दान लिइ तिम
गुरुइ वंश पूर्वज गोत्र वर्णवी श्रावक रंजवी आहारवस्त्रादिकना दान
२० लिइं । दुलि वि वे गुरु अनइ श्रावक अमुणिय० 'दुल्लाह' हु

१ हुइ ते पाड़िलइ भवि जीवदया सहित विनयम आराधित हुइ तेह
पुण्यानुबंधिया पुण्यनइ प्रभावइ हुइ. २ अनेकि ३ 'तुं' ४ स्वरूप ५ जि.
दोनि ६ दु सप्ताकालि ७ छप्पया ८ 'दुल्लाह...एहवउ' सुप्रीनो अंश
सो. नी पहेली प्रतमांवी पक्ष गयेरी होइ बीजी प्रतमांवी लीधो छे

मुहादाई मुहाजीवी वि दुलहा । मुहादाई मुहाजीवी दो वि गच्छंति
सुमाई' । एहवउं जिनवचननउं रहस्य अजाणतां बूडइं । संसारसमुद्र-
माहि घणउं रुइं ॥ ३१ ॥

[जि.] गुरु भाट कीर्त्तिपाठक जाया ह्या । सड्ड
श्रावक स्तवीनइं दानादिक लिइं । दोछि वि० ते बेई लेणहार ५
देणहार अमुणियसारा अज्ञातजिनवचनरहस्य हूँता दूसमयम्मि
दु.पमाकालि बूडइं ॥ ३१ ॥

[मे.] जे गुरु श्रावकनइं वपाणी दानादिक लिइ ते गुरु भाट
सरीषा जाणिवा । ते बिन्हइ वीतरागना वचनरहस्य अजाणता हूँता
दुक्खमाकालमाहि बूडइ ॥ ३१ ॥

10

[सो.] हिवडां संसारना' जाण, धर्मना जाण, सांमलणहार
नइ कहिणहार' थोडा ए बात कही' छइ ।

[जि.] अथ दु.समाकालस्वरूप कहइ ।

मिच्छपवाहे रत्तो लोओ परमत्थजाणओ थोवो ।

गुरुणो गारवरसिया' सुद्धं धम्मं' निगूहंति ॥ ३२ ॥ 13

[सो.] मिच्छपवाहे० घणउ लोक जे मिध्यात्वप्रवाह
कूडउ गुणना विचार पासइ आपणा कुलकृमागत देव गुरु धर्मनइं प्रवाहि
रातउ छइ । परमत्थ० परमार्थ गुण जोई देव गुरुधर्मनउं बोलउं
तेहनउ जाण थोडउ । अनइ जे गुरु छइ तेहइ गारव० मान,
महत्त्व, प्रतिष्ठा, जिहाना रस, सयरनां सुख एहे गारवने रसे चाहिया 2०

१ 'संसारना जाण' नयी. २ कहणहार जाण. ३ कहइ. ४ गारवरहिये.
५ जि.मे. मग्ग. ६ लेवउ. ७ महत्त्व.

सूयउ धर्म स्वरउ मार्ग निगूहंति गोखइ । साचउं प्रकासइ
नहीं ॥ ३२ ॥

[जि.] मिथ्यात्वप्रगाहि रक्त लोक छइ । परमार्थतत्त्वनउ जाण
लोक थोवो थोडइ छइ । अनइ गुरु गारवरसिक सुखलुपट हंता
४ सुद्धं मग्गं सुद्धउ मार्ग महाकष्टप साध्य मार्ग निगूहंति छपावइ ।
ते दुपमाकालनउं प्रमाण ॥ ३२ ॥

[मे.] लोक प्रवाहइं मिथ्यात्वनइ प्रवाहि रातउ छइ । पणि
परमार्थनउ जाण थोडइ । कांइ देव गुरुना विचार जोई आस्ता आणइं
ते थोहा । तेही गुरु अद्विगारव, रसगारव, सातागारव रसे मूरिया हंता
५ सूयउ मार्ग धर्मनउ प्रकासइं नहीं ॥ ३२ ॥

[सो.] देव-गुरुना स्वरूप जाणतां दोहल्या । ए बात कह
छइ ।

[जि.] अय देव-गुरुनउं स्वरूप दुर्जेय इसुं कहइ छइ ।

सव्वो वि अरिहं देवो सुगुरु गुरु भण्णइ नाममिच्छेपा ।
६ तेसि सरूवं सुहयं पुण्णविहणा न प्रावंति ॥ ३३ ॥

[सो.] सव्वो वि ए सभलद आबक हीक नाममानि
इम कहइं—'अम्हारइ अरिहत देव सुसाधु गुरु । अरिहतो मह देवो
जावज्जीवं सुसाहुणो गुरुणो इति वचनात् ।' तेसि सरूवं पुण ते
देवगुरुनउं स्वरूप सुहयं शुमहेलु साचउं । पुण भाग्यरहित जीव न
७ प्रामइं । न ओलखइं ॥ ३३ ॥

१ कहइ २ सुगुरुविहणा ३ मे. पाविति ४ 'ए' मयी ५ नाममात्रद.

६ सरूप ७ न उलपई.

[जि.] सफलउइ लोक 'अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इहं नाममात्रि करी भणइ । तेह देवगुरुनउं स्वरूप सुदृश्यं सुखज्ञेय जाणतां सुहेतलउं, पुण पुण्यरहित हंता पुण्य विण न पावति न लहइ लोक । तेही दुःपमाकालनउं प्रमाण ॥ ३३ ॥

[मे.] सफलाइ लोक इम कहइ, 'अष्टारइ अरिहंत देव, ५ सुसाधु गुरु' इम नाममात्र कहइ । पणि ते देवगुरुनउं स्वरूप सुखदायक पुण्यरहित जीव न पांगइ ॥ ३३ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मूर्ख जिनाज्ञाप्रतिपालक ऊपरि द्वेष वहइ । इहं कहइ छइ ।

10

सुद्धा जिणआणरया कैसिं पावाण हुंति^१ सिरसूलं ।
जेसिं ते सिरसूलं तेसिं मूढाण ते गुरुणो ॥ ३४ ॥

[सो.] सुद्धा जि० जे महात्मा सूधा खरा जिन वीतरागनी आज्ञा पालइ छइ, खरउं चारित्र पालइ छइ । ते महात्मा केतलाइ पापी अष्टाचार रहइ सिरिसूल मस्तकसूल थाइ । जेसिं ते० ५ जे अष्टाचार रहइ सुविहित सिरिसूल थाइ । तेसिं० केतलाइ मूढ मूर्खलोकनइ तेह जि गुरु भणी मानीइ ॥ ३४ ॥

[जि.] शुद्धा प्रांजल सरलचित्त निर्मल जिणआणरया जिनाज्ञारत पुरुष केही पापियाहइ सिरिसूलं मस्तकसूल समान होति^२ हुइ । एतावता जिनाज्ञापालक पुरुष देखी द्वेष लगी मायइ त्रिसूल^३ चढावइ पापी जीव । जेसिं ते सिरिसूलं जेहां पापीयांनइ ते मस्तकसूल हुइ तेहां मस्तकसूलधारक मूढ मूर्ख तणा ते जिनाज्ञारत

गुरु हुइं । ते मूढ इहुं मानइं जु जिनाशारक्त गुरु हुइ । अनेरा नही । मिथ्यात्वीइ जैन गुरु मानइं । इति भावः ॥ ३४ ॥

[मे.] जे सूषी वीतरागनी आज्ञा पालइं, खरउं चारित्र पालइं ते केतला पापीनइ मस्तकि सूल समान हुइं । जीयांनइ मस्तकि ते सुगुरु सूल समान हुइं, केतलाएक मूर्खनइ तेही गुरु करी मानीइ ॥ ३४ ॥

[सो.] ए वात दृढ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वप्रबलता प्रकाशइ ।

हा हा गुरुअ अकज्जं सामी न हु अत्थि कस्स पुक्करिमो ।
कह जिणवयणं कह* सुगुरु सावया कह इअ अकज्जं ॥ ३५ ॥

१० [सो.] आहा गुरुऊ ए मोहुं अकार्य विरुज । स्वामी ठाकुर को नयी, जे शिक्षा दिइ । कस्स० कहइ आगलि पौकारि कीजइ । कह जिणवयण० किहां एहउं जिनवचन निष्कलंक अनई किहा सुविहित सद्गुरु अनइ किहां उत्तम थावरु । कह इअ० किहा ए अकार्य । एहा अष्टाचार अग्रहचारी गुरुनउं आराधिवउं । ए मोटउ २० नरासउ । इसिउ भाव ।

[जि.] हा हा इति खेदे । गुरुअ अकज्जं मोटउं अकार्य । स्वामी न हु निश्चइं नयी । कस्स पुक्करिमो किह आगलि पूकारां । ते किहुं अकार्य ! कह जिणवयण० किहा जिनवचन, किहां 'सुगुरु, ते थावरु किहां, जे सुगुरु थावरु जिनवचनरहस्य जाणइं । इसिउं ३० अकार्य । जिम किसीइ अपूर्व वस्तु गमी हूँतीइ ठाकुर पासइ किह

* सो. नी बीजी प्रतनुं १२ सु पत्र नहीं होवाची अ स्थानची मांडीने ४०मी गायना बालावबोधनी प्रथम पकिमां ' सिठं कीरइ ' शब्दो सुषीयां पाठान्तर नोधी शक्या नयी.

आगलि पुकार कीजइ । तिम इणि दुपमाकालि जिनरहस्य सुगुरु
श्रावक थोडा ॥ ३५ ॥

[मे.] हा इसिइ खेदि । ए मोटउं अकार्य । स्वामी तीर्थकर
केवली नही । कहि आगलि पुकार कीजइ । किहां ते जिनवचन सूधां ।
किहां ते सुविहित गुरु । किहां ते सूया श्रावक, जे गुरुनी परीक्षा न
करइ । ए मोटउं अकार्य ॥ ३५ ॥

[सो.] कुगुरु आथी बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोकरप्रवाह कहइ छइ ।

[मे.] हिव कुगुरु भणी बात कहइ ।

सप्पे दिट्ठइ नासइ लोओ न हु किंपि कोइ अक्खेइ । १०
जो चयइ कुगुरुसप्पं हा मूढा भणइ तं दुट्ठं ॥ ३६ ॥

[सो.] सप्पे० साप दीठइ लोक नासइ । अनइ कोइ कांइ
न कहइ ' विरुउं कीधउं । ' जो चयइ० जो जाणीनइ कुगुरुरूपिउ
साप छाडइ । हा मूढा० अहो मूढ केतलाइ मूर्ख इम कहइ, ' ए,
दुष्ट विरुउं कीधउं । आपणा गुरु मूकी अनेरउ गुरु आश्रियउ ' ॥ ३६ ॥ १५

[जि.] सापि दीठइ लोक नासइ । पुण अनेरउ कोइ लोक
नासणहार रहइ किंपि काई न हु अक्खेइ न कहइ । जो चयइ
कुगुरुसप्पं० जे पुरुष त्यजइ कुगुरुरूपिउ साप तेहहइ मूढ मूर्ख
तं दुट्ठं अपुत्तुं भणइ जु ' इणिइ आपणउ गुरु मेल्ली अनेरउ गुरु
कीधउ, तिणि कारणि ए दुट्ठ ' इसिउं कहइ । इसिउ न जाणइ जु
इणिइ कुगुरु मेल्ली सुगुरु आश्रय ॥ ३६ ॥

[मे.] सापिं दीठइ लोक नासइ । तेहनइ लोक पणि काई कहइं जि 'विरूअउं कीधउं ।' जे कुगुरुरूपीउ साप छांडइं त्यजइं हा इसिइ खेदि । मूढ मूर्ख केतलाइ इम कहइ, 'ए दुष्ट ईण विरूअउं कीधउं' ॥ ३६ ॥

5 [सो.] साप पाहइं कुगुरु अघिरुउ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] सापई य पाहिइं कुगुरु दुष्ट । इसिउं देखालइ छइ ।

सप्पो इकं मरणं कुगुरु अणंताइं देइ मरणाइं ।

तो वर' सप्पं गहिअं मा कुगुरुसेवणं भइ ॥ ३७ ॥

[सो.] सप्पो० साप डसइतउ एक जि वार मरण दिइ ।

१० कुगुरु० अष्टाचारी गुरु अनेक कुमार्ग प्ररूपसउ सेवक रहइ अनंता मरण दिइं । घणउ संसार बधारइ । तो वर० तेह भणी अहो भद्र । उत्तम साप लीघउ रूढउ । मा कुगुरु० पुण कुगुरुनउं सेविवउं रूढं नही ॥ ३७ ॥

[जि.] सप्य इकं एक मरण दिइ सेविउ हंतउ । कुगुरु सेविउ हंतउ अणंता घणा मरण दिइं । तो तेणि कारणि सापनउं लेवउं रूढउं । पुण कुगुरुनउं सेविवउं रूढउं नही, हे भद्र । हे सुज ॥ ३७ ॥

[मे.] सापु कुपिउ हंतउ एक वार मरण दिइ अनइ कुगुरु सेविउ अनंता मरण दिइ । तेह भणी साप शालिउ, ग्रहिउ मल्लउ । हे भद्र । कुगुरुनउं सेविउं रूढउं नही ॥ ३७ ॥

२३ [सो.] एहा कुगुरु जीव छांडइ नहीं । कितिउं कीजइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोक गङ्गुरिकाप्रवाहि पडिउ हूंतउ काई न मानइं ।
इसुं कहइ लइ ।

जिणआणा वि चयंता गुरुणो भणिऊण जं नमिजंति ।
ता किं कीरइ लोओ छलिओ गङ्गुरिप्रवाहेण ॥ ३८ ॥

[सो.] जिण० जे जिन वीतरागनी आज्ञा छाडइं छइ ५
विराधिइ छइं, तेहइ गुरु भणी लोक जं नमस्करीइं वादीइ वादणा
दीजइं । ता किं० तउ सिउं थाइ । लोक गङ्गुरिकाप्रवाहि छलिउ
ब्यापिउ छइ । जेहि एक गाढरी जाइं तीहि बीजीइ गाढरी जाइं ।
तिम एक लोक करता देखी बीजाइ ति करइं ॥ ३८ ॥

[जि.] जिणआणा वि० जिननी आज्ञा त्यजता मूकताः०
जे हुइं तेही गुरुणो भणिऊण गुरु करी जत् जे नमिजंति
नमस्करीइ वादणा दीजइं । ता तउ पठइ गङ्गुरिकाप्रवाहि करी छलिउ
हूंतउ लोक किं कीरइ । अपि तु लोक काइ न जाणइं । जिम गाढर-
पशु गाढर केइइ जाइ, तत्त्वातत्त्वविचार काई न जाणइं, तिम
लोकई ॥ ३८ ॥

13

[मे.] जिननी आज्ञा छाडता जे छइ तेहनइं जे गुरु करी
नमइ, तउ लोक बापडउ किसउ करइ । सधलुयइ गङ्गुरीप्रवाहि छलिउ ।
जिहा एक गाढरु काई देषीनइ जाइ तिहा सधली गाढरी प्रवाहि पडी
जाइं तिम लोक तत्त्वार्थ अणजाणता एकि माहरा करीनइ जाइ ।
अनइ बीजा प्रवाहि देषावेपि जाइ मानइं ॥ ३८ ॥

20

[सो.] कुगुरु छाडता लोक दाक्षिण्य करइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] लोक कुगुरु मेल्हतउ दाक्षिण्य करइ । अनेरइ स्थानकि
दाक्षिण्य न करइं । इसु कहइ ।

निदफिरण्णो लोओ जइ कुवि मग्गेइ रुद्धिआखंडं ।
कुगुरुण संगणयणे दफिरण्णं ही महामोहो ॥ ३९ ॥

[सो.] निदफिरण्णो० लोक पहुवउ निदांशिष्य, जइ कोइ रोटीनउ मंड फटफउ मागइ तउ न दिहं । थोहउ फाजि दाक्षिण्य न करइ । कुगुरुण० अनइ कुगुरुनउ संग पहुरा अनर्थनउ हेतु ते छांदता दाक्षिण्य करइ । फाणि आणइ । ही महामोहो आहा । ए महामोह, मोटउं अजाणितउं, गाढउं भूर्सपणउं फहीइ ॥ ३९ ॥

[जि.] लोक निदांशिष्य गुणरहित छइ । जइ कुवि जइ कोइ रोटीनउ फटफउ मागइ, तउ दाक्षिण्य मेन्दी रोटीरुट्कई न दिहं । कुगुरु अउ गुरुनउ संगी तेहनइ मेल्हिवइ दाक्षिण्य करइ । ही खेदे । महामोहो मोटउं अजाणिवउं ॥ ३९ ॥

[से.] लोक पहुवउ निदांशिष्य । जइ को रोटीनउ संह मागइ तउ हि नापइं । अनइ कुगुरुना समनउं त्यजिरउं तिहा दाक्षिण्य करइ । कहइ, 'हउं आपणा प्रियागत गुरु किम मूऊउं' । पणि ही इसइ खेदि ए सह महामोहनउं विलमित ॥ ३९ ॥

[सो.] बली कुगुरु आथी कहइ छइ ।

[जि.] अय मिथ्यात्वीनउं विलसित देखाइ ।

किं भणिमो किं करिमो ताण हयासाण धिदुद्धाणं ।
जे दंसिऊण लिंगं खिवंति नरयम्मि सुद्धजणं ॥ ४० ॥

[सो.] किं भणिमो० सिउं बोलीइ । सिउ कीजइ । तेह-
ई हताय अमागिया रहइ, पीठ रहइ, दुष्टचिह्नइ जे
दंसिऊण० जे लिंग महात्मानउ वेप आपणपामाहि देखाडीनइ

खिंचति० मुग्धजन लोल' लोऊनइं कुमार्ग सीषवीनइ नरणि घालीइ^१
छइं । दुर्गति पडइं छइं ॥ ४० ॥

[जि.] तेहां हताश भग्नाश घेठा महादुष्ट मिथ्यात्वी तणउं
किसुं भणां । तेहहूइं किसुं करां । जे मिथ्यात्वी लिंग दर्शनीनउ वेपमात्र
देखालीनइं मुद्गरजणं मुग्ध लोल लोऊनइं नरकमाहे घातइं ॥ ४० ॥ १

[मे.] किसउं भणां । केहां किसउं कर । हत हणी आश
जेहनी ते हताश तीया हताशनइ दुष्टानइं घेठानइं । ते कउण । जे
ओघउ मुहपत्ती रूप वेप देपाडीनइ मुग्ध मोल लोऊनइं नरकमाहि
मेवइं ॥ ४० ॥

[सो.] कुगुरु आभी निंद्यस्तुति अंधकार कहइ छइ^१ । १९

[जि.] भव्यलोकहइं कुगुरु देखी सुगुरु ऊपरि गाढी भक्ति
पलसइ । इसुं जणावइ । --

कुगुरु वि० संसिमो हं जेसिं मोहाइ चंडिमा दट्टु । --

सुगुरूपा उवरि भक्ती अइनिविडा^४ होइ भव्वाणं ॥ ४१ ॥

[सो.] कुगुरु वि० ते कुगुरुद वपाणउं मलइं वीठा । २१
जेसिं० जेहनी मोहादिक चेष्टा अव्रक्षचारीपणुं^५ अनइ कोपादिके फुरी
भूरक्षणउं देखीनइ सुगुरूण० सुगुरु सुविहित चारित्रिया ऊपरि अति
गाढी-भक्ति भव्य रहइं उपजइ । कुमति दीठी पापइ आति ऊपरि-भन
न भइसइं ॥ ४१ ॥

[जि.] ईहा अंधकार भीमेमिचंद्र मंडारी कहइ छइ । २०
जउ हउं कुगुरु अष्टचारित्रिया गुरुई संसिमो प्रससउं वर्णवउं ।

जेसिं जेहां कुगुरुनी मोहादिक चंडिमा कूरता दहुं देखी करी
सुगुरु सुविहित ऊपरि भक्ति अतिनिमिड अतिगाढी भविक जीवहूईं हुईं ।
जिम ऊभति दीठीइ मातिहं मन रहइ ॥ ४१ ॥

[मे.] ते कुगुरु वखाणउं हूं मलइं दीठउ । जेहनी अब्रस-
५ सेनादिक कुचेष्टा देपी अनइ सुगुरु ऊपरि भक्ति अतिनिमिड हुईं ।
भविक जननइ कारणि ॥ ४१ ॥

[सो.] विरूउ काल देखी जाणहूईं विशेष सम्यक्त्व उल्लसइ ।
ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वोदयिईं हूंतइ भव्य जीवहूईं सम्यक्त्व
१० उल्लसइ । ए वात कहइ ।

जह जह तुइइ धम्मो जह जह दुट्ठाण होइ अइउदओ ।
सम्मदिट्ठिजियाणं तह तह उल्लसइ सम्मत्तं ॥ ४२ ॥

[सो.] ईणइं पांचमइ आरइ दुसमाकालि जिम जिम धर्म
१५ बूटइ ओठउं थाइ । जह जह दुट्ठाण० अनइ जिम जिम दुष्ट
२० पापी जीव रहइं अतिउदय ठाकुराईं ऋद्धि मान महत्त्व हुइ ।
सम्मदिट्ठि० तिम तिम सम्यग्दृष्टि जाण जीव रहइं सम्यक्त्व गाढउं
गाढउं उल्लसइ दृढ थाइ । जिसिउं परमेश्वरि दुसमाकालनउं स्वरूप
कहिउ हूतउ तिसिउइ जि देखीइ छइ । इम परमेश्वरना वचन ऊपरि
आस्था आवइ । जिम ए साचउं तिम बीजाइ परमेश्वरना वचन साचां ।
२० इसी परि सम्यक्त्व दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[जि.] जिम जिम धर्म तूटइ। वली जिम जिम दुष्टाण दुष्टाशय-
हूइ इह दुःखमाकालि उदओ अति प्रौढिमा हुइ तिम तिम सम्यग्दृष्टि
जीवहूइ सम्यक्त्व उलसइ बाधइ ॥ ४२ ॥

[मे.] ईणि दुःखमाकालि जिम जिम धर्म तूटइ ओळउ थाइ
तिम तिम पापी जीव दुष्टनइ उदय महत्त्व हुइ। अनइ सम्यग्दृष्टि
जीवनइ सम्यक्त्व गाढउं उलसइ दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[सो.] हवडानइ कालि धर्मना धणीनइ जं उदय नही। ते
कारण कहइ छइ।

[जि.] सम्यग्दृष्टि जीवहूइ सम्यक्त्व बाधतइ हूंतइ अति
उदय न दीसइ।

10

[मे.] हिवडानइ कालि धर्मवंतइ उदय नहीं ते कहइ।

जयजंतुजणणितुल्ले अइउदओ जं न जिणमए होइ।
तं किट्ठकालसंभवजिआण अट्ठपावमाहप्पं ॥ ४३ ॥

[सो.] जयजंतु० जगना जीव रहइ जननी माता समान
छइ ए जिनमत सरे जीवहूइ सुखदायक हितकारक भणी। एहवा^{१५}
जिनमतमाहि जं जीव रहइ अतिउदय नही, ऋद्धि मान महत्त्व ठाकुराई
नही। तं किट्ठ० ते क्लिष्टकाल विरूड दुःखमाकाल हुंड अयसर्पिणी
भस्मक ग्रहनइ उदय करी सहित एवहि कालि अपना जे भारेकम्मी
जीव तेहना पण्डित्या भवना अतिपाप्पनउं माहात्म महिमा जाणवउं।
जे धर्म रहइ छइ ते मय्य जीव आगलि केतलइ कालि मोक्ष जाणहार^{२७}
इसिउं जाणिवउं ॥ ४३ ॥

[जि.] जय० जगजंतु त्रिसुवनना जीव तेहहूँ जननी माता तेह समान जिनमत । तेहमाहे अतिउदय जं न होइ जउ न हुइ ते क्लिष्टकालसंभव दुषमाकालोत्पन्न जीवहूँ पापनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ ४३ ॥

५ [मे.] जगत्रयना जंतुनइं जननी माता समान सुखदायक एवहा जे जिनमत जिनशासननइं जे उदय नहीं हुतउ ते क्लिष्टकालिइं रुपना जे जीव तीयां जीवना अतिपापनउं माहात्म्य ॥ ४३ ॥

[सो.] केवल जीव बाह्यवृत्तिं जाहउ^१ देखीइ । पुन विपरीतबुद्धि हुइ । तेह पापजिनु उदय । इसिठं जाणिवउं ।

१० [जि.] अथ क्लिष्टकालसंभवजीवमाहात्म्य प्रकासइ ।

धम्मम्मि जस्स माया मिच्छत्तगहो उस्सुत्ति नो संका ।
कुगुरु वि करइ सुगुरु विउसो वि स पावपुण्ण सि ॥४४॥

[सो.] जेह रहइं धर्म करता माया आवइ । मनि अनेरुं हुइ, देखीइ अनेरउं । मिच्छत्तगहो अनइ मिथ्यात्व किमहइं मूकइ १५ नही । उस्सुत्ति नो संका । उत्सुत्र बोलतां करता मनि शंका पापनउं मय नही । कुगुरु० कुगुरु अष्टाचार तेहइ सुगुरु भणी मानइ थापइ । विउसो वि० ते लोकमाहि विदुष डाहु भणी प्रसिद्ध हुइ तउ ते पापपूणे पापिहं भरिउ जाणिवउं । अथवा जे कुगुरु भणी मानइं ते पाप पुण्य करी मानइं । आगलि तेह रहइं निश्चइं रखइं २० नथी । हवडा पाठिल्या भवनइ अज्ञान कष्टनइं प्रमाणि जाहपण चतुराइ आवी छइ ॥ ४४ ॥

[जि.] धर्मकार्य ऊपर जेहहूँ माया कपट हुइ! अनइ जेहहूँ मिथ्यात्वनउ ग्रह कदाग्रह हुइ, जे वली कुगुरु अष्ट गुरु ईसु गुरु करइ ते पुरुष पाप पुण्य जिम पुण्य करी मानइ ॥ ४४ ॥

[मे.] धर्मकार्यनइ विषइ जेहनइ माया अनइ मिथ्यात्वनउ जेहनइ कदाग्रह, उत्सूत्र बोलतउ जे शंका नाणइ अनइ कुगुरु रहइ ३ सुगुरु करी मानइ ते विदुष डाहउ हतउ पाप पुण्य करी मानइ ॥ ४४ ॥

[सो.] धर्मकर्तव्य वीतरागनी आज्ञाई जि कीजतउं रूडउं ।
ए बात कहइ ।

[जि.] अथ जिनेन्द्रनी आज्ञाई कीधउं धर्मकार्य सफल हुइ ।
इसुं कहइ ।

किंचं पि धम्मकिंचं पूआपमुहं जिणिंदआणाए ।

भूअमणुग्गहरहिअं आणाभंगाओ दुहदायं ॥ ४५ ॥

[सो.] किंचं पि० करिवा योग्य जे धर्मा कर्तव्य देवपूजा प्रासाद दानादिक तेहइ वीतरागनी आज्ञाई जि करतां सफल थाइं । अन्यायनी लक्ष्मीई करी कहइ रहइं गाढउ ऊचाट संताप करी जिहा ३५ पंचेन्द्रिय जीवना बध हुइ एहा मोटा आरंभ करी स्पर्धा कीर्तिनइं अमिलाखइं जे धर्मकर्तव्य कीजइं ते आजारहित कहीइं । एह जि बात कहइ छइ । भूअमणुग्गह० मृत जीव तेहनउ अनुग्रह अनुकंपा जे धर्मइ करता नही । निर्दोषसपणउंइं जि हुइ । ते वीतरागनी आज्ञाना भंग भणी दुखदाई जि थाइ । जिम मिथ्यात्वीना एवडा २० धर्मकर्तव्य जीवदयारहित दुखदायीआइ जि थाइं ॥ ४५ ॥

१ दुहादाई जि. दुहदाई. २ यात्रादिक ३ रहं. ४ पणउं जि. ५ आन्याना.

[जि.] जिनेंद्रनी आज्ञाई जि करी पूआपमुहं पूजाप्रमुख
धर्मकार्यई किंचं करिवउं । अनेरउं किमुंउं कहिवउं । जइ जिनपूजादिक
धर्मकार्य वीतरागनी आज्ञाउं करइ तउ सफल । अन्यथा निष्फल इति
भाव । श्रूयमणुग्गाहरहिअं आणाभंगाउ दुहदायं । जिनाज्ञा-
५ भंगाइतउ जीवानुकंपारहित हूंतउं धर्मकार्य कीधउंई सामुहुं दुखदायक
हुइ ॥ ४५ ॥

[मे.] कर्त्तव्य धर्मेनां करणीय वादणां पडिक्मणा पूजाप्रमुख
वीतरागनी आज्ञाई जि करतां सफल थाई । मूत प्राणी तेहनउ अनुग्रह
अनुकंपा तिणि करी रहित ईणिहि जि कारणि आज्ञानउ भंग । अनइ
१० तेह आज्ञाभंग लगी धर्मेनां कर्त्तव्य दुखदायक हुइ ॥ ४५ ॥

[सो.] एक जीव घणाई धर्मकर्त्तव्य करइ । पुण काई मिथ्यात्व
न छाडइ । एह ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वी लोकहूई हितवचन बोलइ ।
कट्टं करंति अप्पं दमंति दब्बं चयंति धम्मत्थं^१ ।
१५ इकं न चयंति^२ मिच्छत्तविसलवं जेण बुडंति ॥ ४६ ॥

[सो.] कट्टं करंति० एक जीव छट्टट्टम मासक्षपणादिक अनेक
क्षपना कट्ट करइ । अप्पं दमंति आपणपउं दमइ । शील पालइ ।
अनेक खावापीमाना नियम पालइ । दब्बं चयंति० धर्मेनइ कारण^३
लक्ष्मी सह सहस लाख कोडिप्रमाण बेचइ । इकं न चयइ० पुण
२० एक मिथ्यात्वरूपिआ विसनउं त्व न मूकइ । काई काई मिथ्यात्व
करइ जि । जेण बुडंति जीणइ मिथ्यात्वि^४ करी ससारसमुद्रमाहि
बूडाई^५ ॥ ४६ ॥

१ जि. धम्मत्थी. २ मे. चयहिं. ३ कारणि ४ विसवु. ५ मिथ्यात्व.

[जि.] कष्ट करइ । आपणपउं दमइ । धर्मार्थी लोक द्रव्य
गृह सर्वस्वसार चयंति त्यजइ । एतलउं पूर्वोक्त करइ । पुन एक
उत्सूत्रविपलव न त्यजइ, जिणि उत्सूत्रविपलवि करी जीव संसारसमुद्रि
बूडइ । तिणि कारणि उत्सूत्र बोलिवउं नही ॥ ४६ ॥

[मे.] कष्ट करइ । आपणपउं दमइ । इंद्रिय वशि करइ । १
धर्मनइ काजि शत सहस्र धन वेचइ । पणि एक उत्सूत्रनउं लवलेख न.
मूंकइ, जेह लगी संसारसमुद्रमाहि बूडइ ॥ ४६ ॥

[सो.] धर्मवंति सुगुरुनी संगति करिवी । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुसंसर्गि धर्मोपराग बाधइ इसुं कहइ ।

[मे.] पुण्यवंते सुगुरुनी संगति करिवी ।

१०

सुद्धविहिधम्मराओ बड्डइ सुद्धाण संगमे सुअणा ।
सो विअ असुद्धसंगे निउणाण वि गलइ अणुदिअहं ॥ ४७ ॥

[सो.] सुद्धविहि० सूची विधि खरु आचारु खरउ धर्म
तेह ऊपरि अनुराग बांधइ । सुद्धाण सं० जु सूया खरा चारित्रिया
गुरु अथवा खरा श्रावकनी संगति करइ । हे भुजन ! सो विअ० ते
खरी विधि खरा धर्मनउ अनुराग असुद्ध अष्टाचारु गुरु अष्ट श्रावकनी
संगति करइ ते निउणाण वि डाहाइ रहइ गलइ जाइ । निरंतर
उछउ थाइ । यत्त उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

आलावो संवासो वीसंभो संभवो पसंगो अ ।

हीणायारेहि समं सब्वजिणिदेहिं पडिकुट्टो ॥

२०

१ जि. मे. सुयणु. २ 'खरा चारित्रिया गुरु अथवा' एट्ठुं नही.

३ असुद्ध जु. ४ निरंतर.

अन्नन्नजंषिण्हिं हसिउद्धसिण्हिं सिण्णमाणो अ ।

पासतथमज्झयारे बला वि जई वाउली होइ ॥ (गा. २२३-२४)

[जि.] हे सयण स्वजन ! सुद्धाण संगमे शुद्ध गुल्लइ संजोगि सुद्ध विधि निर्मलचार धर्मानुराग बाधइ । सो विअ ही जु शुद्धविधिधर्मानुराग अशुद्ध अष्टचारित्रियानइ प्रसंगि निउणाण वि निपुण डाहाईनउ अनुदिन प्रतिदिन गलइ विणसइ । मूर्खनउ धर्मानुराग कुसंसर्गि विणसइ । तेहनउं किंसुं ॥ ४७ ॥

[मे.] सूधी चीतरागनी मापी विधि तेहनइ विपइ अनुराग बाधइ । सुद्ध खरा चारित्रिया तेहनइ सगमि । हे स्वजन ! ते पुण असूधा उत्सूत्रना बोळणहार तेहनइ सगिइं निपुण डाहाइनइ विपड धम्मनी मतिं गलइ । अनुदिवस निरंतर ॥ ४७ ॥

[सो.] जिहा अष्टाचारनुं बल हुइ तिहा धर्मवंतिइ न बसिबउं । ए वात विहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वीमाहे श्रावकि न बसिबउं । इसुं कहइ ।

35 [मे.] जिहा कुचारित्रिया बसडं रहइं तिहां धर्मवंते बसिबउं नहीं । ए संगंध विहुं गाहे कहइ ।

जो सेवइ सुद्धगुरु असुद्धलोआण सो महासत्तू ।
तम्हा ताण सयासे बलरहिओ मा बसिज्जासु ॥ ४८ ॥

[सो.] जे सुद्ध गुरु सुविहितचारित्रिया तेहनी सेवा करइं ते असुद्धलोआण० असुद्ध मिथ्यात्वी अष्टाचार रहइं जे आशित लोक छइं तेह रहइं ते महाबइरी जेह मणी ते तेहरईं उच्छेदिवा जिं वाउइ ।
तम्हा ताण० तेह मणी मिथ्यात्वी अष्टाचाराशित लोक कन्हइ

आवकि बलरहित हुंतइ न वसिवउं । जु काई ठाकुर महंता प्रधाननउं
बल हुइ तउ वसिवउं ॥ ४८ ॥

[जि.] जे पुरुष सुद्ध गुरु सेवइ ते शुद्ध गुरु सेवणहार आवक
असुद्धलोआण मिथ्यात्वाश्रितहूँ महासत्तू महावइरी । तम्हा
तिणि कारणि ताण सगासे तेहां असुद्ध लोकनइ समीपि बलरहिओ ५
नीबल हूंतइ आवकि न वसिवउं । किंतु साहम्मीमाहे वसिवउं ॥ ४८ ॥

[मे.] जे सूधा गुरुनइ सेवइ ते अशुद्ध लोक मिथ्यात्वी
अष्टाचारीनइ ते महावयरी जेह भणी तेहनइ उच्छेदिवा बांठइ । तम्हा
तेह भणी अष्टाचारी मिथ्यादृष्टि आश्रित लोक कन्हइ आवकि बलरहित
हूंतइ वसिवउं नहीं ॥ ४८ ॥

१०

[जि.] एह जि अर्थ प्रकारान्तरि कहइ ।

समयविज असमत्था सुसमत्था जत्थ जिणमए अविज ।
तत्थ न बट्टइ धम्मो पराहवं लहइ गुणरागी ॥ ४९ ॥

[सो.] समयविज सिद्धातना जाण धर्मवंत जिहा
असमर्थ हुइ । सुसमत्था० अनइ जिहा जिनमतना अजाण १५
मिथ्यात्वी अष्टाचारी अतिसमर्थ हुइ । तत्थ न बट्टइ० तिहा धर्म
न वर्त्तइ । चालइ नहीं । तिहा पराहवं० गुणनउं अनुरागी धर्मी
जीव पणि पणि पराभवइ^१ जि लहइ । अपमान जि प्रामइ ॥ ४९ ॥

[जि.] जिणि स्थानकि समयविज सिद्धातना जाण जैन
असमर्थ हुइ अनइ वली जिणमए अविज सिद्धातना अजाण २०
मिथ्यात्वी लोक जिहां सुसमत्था अतिसमर्थ सबल वसइ तिहा

वंसता श्रावकनउ धर्म न वाधइ । किंतु सामुहउं धर्मानुरागी श्रावक
पराभव लहइ ॥ ४९ ॥

[मे.] समय सिद्धांत तेहना जाण जिहां असमर्थ हुइ अनइ
जिनमतना अजाण जिहां गाढा समर्थ हुइ तिहां धर्म वाधइ नही ।
१ तिहां गुणानुरागी धर्मवंत पगि पगि पराभव लहइ । हलक्षण पामइ
॥ ४९ ॥

[सो.] कुमार्गी पापी समर्थ हुंतउ जं धर्मना काज माहि न
मिलइ तउ लुडउं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वी लोक धर्मवंत न हुइ तउ भलउं । तेहनउं
१० कारण कहइ ।

जं न करइ अइभावं कुमार्गसेवी समर्थओ धम्मे ।

ता लहं अह कुज्जा ता पीडइ सुद्धधम्मत्थी ॥ ५० ॥

[सो.] जं न करइ० जं अमार्गसेवी कुमार्गी मिथ्यात्वी खुंद
सरइ राजादिकि मानिउ समर्थ हुंतउ धर्मनइ विपइ अतिभाव न
१५ करइ, धर्मना काजमाहि न मिलइ ता लहं तउ लुडउं । जु धर्मना
काजमाहि मिलइ, माहिल्या मर्म जाणइ तउ ता पीडइ० शुद्ध धर्मागी
रहइ चाडी भाडी करी पीडइ । अथवा जं ते मिथ्यात्वी समर्थ
हुंतउ आपणा धर्म मिथ्यात्व म्लेच्छादिकना मत उपरि अतिभाव न
करइ, वरइ वटीगइ जि जउ हुइ तउ भलउ । जउ ते आपणा मत
२० उपरि घणउ भांव करइ तउ आपणा मतनइ कदाग्रहइ बीजाइहइ

१ 'ए...छइ' नही. २ जि. उमगसेवी, मे. अमगसेवी. ३ सरइ चाइ.

४ माहिला. ५ चाडीवचाडीइ. ६ मिथ्यात्वी.

आपणा मत मनाविवा भणी शुद्ध धर्मार्थी रहइं पीडइ । आपणउ धर्म करावइ बलात्कारिइं ॥ ५० ॥

[जि] उन्मार्गसेवी मिथ्यात्वी समर्थ सबल हुंतउ धर्म ऊपरि अतिभाव गाढी वासना ज न करइं ता लट्टं ते भलउं । अह अथवा मिथ्यात्वी धर्म ऊपरि आदर करइ ता तउ पछइ सुद्धधम्मत्थी १ निर्मल धर्मकरणहारहइं पीडइ देहवइ ॥ ५० ॥

[मे.] जे कुमार्गनउ सेवणहार समर्थइ हुंतउ धर्मनइ विपइ अतिभाव न करइ धर्मना काममाहि मिलइ नही ता लट्टं तउ रूडउं । अथ जउ किमइ करइ तउ आपणा मत मनाविवा भणी शुद्ध धर्मार्थीनइं चाडीहनी करी पीडइ । आपणउ धर्म बलात्कारि करावइ २० ॥ ५० ॥

[सो.] जइ सर्वे श्रावकहइं एकपणु हुइं तउ धर्मनइं पराभव करी न सकइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] श्रावकहइं वसिवानउ प्रकार कही साहम्मीमाहे समेल होइवउं । इसुं कहइ छइ ।

जइ सब्बसावयाणं एगत्तं हुंत मिच्छवायम्मि ।

धम्मट्ठियाण सुंदर ता कह णु^१ पराहवं कुज्जा ॥ ५१ ॥

[सो.] जइ सब्ब० जइ सर्वे पक्षना श्रावक रहइं मिथ्यात्त्वना वादनइ विपइ एकमत हुइ । सविहंनउ मनु एक सरिखउ मिथ्यात्त्व निरौंछवा कथवा जित्तमत स्थापवा ऊपरि हुइ तउ २० धम्मट्ठियाण० धर्मार्थी लोक रहइ हे सुन्दर ! ता कह० तउ मिथ्यात्वी पराभव अपमान किम करत ? न करत । पुण कालनइ

विशेषिइ माहोमाहि जि जूजूआं मन । तीणइं करी मिथ्यात्वी पराभव
करइं ॥ ५१ ॥

[जि.] जइ किमइ सर्वे श्रावकहइं एकमत एकधर्मीपणउं हुंत
होयते ता तउ हे सुन्दर ! मिथ्यात्वगादमाहे धर्मार्थी धर्मवंत
५ श्रावकहइं कहण कउण एऊ पराभव अपमान कुज्जा करत ॥ अपि
तु श्रावकहइं कोइ पराभव न करत । कि तु सह कोई मानत ॥ ५१ ॥

[मे.] जउ किमइ सर्वे पश्चना श्रावक मिथ्यात्वी साथि विवादि
ऊपनइ हुंतइ एकइं मति हुइं तउ हे सुंदर ! धर्मार्थी धर्मस्थित तेहनइ,
कहउ न, कउण पराभव करत २ अपि तु कोई न करत ॥ ५१ ॥

१० [सो.] जे पुरुष महर्दिक धर्मनु आधार हुइ तेहनी प्रशंसा
करइं छइं ।

[जि.] अथ श्रावकाहे मोटा श्रावकहइं गल्यडि देसालइ ।
तं जयइ^१ पुरिसरयणं सुगुणङ्गं हेमगिरिवरमहर्घं ।
जस्सासयम्मि सेवइ सुविहिरओ सुद्धजिणधम्मं ॥ ५२ ॥

१५ [सो.] ते पुरुषरूपिउं रत्न जयवंत वर्त्तउ । सुगुणङ्गं
उत्तमगुणे करि^३ आढ्य पूरिउं । हेमंगिरि^४ सोनानउ^५ पर्वत मेरु तेहनी
परि महर्घी^६ ते पुरुष सर्वोत्तम कहिवाइ । जस्सासयम्मि जेहनइ
आश्रइ जेहनइ बलि^७ सानिध्यइं करी सुविहिरओ सुविधिरत साचा
धर्मनउ आराधक सूघउ निष्कलंक जिनधर्म सेवइ आराधइ । जेहनइ
२० बलि धर्म चालइ, जे पुरुष धर्मवंतनइ आधार दिइ ते पुरुष गाढे^८
उत्तम कहीइ ॥ ५२ ॥

[जि.] ते पुरुषरत्न जयवंतुं हुउ । किसउ छइ पुरुषरत्न ? सुगुणहुं सु भल परोपकारादिक गुण तेह करी आब्य समृद्ध भरिउ पूरिउ । वली किसु छइ ? हेमगिरिवर मेरु पर्वत तिह सरीपउ महर्घ्य पूज्य मानीतउ । मोटाई करी मेरुपर्वत सरीपउ । ते पुरुषरत्न कउण ? जस्सासयम्मि जेह पुरुषरत्ननइ आश्रयि आधारि सुविधिरत ३ सन्मार्गसेरणहार सुधावक सुद्धजिणधम्मं निर्मलउ जिनधर्म सेवइ ॥ ५२ ॥

[मे.] ते पुरुषरत्न जयवंतउ हुउ, जे सोमन भल गुण तिणि करी आब्य सहित । वली ते पुरुष केवहउ ? मेरुपर्वत तेहनी परि महर्घ्य । जेहनइ आश्रइ सानिध्य लगी सुविधि भली विधि तेहनइ विपइ १० तत्पर हंतउ सूधउ जिनधर्म सेवइ आराधइ ॥ ५२ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] वली संधि पुरुषिहुइं मोटाई प्रकासइ ।

सुरतरुचिंतामणिणो अग्घं न लहंति तस्स पुरिसस्स ।
जो सुविहिरयजणाणं धम्माधारं सया देइ ॥ ५३ ॥

[सो.] कल्पद्रुम चिंतामणि लोकमाहि मनोवाछित देनहार भणी अति उच्चम कहीइं । पुण तेह पुरुषनउ ते अर्थ मूल न लहइ । ते पुरुष तेहइ पईं गाढउ उच्चम । जो सुविहि० जे पुरुष सुविधिरत खरी विधि खरी सामाचारीना आराधणहार लोक रहइ धर्माधार सदैव दिइं । कल्पद्रुम चिंतामणि एकइं जि भवि इह २० लोकनु उपकार मात्र करइं । आ पुरुष धर्मनु उपकार करतउ

स्वर्गमोक्षादिकनां सुख दिइं । तेह भणी कल्पवृक्ष चिंतामणि सरीपु
निम कहिवाइ ॥ ५३ ॥

[जि.] तेह पुरुषहूइं मुरतरु कल्पवृक्ष चिंतामणि रत्न अर्घ पूजा
न लहई । तेह पुरुष सरीपा न हुइं । किं तु कल्पवृक्ष चिंतामणि पाहईं
अधिक दातारपणातउ ते पुरुष मोटउ ते किमु ? जे पुरुषरत्न सुविधिरत
जनहूइं सन्मार्गतत्पर लोकरूइं धर्मनु अवष्टंभ दिइं ॥ ५३ ॥

[मे.] कल्पवृक्ष चिंतामणि प्रमुख पदार्थ धर्माधार पुरुष आगलि
मूल फाई न लहईं । समवडि न पामईं । जे सुविधि भली विधि तेहनईं
रत जन लोक तेहनईं सदा धर्मनउ आधार दिइं ॥ ५३ ॥

१० [सो.] को फहिसिइ 'ते' पुरुषनईं वर्णविबईं' सिउं काज
छइ ?' ए वात ऊपरि कहईं ।

[जि.] तिणि कारण तेहा सत्पुरुषना नामग्रहण करिवउं ।
पवित्र होइवा भणी । इसु कहइ ।

लज्जंति जाणिमो हं सप्पुरिसो निअयनामगहणेणं ।
पुण तेसिं कित्तिणाओ अम्हाण गलंति कम्माइं ॥ ५४ ॥

[सो.] 'लज्जंति० ए वात जाणउं' । जे सत्पुरुष आपणा
नामनईं लेवईं, कोई तेहनउं नाम लेई वषाणइ तु लाजईं जि । नीनुं
सान्हुं जोइं । पुण तेसिं० पुण तरु तेहनं कीर्त्तन गुण बोलउं छउं ।
ते कारण ए तीणईं करी अम्हारा कर्म गलईं पाप फीटईं । कर्मनिर्जरा
हुइ । आपणाइ जि लाभ भणि कीजईं छईं । इसु भाव ॥ ५४ ॥

१ तेह. २ वर्णवई. ३ कहइ छइ ४ जाणउं छई. ५ जे ६ बोलई.

७ छई.

[जि.] हउं इसुं जाणउं । सत्पुरुष धर्माधारनउ दातार पुरुष
निजक नामग्रहण करी लाजइं । जइ लाजइं तउ लाजउ । पुण तेसिं
कित्तिणाओ पुण तेह सत्पुरुषनां नामकीर्त्तनइतउ बोलिवातउ अम्हारां
कुर्म गलइं फीटइं । सत्कर्म उदय पामइं ॥ ५४ ॥

[मे.] हउं इसउं जाणउं जे सत्पुरुष आपणा नामग्रहणिं
लीजतइ लाजइं । पणि तेहनउं कीर्त्तन वपाण करता अम्हारा कर्म गलइं ।
एह भणी सत्पुरुषनउं नामु लीजइ ॥ ५४ ॥

[सो.] धर्मइ करता जिं धर्म न हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] जिनाज्ञा पापइ धर्म कीधउ निफलु । इसुं कहइ ।

आणारहिअं कोहाइसंजुअं अप्पसंसणत्थं च । २०
धम्मं सेवताणं न य कित्ती नेव धम्मं च ॥ ५५ ॥

[सो.] जे धर्म आराधइं पुण वीतरागनी आज्ञारहित निह-
वादिकनी परि । अनइ क्रोधादिकिइं करी सयुत धर्म करइं । यावजीव
वरिस चउमास ऊपहिरा क्रोध मान माया लोभ धरइ । परइ धर्मक्रिया
करइं । तथा अप्पसंसणत्थं च । को आपणी प्रशंसा भणी धर्मः
करइ । जिम 'लोक मू रहइ वपाणइ । हुं लोकमाहि रुडउ भावउ'
इसी बुद्धिइं धर्म करइ । धम्मं० ईणइ प्रकारइ धर्म करताइं एहइं
न य कित्ती० इह लोकि कीर्त्ति नही । परलोकि धर्मउ नही ।
कर्मक्षय न हुइं । काज काई सरइ नही ॥ ५५ ॥

[जि.] जिनाज्ञारहित, क्रोध मान माया लोभप्रमुखसंजुक्तः
आत्मप्रशंसानइ अर्थि धर्म सेवता धर्म करता पुरुषहूइं न य कित्ती०
लोकमाहे वर्णनाइ नही । अतरंगमाहे धर्म नही ॥ ५५ ॥

[मे.] आज्ञाई करी रहित, क्रोधादिसंयुक्त, आपणी प्रसंसानइ
अर्थि धर्म-सेवता हुंता कीर्ति पणि न हुइ । धर्म पणि न हुइ ॥ ५५ ॥

[सो.] बली उत्सूत्रभापी ऊपरि वि गाह कहइ छइ ।

[जि.] अर्थ उत्सूत्रभापी पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

[मे.] बली उत्सूत्रभापी ऊपरि वि गाह कहइ ।

इअरजणसंसणाए धिट्ठा^१ उत्सुत्तभासिए न भयं ।

ही ही ताण नराणं दुहाइं जइ मुणइ जिणनाहो ॥ ५६ ॥

[सो.] इअरजण० इतरजन सामान्य अजाण लोक तेहनी
प्रशंसा करइ । 'ए मल' इम वपाणइ । तीणइ करी घीरए हुंता
अभिमानि चढ्या उत्सूत्र बोलतां मनमाहि भय न आणइ । भावइ तिस्यां
उत्सूत्र प्ररूपइ । ही ही० अहाहा । तेह पुरुष रहइ परलोकि दुर्गति
भ्यां हुंता जे दुःख हुसिइ ते दुःखनुं स्वरूप जिननाथ श्रीसर्वज्ञ जि
जाणइ । अनेरउ^२ को न जाणइ । ति दुःख जिह्वाए केतलीए न
बोलाइ ॥ ५६ ॥

[जि.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रशंसाइ करी हिट्ठा
साहंकार आपणपउं मोटा मानइ जे अनइ जेहहूइ उत्सुत्तभासिए
उत्सूत्रसिद्धाते न कूडउं तेहनउं भाषण बोलिउं तेह हूतउ भय नहीं ।
कूडउं बोलतां जेहहूइ पापणउ भय नहीं । ही ही खेदे । तेहे सगर्व तणां
उत्सूत्रभाषक नर तणां दुहाइं हेउणहार दुःख जइ किमइ मुणइ जाणइ
तउ जिणनाहो श्रीसर्वज्ञदेव जाणइ । दुःखहूइ प्रचुरपणातउ अनेरउ
छमस्य जाणी न सकइ । जे सगर्व हुंतु उत्सूत्र बोलइ तेहहूइ अनंता
दुःख हुइ । जिम मरीचिहूइ उत्सूत्र भाषणतउ घणां हयां ॥ ५६ ॥

[मे.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रसंसा सांगली ह्य
हर्षित हंता अहंकारि चढ्या उत्सूत्र बोलता भय नाणइं । भोवइं ति
उत्सूत्र बोलइं । ही ही इसइं खेदि । ते पुरुषनइं-परलोकि जे दुख
होइस्यइं ते वीतरागइं जि. जाणइं ॥ ५६ ॥

[जि.] अथ उत्सूत्रभाषणनं फल कहइं ।

उत्सूत्रभाषणं वोहीमासो अणंतसंसारो ।

पाणघए वि धीरो उत्सूत्रं तां न भासति ॥ ५७ ॥

[सो.] उत्सूत्र० उत्सूत्रना बोलनहारें रहइं बोधिवीजनउं
नाश हुइं । आवते भवे सम्यक्त्व लहइं नहीं । अणंतउं संसार बाधइं ।
अनंता भवनां दु.ख भोगवइं । पाणघए वि० तेह भणी प्राणत्यागिइं^{१०}
जीवतव्यनइं संकटि पडइं जे धीर धर्मवंत ते उत्सूत्र न बोलइं ॥ ५७ ॥

[जि.] उत्सूत्रभाषक पुरुषहइं बोधि सम्यक्त्व तेहनउं नाश
हुइं । तिणि कारणि बोधि पापइं अणंतउं संसार । तां तिणि कारणि
प्राणत्यागिइं प्राणइं जातइं हुंतइं धीर धर्मपर साहसिक उत्सूत्र न भापइं
न बोलइं । वरि प्राणइं नीगमइं । पुंण कूडउं न बोलइं । तथा चोक्तं^{१५}
श्रीउपदेशमालायां—

जीवं काळण पणं तुरुमिणि दत्तस्स कालियज्जेणं ।

अवि य सरीरं चत्तं न य भणियमहम्मसंजुत्तं ॥ (गा. १०५)

[मे.] उत्सूत्रना बोलनहारनइं बोधिवीजनउं नाश हुइं । अनंतउं
संसार हुइं । ते गणी प्राणनइं त्यागिइं धर्मवंते उत्सूत्र न बोलिवतं^{२०}
॥ ५७ ॥

[सो.] अविधि^१ वखाणउ नहीं । ए यात कहइ छइ ।

[जि.] उत्सूत्रभाषणनिषेध करी असन्मार्गनी वर्णनाइ न करिवी । इम कहइ छइ ।

मुद्वाण रंजणत्थं अविधिपसंसं कयाइ^२ न करिज्जा^३ ।

५ किं कुलवहुणो कत्थ वि शुणंति^४ वेसाण चरिआइं ॥५८॥

[सो.] मुद्वाण० मुग्ध लोला^५ तेहना रंजवा^६ आवर्जवा भणी अविहि० उन्मार्गमेळु कोई करु हुइ तेहनी प्रशंसा जाणि कहीइ^७ न करिवी^८ । दृष्टात कहइ छइ । किं कुल० उत्तम कुलनी वधू स्त्री महासती ते किहाइं वेश्या अघम स्त्री असती तेहनां चरित्र १०वखाणइ ? न वपाणइं जि । तिम^९ उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

[जि.] मुग्ध मूर्ख तेह रंजिवानइ अर्थि कारणि अविधिप्रसंसा कुमारगाचारनी वर्णना कयावि किवारइं सत्पुरुष न करिज्जा न करइं । किं कुलवहुणो कुलवधू कुलस्त्री वेसाण चरियाइं वेश्यानां १५चरित्र कर्त्तव्य कत्थ वि किहाइं स्तवइं वर्णवइं ? अपि तु न स्तवइं । कुमारगनी प्रसंसाइं कीची हंती दोष भणी हुइ इति भाव ॥ ५८ ॥

[मे.] मुग्ध लोला लोक तेहनइ रंजिवा भणी अविधिनी प्रसंसा कहीइ न करिवी । किसउं कुलवधू किवारइं वेश्या असतीना २०चरित्र वपाणइं ? अपि तु न वपाणइं । तिम उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

१ अवधि २ जि. मे. कयावि ३ जि. शुनंति ४ भोला ५ रंजवा.
६ कहीइहि ७ करवी ८ वे.

[सो.] वीतरागनी आज्ञा जि ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] किंसा जीव जिनाज्ञा न भाजइ । किंसा भाजइ । इसी व्यक्ति करइ ।

जिणआणाभंगभयं भवसयभीआणं होइ जीवाणं ।

भवभयअभीरुआणं जिणआणाभंजणं कीडा ॥ ५९ ॥ ३

[सो.] जिण० जिन वीतरागनी आज्ञानु भंग तेहनु^१ भय तेह रहइं हुइ । भवसय० जे संसार बांधियानइं भइं करी बीहता हुइं जीव तेह रहइं हुइ । ते इसिउं जाणइं । 'वीतरागनी आज्ञा भांजीनइ रापे घणा संसारमाहि रुलुंइं' ।^२ जे भवभय० जे संसारना भय थिकुं नथी बीहता, धीरठपणुं करइं तेहइं^३ जिन वीतरागनी^४ आज्ञानुं जे भाजिवउं ते क्रीडामात्र । लीलइं भाजइं । भाजता बार काई न लागइ ॥ ५९ ॥

[जि.] भवसयभीयाण जन्मना शत तेह हंता मीत बीहता जे जीव तेह जीवइं जिनाज्ञानउ भंग भय छइ । जन्ममरण दुख हंता जे बीहइ ते जीव जिनाज्ञा न भाजइ । अनइ घली जे^५ जन्ममरण हंता अमीरुअ अमीहता तेहनी कीडा रामति जिणआणा-भंजणं जिनाज्ञालोपमय जि । जे दुख हंता न बीहइं ते जिनाज्ञा भाजइ ॥ ५९ ॥

[मे.] जिन वीतराग तेहनी आज्ञानउ भंग तेहनउ भयु केहनइं हुइ ? जे भव संसारना भय तेहनइ विपइ बीहइं । अनइ जे संसार हंता^६ बीहता नथी तेहनइं जिनआज्ञानउं भाजिवउं क्रीडामात्र । हेलइं भाजइं ॥ ५९ ॥

[सो.] हिव कहइ छइ । भूर्वनउ^१ सिउ दोष ? जे, जाण छइ तेह अहंकारि चड्या वीतरागनी आण विराधता देखइ नही । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] जिणिइं जिनाशा भंजाइ ते कर्मपरवशता जीवनी कहइ ।

५ को असुआणं दोसो जं सुअसहिआण वेअणां नट्टा ।
धिद्वी कम्माण जओ जिणो वि लद्धो अलद्ध^२ त्ति ॥ ६० ॥

[सो.] को असुआणं० अश्रुत अपढ मूर्ख तेहनउ कउण दोस ? जं सुअ० जेह भणी श्रुतसहित पाठना^३ धणी तेह^४ रहइं चेतना नाठी । जाणताइ करता ते वीतरागनी आजारहित उत्सूत्र^५ प्ररूपइं । धिद्वी० पापियां कर्म जि रहइ धिग पडु जेहे कर्म इम जाणइं रोलवीइं । जिणो वि० जीणइ करी वीतराग देव लाधु^६ अण-
लाधु थाइ । उत्सूत्र बोलता परमेश्वर ओलपिउइं^७ अणओलपिउ^८ थाइ ॥ ६० ॥

[जि.] असुआणं० अश्रुत सिद्धातना अजाण तेहनउ किमु^९ दोष ? अपि तु न कोई । काइ ? जं जंउ श्रुतसहितनी ज्ञानवतनी चेतना नाठी, जिम वाइ हार्थीयाई उडइं जइ तउ पूणी ऊडिमानउं किमुं दूषण ? जिहो पंडितइं विरासीइं तिहा मूर्खनउं किमु दोष ? जेह कर्म लगी श्रुतना जाणइं भोलवीइं तेह कर्महूइं धिक्कार पडउ । किम ? जउ जिणो धि श्रीवीतराग देव लाधुइं अणलाघउ करइ । इति इसा^{१०} कारणतउ कर्म नंथ ॥ ६० ॥

[मे.] अश्रुत अपढ तेहनउ कउण दोस ? जउ किमइ श्रुत-

१ 'मूर्खनउ' ... कहइ छइ' एटलो पाठ नीजी प्रतमायी पदी गयेलो छे
२ मे. अलद्धो ३ पाठना ४ तेहइ ५ अथवा पापियां ६ लाधुइ ७ उत्तपिउइ
८ अणवपिउइ.

सिद्धात तेहनी चेतना नाठी । अथवा धिग्धि कारक कर्मइजिनइ हु ।
जेह भणी जिन वीतराग लाघउइ अणलाघउ । काइं^२ उत्सुन बोळतां
वीतराग अणओळपिउ हूउ ॥ ६० ॥

[सो.] केनलाइ मूर्ख पंडितंमन्य^१ हंता सूधा धर्मना करणहार
रहइ हसइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्म हास्यस्थानक नही । इसुं कहइ ।

[मे.] केतला सूधा धर्मना करणहारनइं हसइं । ते कहइ ।

इअराण वि उचहासं तमजुत्तं भाय कुलपसूआणं ।
एस पुण कोवि अग्गी जं हासं सुद्धधम्मम्मि ॥ ६१ ॥

[सो.] इअराण० इतर अधर्म मूर्ख तेहन^३ जं हासुं^४०
कीजइ, हे आत बाधन । कुलीन जे^५ पुरुष छइ तेहनइ अयुक्तउं । कुलीन
रहइं तेइइ, करिना^५ नावइं । एस पुण० ए पुण मोउ आगि गाढउ
बिहूउ । जं हासं० जं शुद्ध निष्कलंक धर्मना आराधक रहइं
हसीइ ॥ ६१ ॥

[जि.] हे भाय हे आत ! इअराण वि मूर्खइनउं उपहास्यः^५
जे हुइ ते उपहास्य कुलप्रसूनहइं अयुक्तउं । एतावता अकुलोपन्ननउं
हासउं मूर्खइं न करइं । एष पुन कोऽपि अग्नि । आ कोई वली आगि
जउ शुद्धइ निर्मलइ धर्मि हासउं ॥ ६१ ॥

[मे.] इतर पामर लोक तेहनूउ हासउं कुन्ना प्रसून तेहनइं
हे बाधन । युक्तउं नहीं । ए कोई मोउ आगि जे सूरा जिनधर्मनउं०
हासउं कीजइ ॥ ६१ ॥

[सो.] गाढा मिथ्यात्वी पापीइ^१ रहइ उत्तम हित करिवउं
चीनवइ^२ । ए बात कहइ छइ । बिहु गाहे करी ।

[जि.] अथ सत्पुरुष दुष्टईहूइं हित करइ । इसुं जाणायइ ।

दोसो जिणिंदवयणे संतोसो जाण मिच्छपावम्मि^३ ।

ताणं पि सुद्धहियया परमहिअं दाउमिच्छंति ॥ ६२ ॥

[सो.] दोसो० जेह रहइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि वीतरागना
धर्म ऊपरि दोष^४ अनइ मिथ्यात्वि पाप ऊपरि सतोष छइ, मन तिहा
बरहूं छइ । ताणं पि० जेहनां हिया सूचा निष्कपाय निर्मल छइं ते
तेइइ^५ रहइ धर्महित देवा बाउइ । धर्मनु लाभ करियुं चीनवइ । जाणइ
किन्हइ ए^६ बापढा धर्म मिलइं तू खडउं ॥ ६२ ॥

[जि.] जाण जेहहूइं जिनेन्द्रना वचन ऊपरि द्वेष हुइ,
वली जेहहूइ मिथ्यात्त्ववाद ऊपरि सतोष हुइ, एतावता जितवचन जे न
मानइं, कि तु मिथ्यात्त्व मानइ तेइइहूइं शुद्धहृदय निर्मलचित्त सत्पुरुष
परम हित देवा बाउइ ॥ ६२ ॥

[मे.] जेहनइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि द्वेष हुइ, जेहनइ
मिथ्यात्त्व ऊपरि सतोष हुइ, तीयाइंनइ सुद्धहृदय निर्मल चित्तना धणी
परम हित देवा बाउइ ॥ ६२ ॥

[जि.] अथ पूर्वोक्त अर्थ युक्तउ फरी स्थापइ ।

अहया सरलसत्तावा^७ सुअणा सच्चाय हुंति अविअप्पा ।

छट्ठंतविसभराणं^८ वि कुणंति करुणं दुज्जीराणं ॥ ६३ ॥

१ पापी २ चीनइ ३ मिच्छपावम्मि ४ दोष ५ तेइइ ६ करियउ

७ एदइ ८ मे. "सहाणा ९ जि मे वरति"

[सो.] अह्वा० अथवा जे सुजन हुइं ते सविहुं ऊपरि सरलस्वभाव हुंता किहांइ विकल्प नाणइ । रुडा^१ नइ विरुआइ सविहुं ऊपरि हित चीतवइ । छडुंत० जे द्विजिह्वा साप रिपना भर समूह छांडइं गरलइ जि^२ मूकइं ते^३ ऊपरि उत्तम दयाइ^४ जि करइं । जे चाड दुर्जन कुञ्चन बोलइं ते ऊपरि उत्तम^५ 'ए बापडउ किमइ पुण्य ॥ प्रामिसिइ !' इसी दया जि करइं ॥ ६३ ॥

[जि.] अथवा सरलस्वभाव स्वजन सगा सर्वत्र अविकल्प विकल्परहित हुइं । जिम लोक^६ आपणां लोचन ऊपरि विकल्प भेद आंतरउं काई न करइं । तथा ते बली सर्परूप द्विजिह्वहूइं करुणा दया करइं । जिम श्रीपार्श्वनाथि सर्प ऊपरि दया कीची ॥ ६३ ॥ १०

[मे.] अथवा सरलस्वभाव जे स्वजन ते सघले किहांइ विकल्प नाणइं । समभाव आणइं । रिपना भर गरल छांडइं छइं जे द्विजिह्वा सर्प तीहइं ऊपरि करुणा आणइं । जे चाड दुर्जन कुबोल बोलइं तेहइ ऊपरि उत्तम चीतवइं जि 'ए बापुडउ किमही पुण्य पामिसिइ !' इसी जे दया करइं ॥ ६३ ॥ ११

[सो.] सम्यक्त्व गाढ़ं दुर्लभ छइ । ए बात कहइ छइ ।

[सो.] अथ विरला केई एकहूइं सम्यक्त्व छउ । न सचलाई-हूइं । इसुं कहइ ।

[मे.] सम्यक्त्व गाढ़उं दुर्लभ छइ । ए बात कहइ ।

गिह्वाचारविमुक्ते^१ बहुमुणिलोए वि नत्थि सम्मत्तं । २०

आलंबणनिरयाणं^२ सङ्खाणं भाय किं भणिमो ॥ ६४ ॥

१ हडाइ. २ 'जि' नथी ३ तेहइ ४ दया. ५ जि. मे. गिहि.
६ जि 'विरयाणं.

[सो.] गिह० घर कुटुंबना व्यापार जेहे छोंड्या छइं ते घणा मुनिलोक महात्माइ माहि सम्यक्त्व नथी । जेहनइ काजकाम काई नथी तेहनां मन रोगि कष्टि^१ । आवि मिथ्यात्व करिवा लहबइं । आलंबण० जे श्रावक गृहस्थ जेहनइ अनेक छोरू बेठा बेटी विवाह ५ वृद्धि व्यवसाय काजकामना आलंबन छइं तेहनइ मिथ्यात्वनइ विपड लहबहिवानूं अहोभात^२ । किसिउं कहीइ ? ॥ ६४ ॥

[जि.] गृहस्थव्यापार गृहप्रारंभादिक तिणि, करी, विमुक्त रहित एवहा बहु प्रचुर मुनिलोक तेहइमाहे सम्यक्त्व नथी । हे भाय हे आतः ! आलंबननिरत श्रावकहइं किसुं भणा ? जिहां १० सर्वसंगविनिर्मुक्त महात्माइहइं सम्यक्त्व न हुइं तिहा श्रावकहइं किहां हतुं ? इति भाव. ॥ ६४ ॥

[मे.] जेहे घरना व्यापार भूक्या छइं एवहा घणा जे मुनिलोक तेहनइं सम्यक्त्व नथी । ए आत ! रोगि कष्टि पीड्या हुंता आलंबनना निलय जे श्रावक ते जउ सम्यक्त्व अन्न लहबहइं तिहां सिउं कहीवउं ? ॥ ६४ ॥

[सो.] उत्सन्न बोलतउ जीव संसारमाहि पढइ, । ए घात कइइ छइ ।

[जि.] अथ जीव उद्दिशी कि उपदेस बोलइ ।

न सयं न परं फोवा जइ जिअ उत्सुत्तभासणं विहिअं । १० ता बुइसि निज्भंतं निरत्ययं तवफडाडोवं ॥ ६५ ॥

[सो.] न सयं० आपणपइं अथवा अनेरइं कुणहिं^३ काई न थाइ । फोवा० फोप लगइ अहंकारि चडिउ जउ रे जीव । उत्सन्न

શ્રીજિનવચન^૧ વિરુદ્ધ ચોલિસિ^૨ તા તડ નિઝમંતં નિધિદ^૩ સંસાર-
સમુદ્રમાહિ બૂડિસિ^૪ । કુળાહિં રસાસિ^૫ નહીં । જડ વિરાસદં અજાણિયા
લગાઈ ફાઈ ઉત્સૂત્ર ચોલુઈ અનદ પછડ જાણ્યા પૂઠિઈ^૬ મિચ્છા મિ
દુકાદ દિદ, આલોદ તુ છૂટદં । દસિડ ભાવ । નિરત્થયં^૭ ઉત્સૂત્ર
ચોલતા તપ ક્રિયા નિયમ સામાચારીનુ સ્ફટાટોવ આઢંચર નિરર્થક,
જાણિવડ । તીંગઈ ફરી સંસારમાહિ બૂડતા ન રહીદે ॥ ૬૫ ॥

[જિ.] કોઈ આપણડઈ નહી અમત્રા પર અનેરડ કોઈ નથી ।
રે જીવ ! જડ તદં ઉત્સૂત્રમાપણ કીધડં તા તડ પડઈ નિઝાંત
નિસદેહ બૂડિસિ । તપનડ સ્ફુટાટોવ આઢંચર નિરર્થક । તું જાણઈ છદ
'તપનઈ આઢંચરિ નહી બૂડડં' એ પોરુટ જાણિ । તિણિ કારણિ ઉત્સૂત્ર^૮
મ બોલે ॥ ૬૫ ॥

[મે.] ન આપણપદં ન પરપાહંતિ અથવા કોય લગી અહંકારપણિ
રે જીવ ! જડ ઉત્સૂત્રનડ માપણ કીધડં તડ તડં ગ્રાંતિરહિત સંસાર-
સમુદ્રમાહિ બૂડિસિ । ઉત્સૂત્ર ચોલતાં તપ નિયમ ક્રિયા સામાચારી સ્ફટાટોવ
આઢંચર નિરર્થક પોરુ જાણિવડ ॥ ૬૫ ॥

[સો.] સાચા ધર્મના ધણીનઈ હિઈ ચડસઈ નહીં ધીજડ ધર્મ ।
એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ જિનેન્દ્રનડં, વચન હિયામાહિ પરિવડં । હસું કહઈ ।
જહ જહ જિણંદવયણં^૧ સમ્મં પરિણમઈ સુદ્ધહિઅઆણં ।
તહ તહ લોઅપચાહે ધમ્મો^૨ પહિહાઈ નહચરિઅં ॥ ૬૬ ॥ ^{૩૦}

૧ શ્રીસિદ્ધાંત જિનવચન ૨ ચોલસિ ૩ નિયદ. ૪ બૂડિસિ. ૫ રસાસિ.
૬ 'પૂઠિઈ...ન રહીઈ' એટલે પાઠ સો.ની પહેલી પ્રતમાંથી પડી ગયેલો છે.
તે ધીજીમાંથી લીધો છે. ૭ ગાથા ૬૬ અને ૬૭ તથા તે ઉપરનો ચાલાવગોષ
પણ સો.ની પહેલી પ્રતમાંથી અહિયાની ચૂરધી પડી ગયેલો જણાય છે તેથી તે ભાગ
ધીજી પ્રતમાંથી લીધો છે. ૮ મિ. જિણિદ. ૯ મિ. ધમ્મં.

[सो.] जह० जिम जिम जिनेन्द्रवचन श्रीसर्वज्ञनु धर्म साचउ
 चोपा हीयाना धणी मनि परिणमइ तह० तिम तिम लोरुा प्रवाहिनु
 धर्म गुण विचार पापइ ' आपणा देव, आपणा गुरु ' इत्यादि कदामह-
 रूप नटावाइजिना, चरित्र सरीपुं प्रतिभासइ । बाछ मंडाण जि छइ ।
 १ लोकरंजना मात्र जि छइ । अम्यंतर धर्म काई नथी । यत उक्तं
 श्रीउपदेशमालायां—

पढइ नढो वेरगं निबिजिज्जा य बहुजणो जेण ।

पढिऊण तं तह सढो आलेण जलं समोअरइ ॥ (गा. ४७४)

[जि.] जिम जिम सुद्धहृदयने हृदयि जिनेन्द्रनउं वचन सम्यक्
 १० प्रकारि परिणमइ वसइ तिम तिम निर्मलहृदय तणउं लोकप्रगहि धर्म
 मिथ्याचरधर्म नटचरित्र सरीपउं पडिहाइ प्रतिभइ शोभइ । जिम
 नटवानुं चरित्र फोकरं तिम लोकप्रगहि धर्म फोकर इसुं मानइ ॥ ६६ ॥

[मे.] जिम जिम जिनेन्द्रना वचन सम्यग् प्रकारि परिणमइ
 कहिनइ सुद्ध हृदयना धणीनइ तिम तिम लोकनउ प्रगह नटावाना
 १५ चरित्र सरीपउ प्रतिभासइ । काई ? ' ए सह बाछ मंडाण । लोकरंजना
 मात्र, पनि आम्यंतरि नहीं ' ॥ ६६ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मप्रमाण बोलइ ।

[मे.] वली एह जि बात कहइ ।

२० जाण जिणिंदो निवसइ सम्मं हिययम्मि सुद्धनाणेणं ।
 ताण तिणं च विरायइ समिच्छधम्मो जणो सयलो ॥ ६७ ॥

[सो.] जाण० जेहनइ हीअइ साचइ जाणइ करी सम्यग्
 इट श्रीजिनेन्द्र वसइ, वीतरागनु धर्म जेहनइ मति साचउ बइठउ हुइ

ताण० तेह रहइं मिथ्यात्वधर्म सहित लोक सफलउ तृणा सरिपउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ ए कई नहीं ॥ ६७ ॥

[जि.] जाण जेहना हियामाहे निर्मलइ शानि करी सम्यक्
प्रकारि श्रीजिनेन्द्र वसइ ताण तेहांहूँ समिध्यात्वि धर्मि करी सहित
मिथ्यात्वी लोक सफलइ तिणं च तृणक्त् तृण सरीपउ निसार ३
विराजति शोभइ ॥ ६७ ॥

[मे.] जेइनइ हीयइ साचइ जाणिइइ करी सुखउ वीतरागनउ
धर्म वसइ तेइ मनुष्यनइ मिथ्यात्त्वधर्मसंयुक्त लोक सफलइ तृणा सरीपउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ जि ए कई नहीं ॥ ६७ ॥

[सो.] लोकनइ प्रवाहिइं^१ केतलाइं जाणइ^२ सुभइं । ए वातः^३
कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्व पापइ श्रावकपणउं निरर्थक । इहुं
बोलइ ।

लोअपवाहसमीरणउइं डपयंडचंडलहरीए ।

ददसम्मत्तमहायलरहिआ गुरुआ चि हलंति ॥ ६८ ॥ ३३

[सो.] लोअपवाह० लोकनउ जे प्रवाह तेहरूपीआ
समीरण जे वायु^१ तेइनी प्रचंड गादी लहरि करी दद० दद निश्चल
सम्यक्त्व रूपीआ आराधननउं^४ जे छइ महाबल तीणइं करी रहित
गुरुआइ हलंति डोलइं । घणा लोक कई मिथ्यात्त्व बोझा^५ करता^६
देपी मोटाइना मन लहवहइं ॥ ६८ ॥

[जि.] दद सम्यक्त्वरूप महामल तिणि करी रहित पुरुष
गुल्या वडाइ हुता हलंति डोलइं । किसइ करी^२ लोकप्रवाहरूपिउ

સમીરણ વાયુ તેહની ઉદ્દંડ પ્રચંડ રૌદ્ર લહરી કણોલ તિણિ કરી ।
જિમ વાઝની રૌદ્ર લહરિ કરી મૂલ વિણુ નીચલ વૃક્ષ ઢોલદ । તિણિ
ફારણિ નશ્વલ સમ્યક્ત્વ ધરિવડં ॥ ૬૮ ॥

[મે.] લોઠપ્રગાહરૂપીડ સમીરણ વાય તેહની ઉદ્દંડ પ્રચંડ
ગાદી લહરિ કરી દૃઢ સમ્યક્ત્વના રૂપ મહાચલ તિણિ કરી રદિત
ગરુડાઈના મન હાલદં ઢોલદં । મોટાઈના મન લહવદ્દઈ ॥ ૬૮ ॥

[સો.] ધર્મની અવજ્ઞાના કારણદાર રહદં જે દુઃખ હુદં તે
સ્મરતા હિડં ધૂજદ । ઇ. વાત કદદ છદ ।

[જિ.] જિનમતની થોડીઈ અવહેલના ન કરિવી । હસું કદદ
૧૭૭૩ ।

જિનમયઅવહીલાઈ જં દુઃખલં પાડણંતિ અજ્ઞાણી ।
નાણીણ તં સરિત્તા ભણ હિઅઅં થરત્થરદ ॥ ૬૯ ॥

[સો.] જિણ૦ જિનધર્મની હીલાઈં નિંદાઈં કરી અજ્ઞાની
અજાણ જીવ નરક તિર્યચ ગતિમાહિ ગ્યા હુંતા જે દુઃખ પ્રામદ તે, દુઃખ
અજ્ઞાની જાણદ્દં સિદ્ધાતનદં બલિદ જાણી સંભરતા મદં કરી હીમડ
થરથર કાંપદ ॥ ૬૯ ॥

[જિ.] શ્રીજિનમતની લગારણક અવહેલાઈં કરી અજ્ઞાની મૂર્ખ
જે દુઃખ પાડણંતિ પામદ તે અજ્ઞાનીનડ દુઃખ સંભરિત્તા સંભારીનદં
ભણ મય કરી નાણીણ જ્ઞાનવતનડ હૃદય થરત્થરદ કાંપદ ॥ ૬૯ ॥

૨૦ [મે.] જિનમતની અવહીરના નિંદા રગી અજ્ઞાની જીવ અજાણ
જીવ જે દુઃખ પામદ તે જ્ઞાની જાણ સિદ્ધાતનદ બલિ નિંદા સંભરતા
થકા મદ કરી હીયડં થરદરદ કાંપદ ॥ ૬૯ ॥

[सो.] चली श्रीसम्यक्त्व लहतां^१ गाढउं दुर्लभ हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ आपणा जीव देसहइं उपदेस दिइ छइ ।

रे जीव अनाणीणं^२ मिच्छदिट्ठीण नियसि किं दोसा^३ ।
अप्पा वि किं न याणसि नज्जइ^४ कट्टेण सम्मत्तं ॥ ७० ॥ ५

[सो.] रे जीव ! अज्ञानी मूर्ख मिथ्यात्वी तेहना दोष स्या भणी देखइं ? आपणपूं जि किसिउं न जाणइं ? नज्जइ० सम्यक्त्व गाढइं कट्टिइं जाणइं लहइं । नेमिचंद्र भंडारी कहइ छइ । रे जीव ! तहं एवडइं कट्टिइं सम्यक्त्व लाभउं । मिथ्यात्वी बापुडा किम लहइं ? सम्यक्त्व लहतां गाढउं दोहिलउं छइ । इम्यउ भाव । १०

[जि.] रे जीव ! हे आत्मन् ! अनाणीणं मूर्ख मिथ्या-
दृष्टिना दोसा दोष किं नियसि किमुं जोयइ ? अप्पा वि आपहणी किं न याणसि न जाणइं ? जउ कट्टिइं सम्यक्त्व नज्जइ जाणीइ । एतापता रे जीव ! मिथ्यात्वीना किमुं दूषण जोइ ? आपहणी तू जाणइ छि ? जउ सम्यक्त्व जाणता गाढउं दुहेलउं ॥ ७० ॥ १५

[मे.] नेमिचंद्र भंडारी कहइ । रे आत्मन् ! अज्ञानी मिथ्यादृष्टि तेहना दूषण सिइ फाजि जोइ छइ ? अप्पा० आपणपइं तू किमुं न जाणइं ? जे तहं महाकष्टि करी समिक्त्व जाणिउं छइ । तउ मिथ्यात्वी बापुडा किम लहिस्सइं ? ॥ ७० ॥

[सो.] केतलाइ^५ मिथ्यात्त्व करताइ जिनधर्म वांछइ । तेइ^६ आश्रय^६ कहि छइ ।

१ लहतां. २ अनाणीणं. ३ मे. दोषे. ४ निजइ. ५ केतला. ६ आश्री.

[जि.] जे मिथ्यात्तई करई सम्यक्त्व वांछइ । तेह उद्दिशी कहइ ।

मिच्छत्तमायरंत वि जे' इह वंछंति सुद्धजिणधम्मं ।
ते घत्था वि जरेणं भुत्तुं' इच्छंति खीराई' ॥ ७१ ॥

५ [सो.] मिच्छत्त० मिथ्यात्त्व कर्त्तव्य करताइ हुंता जे जीव सुद्ध' धर्म वांछइ । जाणइ 'अम्हे सूधउ धर्म करूं ।' ते घत्था वि० ते जाणे ज्वरि अस्याइ हुंता खीर खांड खावा वांछइ । ज्वर सरिपूं मिथ्यात्त्व खीर खंडे सरिखउ जिनधर्म । जिम ज्वरि छतइ खीर खंडादिक खायां हुंतां गुण न करइ, साम्हु अवगुण करइ तिम मिथ्यात्त्वइ १०छतइ जिनधर्म गुणकारिउ न हुइ । सामहा विराधक थाइ ॥ ७१ ॥

[जि.] ये श्रावक मिथ्यात्त्व आचरतई हुंतउ शुद्ध जिनधर्म इह संसारमाहे वांछइ ते घत्था वि जरेणं ते श्रावक ज्वरिइ अस्या हुंता खीराई क्षीर खांड घृत भुत्तुं जीमिवा' भणी वाछइ । जिम ज्वरिया पुरुषहूइ घृतादिकनउं जीमवउं विपप्राय हुइ तिम मिथ्यात्त्व १५अस्या हुंता सम्यक्त्व घरइ तउ सामुहउ अतिचार दोष पामइ । तिणि फारणि सर्वथा मिथ्यात्त्व मेलही सम्यक्त्व पालिवउं ॥ ७१ ॥

[मे.] मिथ्यात्त्व आचरतां हुंतां केईएक जीव 'सूधउ' जिनधर्म वाछइ । ते जाणे ज्वरि अस्या हुंता खीर खांड घी प्रमुख भोजन जिमिवउं वाछइ ॥ ७१ ॥

२० [सो.] केतलाइ मिथ्यात्त्व करताइ कहइ 'अम्हे अमुका गुरुना श्रावक ।' तेह आथी कहइ छइ ।

[जि.] अय सुगुरु आथी कहइ ।

१ मे. के. २ जि. मे भुत्तुं. ३ मे. खीराई ४ सुद्धउ.

जह् केइ सुकुलबहुणो सीलं मयलिति लिंति कुलनामं ।
मिच्छत्तमायरंतं वि वहंति तह सुगुरुकेरत्तं ॥ ७२ ॥

[सो.] जिम कोणक उत्तम कुलनधू हुइ । सील आपणउं मइलउं करइ विराधइ अनइ नाम कुलनउं लिइं । आपणइ फलंकिइ करी कुलनइ कनंक आपइं, 'अम्हे अमुका कुलनी ।' मिच्छत्त० तिम ५ केनलाइ मिथ्यात्त करता हुंता कहइ, 'अम्हे अमुना सदगुरुना धायक जिय्य ।' ते आपणइ दोपिइं गुरु रहइं दोष आणइं । इसिउ भाव ॥ ७२ ॥

[जि.] जह केवि जिम केइ सुकुलबहुणो सुकुलि ऊपनी बधू स्त्री आपणउं सील मइलउं करइ सील भाजइं अनइ० अनेरइ भाणसि पूछीता हुंती आपणा कुलनउं नाम लिइं । 'अम्हे मोटा कुलनी' इसुं कहइ । तह तिणि दृष्टाति करी केइएक मिथ्यात्त समाचारताइ हुंता सुगुरुकेरत्तं सुगुरुना केडाइतणउं वहइं । 'अम्हे अमुका सुगुरु अनइ केइइ' इसुं कहता आपणा सुगुरु पूर्वज लावइं ॥ ७२ ॥

13

[मे.] जिम केइएक भला कुलनी बधू सील आपणउं मइलउं करइ अनइ नाम कुलनउं लिइं, 'अम्हे अमुकानी कुलनधू' तिम जीव मिथ्यात्त आचरतउ हुंतउ कहइ, 'अम्हे अमुका सुगुरुना धायक ।' आपणइ दोपिं गुरुनइ दोष आणइं ॥ ७२ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

20

[जि.] अथ कुत्तित थावक उदिसी बोलइ ।

१ मे. जइ २ जि मे. केवि ३ जि. मे. मइलति ४ जि रति ५ मे. मिच्छत्त ६ सीली ७ मइलउ ८ आणइ ९ करताइ

१ उस्सुत्तमांगरंत वि ठवंनि अप्पं सुसावगत्तम्मि ।
ते रुद्धरोरघत्थ वि तुलंति सरिसं घणद्धेहिं ॥ ७३ ॥

[सो.] उस्सुत्त० उत्सूत्र श्रीसर्वजवचन विरुद्ध कर्त्तव्य
आचरताटं हुंता आपणपउ सुश्रावकमाहि थापइं । 'अग्हेऊ श्रावक'
५ डम कहइं । ते किसिउं करइं । ते रुद्ध० ते रौद्र रौर दालिद्रि मस्याइ
हुंता गाढा दालिद्रीइ हुंता आपणपउ धनाढ्य महालक्ष्मीवंत^१ सरीपउ
मानइं ॥ ७३ ॥

[जि.] केईएक उत्सूत्र सिद्धात विरुद्ध वचन आचरता करताई
हुंता धनाढ्य अप्पं आपणपउं सुसावगत्तम्मि सुश्रावकआपणा-
१० माहे ठवंति थापइं । ते लोक रुद्धरोरघत्थ वि रौद्र दारिद्र्यइं
मस्याई हुंता धनाढ्य लक्ष्मीवंत तेह सरीपउं आपणपउं गणइं ॥ ७३ ॥

[मे.] उत्सूत्र आचरताइ हुंता जीन आपणपउं श्रावकमाहि
थापइं । कहइं 'अग्हे पणि श्रावक ।' ते राद्र रौर दालिद्रिउं मस्या
हुंता आपणपउं धनाढ्य श्रीवंत सार्थि तोलइं ॥ ७३ ॥

१५ [सो.] लोकमार्ग अनइ धर्ममार्ग रहइं एवढउ विहरउ छइ ।
तेउ ते मूर्ख न जाणइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जाण अनउ अजाणनउं आंतरउं प्रकटइ ।

किवि कुलकमम्मि रत्ता किवि रत्ता सुद्धजिणवरमयम्मि ।
इअ अंतरम्मि पिच्छह मूढा नायं न जाणंति ॥ ७४ ॥

२० [सो.] किवि० केतलाइ आपणइ कुलमि जि राता कुल-
चारणइ प्रमाहि पट्ठा छइं । केतलाइं सूधउ खरउ जिनधर्म तिहां राता

१ मे. धणिद्वेदि २ रौर. ३ लक्ष्मीवंत. ४ जाणंति. जि. मे. जाणति.

છડે । કુલક્રમ^૧ ફાંદે નથી કરતા । ઇઅ૦ ૫. વિહુંતં આતરં ૫.
 એવડં છડે । એકિ કુલક્રમ કરતાઢ નરક તિયંચમાહિ જાઈં છડે ।
 વીજા જિનધર્મ આરાધનાં દેવલોકિ અથવા મોક્ષ^૨ જિ જાઈં । એવડડ
 આંતરડ છતડ તે મૂઢા મૂર્ખ યુક્તિ ન્યાય ન જાણઈં । કુલક્રમજિનુ
 કદામહ લેઈં રહઈં । સૂઘડ ધર્મ ન કરઈં ॥ ૭૪ ॥ ૩

[જિ.] કિવિ કેઈંએક અજાણ કુલક્રમિ રાતા છડે । કેઈંએક
 જાણ જિનવરનડ મતિ રાતા । ઇઅ ૫ આંતરડં પિચ્છહ જોયડ ।
 જાણ-અજાણનડ ૫ વિહરડ દેપડ । મૂર્ખ નાથં ન યાણંતિ ન્યાય
 ન જાણઈં । જે જિનમતિ રાચઈં તે યુક્તાયુક્તવિચાર જાણી જાણ કહાવડ
 અનડ મૂઢ ન્યાયરીતિ ન જાણડ । કુલક્રમિ રંજીઈં । સાચડં-ચૂઢડં ન^{૧૦}
 જાણઈં ॥ ૭૪ ॥

[મે.] કેતલાડ જીવ કુલક્રમિ કુલચારિ રાતા છડે । કેતલાડ
 જીવ સૂધા જિનવરના મતનડ વિપડ રાતા છડે । જાણઈં છડે ‘સૂધા
 ધર્મ લગડ મુક્તિ પામીસ્યડ । પાહૂડ કુલક્રમિ સંસારમાહિ ભમીસિડ ।’
 એવડડ અંતરિ છતડ, જોડ, મૂર્ખ નાણિડં જે ન જાણઈં । કુલક્રમનડ^{૧૫}
 કદામહુ ન મૂંઠઈં ॥ ૭૪ ॥

[જિ.] અથ અજાણની વાત વિહું ગાથાઈં કરી કહડ ।
 સંગો વિ જાણ અહિઓ તેસિં ધમ્માઈં જે પકુવ્વંતિ ।
 મુત્તૂણ^૧ ચોરસંગ કરંતિ^૨ તે ચોરિઅં પાવા ॥ ૭૫ ॥

[સો.] જીઈં મિથ્યાત્ત્વી દર્ગનીની સગતિહ અહિતકારિણી^{૨૦}
 ફરિવા^૩ નાવડં । પુણ તેહનડ^૪ ઉપદેસિડ જે ધર્મ તે કરડં । મુત્તૂણ^૫

૧ ‘કુલક્રમ...જાઈં છડે’ એટલો પાઠ સો.ની બીજી પ્રતમાથી પઠી ગયેલો છે.
 ૨ મોક્ષિ. ૩ જિ. મોત્તૂણ. ૪ જિ. કરંતિ, મે કરંતિ ૫ ફરિવા. ૬ તેહન.

તે ચોર અન્યાયી પાપીનડ સંસર્ગ મેલ્હીનહ આપણપદં જિ ચોરી કરહ ।
પાપીયા જે મિથ્યાત્વીનૂ સંસર્ગ ન કરહ, પુણ^૧ મિથ્યાત્વ કરહ તે જાણે
ચોરની સંગતિ ન કરહ, પુણ આપણપદં જિ ચોરી કરહં છહં ॥ ૭૫ ॥

[જિ.] અજાણ જેહાંનડ સંગદં અહિત વિક્ત્યાકારણ હુહ તેસિં
૫ તેહનાં અહિતકારકનાં ઉપદિસ્યાં જે પુરુષ ધર્મ કરહં તે પુરુષ પાવા
પાપિષ્ઠ હંતા ચોરનડ સંસર્ગ મેલ્હી આપહણી ચોરી કરહ ॥ ૭૫ ॥

[મે.] જેહનડ સંસર્ગદં અહિતકારીડ હુહ અનહ તેહના ભાપ્યા
ધર્મ જે કરહં તે કેવહા જાણિવાં^૨ ચોરનડ સંસર્ગ મૂંકીનહ આપણદ
ડીલિ પાપિ ચોરી કરહં । તે એવહા જાણિવા ॥ ૭૫ ॥

૧૦ જત્થ પસુમહિસલક્ષ્યા પવ્વે હોમંતિ^૩ પાવનવમીણ ।
પૂઅંતિ તંપિ સહ્ઠા હા હીલા વીયરાગસ્સ ॥ ૭૬ ॥

[સો.] જીણદં પર્વિ આસો ચૈત્રની પાપમય મહાનડમિદં પશુ
બોકડા મદંસાના લક્ષ હોમદં મિથ્યાત્વી રાજાદિક । પૂઅંતિ^૪ કેતલાદ
શ્રાવકદં હુઈ તે પર્વ પૂજદં માનદં । ગોત્રજપૂજનાદિક કરહં । તે પર્વના
૫ કરાવણહાર બ્રાહ્મણાદિક રહદં પુણ પૂજદં । દાનાદિક દિદં । હા
હીલા^૫ અહો ! કેવડી ઇ હીલા અવજ્ઞ આઘાતના વીતરાગહૂઈ । એક
જીવદયામૂલ વીતરાગનૂ^૬ ધર્મ આરાધીદં અમદં પરદં મહાહિંસામય પર્વ
માનીદં । ઇ^૭ આજ્ઞાલોપ ભળી અવજ્ઞાદં કહી ॥ ૭૬ ॥

[જિ.] જત્થ જિણિ પર્વિ પાપનવમીનહ દિવસિ સામાન્ય
૧૦ દેહાડીનહ દિનિ પશુ છાલ્ય મહિસુ મદંસા તેહના લક્ષ હમ્મંતિ હોમીદં
વિણાસીદં । તિણિ દિહાડદં શ્રાવક જદં પૂજદં તડ શ્રીવીતરાગની હી

૧ 'પુણ મિથ્યાત્વ...ન કરહં' એટલો પાઠ સો.ત્રી વીત્રી પ્રતમાંથી પડી
ગયેલો છે. ૨ જિ. મે. હમ્મંતિ. ૩ વીતરાગનડ. ૪ 'પ' નથી. ૫ અરસા.

खेदे हीला । जे श्रावक श्रीवीतरागदेवनहं मानहं अनहं मिथ्यात्त्व पुण
साचवहं ते श्रावक श्रीवीतरागनी अवहेला करई । तिणि कारणि ते
श्रावक केई अजाण जाणिवा ॥ ७६ ॥

[मे.] जिहां आसोजी चैत्री पापनवमीहं पशु छाला महिस
भईसा तेहना लक्ष लप हणीहं अनहं तीणहं दिहाडइ श्रावक हुइनह ॥
गोत्रजनी पूजा करइ तउ ह्वा इसइ खेदि तीण वीतरागनी हीला
कीधी । परमेश्वर अवहेल्या ॥ ७६ ॥

जो गिहकुटुंबसामी संनो मिच्छत्तरोवणं कुणइ ।
तेण सयलो वि वंसो पक्खित्तो भवसमुद्दम्मि ॥ ७७ ॥

[सो.] जे कुटुंबनायक^१ मूलाउ हुई काई मिथ्यात्वनउ बोल^२
परि रोपइ थापइ । पाछिलाइ संतानीआ सघला तेहना थाप्या मणी
मूकी न सकइ । तेण तीणहं आपणउ सघलुइ केडिउ वंस संसार-
समुद्रमाहि घातिउ पाड्या^३ मणी ॥ ७७ ॥

[जि.] जे गृहकुटुंबनउ स्वामी धणी संतो हंतउ मिथ्यात्त्व-
रोपण करइ । तेण तिणि गृहकुटुंबसामीहं सयलो वि सघलउइ वंस^४
भव संसार तेहरूपिउ समुद्र तेहमाहे पक्खित्तो प्रक्षिपउ घालिउ ॥ ७७ ॥

[मे.] जे पुरुष गृहस्थ कुटुंबनउ स्वामी होईनइ आपणा
संतानीयानहं मिथ्यात्वनउ आरोपण करहं तीणहं सघलुइ वंसु संसार-
समुद्रमाहि प्रक्षेपिउ घातिउ ॥ ७७ ॥

कुंडचउत्थी नवमी चारसी पिंडदाणपमुहाइं ।

20

मिच्छत्तभावगाइं कुणंति तेसिं न सम्मत्तं ॥ ७८ ॥

१ जि. "कुटुंब". २ मे. मिच्छित्त". ३ कुटुंब". ४ पड्या. ५ मिच्छित्त".

[सो.] कुंडचउत्थी० विणायगचउत्थि महानउमि वत्सवारसि

बीजाडं परं सीअन्सत्तमि द्रोअट्टमि शिवरत्ति नागपंचमि काजलीत्रीज
आमलीइम्यारसि अविलोअपाचमि' अमास पट्टीजागरण नयसती पितर-
पिंडदान नवोदकि पीपन्जलदान अमावस जमाई-भोजनप्रमुख

१ मिच्छत्त० अनेक एह्या^१ मिथ्यात्त्वपोषक परं करइ करानइ ।
तेसिं तेइहइं इसिउं जाणिवउं । सम्यक्स्व नथी ॥ ७८ ॥

[जि.] जे श्रावक कुंडचतुर्थी महानयमी^२ अनइ धारसि तेहना

पिंडदानप्रमुख मिथ्यात्त्वघर्मना भावक पोषक मिथ्यात्त्व करइं तेसिं
तेहा श्रावकहूडं सम्यक्स्व नहीं । लगारइ मिथ्यात्त्वनउ लयलेश करइ सु

२ अजाण इति भाव ॥ ७८ ॥

[मे.] कुंडचउत्थि कहतां विणायगचतुर्थी महणिमनीं नवमी

वत्सवारसि सीयल्लमसमी द्रोअट्टमी शिवरात्रि नागपंचमी काजलीत्रीज
आमलीइम्यारसि अविलोआपचमी अमास पट्टीजागरण प्रमुखे पिंडदान-

प्रमुख जे मिथ्यात्त्वनइ भावक उपजावणहार जे करइ तेहनइ सम्यक्स्व
३ नही ॥ ७८ ॥

[सो.] केतलइ उत्तम आपणउं युहुंवि मिथ्यात्त्वतउ फाडइ ।

प यात कहइ छइ ।

[मे.] अथ जाणनी यात करइ ।

जह अइकुलम्मि^१ खुत्तं सगडं कहुंति केवि धुरधयला^२ ।

४ नह मिच्छाओ कुट्टं अह विरला केवि कहुंति ॥ ७९ ॥

[सो.] जिय कादमना गाढा कम्माहि गाढउं स्तुतउं दुर ते

१ अविशेषा पंचमि. २ एहा ३ अइकाम्पि, मे. अइकाम्पि ४ धुरि.

केनलाइ धोरी धवल मूलागा घृषम तेह जि काढइं । धीजे घृषमे न काढइं ।
तह० तिम मिथ्यात्वरूपिआ कादममाहि कलिउं आपण^१ कुटुंब
विरला० के एक समर्थ उत्तम उपाइं करी काढइं । मिथ्यात्त्व छंदावी
साचइ धर्म लगाडइं ॥ ७९ ॥

[जि.] जिम केईएक धवला धोरी मूलागा सबलवल अतिकर्दमना १
कलणमाहे खुत्तं खूतउं हंतउं सगड गाढउं काढइं तह तिम इह
संसारमाहि विरला केईएक पुरुष मिच्छाओ मिथ्यात्त्व हंतउं कुटुंब-
परिवार काढइं । साचइ जिनधर्म लगाडइं ॥ ७९ ॥

[मे.] जिम अतिकलण कादममाहि खूतउं गाढउं केईएक धोरी
घृषम हुइं तेही जि कादी नकइं, सामान्य घृषम कादी न सकइं तिम^{१०}
मिथ्यात्वरूपीया कलणमाहे कुटुंब धूतउं थकउं इहां विरला केईएक
काढइ ॥ ७९ ॥

[सो.] केनलाएक वीतराग सर्वज्ञ सर्वज्ञदेवने लक्षणे^१ सहितइ
न ओलखइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अय श्रीसर्वज्ञदेवनी अप्राप्तिकारण कहइ । १५
जह बहलेण सूरं महियलपयडं पि नेव पिच्छंति ।
मिच्छत्तस्स^२ य उदए तहेव न निअंति जिणदेव^३ ॥ ८० ॥

[सो.] जिम वादलि आडइ छतइ पृथ्वीमंडलमाहि प्रकट^४
सूर्य न देखीइ तिम मिथ्यात्वरूपिइ^५ वादलि आडइ छतइ जिनदेव
श्रीसर्वज्ञदेव विश्वमाहि प्रकट प्रमाणइ छतु न निअंति न देपइं ॥ ८० ॥^{१०}

[जि.] जह जिम वादलिइ करी महियलपयडं पि
जगत्रयहइं प्रत्यक्षइं हंतउ सूर सूर्य नेव पिच्छंति न देपइं तहेव

१ आपणु. २ लागइ. ३ लक्षण ए ४ उलपइ ५ मिच्छित्तस्स. ६ प्रकटइ.
७ मिथ्यात्वनइ सदया मिथ्यात्वरूपिइ.

तिम जि मिथ्यात्वनइ उदइ जिनदेव श्रीसर्वज्ञदेव न नियंति न पश्यन्ति न देखइ । सकललोकप्रत्यक्ष सूर्य सरीपउ सर्वज्ञदेवे । अनइ वादलसरीपउ मिथ्यात्वन छइ । तिणि कारणि मिथ्यात्वन्यापिउ जीव श्रीसर्वज्ञदेव सकल आराध्यपणइ न देखइ ॥ ८० ॥

३ [मे.] जिम वादलइ करी सूर्य पृथ्वीमंडलमाहि प्रगट जाणीतउ हंतउ पणि दीसइ नहीं तिम मिथ्यात्वरूपीइ वादलि आइइ हंतइ जिन वीतरागदेव न देखइ ॥ ८० ॥

[सो.] मिथ्यात्वीनउ जन्म वृथा । ए वात कहइ छइ ।

[जि] अथ मिथ्यात्वीना जन्मनी निरर्थकता कहइ ।

३० किं सो वि जणणिजाओ जाओ जणणीइ^१ किं गओ बुद्धिं^२ । जइ मिच्छरओ जाओ गुणेमु तह मच्छरं वहइ ॥ ८१ ॥

[सो.] कि सो० ते पुरुष माइ कां जाइउ^३ अथवा जु जाइउ तउ वृद्धिइ कां गउ^४ ? जइ० जउ मिथ्यात्वरत^५ कूडा देवगुरु धर्मनइ विषइ आस्थावंत हुउ । अनइ गुणवंत साचा धर्मना आराधक ३५ तेह ऊपरि वली मच्छर वहइ । एतलइ तेहनउ^६ जन्म निरर्थक । बुद्धिआ^७ पृथ्वी रहइ मारइ जि करणहार । तेहनी वृद्धिविस्तार सहइ अकज इसिउ भाव ॥ ८१ ॥

[जि.] ते पुरुष काइ जणणिजाओ माताइ जणिउ^८ जउ माताइ जन्मिउ किं गओ विद्धिं^९ तउ वृद्धिइ कां गउ^{१०} ? मोटउ कां हूउ^{११} ? पहिलउ जन्मीतउई नही । जइ किवारइ जणिउ तउ वधारिउ काई^{१२} ? इति भाव । काइ^{१३} ? जइ मिथ्यात्वरत जाओ हूउ

तह तिम जि गुणवंत ऊपरि मात्सर्य सद्धेपमाव वहइ । जइ जन्मिउ न हुत, जइ मोटउ न थाउ तउ आगलि जातउ मिथ्यात्त्वी न हुत । अनइ वली गुणवंत ऊपरि मात्सर्य न वहत । तिणि कारणि विद्वेपी भणी मिथ्यात्त्वीना जन्मनउ काई नही ॥ ८१ ॥

[मे.] ति पुरुष जननी माताइं काई जायउ ? अनइ जउं^१ वायउ तउ घृद्धिइं काई गयउ ? जइ मिथ्यात्वनइ विषइ रत आस्थावंत हउ तिम गुणवंत धर्मवंत ऊपरि मत्सरु वहइ । एतलइ तेहनउ जन्म फोक ॥ ८१ ॥

[सो.] जिम जिम मिथ्यात्तिव वाहिउ जापल सेपलनी पूजा फरइ तिम तिम ते घणउं^२ घणेरडउ व्यापीइं । अनइ दृढ धर्म जे हुइ^३ तेह रहइं काई फरी न सकइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ नीचानउं स्वरूप कहइ छइ ।

वेसाण घंदिद्याण य माहणहुंयाण जक्खसिक्खाणं ।^४
भत्ता भक्खट्ठाणं विरयाणं जंति वूरेणं ॥ ८२ ॥

[सो.] वेसा० वेश्या नगरनायिका^५ बंदी भट्ट ब्राह्मण^६ कुलगुरुप्रमुख हुंय गायन जापलसेपल गोत्रज पितरप्रमुख देहरडा एतला ऊपरि जे मक्का हुइं तेहहूइं द्रव्य पूरइ । पूजा जिमण लापसी^७ बली-बाकुलादिक फरइ । ते लोक वेश्या^८ मट्टादिक रहइ भक्ष्यस्थानक सदैव थाइ । बलि बलि वरसि वरसि पर्वि^९ पर्वि सदैव चांछइं । बलात्कारिइं लिइं, दापउं थापइ, लक्ष्मी नीगमइ । चिरयाणं० अनइ जे विरत हुइं,^{१०}

१ 'घणउ' नथी. २ 'नाइका. ३ पालसी. ४ तीह वेश्या. ५ 'पर्वि पर्वि' नथी.

जे ब्रह्मचारी विषयनिवृत्त^१ हुइ, जे^२ आपणी कीर्ति न बांछइ, जे इह
सम्यक्त्यना धणी हुइ, जे दुसिइ आवइ^३ कातर न हुइ, एहा इह
धर्मना धणीहूइ ए वेश्यादिक सघराइ दूरि जाइ । आपणु लग काई
देखइ नहीं । एह भणी तेहहूइ उचाटइ पुण काई न करइ । साम्हा
प्रसन्न थाइ ॥ ८२ ॥

[जि.] वेश्या तणा, बदी भाट तणा, माहण ब्राह्मण तणा,
हुन तणा, यक्षमृतादिक तणा, भक्ता भक्तिहरणहारइ जि पुरुष
भक्खट्टाणं भक्ष्यस्वानरु । एतलइ जे वेश्यादिकहूइ भक्ति करइ तेह
जि भक्तिहरणहारहूइ देणहारहूइ वेश्यादिक पाइ । विरयाणं विरत
हूता अणमानता पुरुष हूता दूर वेगला जाइ नामइ । विरयाणमित्यत्र
पचम्यर्थे पृथी प्राकृतत्वात् ॥ ८२ ॥

[मे.] वेश्या बदी भाट ब्राह्मण हूय यक्ष सेष धाकता
गोत्रज पितर प्रमुख ऊपरि जे भक्ता हुइ, बलि बाबुलि लपसीइ करी
भक्ति करइ एतला भक्तिना करणहारजिनइ खाइ । बरसि बरसि ते
इच्छा करइ । अनइ ईया हूता जे विरता छइ ते हूता वेश्यादिक दूरि
जाइ । तेहनइ काई पाहूउ करी न सकइ ॥ ८२ ॥

[सो.] अकुलीन धर्म करइ ते आश्चर्य । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ केई एकलधर्मी जीवनउ स्वरूप प्ररूपइ ।

सुद्वे मग्गे जाया सुद्वेण गच्छंति सुद्धमग्गम्मि ।

जे पुण अमग्गजाया मग्गे गच्छंति तं चुज्जं ॥ ८३ ॥

[सो.] सुद्वे० जे शुद्धि मार्गि उत्तम सुश्रावकनइ बुलि जाया

१ 'निवृत्ति' २ 'जे आपणी धणी हुइ' एटलो पाठ सो नी बीबी
प्रतमांघी पढी गयो छे ३ आविइ

ते स्या मार्ग स्वरा धर्मनइ विपइ सुखिइ चालइ । तेहनइ धर्मेनु मार्ग
कुलप्रमिइ जि आगइ चालिउ आवइ छइ । एह मणी तेहहइ धर्म करता
काई दोहिलुं नही । जे पुण० पणि जे अमार्गि जाया विरुइ^१ अधर्म^२
कुलि ऊपना तेहइ केतल जे मार्गि चालइ धर्म करइ तेहनइ कुलप्रमागत
धर्म न हुइ । ते जं धर्म करइ तं शुद्धं ते आश्चर्य ॥ ८३ ॥ ३

[जि.] सुद्ध निर्मलइ मार्गि जात ऊपना द्विजात जे हुइ ते
सुखिइ समाधिइ भली परिइ शुद्ध निःपाप मार्गि गच्छंति चालइ ते
आश्चर्य नही । भला अनइ भलइ मार्गि हीइइ । जिम रोहणाचलि
रत्ननउं आश्चर्य नही । जिम लंकाइ सोना होवानउं आश्चर्य नही । पुण
जे अमार्गिजात त्रिजातइ हुइ ते मार्गि मार्गि जइ चालइ तउ ते आश्चर्य ॥ १०
जिम उकरडी माहे रत्न ऊपनउं हूंतउं आश्चर्य मणी हुइ ॥ ८३ ॥

[मे.] जे सुद्ध मार्गि श्रावकनइ कुलि ऊपना सुखिइ समाधि
सूया मार्ग स्वरा धर्मनइ विपइ चालइ । पणि जे अमार्गि अधम कुलि
जाया अनइ जे धर्ममार्गि चालइ ते आश्चर्य कउतिग ॥ ८३ ॥

[सो.] धर्म करतां काई लगाइ विप्र ऊपजइ । अजाण लोक
ते लेई धर्म रहइ लगाइइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ पापिष्ठ मिथ्यात्वीनउं स्वरूप कहइ छइ ।

मिच्छत्तसेवगाणं विग्धसयाइं पि^३ विंति नो पावा ।
विग्धलवम्भि वि पडिए दढधम्ममाणं पणचंति ॥ ८४ ॥

[सो.] मिथ्यात्वना करन्हारनइ^४ अनेराइं संसारनां काज-20
व्यवसाय विवाहादिक करतां विप्र अंतराय दुःख उपसर्गनां सहं पडइ ।

तेउ पापी लोक ते बोलइं नही । विग्नलवग्नि० अनइ जे दृढ धर्म
 खरा धर्मनां कर्त्तव्य करइ छइं तेहहइं केती वारइं विग्नलवलेख मात्र
 थोइंअइ अंतराय दुख पडइ तउ मूर्ख लोक नाचइं, 'एहहइं धर्म
 करतां आम हूउं ।' इसिउं न जाणइं, 'निश्चिइ धर्म करतां रुइं जि
 ५ हुइ ।' धर्मइं गिअं विलइ जाइं जिअ आगि पाणी करी' उल्हाइ जि ।
 पुण मापु जाणिवउं । जु थोडउ अंगारमात्र आगि हुइ तु चल्इ मात्रि
 पाणीइं ओल्हाइं । पणि दवानल ज्वलतउ हुइ तउ थोडइं पाणी काई
 नही । जु मेघ वरिसइ घणउं पाणी पडइ तउ ओल्हाइ । तिम थोडउं
 पाळिल भवनुं पापकर्म थोडिइ धर्मिइ विलइ जाइ । पुण कर्म घणउ हुइ
 १० अनइ धर्म थोडउ हुइ तु किम तीणइं धर्मिइं घणउं कर्म विलइ जाइ ?
 पुण एक निश्चय जि जाणिवुं । जं धर्मि करी पाप विलइ जाइ जि ।
 जिअ सूर्य थिरुउ' अंधारां नासइ जि । जं धर्म करताइं विग्न नयी दलतां
 ते थोडा धर्मनुं कारण । एक मूर्ख अजाणपणइं 'धर्मनइं दोषिइं' इसिउं
 कहइं, 'अम्हारइ कुलि ए धर्म सहइ नही ।' अनइ पापीहइं घणाइं
 १५ दुख पडइं पणि बोलइं नही ॥ ८४ ॥

[जि.] पाचा पापिष्ठ पुरुष मिथ्यात्त्वसेवकहंइं विग्न उपद्रव
 तेहनां शतई पढ्यां नो विंति न बोलइं । पुण दृढ धर्म निश्चल
 धर्मवंतहइं विग्ननइ लयलेशिइ पडिइ हंतइ पणचंति प्रनृत्यंति ॥ ८४ ॥

[मे.] मिथ्यात्तना सेरणहारनइ विग्ननां सइं उपजइं पणि ते
 २० पापीइ मन नाणइ जि 'अम्हनइ मिथ्यात्त्व सेवतां विग्न उपनां ।' अनइ
 जे दृढधर्म खरउ धर्म करइ तेहनइ विग्ननउ लवु मात्र उपनइं पापी लोक
 पचारइं ॥ ८४ ॥

[सो.] धर्म सहित दुःखक रूडउं । मिथ्यात्वसहित सुखद
विरूडं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अय सम्यक्त्वधारकनी दृष्टाई त्रिहुं गाथा करी बोलइ ।
सम्मत्तसंजुआणं विग्घं पि हु होइ उच्छवसरिच्छं^१ ।
परमुच्छवं^२ पि मिच्छत्तसंजुअं अइमहाविग्घं ॥ ८५ ॥

[सो.] 'सम्मत्त०' जे सम्यक्त्वइं करी सहित छइ, खरउ
धर्म आराधइ छइ तेहहइं केती वारइं विघ्न दुःख पडइं ते दुःख
उत्सव सरीपुं हुइ । ते तीणइं दुःखिइं करी पाछिल्य 'भवनां पापकर्म
क्षपीनइ खरा' धर्मनइ प्रसादिइं आगलि मनुष्यनां देवलोकनां सुख
प्राप्तइं । तेह भणी उत्सव समान । परमुच्छवं पि० मिथ्यात्विः^३
करी जे सहित छइ तेहरइं केतीवारइं परम उत्सव हुइ । राज्य ऋद्धि
लक्ष्मी भोगसुख प्राप्तइं । तेहइ अतिमहाविघ्न जाणिवुं^४ । तेह^५ ऋद्धिनइं
प्रमाणि ते मिथ्यात्व आरंभ पाप करी आगलि नरकतिर्यचादिक दुर्गतिइं
जाइं । संसारमाहि रुडइं । तेह भणी तेहनु उत्सव महाविघ्न समान
कहीइ ॥ ८५ ॥

१३

[जि.] सम्यक्त्वसंयुक्त पुरुषहइं विघ्नइं हु निश्चइ उत्सव-
सदृश महोत्सव सरीपउं हुइ । परमुच्छवमि प्रकृष्ट महोत्सवमाहे
मिथ्यात्वसंयुक्त हंतउ अइमहाविग्घं अतिमहाविघ्न हुइ । एतलइ
सम्यक्त्वधारकहइं सम्यक्त्वइ जु तत्त्व । माया काई नही ॥ ८५ ॥

[मे.] सम्यक्त्वइं करी जे सहित तेहनइ किवारइं विघ्न^{२०}
उपजइ तउ उत्सव करी मानइं । काइं कहइ ? 'भवांतरि कर्म क्षय
गयां वली नही आवइ ।' तेह भणी उत्सव समान मानइं । वली जे

१ मे. उत्सव'. २ जि. परमुच्छवमि, मे. परमुत्सवं. ३ सम्यक्त्वइं. ४ तेह
रहइं. ५ जाणिवउं. ६ 'तेह' नही.

मिथ्यात्वि करी सहित छइं तेहनइं परम उत्सवइं अतिविघ्न करी
मानिमा । काइं ? तीहा उत्सवे मिथ्यात्त्वनां कारण घणां हुइं । अनइ
ते मिथ्यात्वनइ प्रमाणि नरगि जाइं । तेह भणी उत्सव विघ्न समान
गिणीइं ॥ ८७ ॥

५ [सो.] जेहहइं धर्मनी दवाई हुइ तेहहइं देवइ प्रणाम करइं ।
ए वात कहइ छइ ।

इंदो वि ताण पणमइ हीलंतो निययरिद्विवित्थारं ।
मरणंते वि हु पत्ते सम्मत्तं जे न छइंति ॥ ८६ ॥

[सो.] इंद तेहहइं प्रणाम करइ । हीलंतो० आपणी देवनी
राज्यक्रादिना^१ विस्तार निंदतउ हंतउ^२ । जाणइ ए क्रद्धि^३ काई नहीं ।
ईणी^४ क्रद्धिइं मोटपण काई नही । मरणंते वि० मरणांतिइ पहुतइ
जे गाढइ सरुटि पडिइ^५ आपणउं सम्यक्त्व न छाडइ, मिथ्यात्त्व न
करइं तेहहइं इमादिक देवइ नमस्करइं ॥ ८६ ॥

११ [जि.] निययरिद्विवित्थारं आपणी लक्ष्मीनउ विस्तार
हीलतउ निंदतउ हंतउ इंद तेहा सम्यक्त्वधारक पुरुषहइं प्रणमइ ।
तेहा केहाहइं ? मरणातई पामिइ हंतइ जे सम्यक्त्व हु निश्चइं न
छाडइं । ताणेत्यत्र द्वितीयार्थे प्राकृतत्वात् ॥ ८६ ॥

[मे.] इंदइ तीहां पुरुषानइं प्रणामु करइ, आपणी रिद्धिनउ
विस्तार अवहेलतउ हंतउ । पणि ते जीव केवहा छइं ? जे मरणांति
सम्यक्त्व छाडइं नहीं ॥ ८६ ॥

[सो.] बली एह जि वात कहइ छइ ।

छट्ठं नि निययजीअं तणं^१ व मुक्खत्थिणो न^२ उण सम्मं ।
लब्भइ पुणो वि जीअं सम्मत्तं हारिअं कुत्तो^३ ॥ ८७ ॥

[सो.] छट्ठं ति० जे जीअ मोक्षार्थी आसन्नसिद्धि^४ हुइ ते
तृणनी परि आपणउं जीअतय्य छाडइं । दुसि पडइ मरण आंगमइं, पुण
सम्यक्त्वं न छाडइं । मिश्यात्वं न करइं । लब्भइ० इसिउं जाणइं । ५
ए जीवितय्य अनंते भवे वली वली लाभइं, पुण सम्मत्तं० ए
सम्यक्त्वं जु हारिउं नीगमिउं तु वली किहां लाभइ ? अनंते भवे
दुर्लभ थाइ ॥ ८७ ॥

[जि.] मोक्षार्थी पुरुष निययजीअं निजक जीवित आपणउं
जीवितय्य तृणत् तृणनी परि छाडइं, पुण सम्यक्त्वं न छाडइ । किआ^{२०}
भणी-? पुनरपि वलीइ जीवितय्य लाभइ, पुण सम्यक्त्वं हारिउं
नीगमिउं हंतउं कुत्तो किहां हंतउं लाभइ ? अपि तु न लाभइं ।
सम्यक्त्वं महादुःप्राप मोक्षदायक छइ । तिणि कारणि सम्यक्त्वंनी दृढाई
धरइ ॥ ८७ ॥

[मे.] मोक्षार्थी जीव तृणनी परिइं आपणउं जीवितय्य छाडइ । २५
कष्टि पडिइं मरण आगी गमइं, पणि सम्यक्त्वं न छाडइं । फांइं ? वली
जीवितय्य लाभइ, पणि सम्यक्त्वं हारिउं वली किहां पांमीइ ? ॥ ८७ ॥

[सो.] ए सम्यक्त्वइ जि धन कहीइ । चीजुं बाह्य धन ते
काई धन नही । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वहइं महाबहुमूल्यपणउं कहइ ।

२०

१ जि. मे तिण. २ जि. नि. ३ जि. मे. कपो ४ जाणिइं.

गयविहवा' वि सविहवा' सहिआ सम्मत्तरयणराणं ।
सम्मत्तरयणरहिआ संते वि धणे दरिहूत्ति' ॥ ८८ ॥

• [सो.] गयविहवा० गतविभव लक्ष्मीरहित दालिद्रीइ छता तेह सविहवा सद्रव्य सलक्ष्मीवंत जाणिवा, जे श्रीसम्यक्त्व-
 ५ रूपिइ रत्नराजि महारत्नि अमूल्यक रत्नि करी सहित हुइ, तरउं सम्यक्त्व पालइ । सम्मत्त० जे सम्यक्त्वरूपिइ रत्नि करी रहित छइ, जेहनइ हीयइ सम्यक्त्व नथी, मिथ्यात्वीइ जि छइ संते वि० ते लक्ष्मी घणीइ छती दालिद्री जि जाणिवा । दालिद्रीइ जु सम्यक्त्व पालइ तउ आवतइ भवि इंद्रादिक० महर्दिक देवादिकपदवी प्रामइ ।
 १० अनइ चक्रवर्त्यादिक महर्दिक जु मिथ्यात्वी हुइ तु आवतइ भवि नरकतिर्यचादिक हीनगतिइ म्यउ हंतउ दुःखीउ थाइ, महादालिद्री० थाइ । इसिउ भाव । एह ज भणी इम कहिउं श्रीहेमाचार्य—

जिनधर्मविनिर्मुक्तो मा भवं चक्रवर्त्यपि ।

स्याचेदोऽपि दृष्टोऽपि जिनधर्माधियासितः ॥

15 [जि.] गतविभवइ निर्द्वयइ हंता सविभव सद्रव्य हुइं, जे
सम्यक्त्वरत्नराज तिणि करी सहित हुइ । एतावता जे पुरुष सम्यक्त्वं-
रूपिउं रत्नराज चिन्तामणि धरइं ते पुरुष निर्द्वयइ सद्रव्य हुइं
अनइं जे सम्यक्त्वं रत्न तिणि करी रहित हुइं ते पुरुष संते चि घणे
छतइं धनि दरिद्री कह्यइं । तिणि कारणि सम्यक्त्वं मोटउं रत्न ॥ ८८ ॥

१० [मे.] ते पुरुष निर्द्वन्द्वं तथा धनवंतं जाणिवा जे सम्यक्स्वरूपीइ रत्नराजिइ सहित हईं । अनइ जे सम्यक्स्वरूप तिणि फरी

१ गण्डविहङ्गा. २ जि. मण्डविहङ्गा. ३ दूरिहङ्गा. ४ दारिहङ्गा. ५ तण्डम

કુશભીવંત. ૬ સ્ત્રીકમી ૭ દાસિકી. ૮ 'જિ' નમી. ૯ જામિયી. ૧૦ 'દ્વન્દ્વાદિક
મદર્દિક...આવતદ્ ભયિ' એટલે પાઠ સીની પ્રતમાથી પડી ગયેલો છે. ૧૧ મદા-
દાસિકી.

रहित धनि करी सहितइ हूँता ति दालिद्रीइ जि जाणिवा । कांइं १
मिथ्यात्तनइ प्रमाणि संसारमाहि रलिस्यइं ॥ ८८ ॥

[सो.] जिनधर्मना जाण लक्ष्मीइ पाहि धर्म अधिकउ देसइं ।
ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ श्रीवीतरागनी पूजा साची वर्णवइ ।

जिणपूअणपत्थावे जइ को' सड्डाण देइ धणकोडिं ।
मुत्तूण तं असारं सारं विरयंति जिणपूअं ॥ ८९ ॥

[सो.] जिणपूअण० गाढा धर्मना जाण श्रावकहूइं चउमास
पजूमणादिक पर्वि आविइ जिन वीतरागनी पूजा स्नात्र पडिकमण
पोसहादिकनइ प्रस्तावि अनसरि जइ को धन द्रव्यनी कोडि दिइ, इम^{२०}
कहइ 'ए मूकीनइ अमकइ थानकि आवि, अमुकउं व्यवसायादिक
काज करी तूहूइं लक्ष्मीनी कोडिनउ लाभ हुस्यइ ।' मुत्तूण० तउ ते
जाण श्रावक ते द्रव्य असार जाणता मूकीनइ सार जिनपूजाइ जि
करइं । जिनधर्मइ जि आराधइं । इसिउं जाणइं 'ईणं द्रव्यइं एकइ
भय सुखिया थइसिइं । अथवा नही थईइं' । पुण वीतरागनी पूजाइ^{२१}
जिनधर्म आराधता निश्चइं आगलि अनंत सुख लामिसिइं जि ' ॥ ८९ ॥

[जि.] जइ कोईएक जिनपूजनइ प्रस्तावि श्रीवीतरागदेव-
पूजानी वेलाइं श्रावकहूइं धननी कोटि दिइं, तं असारं नि सार ते
धननी कोडि मेल्ली सार प्रधान अनंती धननी कोटि देणहारि जिनपूजा
विरचइं करइं ॥ ८९ ॥

[मे.] जिन वीतरागनी पूजानइ अधिकारि जे कोइ श्रावकनइं
धननी कोडि दिइ अनेक लाभ दिपाडइ, पणि ते श्रावक असार धन

मंकीनइ सार प्रधान एकइ जि जिननी पूजा करइ । काइं ? धन लगी एकइ जि भवनां सुख हुइ । अनइ जिनपूजा लगी अनंतां सुख पामीइ । ए भावु जाणिवउ ॥ ८९ ॥

[सो.] वीतरागनी पूजा साचइ भाविइ^१ जि^२ कीजती गुणहेतु^३ हुइ । ईन्हइ न हुइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अध जिनपूजानउ गुण कहइ ।

तित्थयराणं पूआ सम्मत्तगुणाण कारणं भणिआ ।

सा वि य मिच्छत्तयरी जिणसमए देसिअ अपूआ ॥ ९० ॥

[सो.] तित्थयराणं० तीर्थकरदेवनी पूजा साचा परमेश्वरना १० गुण जाणी परमतत्त्व भणी देषतउ, इहलोक-परलोकनां फल अण-वांछतउ,^४ कर्मक्षयजिनी बुद्धिइं एकाग्रचित्तिइं करइ तउ सम्यक्त्वनउं करण^५ थाइ । सम्यक्त्व निर्मल करइ अनइ अनंत सुखहेतु हुइ । सा वि य० अनइ तेह जि वीतरागनी पूजा, 'परमेश्वर । तुं मुझहूइं सोजउ करिजे । अथवा अद्धि पुत्रादिक^६ संतानादिक देजे । एतलाएक २५ द्रव्यनी पूजा तुझहूइं करिसु ।' जं^७ जिणवर इम मानी ईछी करइ । जे पूजा जिनशासनि मिथ्यात्वननी^८ करणहार कहीइ ते देवगत मिथ्यात्त्व कहीइ ॥ ९० ॥

[जि.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनउ कारणरूप भणी जिम जिम जिनपूजा कीजइ तिम तिम सम्यक्त्वना गुण उपजावइ । सा २० वि ण ते जिनपूजाइ जिणसमए श्रीजिनशासनि मिथ्यात्त्वसहित हूती अपूजा देसिअ कही । जइ जिनपूजा मिथ्यात्त्वसहित करइ तउ

१ पूजाइ. २ भावि ३ 'जि' नथी. ४ गुणहेतु ५ अणवाञ्छितउ. ६ कारण. ७ पुत्रसंतानादिक. ८ 'जं जिणवर' नथी. ९ ते.

कीधी अणकीधी, जेह भणी सम्यक्त्वगुण न ऊपजावइ । मिथ्यात्त्व-
सहितपणातउ जिहां जिहां मिथ्यात्त्व तिहां तिहां सम्यक्त्व नही,
जिम संगमादेवमाहे । अनइ जिहां जिहां सम्यक्त्व तिहां तिहां मिथ्यात्त्व
नही, जिम श्रेणिक्रमहाराजमाहे । तिणि कारणि मिथ्यात्त्व मेल्ली जिनपूजा
करिबी, जिम सम्यक्त्वगुण ऊपजावइ ॥ ९० ॥ ५

[मे.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनइ कारणि भणी । बली
तेहइजि पूजा जिनसमय-अनुपदिष्ट अदेशित अविधि कीधी मिथ्यात्त्वनइ
कारणि हुइ ॥ ९० ॥

[सो.] परमेश्वरनी आज्ञाइ जि तत्त्व । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनतत्त्वनउ जाणणहारनी चात कहइ । १०

जं जं जिणआणाए तं चिय मझइ^१ न मझए सेसं ।
जाणइ^२ लोअपवाहे न हु तत्तं सो य तत्तविअ ॥ ९१ ॥

[सो.] जं जं जिण० जे उत्तम, जे जे बोल वीतरागनी
आज्ञाइ करी सहित हुइ तेह जि मानइ । न मझए० थाकतउं वीजउं
फांइ न मानइ । जाणइ लोअ० इसिउं जाणइ, 'लोकप्रवाहमाहि'^३
फांइ नयी । यतो लोकेऽप्युक्तं—

गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः ।

पश्य ब्राह्मणमूर्खेण हारितं ताम्रभाजनम् ॥

एहन^१ अर्थ । एक मूर्ख ब्राह्मण नदीइं पुण्यहेतु स्नान करिवा लागउ ।

१ जि. मन्नेइ. २ गाथानो आ उतरार्थ जि. मां नयी. लहियानी भूलशी पदी
गयेले छे. ३ 'एहन^१ अर्थ 'यी मादी 'दिय कीवा' सुधीनो पाठ वीजी प्रतमां नीचे
प्रमाणे प्रहारान्तरे छे—एक मूर्ख ब्राह्मण नदीहइ गुणहेतु स्नान करिवा गिउ ।
विभाणउं धूलिनउ डग अदिनाण करी नदीनइ तांउ सातिउं । नदीमाहि स्नान करिवा

पूठिइं बीजा लोकना सहस लाख आवता हुता तीणइं धूलि ढिग करतउ दीठउ । तीण लोके चीतविउं 'धूलिनउ ढग करी नाहीइं तउ घणउं पुन्य हुइ ।' सबिहु लोके धूलिना ढिग कीधा । ते मूर्ख ब्राह्मण नदीमाहि नाही आपणइ अहिनाणि त्रिमाणु जोवा लगउ । देखइ तउ ढिगल
 ५ सहस लाख हुआ । त्रिमाणूं लामइ नही । इसिउ भाव । जे इम जाणइ सो य तत्तविऊ तत्तनु^१ जाण कहीइ ॥ ९१ ॥

[जि.] शेष^२ थाकतउ जिनाजारहित धर्म न मानइ । बली लोकप्रवाहि तत्त्व नथी इसुं जे जाणइ सो य तत्तविऊ ते श्रावक तत्तचित् तत्तनउ जाण ॥ ९१ ॥

१० [मे.] जे जे वचन बीतरागनी आज्ञाइं^३ सहित हुइं तेहइ जि मानइं, सेप थाकतउं फाई न मानइं । इसउं जाण जि लोकप्रवाहमाहि तत्त्व फाई नथी इम जाणइ ते तत्तनउ जाण ॥ ९१ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनाज्ञास्वरूप कहइ ।

१५ जिणआणाए धम्मो आणारहिआण फुड अहम्म^४ त्ति ।
 इअ मुणिऊण^५ तत्तं जिणआणाए कुणह धम्मं ॥ ९२ ॥

[सो.] जिणआणाए० बीतरागनी आज्ञाइं जिं चालता

लागाउ । पूठिइ बीजा लोकना सहस लाख आवता हुता तीणइ धूलिनउ ढिग करतउ दीठउ । तीणइं लोकिइं चीतविउ । धूलिनउ ढिग करी नाहीइ तउ घणउ पुन्य हुइ । सबे लोके धूलिना ढिग कीधा ।

१ ते तत्तनु. २ जि नी प्रतमां जेम गायानो उत्तरार्ध नथी तेम ते उपरना चालायबोधनी पण एक पंक्ति पही गयेली छे एट्ठे गायाना पूर्वार्धनो पूरो अनुवाद मळतो नथी ३ भगिऊण, जि. मे. मुणिऊण य. ४ 'जि' नथी.

ધર્મ હુદ્ । આજારહિતપણઈ સ્ફુટ^૧ પ્રકટપણઈ^૨ અધર્મ હુદ્ । ઇઅ મુણિજણ^૩ । ઇસિતં તત્ત્વ જાણીનહ વીતરાગની આજાઈ જિ હે ભવ્ય જીવ^૪ ! ધર્મ કરત ॥ ૧૨ ॥

[જિ.] શ્રીજિનાજાઈ જિનધર્મ છદ્ । આજારહિતહૂઈ સ્ફુટ પ્રકટ અધર્મ પાપહ જિ હુદ્ । ઇઅ ઇસું તત્ત્વ રહસ્ય મુણીનઈ જાણીનહ અટો^૫ મવિક્ક લોકો ! જિનની આજાઈ ધર્મ કરત ॥ ૧૨ ॥

[મે.] જિનની આજા પાલતાં ધર્મ હુદ્ । આજારહિત ધર્મ કરતા સ્ફુટ પ્રકટ અધર્મહ જિ હુદ્ । ઇસતં જાણીનહ તત્ત્વ દહહ જિ જે જિનની આજાઈ ધર્મ કરત ॥ ૧૨ ॥

[સો.] જે ગુરુનહ જોગિ^૬ છતહ ધર્મ ન સામલઈ તે અધર્મી^૭ કહીહ । એ વાત કહહ છદ્ ।

[જિ.] તત્ત્વના જાણની વાત કહી ઘેઠા પુરુષની વાત કહહ છદ્ ।

સાહીણે ગુરુજોગે જે ન હુ નિસુણંતિ સુદ્ધધર્મ્મત્થં ।
તે દુદ્ધપિદ્ધચિત્તા અહસુદ્ધા ભવભયવિહ્વળા ॥ ૧૩ ॥ ૧૬

[સો.] સાહીણે^૮ સદ્ગુરુયોગ કહહૈકહૂઈ સ્વાધીન સ્વવશ્ય આપણઈ માગ્યઈ કરી લાખત છદ્ । તીજઈ છતઈ જે ન હુ^૯ જે ન સુણહ ન સામલઈ સ્વરા ધર્મનત વિચાર, સદ્ગુરુ કન્હહ સ્વરત ધર્મ પૂછી પરીછી લિદં નહી તે દુદ્ધ^{૧૦} તે દુદ્ધ ધીરદ્ધ^{૧૧} ચિત્ત હંતા^{૧૨} ગાઢા સુમટ સસારનઈ મઈ કરી રહિત તે ધીરઠપણહ ઇમ નોલઈ—

ન મે દિદ્ધે પરે લેષ ચક્ષુદિદ્ધા ઇમા રૂદ્ધ ।

હત્થાગયા ઇમે કામા કાલિઆ જે અણાગયા ॥

કો જાણઈ પરે લોઈ અતિથિ વા નતિથિ વા પુણો ।

જણેજ સદ્ધિં હોસ્વામિ હ્ય વાલે પગઝમ્ઈ ॥

(ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર, અધ્ય ૫)

સત્તમિયાઓ અન્ના અદ્દમિયા નતિથિ નરયપુઢવિ તિત્તિં હલ્યાદિ

૫ ઘોલતા મરી દુર્ગતિઈ જાઈ । યત્ત ઉક્તં શ્રીઉપદેશમાલાયા—

જસ્સ ગુરુમ્મિ પરિમવો સાહસુ અણાયરો સ્વમા તુચ્છા ।

ધમ્મે ય અણહિલસો અહિલસો દુર્ગઈપ્પ ડ ॥ (ગા. ૨૬૩)

[જિ.] મુગુરુનઈ જોગિ સ્વાધીન સ્વવશિ હંતઈ જે પુરુષ શુદ્ધ

નિર્મલ ધર્મનડ અર્થ હુ નિશ્ચઈ ન નિસુણંતિ સામલઈં નહીં, તે પુરુષ

૧૦ ઘેઠા જાણિવા । કિસા છઈ ? દુષ્ટ સદોષ નિર્દય ઘૃષ્ટ નિર્લજ્જ ચિત્ત મન

જેહના હુઈ તે દુષ્ટઘૃષ્ટચિત્ત ફહીઈ । વલી કિસા છઈ ? સસારનડ

મય તિણિ કરી રહિત હંતા અતિસુમટ છઈ । તે પરમાર્થવૃત્તિઈ

અમાગિયા ॥ ૯૩ ॥

[મે.] ગુરુનઈ યોગિ સ્વાધીન મિલિઈ હંતઈ જે હહા સસારમાહિ

૧૫ સૂધડ ધર્મનડ અર્થ ન સામલઈ તે જીવ દુષ્ટચિત્ત હતા અતિ ગાઢા સુમટ

જે સસાર હતા ન ધીહઈ ॥ ૯૩ ॥

[સો.] કેતલાઈ ઉત્તમ ગુરુનડ જોગ પ્રામી મોક્ષ લહઈ,

સયલાઈ કાજ સાધઈ । એ વાત કહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ ગુણવતનડ સ્વરૂપ બોલઈ ।

૨૦ સુદ્ધકુલધમ્મજા અવિ ગુણિણો ન રમંતિ લિંતિ જિણદિક્કલં ।

તત્તો વિ ય પરમતત્તં તઓ વિ ઉવયારઓ સુક્કયં ॥ ૯૪ ॥

[સો.] સુદ્ધ^૦ કેતલાઈ સુદ્ધ સ્તરડ ધર્મ જિહાં વાપરઈ વ્હઈ

કુલિ ડપનાઈ હંતા ગુરુનઈ યોગિ ત્રિનય વિવેક વૈરાગ્યાદિક ગુણવંત

धादं । न रमंति० संसारना विषयमुग्धनइ विषइ न राचइ । लिंति०
जिन वीतरागनी दीक्षा लिइं । ते दीक्षामाहि परम तत्त्व पांच महाव्रत
पांच समिति त्रिणि गुप्तिरूप आराधइं । ते आराधी स्व-परलोक नासइं
हुइं । धर्मनउ उपकार करइं । उपकारक^१ कैवलज्ञान प्राप्ती मोक्ष लहइं ।
यत उक्तं श्रीउपदेशमालासिद्धान्ते—

आसन्नकालभवसिद्धियस्म जीवस्स लम्बणं झणमो ।^२

विसयमुहेसु न रज्जइ सञ्चयामेसु उज्जमइ ॥ (गा, २९०)

[जि.] मुद्ध निर्मल मोटा जे कुल धर्मलक्ष्मीवंत कुल तिहां
जात उप्पजाई हंता गुणवंत न रमइं । संसारना भोग न भोगवइ । किनु
जिनोक्त दीक्षाव्रत लिइं । तेह जिनदीक्षानउ किंसु प्रमाण ? तत्तो वि०
य परमतत्तं । तेह जिनदीक्षा हंतउ परम तत्त्वज्ञान ऊपजइ । तओ
वि तेह परमतत्त्व हंतउ उचयार लोकहइं उपगार हुइ । अथवा
आपणपाहइं उपगार हुइ । भलां धर्मानुष्ठान करइं । अनेरा पाहइं
कारावइं । सुखखं तेह उपगार हंतउ मोक्ष हुइ । मोक्षि अनिर्यचनीय
अप्रतिपातिया शाश्वतां सुख छइं । तेह भणी गुणवंत दीक्षा लिइं ॥ ९४ ॥^३

[मे.] जीणइ कुलि वीतरागनउ धर्म वापरइ तीणइ कुलि
ऊपना हंता विनयविवेकादिक गुणसहितइ हंता संसारना सुखनइ विषइ
न राचइं । अनइ जिनदीक्षा लिइं । तिवार पठइं परम तत्त्व ओलखइ ।
ते आराधता हंता कमिहिं मोक्ष पामइं ॥ ९४ ॥

[जि.] अथ नारकी कहइ ।

वन्नेमि नारयाओ जेसिं दुखखाइं संभरंताणं ।

भच्चाण जणइ हरिहररिद्धि^१समिद्धी वि उद्धोसं ॥ ९५ ॥

१ उपकारी. २ "रिद्ध".

८ : [सो.] वक्षेमि० ते नारकीइ वर्णवउं, जे नारकीनां दुख सिद्धांतनइं बलिइं जाणीनइ स्मरतां हुंतां भव्वाण भव्य जीवहूइं हरिहर विष्णु ईश्वरादिकना सरीपीइ अद्दिनउ विस्तार उद्धोसं उकांटउ करइ । जाणइं एह रिद्धि लगइ जीव पाप ऊपार्जी नरगि^१ जाइं । एहां दुख प्रामइं । इम चीतवतां भय लगइ सयर धूजइं । संसारना सुख, उपरि वैराग्य ऊपजइ ॥ ९५ ॥

[जि.] नारकीइ वर्णवउं हउं, जेहां नारकीना दुख संभारता स्मरता हुंतां भव्वाण भव्य जीवहूइं हरि विष्णु हर ईश्वर तेहनी अद्दि समृद्धि लक्ष्मीनउ विस्तार उद्धोसं 'उद्धर्पण रोमांच जणहू^{१०} करइ । एतलइं एवहां फाई नारकीहूइं दुरा छइं, जे दुख संभारताई ज हुंतां अति भय लगी कंष ऊपजावइं । कंष लगी रोमांच ऊपजइ । अनइ जि को संसारनां दुख हुंतउ घीहइं ति ए न करइं । तिणि कारणि अन्है नारकीनां दुख संभारता हुंतां पाप न करां । तिह भणी नारकी वर्णवां । जिम चौरनां बंधमरणादिक दुख देखी साधु माणस लगारई^{१५} चोरी अन्याय न करइं ॥ ९५ ॥

[मे.] ते नारकीइ वर्णवीइं, जे नारकीनां दुख संभारतां हुंतां भव्य जीवहूइं हरिहरादिक देवसानी अद्दिनउ विस्तार उद्धोस कहतां रोमांच उकांटउ करइ । जाणइ एह रिद्धि लगी नरगि दुख पामीत्यइं ॥ ९५ ॥

२० [सो.] केतलइ उपदेशमालानु^१ अर्थ मानइ, पुन करइं नहीं । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ विहुं गाथाइं श्रीउपदेशमाला वर्णवइं ।

સિરિધમ્મદાસગણિણા રઙ્ગં ઉપદેસમાલસિદ્ધંતં^૧ ।
 સઙ્ગે વિ સમણસઙ્ગદા મગ્ગંતિ પઢંતિ પાઢંતિ ॥ ૧૬ ॥
 તં ચેવ કેવિ^૨ અહમા છલિયા અહિમાણમોહભૂણં^૩ ।
 કિરિયાણ હીલંતા હી હી દુક્ખાહં ન ગણંતિ ॥ ૧૭ ॥

[સો.] સિરિધમ્મદાસ૦ શ્રીધર્મદાસગણિઆચાર્ય ૩
 શ્રીમહાવીર વિઝય્યા છતાં શ્રીઉપદેશમાલાસિદ્ધાંત^૪ રચિત કીધડ,
 અનેક મહાત્મા શ્રાવક આશ્રી ઉપદેશ વિચારરૂપ । સઙ્ગે વિ૦ તે
 અર્થ^૫ સવિહુ ગચ્છના મહાત્મા શ્રાવક માનદં પઢદ પઢાવદં ॥ ૧૬ ॥

તં ચેવ૦ પુણ તેહ જિ માહિ કેતલાહ અધમ અમિમાન અહંકાર
 અનદ મોહ અજ્ઞાન તેહરૂપિદં મૂતિ છલ્યા, અહંકાર અજાણિવાના યાદ્યાઃ૦
 તેહ જિ શ્રીઉપદેશમાલાહૂં ક્રિયા કરી હીલદં । અવજ્ઞાહં^૬ કરદં ।
 હી હી૦ આહા । તે ચાપડા આગલિ આપણપાહૂં દુઃખ આવતાં ગણતા
 નથી । તે મૂર્ખે દસિડં નથી જાણતા જે રૂપં સિદ્ધાંતની અવજ્ઞાહં કરી
 અનંત સંસારમાહિ રુલિસ્યું । અનંતા દુઃખ પ્રામિસ્યડં ॥ ૧૭ ॥

[જિ.] શ્રીધર્મદાસગણિ નામાચાર્યદં રચડ કીધડઃ૫
 શ્રીઉપદેશમાલાસિદ્ધાંત સઙ્ગે વિ સઘલાઈ શ્રમણ મહાત્મા સઙ્ગદ
 શ્રાવક માનદં પઢદં પઢાવદં ॥ ૧૬ ॥

કેઈએક અધમ પુરુષ અતિમાન મોહ રૂપિયા મૂત પ્રેત તેહે છલ્યા
 હંતા હી હી સેદે આપણપાહૂં દુઃખદં ન ગણદં ન ચીંતવદં । કિસા
 છદ અધમ ? તં ચેવ શ્રીઉપદેશમાલાસિદ્ધાંત અવગણદં તે અધમ૨૦
 મૂતે છલ્યા પુરુષ સરીપા જાણિવા । જિમ મૂતવ્યાપિડ લોક માથડં પેટ

૧ જિ. સ્વપ્નસમાલ, મે. સ્વપ્નસમાલસમ્મત્ત. ૨ જિ. કિંવ. ૩ જિ. 'ભૂણંદિ.
 ૪ 'માલ'. ૫ અહીંથી માઠી ૧૭મી ગાથાના ચાલાવચોધમા 'અહંકાર અનદ મોહ'
 મુખીનો પાઠ સો.ની બીજી પ્રતમાંથી પઢી ગયેલો છે. ૬ અવજ્ઞા.

आहणतउं मरणपीडादिक दुख न चींतउइ तिम सिद्धांतनिंदक पुरुष
अहंकारि हंतउ दुखीउ थाइ ॥ ९७ ॥

[मे.] श्रीधर्मदासगणिइं श्रीमहावीर जीउताइ जि
श्रीउपदेशमालाप्रकरण सिद्धांत जाईउ रचिउ सन्धे वि सधलाइ
५ महात्मा श्रावक मानइं पढइं पढावइं ॥ ९६ ॥

तेह जि उपदेशमाला कैईएक अधम अमिमान अनइ मोह
रूपीइ भूति छल्या हूता क्रियाइ करी अवहेलता हूता ही ही इसिइ
खेदि आगामिया नरकना दुख गणइं नहीं । ते मूर्ख जाणता नथी जि
ससारमाहि क्लीम्यइ ॥ ९७ ॥

१० [सो.] वीतरागनी आज्ञामंगि मोटउ पाप । ए वात कहइ छइ ।
[जि.] अथ जिनेन्द्रनउ आज्ञाप्रताप वर्णवइ ।

इयराणं^१ ठकुराणं^२ आणाभंगेण होइ मरणदुहं ।
किं पुण तिलोचपहुणो जिणिंददेवाहिदेवस्स^३ ॥ ९८ ॥

[सो.] इयराणं० इतर सामान्य ठाकुराईनीं आज्ञामंगि
१५ तेहना आदेशनइ लेपि मरणदुख प्रामीइ । ते रीसाविउ ठाकुर^४ मारइ ।
किं पुण० तिलोचनउ प्रभु ठाकुर जे जिनेन्द्रदेवाधिदेव सविहूतउ
नायक तेहनी आज्ञानइ लेपि एक मरणदुखनउं सिउ कहीइ । अनता
मरणदुख प्रामइ ॥ ९८ ॥

[जि.] इतर पाधरा ठाकुरनी आज्ञा भाजिनइ मरणादिक दुख
२० हुइं, तउ पठइ तिलोचप्रभु तिलोचनायक श्रीजिनेन्द्रदेव तेहनी आज्ञा
भाजिवइ करी महादुख हुइ तेहनउ सिउ कहिवउ ॥ ९८ ॥

१ जि मे इयराण २ जि मे. ठकुराण ३ जिनिंद, मे जिनिंद.

४ ठाकुरनी ५ ठाकुर

[मे.] इतर पाधरा ही ठाकुरनी आज्ञानइ भंगि मरणादिक दुःख उपजइ । पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभ जिनवरेन्द्र देवाधिदेव तेहनी आज्ञानइ भंगि जे दुःख उपजइ ते किम कही सकीइ ? ॥ ९८ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अय जिनवचननउ गुण कहइ ।

जगगुरुजिणस्स^१ वयणं सयलाण जियाण होइ हियकरणं^२ ।
ता तस्स विराहणया कह धम्मो कह^३ णु जीवदया ॥ ९९ ॥

[सो.] जगगुरु० जगत्त्रयनउ गुरु श्रीजिनेन्द्र वीतराग तेहनउ वचन सर्व जगना जीवहूइ हितकारिउं छइ । ता तस्स० तउ तेहनी विराधना जउ करइ, तेहनउ वचन न मानइ, अप्रमाण करइ^४ तउ कह धम्मो तेहहूइ धर्म किहां छइ ? कह णु जीवदया अनइ तेहहूइ जीवदया किहां छइ ? तेह भणी वीतरागनइ वचनइ जीव ओलखाइ^५, जीवदयानु प्रकार पुण जाणीइ । वीतरागना वचनइ जि उपरि आस्था^६ नही तउ किम जीव अनइ जीवदया जाणीइ ? ॥ ९९ ॥

[जि.] जगत्त्रयनउ गुरु जे जिन श्रीवीतरागदेव तेहनउ वयण^१ वचन सयलाण जियाण सयलाई जीवहूइ हितकारक हुइ । ता तिणि कारणि तस्स तेह जिनवचन तणी विराधनाइ आशातनाइ करी कह किमु धर्म हुइ ? अपि तु न हुइ । णु प्रश्ने । कह किमु जीवदयाइ हुइ ? जीवदया पुण न हुइ । तिणि जि कारणि जिनवचननी विराधना न करिवी । किं तु पालना करिवी, जिम जीवहूइ रूडउं हित^२ हुइ ॥ ९९ ॥

[मे.] जगगुरु जिनेश्वर तेहनउ वचन सघलाइ जीवनइ सुख
कारक हुइ । तउ ते परमेश्वरना वचननी विराधनाइ कीधीइ किहा धर्म,
किहा जीवदया ? ॥ ९९ ॥

[सो.] केतलाइ शुद्धा^१ चारित्रियानी अवज्ञानइ काजिइ जमलउ
५ बाह्य क्रियाडवर माडइ । ते घात कहइ छड ।

[जि.] अथ सिद्धात ह्यु विरुद्ध अधिक क्रियाडवर जे धरइ
१ ते उदिसी कहइ ।

किरियाइफडाडोव^२ अहियं साहंति^३ आगमविहृणं ।

मुद्धाण रंजणत्थं मुद्धाणं हीलणट्ठाए ॥ १०० ॥

१० [सो.] किरियाइ० केतलाइ^४ बाह्य तप क्रियादिकनउ
फटाटोप आडवर^५ चारित्रियाइ पाहइ अधिकउ कहइ दिपाडइ, आगम
सिद्धातनी आज्ञारहित आपणी बुद्धिइ कल्पीनइ मुद्धाण० मुग्ध भोला
लोकेने^६ रजविवानइ काजिइ । मुद्धाणं० शुद्धचारित्रिया तेहहूइ
अपमाननइ काजिइ, तेहे ठउडवा^७ इम करइ । पुण जाण हुइ ते तेहे
२५ न वाहीइ ॥ १०० ॥

[जि.] आगमविहृणं सिद्धात जे नथी कहिउ तेह क्रिया
दिकनउ स्फुटाटोप प्रकट आडवर अधिक साधइ करइ । किसान भणी^८
मुग्ध लोला सिद्धातरहस्यना अजाण तिहहूइ रजिवा भणी अनइ
वली मुद्ध सदाचारी पुरुष तेहूइ हीलनार्थि अवहेलनानिमित्ति । एतावता
२० सिद्धात पापइ क्रिया तपनउ आडवर घणउ करइ । तेहहूइ मुग्धरजन
मान फल छइ । सामुहउ सदाचारीनी अवहेलाइ करी पाप हुइ । ए

१ शुद्ध २ जि मे 'फुडाडोव' ३ सायति ४ केतला ५ 'आडवर'
नथी ६ जेक ते ७ ठउडावा

फटई करइं अनइ आगलि पापइ जु उपाजईं । एहां एह जु ऊपाणउ
साचउ हुइ-एगं च मालपहणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ ॥ १०० ॥

[मै.] कियानउ फटाटोप चाख तपनउं करिवउं चारित्रिया
पांहति अधिकउं देपाडइ । आगमविहीन सिद्धांतनी आज्ञाईं रहित
आपणी बुद्धिईं मुग्ध भोला लोकनईं रंजिमानइ काजि अनइ सुद्ध ५
चारित्रिया तेहना अपमाननइ काजि, हीलनइ हेति ॥ १०० ॥

[सो.] जे धर्मेनउ उपदेश दिइ ते गाढउ हितूउ । ए घात
कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मेनउ देणहार पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

' जो देइ सुद्धधम्मं सो परमप्पा जयम्मि न हु अन्नो । १०
किं कप्पद्दुमसरिसो इयरतरू होइ कहया वि ॥ १०१ ॥

[सो.] जो देइ० संसारना काजकाम व्यवसाय वाणिज्यनइ
विषइ प्रेरणा सहइको मा चाप सगा सणीजा करइ । पुण जे सूखउ
खरउ धर्म उपदेशिईं देखावइ ते परमात्मा जगमाहि परमहितूउ^१ कहीइ ।
अनेरउ न कहीइ । किं कप्पद्दुम० जिम बीजा धव खइर पलासादिकः^२
पणाइ वृक्ष हुइ, पुण मनोउछित पूरणहार कल्पद्रुम सरीसउ एक^३
वृक्ष न हुइ । तिम कल्पद्रुम सरीखउ धर्म दिणहार^४ । इह^५ लोकना
काजना प्रेरणहार बीजा वृक्ष सरीपा जाणिवा ॥ १०१ ॥

[जि.] जे सुद्धउ साचउ धर्म दिइ सीखवइ ते पुरुष परमात्मा
गाढउ मोटउ जयम्मि जगत्माहे । तेह सरीखउ न हु अन्नो^{२०}
अनेरउ मोटउ कोई नही । किं ? कल्पद्रुम सरीपउ अपर वृक्ष

कइया वि कदापि किगई हुइ ? अपि तु न हुइ । कल्पहुम
सरीपउ शुद्ध धर्मदायक जाणिवउ ॥ १०१ ॥

[मे.] सम्यक्त्वमूल वार व्रतनउ सुधउ धर्मनउ उपदेशं जको
दिइ तेहइ जि परमात्मा । जगत्त्रयमाहि परमपुरुष अनेरउ कोई नहीं ।
३ किसउ ? कल्पगृक्ष सरीपउ इतर बीजउ को वृक्ष हुइ कहीइ ? अपि
तु नहीं ॥ १०१ ॥

[सो.]-जे गुणवंतना गुण अनइ दोषवंतना दोष न ओलखइ^१
ते आशी कहइ छइ ।

[जि.] अथ पंडित अनइ मूर्खहूइं गाढउं आंतरउं कहइ ।

१० जे अमुणिअगुणदोसा ते कह विबुहाण हुंति मज्झत्था ।
अह ते वि हु मज्झत्था ता विसअमिआण तुल्लत्तं ॥ १०२ ॥

[सो.] जे अमुणिअ० जे गुणवंतहूइं गुणवंत भणी
ओलखइं^१ अनइ दोषवंतहूइं दोषवंत भणी न जाणइं । गुणवंत अनइ
दोषवंतइ विहइं सरीपाइ जि देखइ । इम कहइ 'अम्हारइ सघलाइ'^२
१३ देव, सघलाइ गुरु सरीखाइ जि । अम्हारइ रागद्वेष नहीं । अम्हे
मध्यस्थ ।' ते जाणइ नहीं मध्यस्थ भणी किम बइसइ ? ते गाढा
अजाणइ जि कहीइं । जेह भणी तेहहूइं वि दोष लागइ, जेह भणी
गुणवंतना गुण छताइ^३ अछता करइं । दोषवंतमाहि^४ अछता गुण
आरोपइ छइ^५ । ए नि दोष तेहहूइं लागइं । अह ते० जउ तेह
२० मध्यस्थ कहवराइं ता वि० तउ विस अनइ अमृत तथा रत्न अनइ
६ काच, आवउ अनइ लीच, साप अनइ फूलमाल, अंधारउं अनइ अजूआळं

१ उलपइ २ तेह विबुहाण. ३ उलपइ ४ सघला. ५ नहीं ६ क्षता.

७ दोषवंतना. ८ 'छइ' नहीं.

एहइ^१ तोल^२ तेहहइ^३ सरीपइ^४ जि थिया । एहइ माहि रूडउं विरूडउं
कहतां मध्यस्थपणउं जासिइ । तेह भणी इसिउं जाणिवउं ए अजाणिवुं
जि कहीइ, पुण मध्यस्थपणउं न कहीइ^५ । इसिउ भाव ॥ १०२ ॥

[जि.] जे पुरुष अमुनित अज्ञात गुण अनइ दोष छइ ते
अमुनितगुणदोष पुरुष मूर्ख मध्यस्थ हुइ, पंडितमाहि गणाइ ता तउ
पछइ विस अनइ अमृतहइ^६ तुल्यत्वं सरीपा हुइ । एतलइ विस सरीपउ
मिथ्यात्वी मूर्ख अनइ अमृत सरीपउ तत्त्वज्ञ पंडित जाणिवउ । इणि
कारणि ए विहुहइ^७ घणउ ओतरउ ॥ १०२ ॥

[मे.] जीए गुण नइ दोष नहीं जाण्या ते किम बुध पंडितमाहि
मुख्यपणउं लहइ^८ ! अथवा तेहइ गुणदोषना अजाण जु मध्यस्थ^९
विद्वांसमाहि मुख्यपणउं लहइ तउ विप नइ अमृत विहुनइ^{१०} तुल्यपणउं
हउं ॥ १०२ ॥

[सो.] धर्मइ जि आपणउ, बीजउ फाई नही । ए बात कहइ
छइ ।

[जि.] अथः सम्यक्त्वं विवरइ ।

मूलं जिणिंददेवो^१ तव्वयणं गुरुजणं महासयणं ।

सेसं पावट्टाणं परमप्पाणं^२ च वज्जेमि ॥ १०३ ॥

[सो.] मूलं^३ पहिलउं जिनेंद्र वीतरागदेव जीणं धर्म
देपाडिउ । अनइ^४ परमेश्वरनउं वचन सिद्धांत । त्रीजउं^५ ते सिद्धांतना
प्रकासणहार श्रीगुरुजन पूज्य आचार्य^६ साधु श्रावक । ए त्रिणिइ^७ महा-
स्यजन गाढा सगा । सेसं^८ बीजउं सह^९ धर्मरहित । आपणउं पुत्र-

१ एह जि. २ बोल. ३ सरीपा. ४ कहइ. ५ जिणंद. मे. जिणंद.

६ जि. परमप्ययणं. ७ अनइ बीजउं ते. ८ त्रीजुं. ९ आचार्य उपाध्याय.

कलत्रमित्रादिक पर अनेराइ लोक मिथ्यात्वी भणी पापस्थानक^१ भणी वर्ज^२ त्यजुं । तेह ऊपरि मोह न करउं ॥ १०३ ॥

[जि.] मूलं पहिलउ जिनेन्द्रदेव । बीजउं तळवयणं तेह जिनेन्द्रनउं वचन, जिनप्रणीत धर्म । बीजउ गुरुजन सुसाधु गुरु ।
५ ए त्रिन्हइ महास्वजन मोटा सगा । सेसं पावट्टाणं शेष थाकतउं
स्वजन पापस्थानक पापनउं कारण हूतउं पारकउं अनइ आपणउं
वर्जउं ॥ १०३ ॥

[मे.] मूलि तां पहिलउं जिनेन्द्रदेव । पछइ तेहनउं वचन ।
वली गुरुजन सुसाधु गुरु । ए त्रिन्हइ महामोटा सगा । सेष थाकता
१० पर अनेरा मिथ्यात्वी अन्ह ज्ञानदर्शनचारित्ररहित आपणपउं त्यजउं
॥ १०३ ॥

[सो.] वली गुरुनउं स्वरूप^३ कहइ छइ ।

[जि.] अयं प्रकारान्तरि गुरुपरीक्षा घोळइ, बिहुं गाथाइं करी ।

अम्हाण रागरोसो^४ कस्सुवरिं नत्थि^५ इत्थ गुरुविसए ।

१५ जिणआणरया गुरुणो धम्मत्थं सेस वोसिरिमो ॥ १०४ ॥

[सो.] अम्हाण० कवि कहइ छइ । ईहां गुरुनइं विपइ

अम्हहूइं रागरोस^६ कहि^७ ऊपरि नथी^८ । ‘आ गुरु रूढउ, आ गुरु

विरूढ’ इम फाई रागद्वेष नथी । जिण० जे गुरु जिन धीतरागनी

खरी आज्ञा पालइं छइं, खरउं^९ चारित्र आराधइ छइं ते गुरु धर्मनइं

२० काजिइं कर्मक्षय निमित्त सेवुं । तेहइ इहलोकनइ कारणि न सेवउं ।

सेस० सेप बीजा गुरु सफलइ वोसिरावउं छांउं^{१०} ॥ १०४ ॥

१ पापस्थान. २ स्वरूप. ३ जि. मे. रागरोस ४ नत्थि अर्थ. मि. इत्थं
नत्थि. ५ रागरोस. ६ कहइ. ७ नत्थी. ८ कह. ९ जांउं.

[जि.] इत्य संसारमाहे गुरुनइ विषइ कस्सुवरिं कही ऊपरि अम्हाण अम्हहइ राग अनइ रोषइ नयी । एक गुरु ऊपरि राग द्वेष इयुं नही । किंतु अम्हे धर्मनइ अर्थि जिनाज्ञारत जिनाज्ञाप्रतिपालकइ ज गुरु सेवां । सेष थाकता अनेरा जिनाज्ञा थोडी पालइ ते गुरु बोसिरां मेल्हां ॥ १०४ ॥ ३

[मे.] कवि कहइ । अम्हनइ कुणही गुरु ऊपरि रागरोस नयी इहां गुरुनइ विषइ । जे जितनी आज्ञानइ विषइ तत्पर तेहइ जि धर्मनइ काजि गुरु । सेष थाकता बोसिरउं छांडउं ॥ १०४ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] मेल्हिवानउं कारण कहइ । 10

नो अप्पणा पराया गुरुणो कहंया वि हुंति सइदाणं ।
जिणवयणरयणमंडणमंडियं सव्वे चिते सुगुरु ॥ १०५ ॥

[सो.] नो अप्पणा० थावकनइ 'आ आपणा गुरु, आ पिराया' गुरु' ए बात कहीइं नयी' । ए बात अजाण मिथ्यात्वीनी 'आ माहरउ गुरु ।' जेह मणी मातंग म्लेच्छ ठठार चमार वेदयादिक-15 इनइ एकेकउ गुरु' छइ । ते अजाणपणइं 'माहरउ ए गुरु' इम कहइं, पणि मोक्षार्थी थावक इम न कहइं । तेहनइ जिणवयण० जिनवचन सिद्धांत तेहरूपिउं रत्नमंडन रत्नमय आभरण तीणं करी जे मंडित छइं, जे' वीतरागनी आज्ञा सिद्धांत साचउ जाणइं मानइं प्रकासइं, आपणी दाकि अणगोप्यता करइं आराधइं ते सघलाइ-20 सुगुरु कहीइ । ते गुरु मणी आराधिवा ॥ १०५ ॥

१ जि. जिणवयणमंडण". २ पराया. ३ नली. ४ सुलगुरु. ५ अजाणइं.
६ छइं जि. ७ जि.

[जि.] शुद्ध श्रावकहूँ कदापिहि आपणा अनइ पारका गुरु न हुइं । कि तु श्रावकहूँ ते सधलाई सुगुरु हुइं । ते कुण ! जिनवचन-रूपिया रत्न तेहनउ मंडन अलंकार तेहें करी मंडित अलंकार्या । एतलइ जे महात्मा जिनवचन मानइं ते सुगुरु ॥ १०५ ॥

5 [मे.] धर्मार्थी श्रावकनइ 'गुरु आपणा-पारका' ए वात कहिवा नावइं । काइं ? जे जिनवचनरूप रत्न तेहें करी मंडित सूधउं प्ररूपइं, सूधउं चारित्र पालइं ते सधलइ सुगुरु करी मानिवा ॥ १०५ ॥

[सो.] जेहनी सगतिइ धर्म लाभइं तेहें सुगुरुइं जि जाणिवु । ए वात कहइ छइ ।

10 [जि.] अथ सज्जन-वर्णवइ ।

बलि किज्जामो सज्जनजणस्स सुविसुद्धपुण्णजुत्तस्स ।
जस्स लहु संगमेण वि सुधम्मबुद्धि समुल्लसइ ॥ १०६ ॥

[सो.] बलि० अहं ते सज्जन जन उत्तम, लोकरूहं बलि कीजउं, उत्तारणउं कीजउं । सुविसुद्ध० जे सुविसुद्ध निर्मल पुण्यइं करी युक्त सहित छइं । जस्स० जेहनइं सगमि संयोगिइं करी लहु तत्काल सुधम्म० सरा धर्मनी बुद्धि उल्लसइ उपजइ । जेह यिकउ साचा धर्मनी बुद्धि आवइ, तेहनइं ज गुरु कहीइ । इसिउ भाव । यत उक्त श्रीसिद्धान्ते—

जे जेण सुद्धधम्ममि ठाविओ संजण्ण गिहिणा वा ।

20 सो चेव तस्स जायइ धम्मगुरु धम्मदाणाओ ॥

[जि.] सुविसुद्ध अतिनिर्मल पुण्य तेहें करी युक्त सज्जन लोकहूँ अहं बलि किज्जामो बलिहारइ कीजां, उत्तारणइं कीजां ।

जस्त जेह सज्जन जन, तणइ संगमि संयोगमात्रइ जि लघु उतावली
सुधर्मबुद्धि समुल्लसइ प्रकट हुइ ॥ १०६ ॥

[मे.] ते सज्जन उत्तम जननइ बलिहारी कीजउं । पणि ते
केवहा छइ ? निर्मल पुण्य करी युक्त छइ । जेहनइ संसर्गि लघु शीघ्र-
मली धर्मनी बुद्धि ऊपजइ उल्लसइ ॥ १०६ ॥

[सो.] तीणइ कालि प कविनइ मनि श्रीजिनवल्लभसूरिइ
जि खरा भणी बइठा हुंता । तेह आधी पि गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ विहुं गाथाइ श्रीजिनवल्लभसूरि वर्णवइ ।
अज्ज वि गुरुणो गुणिणो सुद्धा दीसंति तडयइ केवि ।
पहुं जिणवल्लहंसरिसो पुणो वि जिणवल्लहो चेव ॥ १०७ ॥
वयणे वि सुगुरुजिणवल्लहस्स केसिं न उल्लसइ सम्मं ।
अहं कह दिणमणितेयं उल्लयाणं हरइ अंधत्तं ॥ १०८ ॥

[सो.] अज्ज वि० अजी केतलाइ सुगुरु गुणवंत तपि नियमि
करी कडकडतां देखीइ । पुण पहु प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरि
सरीपउ गुरु श्रीजिनवल्लभइ जि हुइ । बीजउ एव्हउ शुद्धप्ररूपकः
चारित्रीउ न हुइ ॥ १०७ ॥

वयणे० श्रीजिनवल्लभसूरि गुरुहूइ वचनि केतलाइ
अभागीआनइ सम्यक्त्व न ऊपजइ ! अहं० अथवा सूर्यनउं तेज उल्लस
घूअडहूइ अंधणं किम केउइ ? जिम सूर्यइ ऊगिइ घूअड न देखइ
तिम एहइ गुरुनइ वचनि धर्म न ओलसइ । इसिउ भाव ॥ १०८ ॥ २०

१ तीण. २ तेह भणी तेह आधी. ३ मे. केई. ४ जि. पर, मे. पुण.
५ अल्लयाण. ६ कडकडाता. ७ एव्हउ. ८ गुरुनइ. ९ वचनइ. १० अंधपणउ.
११ एहइ. १२ उल्लसइ.

[जि.] अद्यापि आज लगाइ तंडयडा कडकडा शुद्ध निर्दोष गुणवंत केईएक गुरु दीसई । पर केवल प्रभु श्रीजिनवल्लभसूरि सरीपउ बली जिनवल्लभसूरिइ जि । अनेसना अभावइतउ अन्योन्योपमा छाजइ ॥ १०७ ॥

३ गुरु श्रीजिनवल्लभसूरिइ वचनइ कहीएकहूईं सम्मं सम्यक्त्व नइ उल्लसइ न प्रकट हुइ । अथ पठइ दिनमणितेज सूर्यना किरण उल्लस घूयइ तेहनउं अंधत्व अंधपणउं किसउं हरइ ! अपि तु न हइ । सूर्यना तेज सरीपउं विश्वप्रकासक श्रीजिनवल्लभसूरिउं वचन अभागिया पुरुषरूपिया घूयइ तेहनउं अज्ञानरूपिउं अंधपणउं न फेडईं ॥ १०८ ॥

[मे.] अजी एवहइ तीर्थकालि द्रव्य क्षेत्र काल भावनइ मेलि गुरु गुणवंत सूधा क्रियावंत आफरा दीसई । पणि श्रीजिनवल्लभसूरि सरीपा बली श्रीजिनवल्लभसूरि जि ईणइं कालि दीसई ॥ १०७ ॥

४ श्रीजिनवल्लभसुगुरुने वचने कहिनइं सम्यक्त्व उल्लसइ नहीं ! अपि तु भव्य जीव सेवाकारक सघटाइनइं सम्यक्त्व उल्लसइ । अथवा बली सूर्यनउं तेज घूमडनइं अंधपणउं किमइं फेडईं ! अपि तु न फेडईं । तिम जे अभव्य दुरभव्य छईं ते गुरुने वचने सम्यक्त्व न ओलखईं । इसउ भाव ॥ १०८ ॥

[सो.] संसारनउं मरणादिक स्वरूप देखीनइ केतलाइंहूईं १ वैराग्य न ऊपजईं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ तेह ज अभागियानउं स्वरूप कहइ ।

तिहुअणजणं भरतं दृष्ट्वा निर्मति जे न अप्पाणं ।

विरमंति न पावाओ धिद्धी धिद्वत्तणं ताणं ॥ १०९ ॥

[सो.] तिहुअण० त्रिमुवननउ लोक एवढउ सघलउइ मरइ छइ । को रहिउ नहीं, रहिसिइ नहीं । एव्हउं स्वरूप देपीनइ आपणपउं न जोइ, 'अम्हहूइं मरण आवइ छइ, धर्म करउं ।' विरमंति० पाप थिकउ विरमइं नहीं, ऊहटइ नहीं । चिद्धी० तेहना थीरएपणा प्रतिइं थिग् पडउ, जेह भणी लगारइ मरणमय गणता नथी ॥ १०९ ॥ ५

[जि.] जे पुरुष त्रिमुवननउ लोक मरतउ देखी आपणपउं न निअंति न चींतवइं, वैराग्य न पामइं अनइं पाप हंतउ विरमइं नहीं तेहां पुरुषां तणउं घेठपणउं तेहहूइं थिग् थिग् ॥ १०९ ॥

[मे.] त्रिमुवनना लोक मरता देपीनइ आपणपउं जोइं नहीं जि 'अम्हेईं मरिस्त्यउं ।' एव्हउं देपी जे पाप हंत विरमइं नहीं तेहना० घेठपणानइं थिग् थिकार पडउ ॥ १०९ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ, बिहु गाहे ।

[जि.] अथ कुत्तित स्नेहपणानउं फल बिहुं गायाइं कहइ ।

सोएण कंदिऊणं कुट्टेऊणं सिरं च उअरं च ।

अप्पं खिवंति नरए तं पि हु चिद्धी कुनेहत्तं ॥ ११० ॥ १५

एगं पिअमरणदुहं अन्नं अप्पा वि खिप्पए नरए ।

एगं च मालपडणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ' ॥ १११ ॥

[सो.] को सगउं मरइ तउ अजाण जि शोकिइं^१ करी आक्रंद करइ अनइं माथउं पेट कूटइ । तीणइं करी गाढउं मोहनीय धर्म ऊपार्जीनइ आपणपउं नरगि^२ घातइं । तं पि० तेहइ कुस्नेह विरूआ^३ स्नेह प्रतिइं थिग पडउ ॥ ११० ॥

एगं० एक ता प्रिय अमीष्ट मूउ ते दुःख । बीजउ बली शोक
करी याप ऊपार्जी नरगि^१ जाइ । बीजउ ते दुःख । दृष्टात कहइ छइ ।
एक ता ऊचा माला थकउ पडिउ । बीजउ लडइ^२ करीइ माथइ
आहणिउ । ए लोकिक दृष्टात ॥ १११ ॥

5 [जि.] अजानी लोक शोकि करी कदी रोई सिर माथउ
उअर पेटइ पुण कूटीनइ आपणपउ नरगि क्षिपइ घालइ । तं पि०
ते कुत्सित स्नेहपणाहइ धिक्कार पडउ ॥ ११० ॥

एक तउ प्रिय बाल्हउ तिहनउ मरणदुःख आगइ छइ अनइ
बीजउ आपणपउ नरगि क्षिपइ घालीइ । एक तउ माल हूँतउ^३ पडण
१० पडिबउ । अनेरउ बली ऊपरि माथइ लउबानउ घाउ । इणि कारणि
शोक न करिबउ, जिम नरगि न पीदाइ ॥ १११ ॥

[मे.] स्वजनादिकनइ मरणि शोक आकद करीनइ, शिर
कूटीनइ, हीउ ताडीनइ आपणपउ नरगनइ विपइ । क्षिपइ । तउ तेहइ
कुस्नेहनइ धिगु धिक्कार हुउ ॥ ११० ॥

१५ एक तां प्रियतम बाल्हा तेहना, मरणनउ दुःख । बीजउ आपणपउ
नरकनइ विपइ क्षेपइ । तउ ए वात साची हुई । एक माला हूँतउ
पडिबउ । बली लकुटनउ घाउ, माथइ बाजइ ॥ १११ ॥

[सो.] साचा धर्मना धणी गुरु^४ नइ श्रावकइ दुर्लभ । ए
वात कहइ छइ ।

२० [जि.] 'स्नेहमूलानि दुःखानि' इमु म्थापी साप्रत दुःखमा
कालनउ स्वरूप कहइ ।

संपइ दूसमकाले धम्मत्थी सुगुरु साविया दुलहा ।
नामगुरु नामसङ्गा सरागदोसा वह् अत्थि ॥ ११२ ॥

[सो.] संपइ० हवडां दु.खमा कालि पांचमइ आरइ वर्त्तइते^१
निष्केवल धर्मार्थी सुगुरु अनइ सुश्रावक दुर्लभ थिया, जे आपणउं
पिरायुं काई न जोअइं^२ । एकलउ धर्म जि जोइं एहवा अति थोडा ।^३
नामगुरु० नामिइं करी गुरु । नामिइं करी श्रावक । 'सराग०
जेहहूइं' आपणा विरूआ^४ ऊपरि राग, बीजा गुणवंतइ ऊपरि द्वेष,
वह् अत्थि एहा घणा^५ छइं ॥ ११२ ॥

[जि.] संप्रति हिवडां दु.पमाकालि धर्मार्थी धर्मना करणहार
सुगुरु श्रावक दुर्लभ छइं । तिणि कारणि सरागदोसा रागद्वेषसहित^६
हुंता नामगुरु नामधारक घणाइ छइं । ते दु.पमा कालनउं प्रमाण
॥ ११२ ॥

[मे.] सांप्रत दु.खमा कालि धर्मार्थी सुगुरु नइ श्रावक बोहिला
पांमीइं । पणि नामि गुरु, नामि श्रावक रागद्वेषसहित - घणाइ
दीसइं ॥ ११२ ॥

[सो.] धर्म छइ भाम्याधीन । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ धन्य अनइ अधन्यनउं स्वरूप कहइ ।

कहिअं पि सुद्धधम्मं काहिं वि घन्नाण जणइ आणंदं ।
मिच्छत्तमोहिआणं होइ रई मिच्छधम्मेषु ॥ ११३ ॥

[सो.] कहिअं पि० केतलइ धन्य उत्तम जीवहूइं खरउ^७
धर्म कहिउ सामलिउ हर्ष करइं । धर्म करता देखी कहिवुं किसिउं ?

१ जि. मे. सावणा. २ वर्त्तइतइ. ३ जोईत ४ 'जेहहूइं' नथी. ५ विरूआइ.
६ घणाइ. ७ मे. काह. ८ मे. मिच्छित्तं.

मिच्छन्त० ये निमिड मिथ्यात्ति करी मोक्षा वाक्षा छं तेहहूँ
साचउ धर्म सामलित दीठउ^१ हर्ष न करइ । तेहहूँ मननी रति
मिथ्यात्त्वधर्मइ जि ऊपरि हुइ । ते आपणा आपणा कर्मनउ विशेष ।
ते अभय दूरमज्ज तीहनुं कारण^२ ॥ ११३ ॥

५ [जि.] केईएक धन्यहूँ सुद्ध निर्मल धर्म कथितमात्र हंतउ
आणंद जणइ ऊपजावइ । अनइ अधन्यहूँ मिथ्यात्त्वइ मोहित हूँता
मिथ्यात्त्वधर्मनइ विपइ रति सतोप हुइ ॥ ११३ ॥

[मे.] कहिउं हंतउ सूयउ धर्म केतलइं भाम्यवंतनेइं आणंद
ऊपजावइ अनइ मिथ्यात्त्वमोहित जीरनइं मिथ्यात्त्वधर्मनइ विपइ
१०रति हुइ ॥ ११३ ॥

[सो.] केतलइ जीव धर्मनी बुद्धिइ पाप करइं छइ । ते आथी
कहइ छइ ।

[जि.] अय जिनधर्मीनउं स्वरूप त्रिहुं गाथाइ करी कहइ ।
१२ इहं पि महादुक्खं जिणसमयविऊण सुद्धहिययाणं ।
१५ जं मूढा पावाइं धम्मं भणिऊण सेवन्ति ॥ ११४ ॥

[सो.] इहं पि० जिनवचनना जाण निर्मल मनना धणी
तेहनइ मनि एइ जि एक महादुक्ख, जं मूढा० जं मूढ भूष पापडा
मिथ्यात्त्वी धर्म भणी^३ धर्मनी बुद्धिइं पाप सेइ । यागादिक करइं ।
पापइ पुण्य भणी मानइं । एव्हउं असमजस देखी जिनधर्मना जाणनइं^४
१०मनि असमापि ऊपजइं ॥ ११४ ॥

[जि] निर्मलदय अनइ जिनसिद्धांतना जाण तेहहूँ एक ज
मोटउं दुक्खउं जे मूढा मिथ्यात्त्वी धर्म भणी धर्मबुद्धिइं पापहिंसादिक

सेवई । एतलउं जि एक्कु दयालपणई दुःख । वीजउं लगारई दुःख नही ।
जितेंद्रपणातउ ॥ ११४ ॥

[मे.] जिनसमयना वेत्ता सूधा हीयाना घणीनइं ए मोटउं दुःख ।
ए किसिउं ? जे मूर्ख लोक मापनइ धर्म करीनइ सेवई । मुखि कहइ
'अग्हे धर्म करउं छउं' अनइ करइं पाप ॥ ११५ ॥

[सो.] सम्यक्त्वना पालणहार थोडाइ जि हुइं । ए बात कहइ
छइ ।

धोवा महानुभावा जे जिणवयणे रमंति संबिग्गा ।
तत्तो भवभयभीया सम्मं सत्तीइ पालंति ॥ ११५ ॥

[सो.] धोवा० ते महानुभाव गुरुया भाग्यवंत थोडा, जे०
जिनवचननइं विपइ संवेग चैराग्यवंता हूँता रमइं । रात्रिदिवस^१
श्रीसिद्धांतनी आस्था मनि आपइं । तत्तो० तेहइ पालइ जे संसार-
माहि पडिवानइ भयं^२ बीहतां हूँता सम्यग् साचउं जिनवचन आपणी
शक्तिनइं मानिइं स्वरुं क्रियां करी पालइं । ण्ड्हा ते अति थोडा ॥ ११५ ॥

[जि.] जे जिनधर्मी थोडा महानुभाव गरिष्ठ हूँता श्रीजिनवचन-^३
नइ विपइ संविग्न सावधान भिका रमइं, स्नेह करइं । तिणि कारणि
जिनवचनकारक पुरुष संसारना भय हूँता बीहता सक्तिइं करी सम्यक्त्व
पालइं ॥ ११५ ॥

[मे.] ते महानुभाव थोडिला, जे जिननां वचन तेहनइ विपइ
संवेगी थका रमइं । तिवार फळा ते भय संसारना भय थका बीहता^३
सम्यक्त्व यथाशक्ति करी पालइं ॥ ११५ ॥

[सो.] सम्यक्त्व पापइ श्रीधर्म खरउ न हुइ । ए वात कहइ छइ ।

सव्वंगं पि हु सगडं जह न चलइ डक्कडयलारहियं ।
तह धम्मफडाडोवं न चलइ सम्मत्तपरिहीणं ॥ ११५ ॥

५ [सो.] सव्वं० जिम सगड गाडडं धुरी धूसर समइल प्रमुख
सर्व आगे करी सहित हुइ, पुण एक बडइल न हुइं तु न चालइं ।
तह धम्म० तिम धर्मनउ फटाटोप मंडाण घणूं करइ, तप नियम
क्रिया दान सील कष्टानुष्ठानादिक करइं । पुण सम्यक्त्व नयी तउ काई
चालइ नही । अल्प फल थाइ । अज्ञान कष्टइ जि थाइं । जिम तामलि
१० रिपिनइं घणउ तप कष्ट कीचडं, अल्प फल हुइं ।

सट्ठि वाससट्ठसा तिसत्तखुत्तो दएण धोएणं ।

अणुचिन्नं तामलिणा अजाणतयुत्ति अप्पफणो ॥ (उपदेशमाला, गा. ८१)

[मे.] सधले अगे संयुक्त हुंतउ झकट एक बडहिल रहित न
चालइ । तिम धर्मनउ स्फटाटोप एक सम्यक्त्व रहित फलदायन न
२५ हुइ ॥ ११६ ॥

[सो.] जे जीव सिद्धात न सामलइं, हित-अहित न जाणइं ते
आशी कहइ छइ ।

[जि.] अय तत्त्वज्ञ पुरुष मूर्ध उपरि रीस न धरइं । ति वात
कहइ ।

३० न मुणंति धम्मतत्तं मत्थं परमत्थगुणस्सिद्धिं अदिअं ।
चालाण ताण उवरिं कह रोसो मुणिअतत्ताणं ॥ ११७ ॥

१ आ गाया तथा तेनो बालावगोप जि मां नदी २ मे "बडहिल". ३ मे.
फलइ ४ अणि ५ स्फटाटोप ६ "जि थाइं" नदी ७ मे परमत्थ. ८ जि
मुनिधम्मार्थ, मे. मुनिअपम्मात्त

[सो.] न मुणंति० जेहमाहि धर्मनउं तत्त्व कहिउं छह तेहउं सिद्धांतशास्त्र न जाणइ अनइ जे परमार्थगुणिइ हित अनइ अहित वस्तु, रुडउं-विरुडउं, पुण्यपाप न जाणइ, बालाण० ते वापडा मूर्ख अजाणपणइ पाप करतां उपरि मुणिअ० ज्ञाततत्त्वहूइ रोष किम हुइ ? 'ए वापडा अजाण धर्म न जाणइ, तु सिउं जाणइ ?' इम तेह उपरि करुणाइ जि आवइ । इम कहइ, 'सुच्चा ते जिअलोए जिणवयणं जे नरा न याणंति' इत्यादि ॥ ११७ ॥

[जि.] जे मूर्ख धर्मतत्त्व न जाणइ अनइ वली परमार्थगुणि करी हितकारीउं सत्त्व शास्त्र, अहिउं अहितकारिउं न जाणइ । ताण बालाणं तेहां बालकां उपरि मूर्ख उपरि मुणिअतत्ताणं ज्ञाततत्त्व१ तत्त्वना जाणहार पुरुषहूइ किसउ रोस ? अपि तु कोई रोस नही । बाल शब्दइ मूर्खइ कहाइ अनइ आंचलि घावणउ बालकई कहीइ । तेह भणी जिम बालक तत्त्वतत्त्वविचार न जाणइ, हित-अहित न जाणइ । तेह-बालका उपरि डाहीयार लोक रीस न करइ ॥ ११७ ॥

[मे.] जे न जाणइ धर्मनउं रहस्य अनइ शास्त्र, जे पर-आपनइ२ हित नइ अहित, पुण्य नइ पाप तेहनइ अधिक गुणकारक न जाणइ ते बाल मूर्ख उपरि धर्मना जाणनइ रोस किम करिवउ आवइ ? ॥ ११७ ॥

[सो.] जे आपणउं हित न करइ ते पर रहइ किम हितूआ हुसिइ ? ए वात कहइ छह ।

[जि.] मूर्ख दयावंत न हुइ । ए वात स्थापइ ।

20

१ 'हित...न जाणइ' ए पाठने स्थाने बीजी प्रतमां नीचे प्रमाणे छे—
'हित' अनइ अहित न जाणइ । अथवा परमप्य इसिइ पाठि आपणपा अनइ परइइइ गुणकारिउं हित वस्तु अनइ अहित वस्तु, रुडउं-विरुड पुण्यपाप न जाणइ ।'

अप्पा वि जाण बहरी तेसिं कह होइ परजिए करुणा ।
 चोराण बंदिपाण^१ य दिहंतेणं मुणेअब्बं ॥ ११८ ॥

[सो.] अप्पा० जेहनड आपणउ आत्माइ बहरी । आपणा जीवइन्हं हित नथी करता तेन्हा पाप करइं छइं । जेन्हा^२ आपणउ
 ५ आत्माइ गाढउ संसारमाहि रुलइ । तेहहूइं अनीरा^३ जीवनइ विपइ
 करुणा किम हुइ ? चोराण० जिम चोर अथवा जे भाणस बंदि धरइं
 तेहनइ दृष्टातिइं जाणिवुं । जिम ते चोरी करतां, बंदि धरतां, परहूइं
 अनर्थ करतां आपणउं न चींतवइं । ‘अम्हे धरीसिउं, मारीसिउं, अनर्थ
 प्रामिस्यउं’ ए बात काई विमासइं नहीं । तिम तेहइ पाप करता
 १० चींतवइं नहीं ॥ ११८ ॥

[जि.] जाण० जेहां पुरुषहूइं आपणउ आत्मा बहरी,
 आपणा जीवइहूइं हित न करइं तेसिं तेहां पुरुषहूइं परजिए
 पारका जीव ऊपरि किमु करुणा दया हुइ ? अपि तु न हुइ । ए बात
 चोराण चोरनइ दृष्टाति, बंदिपाण य बंदी बंदोर बादि शास्त्रा लोक
 १५ ते विहुने दृष्टाति जाणिनी । जिम चोर आपणा जीवइ ऊपरि दया
 अणकरतउ हूंतउ पारका जीव ऊपरि दया न करइं । जइ चोर आपणाई
 जीवहूइं विरूउं चींतवी लोकइहूइं परद्रव्य लेता मारइ । अनइं जे जे
 आपणा जीवहूइं हित न करइं ते ते पारका जीव ऊपरि दयाई न करइं ।
 जिम चोर । अनइं जे जे पारका जीव ऊपरि दया करइं ते ते आपणाइ
 २० जीवहूइं हित करइं । जिम मुसाधु लोक । इसुं प्रमाणिकनउं बचनइं
 जाणिवउं ॥ ११८ ॥

[मे.] जेहनड आपणउ आत्मा बहरी, आपणा आत्मा ऊपरि
 दया न ऊपजइं तेहनइ अनेरा जीव ऊपरि करुणा दया किम हुइ !

इहां चोर नइ बंदीना दृष्टांत जाणिवा । जिम चोरु चोरीइं पइसइ अनइ
मरिवाइतउ वीहइ नहीं । बंदिघाण बंदि झाल्वा पइसइ तिम जाणिवउं
॥ ११८ ॥

[सो.] जीव उत्तम, मध्यम, अधम त्रिहु प्रकारे हुइं । ए वात
त्रिहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुश्रावकि दयावंति मौटा पापव्यापार न करिवा ।
इसुं कहइ ।

जे रज्जधणार्इणं कारणभूआं हवंति बावारा ।
ते वि हु अइपावजुआ धन्ना छइंति भवभीया ॥ ११९ ॥

[सो.] जे धन्य उत्तम छइं ते जेहे व्यापारे राज्य लाभइ, धन^{१०}
धान्य समृद्धि मान महत्त्व लाभइ ते वि हु^० तेहइ व्यापार अति
पापमय^१ जाणी छांडइ । संसारना दुःखभए वीहते दीक्षा लेई आपणां
काज साधइ ॥ ११९ ॥

[जि.] जे व्यापार राज्यधनादिकहइं कारणभूत हुइं, जेह
व्यापार हुंता राज्य धन धान्य सुवर्ण रूप्य रत्नादिक उपार्जीइं ते वि^{१५}
तेहइ व्यापार हु निश्चइं अतिपापसंयुक्त हुइं । तउ धन्य कृतपुण्य
संसार हुंता वीहता ते व्यापार छांडइ ॥ ११९ ॥

[मे.] जे राज्यधनादिक उपार्जिवानइ कारणभूत व्यापार हुइ
तेहइ अतिपापयुक्त व्यापार भव संसार हुंता वीहता छांडइ । तेही धन्य
जाणिवा ॥ ११९ ॥

[जि.] उक्कष्टं पुरुषनी वात कही मध्यमनी वात कहइ ।
 वीयां य सत्तरहिआ धणसयणाईहि मोहिआ लुद्धा ।
 सेवन्ति पावकम्मं वावारे उयरभरणट्टे ॥ १२० ॥

[सो.] वीया० बीजा जे मध्यम पुरुष घरवार छांडी दीक्षा
 ५ लेवानइ साहसि करी रहित धन लक्ष्मी अनइ पुत्रकलत्रादिक स्वजन
 घरादिकनइ मोहिइ मोक्षा लोमि वाद्या पेट भरवानइ कारणि पापव्यापार
 व्यवसाय जाणिज्य क्षेत्रादिकनउ व्यापार करइ, काई काई गृहस्थधर्म
 आराधता हुंता । ए बीजा मध्यम पुरुष कहीइ ॥ १२० ॥

[जि.] बीजा मध्यम पुरुष सत्तरहित धण द्रव्य अनइ स्वजन
 १० पुत्र तेहे मोक्षा लुद्धा लोमिया हुंता व्यापारमाहे उदरभरणार्थि पेट
 भरिया भणी पावकम्मं पापकर्म सेवइ समाचरइ । ते मध्यम पुरुष
 जाणिवा ॥ १२० ॥

[मे.] बीजाइ वली सत्त्व करी रहित धनस्वजनादिके मोहित
 हुंता लोमिया हुंता पापकर्म सेवइ । त्या भणी ? उदर भरवानउ
 २५ व्यापार तेहनइ अर्थि ॥ १२० ॥

[जि.] अथ अधम पुरुष कहइ ।
 तईया अहमाण अहमा कारणरहिआ अनाणगच्चेण ।
 जे जंपंति उस्सुत्तं तेसिं चिद्धी त्थु पंडित्तं ॥ १२१ ॥

[सो.] तईया० बीजा ए अधम पाहि अधम फाजकाम
 ३० पापइ आपणइ अजाणवइ गर्वि पूरिया जे जंपंति० उत्सुन्न बोलइ,

१ विद्वा, मे. वीयाइ. २ मे. लुद्धा. ३ मे. पावकम्मे. ४ भरणट्टा.
 ५ पापव्यापार नइ. ६ जि. तईयाइमाण अहमा, मे. तईया अहमाणइमा. ७ मे.
 पंडित्ते. ८ एक.

सिद्धांत विरुद्ध भाषणं । तेसिं० तेहना पंडितपणाहूईं^१ धिग् धिग् हउ ।
ते आपणइं मनि डाहा थई बोलइं छइं, पुण उत्सूत्र भाषणइं आगलि
आपणइं^२ घणउ, संसारमाहि रुलिसिइं ॥ १२१ ॥

[जि.] तईया त्रीजा अधमाधम कारणरहिआ कारण
विणु काज, पाखइ अनापणगन्वेणं अज्ञानगर्व करी, कूडइ अहंकारि^३
फरी जे पुरुष उत्सूत्र सिद्धांत विरुद्ध वचन जंपंनि बोलइं तेसिं तेहा
अधमाधम पुरुष तणा पांडित्यहूईं धिगस्तु धिक्कार हु । ते पारकइ
पीटणइ आपणा गाल तोडइं ॥ १२१ ॥

[मे.] हिय त्रीजा अधमहइ पाहति अधम कारण पापइ अज्ञान-
गर्विं गर्वित हूता जे उत्सूत्र बोलइं तेहना पंडितपणानइं धिग् धिक्कार^४
पडउ ॥ १२१ ॥

[सो.] बली^५ एह जि घात ऊपरि मरीचिनउं दृष्टांत कहइ
छइ ।

[जि.] अथ ते अधमाधम उत्सूत्र भाषकहूईं सरीपउ दृष्टांत
देखालइ ।

जं वीरजिणस्स जीओ मरिईं^६ उस्सुत्तलेसदेसणओ ।
सागरकोडाकोडिं हिंडइ अइभीमभवगहणे ॥ १२२ ॥

[सो.] जं वीर० श्रीमहावीरनु जीव मरीचिनइ भवि
लगारएक उत्सूत्र कपिल क्षत्रियहूईं, 'ए त्रिदंडियापणाठ' माहि काई
धर्म छइ कि नयी ?' इम पूछता 'कविला ! इत्यं पि इहयं पि' इसिउं^७
उत्सूत्रमात्र उपदिखीनइ कोडाकोडि सागरोपम जं संसाररूपीआ अति

^१ पंडितपणाहूईं. ^२ आपणपइ. ^३ 'बली' नयी ^४ मिरिइं. जि. मिरिइंभवे,
मे. मिरिइं. ^५ भवरजे. ^६ त्रिदंडीयापणा.

बीहामणा अरण्यमाहि' भमइं । असंख्यातउ काल नवनवे भवांतरे रुलइ ।
तेह भणी उत्सूत्रप्ररूपणा विरुई । यत उक्तं श्रीवीरस्तुतौ—

अहह सयलन्नपावेहिं वितहपन्नवणमणुमवि दुरंतं ।

जं मरिइमवअज्जिअदुक्खयअवसेसलेसवसा ॥

५ ' सुरधुयगुणो वि तित्थं करो वि तिहुअणअतुल्लमल्लो वि ।

गोशईहि वि बहुसो कयत्थिओ तिजयपहु । तं सि ॥

थीगोमंगणमूणंतगा वि केवि इह दढपहाराई ।

बहुपावा वि पसिद्धा सिद्धा किर तम्मि चेव भवे ॥ १२२ ॥

[जि.] जं जिणि कारणि श्रीमहावीरदेवनउ जीव मरीचि-
१० नइ भवि, श्रीआदिनाथनउ पोत्रउ, श्रीभरतचक्रवर्तिनउ बेटउ
मरीचि उस्सुत्तलेसदेसणओ 'अम्हई कन्हई फाई थोइउ धर्म
छइ' इसुं उत्सूत्रनउ लयलेसना कहिवातउ अइभीमभवगहणे
अतिरौद्र संसाररूपिउं गहन वन तेह माहि सागरोपमनी कोडाकोडि
हिंडइ भमइ । ते उत्सूत्रनउं प्रमाण ॥ १२२ ॥

१५ [मे.] जे श्रीमहावीरदेव तणउ जीव मरीचि 'नामिइं
उत्सूत्रनउ लेस एक तेहनी देसनाई करी एक कोडाकोडि सागरोपम
भीम रौद्र संसाररूप वन गहनमाहि हींढिउ भमिउ ॥ १२२ ॥

[जि.] तेह जि उत्सूत्रभापक भारेकर्मउ । इसुं विहुं गाथाईं
प्रकासइ ।

२० ता जे' इमं पि वयणं वारंवारं सुणित्तु' समयम्मि ।
दोसेण अवगणित्ता उस्सुत्तपयाईं सेवन्ति ॥ १२३ ॥

ताण कहं जिणधम्मो' कह नाणं कह दुहाण वेरगं ।
कूडाभिमाणपंडियनडिया वुड्ढंति नरयम्मि ॥ १२४ ॥

[सो.] ता० तु जइ एव्हं' मरीचिनउं उत्सूत्र वचननउं
स्वरूप वली वली सांभली दोसेण० द्वेप लगइ ते अवगणीनइ' जे
उत्सूत्रपद सेवइ, श्रीसर्वज्ञनी आज्ञा विरुद्ध बोल कहइं थापइं, जे
अभिमानना बाह्या एव्हं उत्सूत्र बोलइं तेहहइं जिनधर्म किहां' छइ ?
अनइ' दुःखनउ वैराम्य किहां छइ ? जेह भणी संसारनउ दुःख आंगमी-
नइ उत्सूत्र प्ररूपइं छइं । कुडाभिमाण० कूडा आपणा पंडितपणाना
अभिमान तीणं करी नड्या बाह्या नरगइ जि माहि बूडइं छइं
॥ १२३-२४ ॥

10

[जि.] ता तउ पच्छइ जइ किमइ समयम्मि सिद्धांतमाहे
इमं पि वयणं उत्सूत्रवर्जन पूर्वोक्त वचन बार बार सुणी सांभलीनइं
पछइ कूडइ दोपि करी सिद्धांतनउं वचन अवगणीनइं ते अधम उत्सूत्रपद
सेवइ । तेहां उत्सूत्रपदसेवणहारइं कहं किमु जिनधर्म हुइ ? अपि
तु न हुइ । अनइं तेहांहइं नाणं तत्त्वज्ञान किमु हुइ ? वली दुःखनउं^१
वैराम्य किमु हुइ ? अनइं ते अधम कूडउ अभिमान अहंकार तिणि
करी पंडित तेहे नटित नचाव्या हूता नरकमाहे बूडइं । कूडी पंडिताई
करी नरगि पडइं ॥ १२३-२४ ॥

[मे.] तउ जइ किमइ मरीचिनउं उत्सूत्रवचननउं स्वरूप
वार' वार सांभलीनइ सिद्धांतमाहे कहिउं हूतउं ते वचन द्वेप लग्गी^२
अपहेलीनइ उत्सूत्रनां पद स्थानक सेवइं, सिद्धांत विरुद्ध बोलइं,
तीयांनइ जिनधर्म किहां, ज्ञान किहां ? तेहनइ दुःखनउ वैराम्य किहां ?

१ मे. जिणधम्मं. २ एव्हं. ३ अवगुणीनइ ४ निहाइ. ५ बीजी प्रतमां आटलुं
वधारे छे—' अनइ ज्ञाननउं जाणवडं किहां छइं. '

જેહ મળી સંસારના દુઃખ આંગમી કૂડઈ અમિમાનિ, કૂંડી પંડિતાઈં
નહ્યા હંતા નરગ માહિ વૂડઈ ॥ ૧૨૩-૨૪ ॥

[સો.] કર્મવહુલ જીવહૂં હિતોપદેશ દીધઝ કાઈ કાજ નાવઈ ।

૫. વાત કહઈ છઈ ।

૬ [જિ.] એવહા નિકાચિતકર્મી જીવહૂં, ઉપદેસની અયોગ્યતા
કહઈ ।

મા મા જંપંહ વહુઅં જે વદ્ધા ચિક્ષણેહિં કમ્મેહિં ।

સચ્ચેસિં તેસિં જાયઈ હિઓવણસો મહાદોસો ॥ ૧૨૫ ॥

[સો.] મા મા ૦ ઘણં કાઈ મ ચોલિસ્યઝ । બીજાં કાઈ
૧૦. કારણ મ કહિસ્યઝ । જં કેતલાઈં જીવહૂં હિતોપદેશ કાઈ ન લાગઈ ।
જે જીવ ચીક્રણે કર્મે કરી વાધા છઈ ગાઢા કર્મવહુલ છઈ, તેહં સવિહું
જીવહૂં હિતોપદેશ દીધઝ મહાદોષહેતુઈ જિ થાઈ । કાઈ ગુણિ ન
આવઈ । યત ઉક્ત—

અપ્રશાન્તમતૌ શાસસદ્ધાંવપ્રતિપાદનમ્ ।
૧૫. દોષાયામિનવોદીર્ણે શમનીયમિવ ઝવરે ॥ ૧૨૫ ॥

[જિ.] 'અહો ઉપદેશના દેણહારો પુરુષો ! વહુઅં ઘણં મતિ
બોલઝ । જે જીવ ચિક્ષણ ચીક્રણાં અવશ્યમોક્તત્ત્વ કર્મે તેહે વાધા
વ્યાપ્યા હુઈ, તે સઘલાઈં જીવહૂં હિતોપદેસ ધર્મનં, કહિવં મહાદોષ-
રૂપ, મુલહૂં થૂક સોસ જિ મળી હુઈ । કાઈ લાગઈ નહી । તિ નિકાચિત
૨૦. કર્મનં પ્રમાણ । જીવનાં ચતુર્વિધ કર્મ છઈ । એક સ્પૃષ્ટ કર્મ । બીજં
વદ્ધ કર્મ । ત્રીજં નિષ્કર્મ । ચતુર્થં નિકાચિત । જિમ છોહિ દીર્ઘ
મતિઈ, સાંમુઢી ચૂનાની ઢલી મૂકી લાંસીઈ । અનઈ ત્યા ચૂનાની સૂકી

डली भीतिइं लागी पाछी पडइ । भीतिमाहि काई न रहइ । तिग स्पृष्ट
 कर्मनउं स्वरूप जाणिवउं । लगाएक लागइ ते तत्काल विलइ जाइ ते
 स्पृष्ट कर्म । वली जिम सूकी छोइपंकित भीति । तेह ऊपरि नीली
 चूनानी डली लांखीइ । पछइ कोईएक सूकी पूठइं भीति हंती उखेली
 लांखइ । भीतिइं सूकी भणी लागरई न रहइं । तिं वद्धकर्म जीवहइं कर्म ९
 लागइ, केतलीएक वेला रहइ । पछइ उपक्रमि करी फीटइ । ते वद्धकर्म ।
 वली जिम नीली भीतिनी छोइ माहे सूकउ चूनानउ खंड घालीयइ ।
 पछइ कालांतरि दोहिलउ नीकलइ । तिम निधत्त कर्म । जीवहइं कर्म
 लागइ । जीव भोगवइ । कालांतरि गाढइ उपक्रमि जे कर्म फीटइ ते
 कर्म निधत्त नाम जाणिवउं । अनइ जिम नीली छोहि सउं भीति चिणी १०
 हुइ अनइ भीतिनी छोहि सूकी पूठइं वज्र एकपणउं हुइ तिम
 निकाचित कर्म । जीव नहं कर्म एक ह्यां । जूजूयां न थाइं । जां जीवइ
 जीव तां ते कर्म भोगवइ । गाढ अनंते उपक्रमे कीधे न जाइं । संपूर्ण
 कर्म भोगवीइ ते निकाचित कर्म । तथा चोक्तं—

कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पकोटिशतैरपि ।

१५

अवश्यमेव हि भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥

इत्यादि कर्मस्वरूप कर्मग्रंथशास्त्रतउ जाणिवउं । एतलइं जे चीकणे
 कर्म लीप्या तेहां जीवाहइं उपदेश न लागइं । यदुक्तं श्रीउपदेश-
 मालायां—

उवएससहस्तेहि वि बोहिज्जंतो म बुज्झई कोई ।

२०

जह बंभदत्तराया उदायिनिवमारओ चेव ॥ १२५ ॥ (गा. ३१)

[मे.] मा मा० घणउं घणउं घणउं म बोलउ । जे जीव
 चीकणे कर्म बांध्या छइं तीयां सघलांनइ विपइ हितोपदेश महादोष
 समान हुइं ॥ १२५ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] एह जि वात प्रकारतरि करी वली कहइ ।

हिअयम्मि जे कुसुद्धा ते किं वुज्झंति' धम्मवयणेहिं ।
ता ताण कए गुणिणो निरत्थयं दमहि' अप्पाणं ॥ १२६ ॥

5 [सो.] हिअयम्मि० जे जीव हिअइ कुसूधा अधम्म
मायाविया हुइं ते धर्मेने वचने किम वूझइं ? घणाइ धर्मोपदेश दिउ,
पणि ते न' वूझइं । ता० तेह भणी तेहइइ वूझववानइ कारणि जे
खप करइ ते आपणपउं निरर्थक दामइं, क्लेश करइं । तेह' अयोम्यहइ
खप कीषी निरर्थक थाइं । काई गुण न करइ । यत उक्तं—

10 ये वैनेया विनयनिपुणैस्ते क्रियन्ते विनीता
नावैनेया विनयनिपुणैः शक्यते सविनेतुम् ।
दाहादिभ्य समलममलं स्यात्सुवर्णं सुवर्णं
नायस्पिण्डो भजति कनकं छेददाहक्रमेण ॥ १२६ ॥

[जि.] जे पुरुष हियामाहे कुसुद्ध दुष्ट हुइं ते किम धर्मेने
15 वचने करी प्रतिवूझइ ? सरलचित्तइ ज धर्माक्षरे करी प्रतिवूझइ । ता
तउ पठइ गुणवंत परोपकारी पुरुष ताण कए तेहां दुष्टाने कीधइ
निरर्थक आपणपउं दमइं खेदावइं ॥ १२६ ॥

[मे.] जे मनुज हीयामाहि कुसूधा छइं ते धर्मेने वचने किम
प्रतिवूझइं ? ते ते जीव प्रतिवूझवानइ कारणि गुणवंत निरर्थक आपणपउं
20 दमइं, क्लेश करइं । तिहा खप कीषी वृथा थाइ ॥ १२६ ॥

[સો.] ધર્મની આસ્યા' જીવહૂં પાપ ફેડઈ^૧ । એ વાંત કહઈ છઈ ।

[જિ.] જઈ દુષ્ટ મારેકર્મા જીવને હિયયઈ જિનધર્મોપદેશ ન લાગઈ તડ પઠઈ ત્રિસું જિનધર્મ પ્રમાણ ? इसी शंका फेडिया भणी जिनधर्मनउं प्रमाण बोलइ । 5

दूरे करणं दूरस्मि साहणं तह पभावणा दूरे ।
जिणधम्मसद्दहणं पि तिकखदुक्खाइं निट्ठवइ ॥ १२७ ॥

[સો.] દૂરે० શ્રીજિનધર્મનં કરિવં આરાધિવં તે દૂરિ પરહં છઈ અનઈ જિનધર્મનું સાહણં કહિવં, થાપિવં, અનેરાનઈ હિઅઈ આણિયં તેહઈ પરહં છડ । તથા શ્રીજિનશાસનની પ્રમાવના 10 લોકમાહિ રૂડં મવાડિવં, બાહ્ય લોકઈ પાહિ વલ્લણાવિવં તેહઈ પરહં છડ । તેહ એકે જીવ તીર્થરૂપદવી ગણધરપદવી કેવલજ્ઞાન મોક્ષ લગઈ ઊપાર્જઈ । જિણધર્મ ० વીજં કાર્ઝ મ કરિસ્યડ । જિનધર્મનં સદ્દહણ માત્ર કરઈ, આસ્થાઈ જિ મનિ આણઈ તેડ તિક્કલદુક્ખાઈં તીક્ષ્ણ ગાઢાં પોતનાં પાપ નીઠવઈ ક્ષપઈ, હલ્લઅકર્મડ થાઈ ॥ ૧૨૭ ॥ 15

[જિ.] જિનધર્મનં કરણં કરિવં દૂરિ વેગલં હુડ અનઈ જિનધર્મનં સાધન તપશ્ચરણાદિ પ્રમાણિ ચઢાવણ પુણ દૂરિ હડ । તહ તથા જિનધર્મની પ્રમાવના દ્રવ્ય વેચી જિનશાસનિ પ્રોત્સર્પણા તેહીઈ વેગલી છઈ । શ્રીજિનધર્મ સાચડ રૂડડ સ્વરડ । ઇસું જિનધર્મનં શ્રદ્ધાનઈ તીક્ષ્ણ તીવ્ર દુક્ખહૂં નિરાકરઈ નિટ્ઠવઈ ફેડઈ ॥ ૧૨૭ ॥ 20

૧ આસ્યાઈ. ૨ આ 'ફેડઈ' શબ્દથી માઠી વાકીનો બાલાવબોધ કે ૧૨૭ મી ગાથા સો ની વીત્રી પ્રતમા નથી માત્ર આ ગાથા ઉપરના બાલાવબોધના છેલ્લા વે શબ્દો 'હલ્લઅર્મડ થાઈ' તેમા છે. અર્થાત્ ૧૨૭ મી ગાથા અને તે ઉપરના બાલાવ-
બોધને સ્થાને સો ની વીત્રી પ્રતમા માત્ર આટલું છે—'ધર્મની આસ્યાઈ જીવહૂં પાપ
[વચ્ચેનો વધો પાઠ પઢી ગયો છે] હલ્લઅર્મડ થાઈ.'

[मे.] धीतरागना धर्मनउ करिवउ दूरि रहउ । क्रियानउ साधियउ दूरि रहउ । तिम शासननी प्रभावना पणि दूरि रहउ । एक जे जिनधर्मनउ सद्विबउं ते तीक्ष्ण गाढा पोतना पाप थकी जे दुक्ख तेहनउ नीठयइ ॥ १२७ ॥

५ [सो.] धर्म सामलिवाना मनोरथ कहइ छड ।

[जि.] अथ सुश्रावकनी धर्मचिन्ता कहइ ।

कइया होहि दिवसो जइया सुगुरूण पायमूलम्मि ।
उत्सुत्तलेसविसलवरहिओ' निसुणेमि' जिणधम्मं ॥ १२८ ॥

[सो.] कइया० ते दिहाडउ मझहइं कहिइं हुसिइ, जहीइ
१०हुं उत्तम चारित्रिया सुगुरूनइ पदमूलि उत्सूत्रलेश लगारइ उत्सूत्ररूपिउ
विपलउ विसनउ लेस तीण करी रहित खरउ श्रीजिनधर्म सामलिसु ?
जेह मणी जिनउचननइ सामलियइ जीवहइ मोटउ गुण ऊपजइ । यत
उक्त—

नवि त करेइ देहो न य सयणा नेव वित्तसघाओ ।

१५ जिणउयणसवणजणिया ज सवेगाइया छेए ॥ १२८ ॥

[जि.] कइया कया जियारइ दिवसो दिहाडउ होहि
होसिइ, जइया यदा जियारइ सद्गुरूनइ पादमूलि चरणरुमलि
जिनधर्म निसुणिसु सामलिसु ? कियुउ हूतउ ? उत्सूत्रनउ लेस तेह
रूपिउ विपलउ तिणि करी रहित हूतउ । एतलइ ते दिहाडउ निहीइ
२०होसिइ ? जिणि दिहाडइ गुरूनइ पदकमलसमीपि जिनधर्म सामलिसु ते
दिन कृतार्थ ॥ १२८ ॥

[मे.] कहीइं ते दिहाडउ मुझनइं होइसिइ, जहीइं सुगुरु सुद्ध
प्ररूपरुनइं पादमूलि उत्सूत्रलेसरूप विपलव तिणि करी रहित हुंतउ
जिनधर्म सांगलिमु ! ॥ १२८ ॥

[सो.] वली गुरु आथी' कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुचिन्ता आथी कहइ छइ ।

दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिअए न रमंति मुणिअतत्ताणं ।
केवि पुण अदिट्ठ चिय रमंति जिणवल्लहो जेम ॥ १२९ ॥

[सो.] दिट्ठा^० केतलइ गुरु साक्षात् दीठाइ हुंता तत्त्वना
जाणनइ मनि रमइ नही । हीयइ हर्ष न करइ । केवि^० अनइ
केतलइ पुण गुरु अणदीठाइ हुंता, हीइ रमइं वसइं^१ । तेहना^१ गुण^२
सांभलीनइ हीइ हर्ष उपजइ । जिम श्रीजिनवल्लभसूरि । ते
जिनवल्लभसूरि नेमिचंद्र भंडारीया पहिल हूआ भणी अट्टइ
हुंता नेमिचंद्र भंडारीनइ मनि तेहनां कीधां पिण्डविशुद्धि
आदिक प्रकरण देपतां वस्या । इसिउ भाव ॥ १२८ ॥

[जि.] मुणिअतत्ताणं ज्ञाततत्त्वाने हियइ केईएक गुरु^३
दीट्ठाई हुंता न रमइं, न वसइं, न गमइं । अनइ वली, केईएक अदीठाई
गुरु हीयइ रमइ । कहिनी परि ? श्रीजिनवल्लभसूरिनी परि । जिम
श्रीजिनवल्लभसूरि अणदीठाई हुंता श्रीनेमिचंद्र भंडारी प्रमुख
ज्ञाततत्त्व श्रावकने हीए सुगुरुपणइ करी वस्या तिम केईएक सुगुरु
हीइ अणदीठाई वसइं । एतावता श्रीजिनवल्लभसूरि पहिल हूउ^४
तिणि कारणि श्रीनेमिचंद्र भंडारीड न दीठा । पुण तउ हीइ जाणे
किरि दीठाई ज छइ । जइ हियामाहे वसइ छइ ।

दूरस्थोऽपि समीपस्थो यो यम्य हृदि वर्त्तते ।

चन्द्रः कुमुदखण्डानां दूरस्थोऽपि प्रबोधकः ॥ १२९ ॥

[मे.] दीठाइ हंता केनल गुरु धर्मतत्त्वना जाण छइं तेहनइ
हीयइ रमइ नहीं, भगइं नहीं । अनइ केतलाइ गुरु अणदीठाइ हंता
५ जाणना हीयानइं रुचइं । श्रीजिनवल्लभसूरिनी परिइं । किम
श्रीजिनवल्लभसूरिना कीधां पिंडविशुद्धिप्रमुख प्रकरण देपीनइ
जिम नेमिचंद्र भंडारीनइ मनि अदृष्टिं हर्ष ऊपनउ ॥ १२९ ॥

[सो.] हय कुगुरु ऊपरि बात कहइ छइ ।

[जि.] अय धर्मवाख पुरुषनी बात कहइ छइ ।

१० अजया अइपाविट्ठा सुद्धगुरू जिणवरिंदतुल्ल त्ति ।

जो इह एवं मल्लइ सो विमुहो सुद्धधम्मस्स ॥ १३० ॥

[सो.] अजया० जे गुरु अजयणायंत छइं, जीयनी विराधना
करइ छइ ।

दगपाणं पुप्फफलं अणेसणिज्जं गिहत्थकिच्चाइं ।

२५ अजया पडिसैवति जइवेसविडंगगा नवरं ॥

(उपदेशमाला, गा. ३४९)

ईणं श्रीउपदेशमालानी गाहां जे कहिया छइं, अइपाविट्ठा

अतिपापिष्ठ पाप बोलतां करताइं जेहहूइं शंका नयी एव्हाइ गुरु शुद्ध-
चारित्रिया गुरु भणी मानइं, 'ए अम्हारइ जिनवरेंद्र तीर्थकर समान ।'

२० जो इह० जे अजाणइ इम मानइं ते सूधा धर्महूइं विमुख ऊपराठउ
जाणियउ । तेहहूइं धर्म केहाइं दूकडउ' नयी ॥ १३० ॥

[जि.] अजया इन्द्रियजयरहित अनइ पापिष्ठ आरंभना
करणहार हुइं एवहा अनइ एवहा जाणइ जु 'ए गुरु शुद्धचारित्री

हंता जिनवरेन्द्र तुल्य श्रीजिनवरेन्द्र सरीपा' इति । जे श्रावक अथवा जे महात्मा अथवा अनेरउई कोई इह संसारमाहे एवं इसुं पूर्वोक्त मानइ ते पुरुष सुद्ध धर्महूईं विमुख ऊपराठउ बाह्य ॥ १३० ॥

[मे.] जयणारहित, अति पापिष्ट, पापमइ वचन बोलतां संकाईं नहीं एवहाइ गुरु सुद्धचारित्रिया कही मानइ । कहई 'अम्हारइ ए १ तीर्थकर समान ।' जे अजाण इम मानइ ते सूधा धर्मनइ सर्वज्ञा वचननइ विपइ विमुख ऊपराठउ जाणिवउ ॥ १३० ॥

[सो.] एह जि बात ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] तेही ज धर्मबाह्य अजाण श्रावकनइ उपदेश दिइ छइ ।

जइ^१ तं चंदसि पुज्जसि चयणं हीलेसि तस्स रागेण ॥ २०
ता कह चंदसि पुज्जसि जणवायठिइं^२ पि न सुणेसि ॥ १३१ ॥

[सो.] जइ तं० रे बापडा जीव । जइ^१ तूं तीर्थकर देव बांदइ छइ, पूजइ छइ, स्तवइ छइ, तु तूं ते परमेश्वरनउं वचन 'सुसाहुणो गुरुणो पंचिदिअसंवरणो० पंचमहव्वयजुत्तो०' इत्यादिक काइं अवगणइं^३ ? दृष्टिरागि^४ बाहिउ तेहतेहवा आपणा गुरुनइ अनुरागि^५ बाहिउ हंतउ । परमेश्वरि कहिउ छइ । 'एहवा अष्टाचारनु आलावो संवासो वीसंभो संथवो पसंगो थ० एतलां वानां न करिवां' इसिउं परमेश्वरनुं वचन^६ जइ हीलइ छइ, अवगणइ छइ, मानतु नयी ता कह० तू परमेश्वरहूईं वादइ काइं, पूजइ काइं ? जणवाय लोक-व्यवहारइनी स्थिति न जाणइं छइ ॥ १३१ ॥

२०

१ जि. जा, मे. जो २ जि. मे. जिणवायठियं पि. ३ जउ. ४ पंचमहुव्वयं.

५ अवगुणइ. ६ दृष्टिइरागि. ७ 'वचन' नयी.

[जि.] अहो श्रावक अजाण ! जइ निगइ तू जिनइ वादइ नमस्करि धरि पूजइ अनइ वली मिथ्यात्वीनि रागिइ करी तस्स तेह जिनउ वचन अउहेल्लिसि अवगणिमि न मानइ ता तउ अहो श्रावक मुग्ध ! तउ तू निगइ काइ वादइ ? काइ पूजइ ? जिनवा
५ जिनवचन तेहनी स्थिति आचारई किमु न जाणइ ? सिद्धातमाहे इउ कहिउ, ' श्रावकि जिनवचन मानिउ, अउहेल्लिउ नही । ' इउ जिन वचनई न जाणइ तू ॥ १३१ ॥

[मे.] जइ तउ देवउ वादइ पूजइ अनइ वली तेइइ जि तीर्थकरना वचनइ हीलइ राग लगी तउ तउ तेह परमेश्वरनइ काइ
१० वादइ, काइ पूजइ ? किमु लोकाव्यवहारनी स्थिति न जाणइ ? ॥ १३१ ॥

[जि.] सिद्धातरीतिइ अजाण श्रावकइ उपदेश देई वली लोभरीतिइ उपदिसइ ।

लो० वि इमं भणिअं जो अराहिज्ज^१ सो न कोविज्जा^२ ।
मज्झिज्ज तस्स वयण जइ इच्छसि इच्छिअं^३ काउं ॥ १३२ ॥

२५ [सो.] लो० लोभइमाहि इसिउ कहीइ । भे आराधीइ ते कोपयिउ नही, अवगणिउ नही । तेह भणी मज्झिज्ज^४ तेहु वचन मानिउ, जउ तेहना मानउ गमनु करिवा वाउइ । जउ तेहु वचन आराधिउ, तु ते मानिउ पूजिउ । जउ तेहु वचन न मानीइ तउ बाध पूजिइ काई न तूसइ । सामहु^५ कृपइ । लोभ ए वात
२० कहइ ॥ १३२ ॥

१ जि मुण्डि मे मुण्डि २ आराहिज्ज ३ इच्छिअ ४ इच्छिउ

५ ' मानिउं तेहु वचन न ' इच्छे पाठ सो नी बीरी प्रमाणी परी गयो छे

[जि.] अहो भोला धावरु ! लोकरुमाहे इसुं न सांगलिउं—
जो आराहिज्ज सो न कोविज्जा ? जे आराधीइ ते न कोपवीइ ।
लोकरुं इसुं कहइ । तिणि कारणि मज्झिज्ज तस्स वयणं तेह
आराध्यनउं वचन मानीइ मानियउं, जइ किमइ वांछित करिवा लहिवा
वांछइ ॥ १३३ ॥

[मे.] लोकरुमाहि इसउं सांगलीइ । जे आराधीयइ ते विराधीयइ
नहीं, कोपवियइ नही । केवलउं तेहनउं वचन मानियउं । जउ किमइ
आत्मानइ ईप्सित वांछिन करिवा वांछइ ॥ १३३ ॥

[सो.] वली सम्यक्त्तनीं दृढाई ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्तनीनी सम्यक्त्तनिश्चलता बोलइ ।

दूसमदंडे' लोण सुदुक्खसिद्धम्मि' दुट्ठउदयम्मि ।
धन्नाण' जाण न चलइ सम्मत्तं ताण पणमामि ॥ १३३ ॥

[सो.] दूसम० ईणइ दु.समाकालि पांचमा आरारूपिइ दंडि
'पडीइ हुंतइ सुदुक्ख० शिष्ट उत्तम धर्मवंत गाढा दु खिया थिया' ।
दुट्ठ० दुष्ट पापी अधमी चाडादिक तेह रहइ उदय मान महत्त०
लक्ष्मी हुई । एहवइ विरुअड ऊपराठइ कालि । अथवा सुदुक्ख-
सिद्धम्मि दुक्खउदयम्मि इसिइ पाठि सु अतिशयइ दु खिइ
पूर्वभव ऊपार्जीइ सीपउं नीपनउं जे दु.स्वनउ उदय तीणइ छतइ जे
धन्य भाग्यवंतनुं सम्यक्त्त चलइ नही, धर्म ऊपरि लगाइ अभावडि
न थाइ, धर्मतु मन डोलइ नहीं, ए' तेहवा उत्तम रहइ पणमउं
नमस्करउं ॥ १३३ ॥

[जि.] दूसमि दु खमाकालिह दंडे दंडिह लोकि हूंतइ । वली
स्वदु खसिद्ध आपणा दु खइं नीपनउ दु खनउ उदय तिणि हूंतइ ।
एतलइ एकतउ दुपमाकालि लोक दंडिउ । वली दु खइ उपरि दु ख
एहे विहुं हूँते जेहां पुरुषानउं धर्म हूंतउ सम्यक्त्व न चालइं तेहां
५ भाग्यवंता पुरुषानउं हउं नेमिचंद्र भंडारी सम्यक्त्व प्रणमउं नम-
स्करउं ॥ १३३ ॥

[मे.] ईणइं दुखसमाकालि लोक दंडिह हूंतइ शिष्ट उत्तम
लोके गाढे दुखीए हूँते अनइ दुष्टनइ उदइ हइ हूंतइ । एवहइ छतइ
धन्य ते जेहना चित्त हूंतउं सम्यक्त्व न चालइं तेहनइं हउं प्रणाम
१०करउं ॥ १३३ ॥

[सो.] वली गुरु आश्री बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुपरीक्षारूप कहइ ।

निअमइअणुसारेणं व्यवहारनएण समयसुद्धीए^१ ।
कालखित्ताणुमाणेण परिवित्थओ जाणिओ सुगुरु ॥ १३४ ॥

१३ [सो.] कवि कहइ छइ । आपणी बुद्धिनइ अनुसारि, व्यवहार-
नयइं करी, सिद्धातना वचननइ अनुसारि, कालक्षेत्रनइ अनुमानि, कालक्षेत्र
संघयणादि जिस्या छइ तेहनइं मानिइं चारित्र क्रियानी सर्व शक्ति^२
खप करइ छइ । तेहनइं अनुमानिइं परीपी गुरु लीघउ अनइ मानिउ
छइ ॥ १३४ ॥

२० [जि.] निजमतिनइ अनुसारि करी आपणाइ बुद्धिप्रागल्भ्यनइ
प्रमाणि करी, वली व्यवहार लोकाचार तेहनउ नय न्यायरीति तिणि
करी अनइ वली वीजउं समयबुद्धीए सिद्धातनी बुद्धिइं परी

सिद्धांतनी रीतिइं करी, बली चउयउं कालनइ अनुमानि करी, वर्षाकाल
ठाली अनेइ सीयालइ उन्हालइ कालि विहार करिवानइ अनुमानि करी,
बली पांचमइ क्षेत्रनइ अनुमानि करी, जिणइं क्षेत्रिइं बइतालीस
दोषविवर्जित शुद्ध आहार लगइ तिणइं क्षेत्रि विहार करिवानइ
देपिवइ करी एह पांच परीक्षाइं करी परीक्षित हूंतउ सुगुरु जाणित ॥
मानित ॥ १३४ ॥

[मे.] निज आपणी मतिनइ अनुसारि, व्यवहारनइं झाइं करी,
सिद्धांतना वचननइ अनुसारि, द्रव्य क्षेत्र काल भावनइ अनुमानि परीपीनइ
सुगुरु जाणियउ ॥ १३४ ॥

[जि.] तउहीइ गुरु मोटइ पुण्यइं लगइं । इसी बात कहइ ॥ १०
तह बि हु' नियजडयाए कम्मगुरुत्तस्स नेव वीससिमो ।
धन्नाण कयत्थाणं सुद्धगुरु मिलइ पुण्णेहिं ॥ १३५ ॥

[सो.] तह० तऊ आपणउं जडता मूर्खपणउं । कम्मगुरु०
अनइ आपणा भारेकर्मिण्णानु वीसास न कराइं । कुण जाणइ केतीवारइं
गुरुइ परीपतउ यरासित हउ' । जेह भणी सुद्ध० सुद्ध खरउ' ।
गुरु धन्य धन्य कृतार्थ भाग्यवंतइ जि रहइं, मोटा पुन्यनइ उदइ'
मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] तथापि हिं नियजडयाए निज आपणी जडता मूर्ख-
पणउं तिणि करी कर्मगुरुत्त्वहूइं भारेकर्मि जीवहूइं सुगुरु जाणिवानउ
विश्वास नही । पुण धन्य भाग्यवंत अनइ कृतार्थ कृतपुण्य पुरुषहूइं पुण्य^{२०}
करी सुद्ध गुरु चारित्री आचार्य मिलइ ॥ १३५ ॥

[मे०] तथापि हि आपणी जडता मूर्खाई तिणि करी अनइ कर्मनउं गुरु भारीपणउं तिणि करी वेसास न करिवउं । पणि ते धन्य कृतार्थ जेह रहइं पुण्यनइ योगि स्रधउ गुरु मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] इणी जि कारणि सुगुरुप्राप्ति दुर्लभ कहइ ।

५ अहयं पुणो अहन्नो ता जइ पत्तो अह न पत्तो य ।
तह बि हु सो मह सरणं संपइ सो जुगप्पहाण^१ गुरु ॥ १३६ ॥

[सो०] अहयं० हुं पुण अपुण्य अमागीउ छउं । ता जइ० तु जइ मह गुरु प्राप्तिउ छइ अथवा नथी प्राप्तिउ, तउ नश्चिइं^२ मू रहइ तेह जि प्रमाण ॥ १३६ ॥

१० [जि०] श्रीनेमिचंद्र भंडारी गामि गामि नगरि नगरि गुरुपरीक्षा करतउ हंतउ फिरइ, पुण सुगुरु न रहइं । तिनारइं हुं कहइ^३ अहयं पुणो अहन्नो० । अहयं हउं पुण अपुण्यपुण्य छउं । ता तउ पछइ जइ किमइ सुगुरु पामिउ तउ पामिउ । अह न पत्तो य अथवा न पामिउ । तह बि तथापि तउहीइ हु निश्चइं मह २० अहइं सो तेह जि सुगुरु शरण आराध्यणइ आधार । जे गुरु सप्रति हियडानइ फालि जुगप्रधान श्रीजिनवत्तसूरि युगप्रधान गुरुना पाग शरण । इति भाव ॥ १३६ ॥

[मे०] हउं तउ अकृतपुण्णीयउ । जउ मइं ते स्रधउ गुरु पामिउ छइ अथवा नहि पामिउ । तथापि जे युगप्रधान गुरु छइ ते २० मुझनइ शरणि ॥ १३६ ॥

[जि.] अथ जिनधर्म तणउ जाणिगणउ प्रकार कहइ ।

जिणधम्मं दुत्तेअं अइसयनाणीहि नज्जए^१ सम्मं ।

तह वि हु^२ समयट्ठिइए^३ चवहारनएण नायव्वं ॥ १३७ ॥

[सो.] जिण० जिनधर्म जाणतां गाढउं^४ दोहिलउ छइ ।

अइसय० अतिशयज्ञानी जे मनोगत भाव जाणइ, सम्यग् एहे^५ जि ।

जाणइ जे 'एहमाहि धर्म छइ ।' तह वि हु० तरु धीजे छद्मस्थे

सिद्धांतमाहि जिसी परीक्षा कही छइ तिसी स्थितिइं करी व्यवहारनयइं^६

धर्म जाणी लेउउ । सर्वथा अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥

[जि.] जिनधर्म दुर्जेय जाणतां दुहेलउ, पुण अतिशय ज्ञानवंत

पुरुषे सम्मं सम्यक् प्रकारि साचउं जाणीइ । तह वि तउहीइः०

निश्चइं समयट्ठिइए सिद्धांतनी स्थितिइं अनइं चवहारनएण

लोकव्यवहारनइ न्यायि करी लोके जिनधर्म जाणिवउ । 'अहो सिद्धांतनी

रीतिइं धर्म जाणीइ ते प्रमाण, पुण लोकव्यवहारइं धर्म जाणीइ ते किम

प्रमाण ?' इहुं म कहे । 'लोकविरुद्धचाओ' इसा सिद्धांतना यचन-

इतउ । जिम सिद्धांतस्थिति प्रमाण तिम लोकव्यवहारइं प्रमाण । तथाः१

चोक्तं—

लोक म रूसउ, लोक जि तूसउ, लोक लेई परमारथि पइसउ ।—

अइ तूं जोगी त्रिभुवनसार, तइ तू न मेल्हे लोकचार ॥ १३७ ॥

[मे.] जिनधर्म जाणता गाढउं दोहिलउं । जे अतिशयवंत

ज्ञानी हुइं तेह जि सम्यक्त्व जाणीइं जु 'एह माहि धर्म छइ' ।^७

तथापि व्यवहारनइ ज्ञाइ सिद्धांतनी परीक्षाइ सम्यग् करी जाणी लेउउ ।

अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥

१ मे. निजए २ मे. ह. ३ समयट्ठिइए, जि. मे. समयट्ठिइए, ४ गाढउं,

५ एह. ६ नयइं करी.

[जि.] अथ जिनेन्द्रनइ वचनि जिनधर्म जाणिवानउं फल कहइ ।

जम्हा जिणेहिं भणिअं सुअववहारं विसोहयंतस्स' ।

जायइ विसुद्धबोही जिणआणाराहगत्ताओ' ॥ १३८ ॥

३ [सो.] जम्हा० जेह भणी जिन श्रीसर्वज्ञइ इम कहिउं छइ ।
श्रुतव्यवहार सिद्धांतनउ मार्ग जोईनइ देवगुरुधर्म लिइं, जायइ० तु
विशुद्ध बोधि निर्मल सम्यक्त्वनी प्राप्ति हुइ । जिण० जिननी आज्ञाना
आराधक भणी । यदुक्तं श्रीआवश्यके सामाचार्या—

निच्छयओ दुन्नेअ को भावे कम्मि वट्ठए समणो ।

१० व्यवहारओ उ कीरइ जो पुनइउ चरित्ति ॥

व्यहारो वि हु बलनं जं छउमत्तं पि वंदई अरहा ।

जा होइ अणामिजो जाणंतो धम्मयं एयं ॥ (मा. ७१६-७१७)

सिद्धांतनउ व्यवहार प्रमाण करतउ केवलइं जे छद्मस्थि सिद्धांतनइ
व्यवहारि जोई चांही स्वरउ निर्दोष भणी आणित हुइ. पुण ते आहार
१५ छइ आधाकर्मी । तउ ते जिमइ । केरली इम न कहइ, 'ए आधाकर्मी
छइ' । इम कहिता सिद्धांतना व्यवहार ऊपरि अनास्था थाइ । तेइ
भणी त कहइ ॥ १३८ ॥

[जि.] जम्हा यस्मात् जिणि कारणि जिने इसुं कहिउं ।

सुअववहारं श्रुतव्यवहार सिद्धांतनी स्थिति विशोधता समाचरता
२० पुरुषहइं विशुद्ध निर्मली बोधि जिनसम्यक्त्वप्राप्ति जायइ हुइ । किंसा
हेतुइतउ ? जिनाज्ञाराधकत्वात् । जिननी आज्ञानउ आराधकरुपणातउ ।
कोई जिनाज्ञाप्रतिपालक पुरुष देपी बोधिफल प्रतिइं संदेह करइ । तेइ
पुरुष प्रतिइं जिणआणाराहगत्ताओ इसुं पद हेतुरूप थाइ ।

किमु ! श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूँ विमुद्ध बोधि हुइ । इसी प्रतिज्ञा
 किंसातउ ? जिननी आज्ञानउ आराधकपणातउ । एहे तु जे जे जिननी
 आज्ञाना आराधक हुइ तेहां तेहां पुरुषहूँ विमुद्ध बोधि हुइ । इसी
 अन्ययन्यासि । जिम श्रीश्रेणिक महाराजहूँ । इसु दृष्टांत । तिम एही
 जिनाज्ञाराधक । ए उपनय । तिणि कारणि विमुद्ध बोधि हुई ज । यली ५
 अप्रत्यक्ष बोधिफल प्रतिहं संदेहकारक पुरुष वादी इसु कहइ, 'अहो
 प्रतिमादिन् । हेतु हुउ, साध्य न हुउ । विपक्षि किमु बोध ?' इसिइ
 कहिइ हंतइ प्रतियादी उत्तर दिइ, 'अहो यादिन् ! जेहांहूँ विमुद्ध बोधि
 न हुइ तेहांहूँ जिनाज्ञाराधकपणउई न हुइ, जिम मिथ्यात्वीहूँ ।
 तेहनी परि ए नही । तिणि कारणि श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूँ १०
 विमुद्ध बोधिफल हुइ जि ।' इसिइ पंचावयवरूप अन्ययन्यतिरेकी
 अनुमानप्रमाणि करी जिनमार्गप्रवर्तक जीरहूँ बोधिफल स्थापइ ॥ १३८ ॥

[मे.] जेह भणी वीतरागदेवे कहिउ श्रुतसिद्धांत तेहनउ
 व्यवहारमार्ग साधतां हतां विमुद्ध सूची जिनधर्मनी प्राप्ति हुइ । तउ जइ
 जिननी आज्ञाना आराधकपणातउ ॥ १३८ ॥

१५

[सो.] श्रीगुरु आथी वीतरागनी आज्ञा कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुगुरु-दुर्लभता कहइ ।

जे जे दीसंति गुरु समयपरिक्खाइ ते न पुजंति ।
 पुणमेगं सदहणं दुष्पसहो जाव जं चरणे ॥ १३९ ॥

[सो.] जे जे० कवि कहइ छइ । हिवडानइ फालि जे जे २०
 गुरु देखीइ ते ते सिद्धांतनी परीक्षाइ न पहुचइ । कहिमाहि सधलाइ
 गुरुना गुण देखीइ नही । पुणमेगं० पुण एक वातनुं निश्चिइ
 सदहिवुं जाणिवुं जं परमेश्वरि इम कहिउं छइ । पांचमा आरानइ

छेइहंई' श्रीदुप्पसह आचार्य युगप्रधान हुसिइं । तेह लगइ भरतक्षेत्रि
चारित्र वर्तसिइ । तीणइ सिउं जाणीइ ? निश्चिइं को को चारित्रीउ
गुरु भरतक्षेत्रमाहिं छइ, जि हुं उल्लसतउ तेथी ॥ १३९ ॥

[जि.] जे जे गुरु दीसइं ते ते समय सिद्धांत तेहनी परीक्षाई
न पूजइं न पहुचइं । पुण एक ग्रहधान आस्ता छइ । किमुं ग्रहधान
ते ! दुप्पसहो जांव जं चरणं । जं जउ दुःप्रसहाचार्य
लगइ चरण चारित्र थोडउं थोडेरउं होसिइ जि । इसी आस्ता छइ । पुण
जुगप्रधान गुरु टाली बीजउ कोई गाढउ सुगुरु दीसइ नही । इति
भावः ॥ १३९ ॥

१० [मे.] कवि कहइ । हिवडांनइ कालि जे जे गुरु दीसइं ते ते
सिद्धांतनी परीक्षाई न पहुचइं । काई ? आपणपानइं सूधा ज्ञाननउ
अवबोध नही । अनइ असूधा घणा, सूधा थोडा ते भणी जाणी न
सकीइं । पनि एक घातनी सदहणा करिवी । जां दुप्पसहसूरि तां
सीम चारित्र छइ ॥ १३९ ॥

११ [जि०] तिणि कारणि ते जुगप्रधान गुरु जाणिवानउ उपाय
कहइ ।

ता एगो जुगपवरो मज्झत्थपणेहिं समयदिट्ठीए ।

सम्मं परिक्खियव्वो मुत्तूण पवाहइलयोलं ॥ १४० ॥

[सो.] ता एगो० तेह मणी एह भरतक्षेत्रमाहि एक को
१० युगप्रवर युगमाहि उत्कृष्टउ चारित्रीउ मध्यस्थ मन धईनइ परीक्षिवउ ।
समय० सिद्धांतनी रीतिइं सम्यग् जोई लेवु । मुत्तूण० लोकनउ
प्रवाह फलकल 'आ माहरउ, आ ताहरउ गुरु' इत्यउ लोकनउ प्रवाह

तेहरूपिआ हलबोल ब्रह्मबोल मेल्ही करी । जिम ब्रह्मबोलमाहि वस्तु
पडी न लाभइं तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभइं । तेह भणी
ते छांडीनइ तत्त्ववृत्तिइं गुरु जोईनइ लेवु ॥ १४० ॥

[जि.] ता तउ पछइ एक अद्वितीय युगप्रवर युगप्रधान गुरु
मध्यस्थमनोमिः मध्यस्थ उदासन पुरुषे समय सिद्धांत तेहनी दृष्टि जोइवउं
तिणि करी । अथवा सिद्धांतरूपिणी दृष्टि लोचन तिणि करी सप्रमं
सम्यक् साचउ परिक्रियवन्वो परीखिवउ । किंसुं करी । प्रवाह
लोकप्रवाह तेहरूपिउ ब्रह्मबोल मेल्ही करीनइ । जिम ब्रह्मबोलमाहि
वस्तु पडी न लाभइं तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभइं ।
तिणि कारणि लोकप्रवाह मेल्ही मध्यस्थेई जि पुरुषे सुगुरु परीखिवउ, १०
न तु आग्रहवन्ते पुरुषे । यदुक्तं—

आग्रही बत निनीपति युक्तिं तत्र यत्र मतिरस्य निविष्टा ।

॥ × × × 'युक्तिर्यत्र यत्र मतिरेति निवेशं ॥

सिद्धांतनी दृष्टि किसी ?

पडिरुवो तेयस्सी जुगप्पहाणागमो महुरवको ।

१५

गंमारी धीमंतो उवएसपरो ॥ आयरिओ ॥

अप्परिस्सावी सोमो संगहसीलो अभिगाहमई य ।

अविकरथणो अचवलो पसतहियओ गुरू होइ ॥

(उपदेशमाला, गा. १०-११)

इत्यादि सिद्धांतदृष्टिइं जुगप्रधान उलपी आदरिवउ ॥ १४० ॥

१०

[मे.] तेह भणी एह भरतक्षेत्रमाहि एकेकउ युगप्रधान
अनुक्रमिइं दुप्पहसूरिसीम विसहस चडोत्तर होसिइं । एह भणी

रागद्वेष मूली मध्यस्थपणइ समय सिद्धातनी दृष्टि सम्यग् प्रकारि गुरु
परीपी लेवउ, पणि लोकनउ प्रवाह कल्कल 'ए माहरउ, ए ताहरउ'
एवहउ हल्योल मूकीनइ ॥ १४० ॥

[सो.] ईणइं लोकरुप्रवाहिइं दिवडा जाणइ क्षुभइं छइं । ए वात
कहइ छइ ।

[जि.] अथ पूर्वोक्त लोकप्रवाहनउं स्वरूप कहइ ।

संपह^१ दसमच्छेरयनामायरिएहिं जणिअजणमोहा ।

सुयधम्माओ^२ निउण^३ वि चलंति बहुजणपवाहाओ ॥ १४१ ॥

[सो.] संपह० दिवडा अस्सजयाण पूआ इसिउं दसमुं अछेरुं
प्रवर्त्तइ^४ छइ । ईणं करी गुणरहित नामिइं आचार्य घणा धिया । तीणइं
करी जणिअजण० लोक रहइ मोह कहीइ अम वरासउ पडिउ^५ । न
जाणीइ केहउ गुरु । इसिइं छतइं जे निपुण डाहा चतुर तेहइ घणा
लोकना प्रवाहमाहि पडिआ हुंता साचा धर्मतउ चूकइं चलइं छइं,
साचा गुरुनइ अणलदिवइ ॥ १४१ ॥

[जि.] संप्रति दिवडा दसमह आश्चर्यि ऊपना नामायरिएहिं
नामधारक आचार्य तेहे जनित ऊपजाविउ जन अज्ञाततत्त्व लोक तेहना
सरीपउ मोह अज्ञानपणउं जेहां निपुणाहइ छइ ते जनितजनमोह ।
एवहा हुंता निउण वि निपुणइं जाततत्त्वइं सुमधर्म हूता चालइं ।
किसा प्रमाणइतउ बहुजणपवाहाओ बहु घणा जण लोक तेहना
प्रवाहइतउ । एक नामधार आचार्य मोह ऊपजावइ । लोकप्रवाह
पुण सुमधर्म हूतउ डाहाइं गोलवइ । तिणि कारणि लोकप्रवाह
मेल्हिहवउ ॥ १४१ ॥

[मे.] सांप्रत दसमा अच्छेरा जे कथा तेहमाहि दसमा अच्छेरा-
नइ प्रस्तावि नामाचार्ये लोकनइ जे व्यामोइ उपजाविउ तेह लगी घणा
लोकना प्रगाहमाहि पढ्या हुंता निपुण दाहाइ लोक सूधा धर्म हुंता
चालइ अष्ट हुइ, साचा गुरु अणलहता थका ॥ १४१ ॥

[सो.] जे लोकनइ प्रगाहि पढिआ तेहनं आलंयन लेई कुगुरु ५
कुधर्म सेमइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अध मिथ्यात्त्वी सम्यक्त्वी त्रिहुंता लक्षण कहइ ।
जाणिज्ज मिच्छदिट्ठी जे पडणालंबणाइं गिण्हंति^१ ।
जे पुण सम्मदिट्ठी तेसि मणो चडणपयडीए^२ ॥ १४२ ॥

[सो.] जाणिज्ज० निश्चयनयनी अपेक्षाइं ते मिथ्यात्त्वीइ जि^३
कहीइं, जे पडवाना आलंबन लिइं । ‘अमुकउ प्रमाद कुमार्गादिक करइ
छइ, हुंइ करं’ इम तेहनां आलंबन लिइं । जे^४ साचा सम्यग्दृष्टि
साचा सम्यक्त्वा^५ना धणी तेहनं मन चडवाइजिनी पगथीइं हुइ । जे खरउ
धर्म करता हुइ तेहनं आलंबन लेईनइ आपणपइं खरुइ जि करइ ।
यदुक्तं श्रीआचर्यके चंदनकरिण्युक्तौ—

आलंबणाण लोओ भरिओ जीउस्स अजउकामस्स ।

जं जं पिच्छइ लोए तं तं आलंबणं कुणइ ॥

जे जत्थ जयाजईया बहुस्सुआ चरणकरणपवमट्ठा ।

जं ते समायरंति आलंबण मंदसइदाणं ॥

जे जत्थ जयाजईया बहुस्सुआ चरणकरणसंपन्ना ।

जं ते समायरंति आलंबण तिब्बसइदाणं ॥ १४२ ॥

(गा. ११८८-८९-९०)

१ गिण्हंति. २ जि. चेइ पडणीए ३ ‘जे साचा सम्यग्दृष्टि.....तेहन
आलंबन’ एउलो पाठ सो.नी बीवी प्रतमांधी पढी गयो छे.

[जि.] ते मिच्छदिट्ठी मिव्यात्तीदृष्टि जाणिज्ज जाणिवउ,
 जे पतित धर्म हंता अष्ट ह्या तेहना आत्वन ओठम लिइं,
 अष्टनी विसमसि करइ । 'एहइ तप नथी करतउ, हउंइ नही
 करउं' इत्यादि आलनन लिइ । अथ सम्यक्की लक्षण । जे पुण
 ५ सम्मदिट्ठी जे वली सम्यग्दृष्टि हुइं तेसि मणो तेहना मन
 , चढते पावडीया लेहु । मोटा तपस्वी प्रमुख पुरुष तेहना अवष्टम
 आदरइ ॥ १४२ ॥

[मे.] ते जाणिग मिव्यादृष्टि जे पडियालंघण पतितनउ
 आलनन लिइ । जे वली जीव सम्यग्दृष्टि छइ ते चडियालननी पावडी
 १० चढइ । जे रूडी क्रिया करइ तेहनी पयडीइ चढइ ॥ १४२ ॥

[सो.] उत्तम सयोग दुर्लभ ए वात कहइ छइ ।

सव्वं^१ पि जए सुलहं सुवन्नरयणाइवत्थुवित्थारं ।

निचं चिय मेलावं सुमग्गनिरयाणं^२ अइदुलहं ॥ १४३ ॥

[सो.] सव्वं पि० बीजउं सह सुवर्ण रत्न आमरणादिक
 १५ वस्तु नदिनउ विस्तार सुलभ । यत उक्त—

सयं भावा सर्वजीवै प्राप्तपूर्वा अनतशं ।

बोधिर्न जातुचित्प्राप्तो भवभ्रमणदर्शनात् ॥

राज्यऋद्धि, धनकनकादिक घणीइ वार अनते भवे लभइ, पुण सन्मार्ग
 निरत खरा उत्तम धर्मेना आराधक उत्तम पुरुष तेहनउ सदैव मेलावउ
 २० ते अतिदुर्लभ । तेहइ जि मणी सदैव जयवीअरायमाहि प्रार्थीइ
 छइ, 'सुहृगुरुजोगो तव्वयणसेवणा आमन्मखडा' ॥ १४३ ॥

१ आ गाथा तथा से चरने चालवबोध किं भी भधी २ निउणार्ण

[मे.] सपलीइ वस्तु पृथ्वीमाहि सुवर्णरत्नादिक वस्तुनउ विस्तार सोहिलउ । पणि नित्य सर्वदा मन्मार्गनइ विपद निरत, स्वरा धर्मेना प्ररूपक तेहनउ मेलवउ अति दुर्लभ । जयवीअरायमाहि 'सुदगुरुजोगो तन्वयणसेवणा' एह जि वस्तुनी प्रार्थना मागी ॥ १४३ ॥

[सो.] केतलइ 'आ' माहरउ देव, आ माहरउ गुरु । ए टाली ५ बीजा गुणवंतइ फाई नही । हुं. एह जि मानउं ।' इसिउं अंमिमान बहइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ देवां गुराहइं सगर्वणइ करी कर्मबहुलतां बोळइ । 'अहिमाणविसोवसमत्थयं च युज्वन्ति देवगुरुणो अ । तेहिं पिं जओ' माणो ही ही तं पुज्वदुंचरिअं' ॥ १४४ ॥ १०

[सो.] अहिमाण० अहंकाररूपिआ^१ विसना विकार उप-
शमायवा देवगुरु फहीइ । देवगुरु सेवतां अहंकारादिक विकार जाइं ।
तेहिं पि० तेहे जि देवगुरे करी केतलाहइं^२ मान अहंकार आवइ ।
ही ही० आंहा ! ते पूर्वदुश्चरित पाठिला भवना पाप तेहनूं प्रमाण, जं
गुणागुण फाई जोतउ नथी । दष्टिरागिइं वाहिउ 'आपणाइ जि देवगुरुः^३
रूडा' इसिइं गर्विइं गर्व्यु हींइइ छइ ॥ १४४ ॥

• [जि.] लोठ परमार्थवृत्तिइं च बली बाह्यवृत्तिइं पुण अभिमान
अहंकार तेहनइ वशि देवा गुरुइहइं वर्णवइं । जउ देवगुरुइं
अहंकारी, छइं, इसिइं स्तवइं । स्तवितां छतउई गुण, अछतई गुण
वर्णवइ, पुण तेहां देवांगुराहइं जउ माण अहंकार हउ साचउ, तउः^४
तेहा देवगुरुनां पूर्वकृत दुश्चरित जाणिवउं ॥ १४४ ॥

----- १ 'आ माहरउ देव' सो.नी बीजी प्रतमा नथी. २ आ बाया जि.मां नथी,
पण ते उपरनो बालावबोध छे. ३ मे. जाओ. ४ 'दुश्चरिअं. ५ अभिमान
अहंकार'. ६ केतलाइ.

[મે.] અહંકાર સ્પીયા વસના વિકાર તેહનહં ઉપશમાવિવાનહં
ફાજિ દેવગુરુની સ્તુતિ કીજઈ. કાંઈ ? તે સ્તવતાં અહંકાર જાઈ.
અનહ તેહી જિ દેવગુરુ હંતડ જે અમિમાન ઉપજઈ તડ હી હસિઈં સ્વેદિ
તે પૂર્વદુશ્ચરિત્ર પાપનડં પ્રમાણ જાણિવડં ॥ ૧૪૪ ॥

૭. [સો.] લોકના આચાર કરતડ જે આપણપડં જિનમક્ત
કહાવઈ તે આશ્રી યાત કહઈ છઈ. •

[જિ.] અથ જે જૈન આચારિ કરી બીજાં જૈનહૂં ન મિલઈં તેહ
જૈનહૂં ઓલંમડ દિઈ.

જો જિણઆચરણાણ લોઓ ન મિલેઈ તસ્સ આચારે ।
૧૦ હા હા મૂઢ કરંતો કહ અપ્પં મણસિ જિણપણં ॥ ૧૪૫ ॥

[સો.] જો જિણ૦ જિન-શ્રીવીતરાગની આચરણાસિડં જે
લોકનડ આચાર ન મિલઈં. મૂઢ મૂર્ખ ! તે આચાર સમાચરતડ હંતડ
આપણપૂં જિનમક્ત કિમ જિનમક્ત કહં છં ? 'અન્નસ્સ કઠિ ચઢિઓ,
અન્નસ્સ વિ-હોઈ થણપાણં' એ લોકનડ ઉપાણડ સાચડ કરે
૨૩ છં ॥ ૧૪૫ ॥

[જિ.] અથ જે લોક જિનની આચરણાઈં કરી તસ્સ તેહ
જિનનહ આચારિ ન મિલઈં, જિનની આચરણા અનહં જિનનડ આચાર
તેહ વિહંહૂં મિત્તતા જાણઈં. અનહં જિનાચરણ-જિનાચારહૂં મેદ નહીં ।
હે મૂઢ ! હા હાં સ્વેદે. મેદ કરંતડ, લોકાચાર કરતડ હંતડ આપણપડં
૨૦ જિનપ્રણત જિનમક્ત કિમુ મણહ, કાંઈં કહઈ ? ॥ ૧૪૫ ॥

[મે.] જે જિનની આચરણાઈં લોક ન મિલઈં તે લોકનડ

आचार जे लोक करइं । हा हा इसिइ खेदि । ते मूढ मूर्ख ते आचार
करतउ आपणपउं जिनमक्तवणउं किम कहइ ! ॥ १४५ ॥

[सो.] धीतरागइजिनुं वचन मानइ ते थोडा । ए^१ वात कहइ
छइ ।

[जि.] एवढउ जैनभेद काइं ? तेहनउं कारण कहइ । ५
जं चिअ लोओ मन्नइ तं चिअ मन्नंति सयल लोआ वि ।
जं मन्नइ जिणणाहो तं चिअ मन्नंति किवि^२ चिरला ॥ १४६ ॥

[सो.] जं चिअ० एक लोक जे बोल मानइं तेह जि बोल
सयलाइ लोक मानइं । प्रवाहि पढ्या प्राहि^३ संसारामिलापी सविहुं^४
जीवनां मन सरीपाइ जि हुइं । जं मन्नइ० जे जिननाथ तीर्थकरदेव^५
जे बोल मानइं कहइं, केवलज्ञानि करी जाणीनइ, तेह जि श्रीसर्वज्ञां^६
वचन जे मानइं, लोकनउ प्रवाह काई न मानइ ते केतलाइ चिरलाइ जि
थोडाइ आसन्नसिद्धिक हुइं ॥ १४६ ॥

[जि.] जे आचार लोक मानइ तेही ज आचार सयलाई लोक
मानइं । पुण जे आचार जिननाथ मानइ ते आचार चिरला थोडा^७
केईएक भाग्यवंत मानइं ॥ १४६ ॥

[मे.] जे वस्तु मिथ्यात्वादिक प्रवाहि लोक मानइं ते सकल
लोकमाहि मानीइ । अनइ जे जिननाथ मानइ कहइ ते जइ चिरलउ
कोईएक भय जीव मानइ ॥ १४६ ॥

[सो.] निश्चय नय आश्री श्रीसम्यक्त्वनूं स्वरूप कहइ^८ । २०

[जि.] अथ जे साहम्मी उपरि गाढउ स्नेह न करइं तेह
उदिसी कहइ ।

साहम्मिआओ अहिओ बंधुसुआईसु' जाण अणुराओ ।
तेसिं न हु सम्मत्तं विज्ञेयं^१ समयनीईण^२ ॥ १४७ ॥

[सो.] साहम्मि० जेहहूँ साहम्मी^३ पाहिं माधव पुत्र कलत्र
मित्रादिक स्वजेन ऊपरि अनुराग घणउ अधिकउ हुइ । साहम्मी 'उपरि
५ स्नेह थोडउ अनइ आपणा सगा कुटुम्ब ऊपरि घणउ स्नेह हुइ, मोट
ल्याइ । तेसिं० सिद्धातनी रीतिइ जोतां निश्चयइ^४ तेहहूँ सम्यक्त्व
नयी इसिउ मानउ । जउ सम्यक्त्व दृढ हुइ तउ धर्मवत ऊपरि अनुराग
गाढउ जोईइ । इह लोकना सगणन ऊपरि थोडउ जोईइ । इसिउ
भाव ॥ १४७ ॥

१० [जि.] जेहा पुरुषहूँ साहम्मी पाटइ बहु स्तननादिक ऊपरि
अधिकउ अनुराग स्नेह हुइ तेह पुरुषहूँ सम्यक्त्व नही । इसु सिद्धातनी
नीतिइ विज्ञेयं जाणिउ ॥ १४७ ॥

[मे.] जेह जीवनइ साधर्मी पाहति माधव पुत्र फलत्र मित्र ऊपरि
अधिक अनुराग हुइ ते जीवनइ सिद्धातनी रीतिइ जोता सम्यक्त्व नथी ।
१५ लाइ^५ 'जु सम्यक्त्व दृढ हुइ तउ साहम्मीनउ अनुराग गाढउ हुइ ॥ १४७ ॥

[सो.] शुद्ध सम्यक्त्वनउ धणी लोकाचारनउ धर्म काई न
गणइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वीनइ पक्षि हउ जि माइ तिहहूँ
ओलभउ दिइ ।

२० जइ जाणसि जिणणाहो लोआयारा^६ विपक्कण हओ ।
तां तं तं मच्चनो फल मच्चसि लोअआयारं^७ ॥ १४८ ॥

१ जि मे 'सयाईसु २ मन्ने ३ सिद्धातनीइए ४ साहम्म ५ निश्चयइ
६ जि मे लोआयाराण पक्कण ७ मे ता तव तं ८ मे 'मच्चारे

[સો.] જઈએ અહો મન્ય જીવ ! તૂ જડ ઇસિડ જાણ છ—
 ‘ જિનનાથ શ્રીસર્વજ્ઞ લોકિક આચાર થિકુડ વિપક્ષમૂત અભગડ છદ ।
 લોકાચાર જૂડ અનઈ શ્રીસર્વજ્ઞનડ’ આચાર જૂડ છદ ।’ તા તં તં
 તેહ મળી તુ તે શ્રીવીતરાગનડ માનતડ હંતડ લોકનડ આચાર ધર્મ
 મળી ફાઈ માનઅં છઅ ? જે ‘લોગવિરુદ્ધચાઓ’ ઇસિડ રુહિડ છદ ૫
 તે પ્રસિદ્ધ લોકનડ આચાર ધર્મ સિડ અવિરુદ્ધ અળકરતા લોક પાપ
 ઝપાર્જઈ । તે છાટા^૧ આમોપાદિક ફરિવુ । પણિ તેહદ ધર્મ મળી ફાઈ
 ન માનિવડ ॥ ૧૪૮ ॥

[જિ.] લોકાચારનડ પક્ષઈ હૂડ હૂતડ માનતડ જડ જિનનાથ
 જાણઈ, મનમાહિ ધરઈ, તડ પડઈ તૂ તે જિન માનતડ હૂતડ લોકાચારઃ
 ફાઈ માનઈ ? ॥ ૧૪૮ ॥

[મે.] ઓરે જીવ ! જડ તડ હમ જાણઈ છદ જિ ‘જગન્નાથ
 વીતરાગ લોકના આચારનઈ વિપક્ષમૂત અભગડ છદ । લોકાચાર જૂડ,
 વીતરાગનડ આચાર જૂડ ।’ તડ તડ વીતરાગનઈ માનતુડ હૂતડ
 લોકનડ આચાર ધર્મ મળી ફાઈ માનઈ ? ॥ ૧૪૮ ॥ ૪૬

[સો.] ઘલી સમ્યક્ત્વડ જિ ઊપરિ ૪^૨ ગાહ કહઈ છદ ।

[જિ.] અથ જિન માનીનઈ પછઈ અન્ય દેવ માનઈ તેહ ડહિસી
 કહઈ ।

જે મન્નેવિ જિણંદં પુણો વિ પળમંતિ હરદેવાણં ।

મિચ્છત્તસન્નિવાયગધત્થાણં તાણ કો વિજ્ઞો ॥ ૧૪૯ ॥^{૨૦}

[સો.] જે મન્નેવિએ જે જિનેન્દ્ર શ્રીસર્વજ્ઞ સાચડ દેવ

૧ શ્રીસર્વજ્ઞઆચાર ૨ માનઈ છદ ૩ છાટ ૪ આથા ૫ જિ ‘સન્નિવાય’,
 મે ‘સન્નિવાય’

वीतराग मानी तेहनी आज्ञा पडियजीनइ पुणो वि० वली इतर देव
बीजा संसारिक देव नमइ मिथ्यात्वरूपिइ संनिपात^१ रोगिइं करी
असिधा अचेत जाणिना । तेहहूइं कुण वैद्य हुइं ? तेहहूइं कुण
साजा करइं ? जे अमृत पीईनइं विस पीईं तेहहूइं सिउं प्रतिकार
हुइं ? ॥ १४९ ॥

[जि.] जे पुरुष जिनेन्द्र मानी पठइ इतर देव हरिहरादिक
प्रणमइं तउ मिथ्यात्वरूपिउ संनिपातक रोग तिणिइं घस्थ मत्स्या
व्याप्या हंता ताण तेहा पुरुषहहूइं कुउण वैद्य ह ? अपि तु न
कोई ॥ १४९ ॥

१० [मे.] जे सर्वज्ञ साचउ देव मानी तेहनी आज्ञा पडियजीनइ
इतर बीजा संसारिक देवनइं मानइं ते मिथ्यात्वरूपीइं संनिपाति रोगि
मत्स्या हंता अचेत हुइं । तेहनइ कउण वैद्य साजा करइ ? ॥ १४९ ॥

[सो.] वली सम्यक्त्वइ जि ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] एक थावक गुरु नानाविध चैत्यद्रव्य माहोमाहि न
वेचावइं ।

एगो^१ सुगुरु एगा वि सावगा चेईयाणि विविहाणि ।
तत्थ य जं जिणदब्बं परुप्परं तं न विचंति ॥ १५० ॥

[सो.] एगो० गुरु एकइ जि अनइ थावक एरुइ जि छइ ।
पुण चैत्य देहरा जूआ जूआ अनेरा अनेराना^२ कराव्यां छइ । तिहां जे
१० द्रव्य छइ ते परस्परिइ न वेचइ । पेला^३ देहरानु उलिइ देहरइ, ओल्या
देहरानु पेलाइ देहरइ न वेचइ । मनि मेद आणइ ॥ १५० ॥

१ संनिपाति २ ना गायानी प्रथम पक्षि जि मां गयी ३ ओरा
४ 'पेला देहरानु न वेचइ' एत्ले पाठ सो नी बीजी प्रतमायी पढी गयो छे

[जि.] एक जि सुगुरु । एकइ जि सधल्य श्रावक । चैत्य जिनदेवगृह विविध नानाप्रकार छइ । तत्थ तेहे विविध चैत्ये जं जे जिनद्रव्य ऊपजइ ते जिनद्रव्य देवद्रव्य परस्परइं एक चैत्यनउं द्रव्य बीजइ चैत्यि जे सुगुरु श्रावक न वेचावइं ॥ १५० ॥

[मे.] एक सुगुरु, एक श्रावक छइ अनइ देहरां जूजूआं ५ छइ । अनइ तिहां जे द्रव्य छइ ते परस्परइं न वेचइं । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

ते न गुरु नवि सङ्का न पूइओ तेहिं होइं जिणनाहो ।
मूढाणं मोहठिई सा नज्जइं समयनिउणेहिं ॥ १५१ ॥

[सो.] ते न० ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे इम देहरानी १० जूजूआई करइं । एक ना' गणइं तेहे वीतराग देवइं पूजिउ नही । साचउ वीतराग पूजिउ तु कहीइ, जउ वीतरागना प्रासादविंच एकइ जि वेपइ । जे जूजूउं देखिबुं ते मूढनी मोहस्थिति अजाणिबुं जि जाणीइ ॥ १५१ ॥

[जि.] ते गुरु नही । ते श्रावक नही । तेहे गुरु-श्रावके १५ जिननाथ वीतराग देव किवारइं न पूजिउ । काइं ? तेहे गुरु-श्रावक समयनिउणेहिं समय सिद्धांत तेहना निपुण जाण एवहई सा ते चैत्यद्रव्यनी परस्परइं अणवेचिवानी रीति ते मूढ मूर्पनी मोहस्थिति नज्जइ जाणीइ । नाना चैत्यपदनउ द्रव्य भावइ तिमइ जिनचैत्य वेचिवउं । दूषण नही, सागुह महाधर्म । इसी सिद्धांतरीति न जाणइं, २० किंतु पूर्वोक्त मूर्पस्थिति जाणइं तेह भणी ते अजाण ॥ १५१ ॥

[मे.] ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे देहरां एक न गिणइं ।

तेहे चीतराग पूजित नहीं । जे प्रासाद बिं आपणा-पारका करी देपइ ते
मूढनी मोहस्थिति अजाणिउ समय सिद्धातने निपुणे ॥ १५१ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] एह ज बात प्रकारातरि वली कहइ ।

५ सो न गुरु जुगपवरो जस्स य वयणम्मि वट्टए भेओ ।
विअभवणसङ्कुगाणं^१ साहारणदब्बमाईणं ॥ १५२ ॥

[सो.] सो न० ते गुरु युगप्रधान न कहीइ, जेहनइ वचनि
उपदेशि एतलानु भेद थाइ । चेत्यभवन देहरा अनइ आवक तथा
साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी जूजूआई थाइ, माहिमाहि विरोध
१० पडइ ॥ १५२ ॥

[जि.] जे गुरु जुगप्रधान नहीं, जस्स य जेह गुरुनइ वचनि
चेत्यभवन देवगृह तेहना द्रव्यहूइ अनइ आवकना द्रव्यहूइ वली
साधारण द्रव्यहूइ भेद मित्रता वर्तइ ॥ १५२ ॥

[मे.] ते गुरु युगप्रधान न कहीइ, जेहनइ वचनि एतलानउ
१५ भेद थाइ । चेत्य देहरा, आवक तिम साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी
जूजूआई थाइ, माहोमाहि विरोध पडइ ॥ १५२ ॥

[सो.] वली कवि गुरुनी भक्तिइ कहइ छइ ।

[जि.] अय मिथ्यात्वनउ माहात्म्य बोलइ ।

संपइ पहुवयणेण^१ वि जाय न उल्लसइ विहिविवेअत्तं^२ ।
२० ता निविडमोहमिच्छत्तगंठिआवुट्टमाहप्पं ॥ १५३ ॥

१ भुवण. २ जि 'नियणेण' ३ जि 'विहिविवेगत्तं'

[सो.] संपइ० हिवडां प्रमु श्रीजिनवल्लभसूरिनइं वचनिइं जां धर्मनी परी विधि अनइ साचा विवेकनउं^१ जाणिवउं^२ न उल्लसइं न ऊपजइं ता निविडं० ते निविड मोह अजाणिवउं अनइ मिथ्यात्त्वनी ग्रंथि तेहनउं गाढउं माहात्म्य गाढउ महिमा । ते गाढा अजाण अनइ गाढा मिथ्यात्त्वी कहीइं ॥ १५३ ॥

[जि.] संप्रति हिवडां प्रमु श्रीजिनवल्लभसूरि तेहनइ वचनिइं जउ विधिविवेकपणउं न उल्लसइ, विधि जिनसिद्धांत कर्त्तव्य तेहनउं विवेकपणउं, पापपुण्यनउं जाणिवापणउं जउ न ऊपजइ तां तउ पछइ निविड मोह अज्ञान तद्रूप मिथ्यात्त्वग्रंथिका मिथ्यात्त्वनी गांठडी तेहनउं माहात्म्य प्रभाव जाणियउ ॥ १५३ ॥

[मे.] सांप्रत प्रमु श्रीजिनवल्लभसूरिनइ वचनिइं जेहनउं चित्त खरी विधि ऊपरि अनइ साचउ विवेक तेहनउं जाणिवउं तेह ऊपरि चित्त उल्लसइ नहीं, तेहनइं निविड मोह अजाणिवउं वली मिथ्यात्त्वनी ग्रंथि तेहनउं गाढउं महादुष्ट मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १५३ ॥

[सो.] परमेश्वरना वचननी आशातनानुं करिवूं ते गाढउं विरूउं ।

[जि.] अथ जिननी आशातना करिवानउं फल कहइ ।
बंधणमरणभयाइं^३ दुहाइं तिक्खाइं नेव दुक्खाइं ।
दुक्खाणं^४ दुहनिहाणं^५ पहुवयणासायणाकरणं^६ ॥ १५४ ॥

[सो.] बंधण० बाधिवउं^७, मारिवउं^८ अनेराइ भय एहवा जि तीव दुख ते दुख न कहीइं । ते थोडेसी^९ वेत्थ^{१०} सहियां अनइ

१ विवेकनुं. २ जाणिवूं ३ भयाई. ४ मे. दुक्खाई. ५ जि. मे. पहुवयणा-
सायणं करणं. ६ बाधिवूं. ७ 'मारिवउं' नयी. ८ जे. ९ थोडिसी. १० वेत्तां.

फीटी' चाहें। **सुकखाण०** पुण प्रभु तीर्थकरदेवनां वचननी आशातनानुं करिबुं ते सर्व दुःखनउं निधान। अनंता संमारमाहि अनते भवे अनंता दुःख दिइ। वीतरागना यचन जे ऊथावइं ते घणुं आगलि दुःखिया थाइं ॥ १५४ ॥

५ [जि.] बंधनमरणभयप्रमुख दुःख तीवई हंता पुण दुःख न कहीइं। स्वल्प नान्हपणातउ। जइ बंधनमरणादिक दुःख नही, जिन-वचन आशातना करिवउं किसउं दुःख ! **पहुवयणा०** प्रभु स्वागी जिन तेहनी आशातनानउं दुःखनिधान दुःखस्थानक। अतिउत्कृष्ट-पणातउ। जिनवचन आशातना करिवइ तउ अनंता मोटां गाढा दुःख ३० ऊपजइ। तेह भणी जिनवचन आशातना न करिची। किन्तु मानियउं करिवउं पुण जिनवचन, जिम नानाविध मनोश सुख हुइं ॥ १५४ ॥

[मे.] बंधनमरणभयादिक जे दुःख ते तीव्र दुःख कहीइं ते धोडीसी घेरां सदां पडी मिलइ जाइं। पनि प्रभु तीर्थकरदेवनां वचननी आशातनानउं करिवउं ते सर्व दुःखनउं निधान, जेह एगी ३५ अनंता दुःख पासीइ ॥ १५४ ॥

[सो.] हिव कवि आपणी निन्दा करइ छइ।

- [जि.] अन्न सुश्रावकत्त्व आजन्म पाटिउं। इमुं कइइ।

पहुवयणविहिरहस्सं नाऊणं जाव दीसए अप्पा।

ता कइ सुसावगत्तं जं चिछं धीरपुरिसेहिं ॥ १५५ ॥

३० [सो०] पहु० प्रभु तीर्थकरदेव तेहने वचने,

सुनिणिच्छिउअणमई धम्मणि अनन्नदेवओ अ पुणो।

न य सुरामए सु रज्जइ पुज्यावरवाहयभोगु ॥

दट्टण सुत्तिगिणं तसमावरमूममइणं त्रिदिहं।

पम्माओ न चात्थिजइ देयेहिं सइंएणहिं नि ॥

३५

(उपदेशमाध, गा. २११-२२)

ददसीलवयनियमो पोसह आवस्सएसुं अक्खलिओठ ।

(उपदेशमाला, गा. २३४)

इत्यादिके जे श्रावकनउं रहस्य बोलिउं छई ते जाणीनइ जैती वारई आपणपउं जोईइ तां कह० तु किहां आपणपामहि सुश्रावकणुं ? जं चिह्न० जे आगलि धीर पुरिषे आनंद कामदेवादिके समाचरिउं तेहनउं लवलेश आपणपामहि नहीं ॥ १५५ ॥

[जि.] प्रभु परमेश्वर तेहनउं वचन विधि रहस्य नाऊण, विजाणई अनइ जाव जां लाई आत्मा ब्रह्मस्वरूप दीसई तां लाई किंसु सुश्रावकणउं ? जे सुश्रावकणउं धीरपुरुषे आचीर्ण आचरिउं ॥ १५५ ॥

[मै०] प्रभुरतन वीतरागदेव तेहनी भापी विधि तेहनउं रहस्य जाणीनइ जउ आपणउं आत्मानउं स्वरूप जोईइ तउ किहां सुश्रावकणउं ? काइ ? आगइ जे आनंद कामदेवादिके धीर पुरुष श्रावक हआ तेहनउं तउ लवलेश मात्र आपणपामहि नहीं दीसता ॥ १५५ ॥

[सो.] हिव आपणु मनोरथ चिहुं गाहै कविं कहइ छइ ।

[जि०] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी पावे गाथाइ आपणा मनोरथ प्रकासइ ।

जइवि हु उत्तमसावयपयडीए चढणकरणअसुमत्थो ।
तह वि पहुवयणकरणे मणोरहो मज्झ हिअअग्नि ॥ १५६ ॥

[सो.] जइ वि० यद्यपि उत्तम श्रावकनी पगथीइ चढवू करी न सकुं, तीणइं बहिरडं असमर्थ छउं तह वि० तउ प्रभु तीर्थकरना वचन आराधिवानइ विपइं माहरइ हिअइ मनोरथइं छई । किमइं वीतरागनी आज्ञा आराधाइ तु रूढउं ॥ १५६ ॥

१ चिहु २ 'कवि' नहीं ३ यद्यपि ४ बहरइ. ५ विषय ६ मनोरथ.
७ किमइइ

[जि०] जइवि ययपि हु निश्चइं उत्तमसावयपयडीए

मुजाण आवकनइ पाण्डियालइ हृतउ चरणकरणि चारित्रपालननइ
विपइ असमर्थ, दीक्षा पाली न सकउं, तह वि तथापिहिं मज्झ
हिअअम्मि माहरा हियामाहे प्रमुवचन करिवानइ विपइ यतिधर्म
१ पालिवानइ विपइ मनोरथ होज्यो ॥ १५६ ॥

[मे०] जउ किमइ उत्तम आवकनी पगयीइं चडिवानइ विपइ

असमर्थ छउं, पणि तउ ही प्रमु वीतराग तेहना वचननउं करिवउं तेहनइ
विपइ मनोरथ माहरइ हियइ छइ ॥ १५६ ॥

ता पहु पणमिअ चलणे इकं पत्येमि परमभावेण ।

१० तुह वयणरयणगहणे अइलोहो मज्झ हुज्झ सया ॥ १५७ ॥

[सो.] ता पहु० तेह भणी प्रमु परमेश्वर वीतरागना चलण

नमस्करीनइ एक वानउं प्रार्थउं मागउं साचइ भाविइ । तुह० हे
स्वामी ! ताहरा वचन रूपिया रत्न लेगनइ विपइ मूरहइं सदैव
अतिलोभ हुज्यो । श्रीसिद्धातवचन उपरि आस्था आदर आवियो ।

११ एतलइ काज सरइंसि ॥ १५७ ॥

[जि.] ता तउ पठइ पहु प्रमु जिन तेहना प्रणमित

नमस्करिया चरण पटकमलि जिणइं मइं एतावता प्रमु तणा चरणकमल
नमस्करी प्रमु कन्हां परम भावि मोटी भक्तिइं करी एक वस्तु प्रार्थउं ।
हे प्रमो ! ताहरा वचनरूपिया रत्न तेह लेग सर्वदैव मूरहइं अतिलोभ

१२ होज्झ हुउ ॥ १५७ ॥

[मे.] तउ तेह भणी प्रमु वीतरागना चरण नमीनइ परम भावि

करीनइ एक वानुं मागउं । ताहरा वचनरूपियां रत्न लेगनइ विपइ
मूरहइं सदैव अतिलोभ हुज्यउ ॥ १५७ ॥

[जि.] इसुं प्रसु आगलिं प्रार्थी आपणी मनोगत चिंती कहइ ।
अइमिच्छवास'निकिट्ट'भावओ गलिअगुरुविवेआणं ।
अम्हाण कह सुहाइं संभाविज्जंति सुविणे' वि ॥ १५८ ॥

[सो.] अति गाढउं घणा कालनु मिथ्यात्वनु वास' संस्कार
तीणइं करी जे ऊपनु निकट्ट भाव मइलु परिमाण तीणं करी गलिउं
गिउं गुरु विवेक छइ अम्हारउ एहवा अम्ह रहइं सुहणाइमाहि शुभ
पुण्य किहां संभावीइ ? अथवा सुख मोक्षसुख किहां संभावीइ ? ते
गाढउं दुर्लभ ॥ १५८ ॥

[जि.] इह संसारमाहे एवहां अम्हहूइं सुमिणे' वि सुहणाइ-
माहि किछु सुख संभावीइ ? अपि तु न संभावीइ । अम्हे किसा छां ?
मिच्छवास मिथ्यात्वनउ संस्कार तिणि करी निकट्ट विरउ भाव
तेहतउ गलिउ गुरु गुरुउ विवेक तत्त्वातत्त्वविचार जेहनउ छइ ॥ १५८ ॥

[मे.] इहां घणा कालनउ मिथ्यात्ववासनउ जे निकट्टभाव
तीणइ गलिउ गरुउ विवेक एवहा अम्हे तेहनइं सुहणाइमाहि परम
सुख मोक्षसुख किम संभावीयइं ? ॥ १५८ ॥

१५

[सो.] बली कवि कहइ छइ ।

[जि०] बली काई मनोगत कहइ ।

जं जीविअमित्तं पि हु धरेमि नामं च सावधानं पि ।
तं पि पहु महाचुज्जं अइचिसमे दूसमे काले ॥ १५९ ॥

[सो.] जं इसिइ अतिविषमि दुःखमाकालि वर्ततइ जीवितज्य
मात्रइ धरीइ अनइ श्रावकनुं नामइ जं धरीइ तेहइ हे प्रसु ! महा
आश्चर्य । जेह भणी ए काल अपार अनर्थबहुल अतिधर्मरहित तेह
भणी ॥ १५९ ॥

१ जि. मे. इह मिच्छवास'. २ वि. 'निकट्ट'. ३ जि. मे. सुमिणे. ४ गाढ.
५ 'वास संस्कार...अम्हारउ एहवा' एटलो पाठ सो नी बीजी प्रतमांशी पडी गयो हे.

। [जि.] हु निश्चइं जे जीवितव्य मात्रई धरेमि धरउं, च वली एहि विपमि दुखदायकि दुःपमाकालि सावयाणं पि श्रावई नाम धरउं, है प्रमो जिन ! तं पि तेंहइ महासुखं महा आश्चर्य ॥ १५९ ॥

१ [मे.] ईणइं कालि जे जीवितव्यमात्र धरउं अनइ हउं वली आक्फनउ नाममात्रइ वहउं, हे प्रमो ! हे स्वामी ! ते महाआश्चर्य जे अतिविपम दुःस्वमाकालि ॥ १५९ ॥

[सो.] वली गुरु प्रति कवि कहइ छइ ।

[जि.] अथ तार्त्त्विकचिंता कहइ ।

१० परिभाविऊण एवं तह गुरु करिअ अम्ह सामिचं । -
जह सामगिसुजोगो जह सुलहं होइ मणुअत्तं ॥ १६० ॥

[सो.] परिभाविऊण० इसिउं विमासीनइ सदगुरु ! अम्हारउ स्वामीपणउं तिम अम्हारी सार करिजो, जिम आगलि अम्है धर्मसामग्रीनु रूढउ योग प्राप्तुं अनइ जिम मनुष्यपणउ सुलभ थाइ । १५ जेह भणी सिद्धातमाहे एह जि बोल गाढा दुर्लभ कहिया छइ—

चत्तारि परमंगाणि दुलहाणि अ जतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा संजममि अ वीरिअ ॥

(उत्तराध्ययन, अध्ययन ३, गा. १)

तथा—

२० धन्नाण विहिजोगो विहिपक्खाराहगा सया धन्ना ।

विहिचहुमार्णी धन्ना विहिपक्खअदूसगा धन्ना ॥ १६० ॥

। [जि.] देव आगलि वीनती करी गुरु आगलि वीनती करइ । है गुरो ! इसु पूर्वोक्त गार्थास्वरूप परिभाविऊण परिभावी विमासी नइ तह तिम अम्ह सामिचं अम्हारी धणीप करिअ करिजो ।

१ पहु २ जि 'सुजोगे, मे 'सजोगे ३ जि सद्ध, मे सद्ध ४ जि सम्मत्ता ५ धर्मसामग्री

जह जिम पहुसामग्गि जैन सामग्री तेहनइ सयोगि हंतइ अम्हा
रहइ सम्यक्त्व सुलभ हुइ ॥ १६० ॥

[मे,] इसिउं विमासीनइ हे सुगुरु ! अम्हारउं स्वामीपणउं
तिम करउ, जिम स्वामीनी सामग्रीनइ जोगिइ अम्हारउ मनुष्यपणउं
सफल सुलभ थाइ ॥ १६० ॥

5

[जि.] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी स्वनामांकित गाथा कहइ ।
एवं भंडारिअनेमिचंदरइयाओ कहविं गाहाओ ।

विहिमग्गरया भन्वा पढंतु जाणंतु जंतु सिचं ॥ १६१ ॥

[सो.] एयं० इम इसी रहइ नेमिचंद्र भंडारीरची कीधी
ए केतलीइ १६० गाथा जे भव्य जीव खरा विधिमार्गनइ विपइ तत्परः
छइ ते ए पढउ । एहनउ अर्थ जाणउ । सम्यग् आराधीनइ मोक्षपदि
जाउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

[जि०] एवं इणि प्रकारि भांडागारिक श्रीनेमिचंद्रइ
रचित कीधी केतलीएक गाथा विधिमार्गरत भव्य जीव पढउ । तेह
गाथानउ अर्थ जाणउ । किम शिव मोक्षि निरुपद्रवि स्थानकि जंतुः
जाउ । मणहार जाणहार पुरुषहइ महापुण्यफलप्राप्ति हुइ ॥ १६१ ॥

[मे.] इसी परिइ भंडारी श्रीनेमिचंद्रइ केतलीएक गाथा
रची । अनइ जे विधिमार्ग खरी विधि तेहनइ विपइ रत जे भव्य जीव
छइ ते ए पढउ । एहनउ अर्थ जाणउ । अनइ आराधता भणता जाणता
शिवपद पामउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

२०

[सो.] इति पट्टिशतकवालावबोधः समाप्तो विरचित
श्रीसोमसुन्दरसूरिपदै सर्वजनोपकाराय ।

१ जि मे कहवि २ रहणइ ३ 'ते' मथी ४ सो नी बीनी प्रतमा मात्र
आटली ज पुष्पिका छे—“इति पट्टिशतकवालावबोध समाप्त ॥ छ ॥ धीः ॥
गयाम १०९६ श्लोका ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥”

क्ष्मासंडामृतकुंडविष्टमिति १४९६ सक्त्सरे श्रीतपा-

गच्छेन्दैर्गुरुसोमसुन्दरवैराचार्यधुर्यैरियम् ।

वार्त्ताभिर्विहिता हिताय कृतिना सम्यक्त्वबीजे सुधा-

वृष्टि षष्टिशताह्वयप्रकरणव्याख्या चिरं नन्दतु ॥

५ ए प्रशस्तिनड काव्य महात्मानडं कीधडं । सप्तश[२] १५१३ वर्षे ॥

ग्रन्थाम्रं ९९८ श्लोक ॥ छ ॥ मंडपदुर्गे

[जि.] इति श्रीषष्टिशतकप्रकरणवार्त्तारूपवृत्ति ॥ छ ॥

सन्त १५०१ वर्षे श्रावण यदि १० भौमदिने श्रीखरतरगच्छे

श्रीजिनराजसूरिपट्टे श्रीजिनचर्द्धनसूरिस्तपट्टे श्रीजिनचन्द्र-

१० सूरिपट्टे भव्याम्भोजदिवामणिना सविम्वचूडामणिना वावाच्यार्थं (१)

दानचिन्तामणिना सुविहितगुरुचक्रार्त्तिना महापरोपकारिणा श्रीजिन-

सागरसूरिणा बालानामबोधाय श्रीनेमिचन्द्रभण्डागारिककृतस्य

षष्टिशतकप्रकरणस्य स्वरूपा वार्त्तारूपा वृत्ति कृता । सा च

श्रीसत्वेन वाच्यमाना चिर नन्द्यात् ॥ छ ॥ शुभ भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥

१३ लिपितं ॥ छ ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥

[मे.] इति श्रीनेमिचन्द्रभण्डारीविरचितषष्टिशतक-

विचरणं । कृतिरिय श्रीवृद्धखरतरगच्छीय वाचकेन श्रीमेरु-

सुन्दरेण ॥ छ ॥

शास्त्रं बालावबोधायममरप्रभसूरिमि ।

लिखितं निजपुण्याय शोध्यसाहाय्यहेतवे ॥

यदत्र विहित कर्त्ता स्वबुद्धवार्त्तनिरूपणम् ।

प्राय प्राकृतबाहुल्यात्त दोषोऽस्माकमत्र च ॥

शुभ भूयात् श्रीसधस्य ॥ छ ॥ द० ॥ ग्रंथसख्या श्लोकशत ६०० ॥ छ ॥

छ ॥ श्रीजन,....

परिशिष्ट १

नेमिचन्द्र मंडारी-विरांचल

जिनवल्लभसूरि गुरुगुणवर्णन

पणमवि सामिय^१ वीर जिण,^२ गणहर गोवम सामि ।
 सुधर्म^३ सामिअ न^४ लगि सरणि^५ जुगप्रधान सिग्गामि ॥ १ ॥
 तित्थुधरण^६ सु मुणिरयण,^७ जुगप्रधान क्रमि पत्तु ।
 जिणवल्लभसूरि जुगपवरो,^८ जसु निम्मलउं चरित्तु ॥ २ ॥
 तसु सुदुगुरु^९ गुणकित्तणइ, सुरराउं^{१०} वि असमत्थु^{११} ।
 तो भत्तिभर^{१२} तरलियउं^{१३} कह^{१४} हंड कहि^{१५} सकयत्थो^{१६} ॥ ३ ॥
 कह भवसायर दुहपवर,^{१७} कह पत्तउ मणयत्तु ।
 किह जिणवल्लभसूरि वयणु, जाणउं^{१८} समय पविजु^{१९} ॥ ४ ॥
 कह संबोदि^{२०} मणु^{२१} उल्लसिउ,^{२२} कह सुद्धउ संमत्तु^{२३} ।
 जुगसमला^{२४} नाएण मइं, पत्तउ जिणविह^{२५} तत्तु ॥ ५ ॥
 जिणवल्लभसूरि सुदुगुरुह,^{२६} बलि किजिमु^{२७} गुरराय^{२८} ।
 जसु वयणेण^{२९} विजाणीयण,^{३०} तुइइ कुमय^{३१} कसाय ॥ ६ ॥
 मूढा मिरुहहु मूढ पहु, लग्गहु^{३२} सुद्धइ धम्मि ।
 जो जिणवल्लभसूरि कहिउ,^{३३} गच्छउ^{३४} जिम सिवरंमि^{३५} ॥ ७ ॥

१०

१ सामि. २ जिण. ३ सुधर्म. ४ तुलनि. ५ सरण. ६ तित्थु रणुद्र.
 ७ रयण. ८ जुगपवर. ९ सुदुगुरु. १० सुरराओ. ११ असमत्थो. १२ भत्तिभर.
 १३ तरलिओ. १४ कहिउ. १५ कहिउं. १६ हियत्थु. १७ पवर. १८ जाणिउं.
 १९ पविजओ. २० संबोह. २१ मण. २२ उल्लसिय. २३ सामजु. २४ समला.
 २५ विहि. २६ गुरुह. २७ किजउ. २८ गुरगुराय. २९ वयणे. ३० विजा-
 णियइ. ३१ कमय. ३२ लग्गहु. ३३ कहिओ. ३४ गच्छहु. ३५ सिवधंमि.
 ११

અધિર^૧ માફ પિય વંધવદ્,^૨ અધીર^૩ રિદ્ધિ ગિહવાસુ ।

જિણવલ્લહસૂરિ પય નમડં,^૪ તોડડ^૫ મવદુહ-પાસુ ॥ ૮ ॥

પરમપણઈ^૬ ન કે વિ ગુરુ નિમ્મલ ધમ્મહ હુંતિ ।

સઙ્ગ^૭ તિ સુદ્ધગુરુ^૮ મનિયહિ,^૯ જે જિણવયણ મિલંતિ ॥ ૯ ॥

૩ 'ગુરુ ગુરુ' ગાયવિ^{૧૦} રંજિયહિ,^{૧૧} મૂઢડ^{૧૨} લોડ અપાણ ।

ન મુણઈ જે જિણ આણ વિણ, ગુરુ હુઈ^{૧૩} સત્તુ સમાણ ॥ ૧૦ ॥

જિમ સરણાઈય^{૧૪} માણસહં, કોઈ કરઈ સિરછેડ^{૧૫} ।

ન મુણઈ જે જિણમાસિયડ,^{૧૬} તિમ કુગુરહ સંજોડ^{૧૭} ॥ ૧૧ ॥

હુંડ^{૧૮} વિસપ્પિણિ^{૧૯} મમમ ગુહુ,^{૨૦} દૂસમ ફાલુ કલિદ્ધુ^{૨૧} ।

૧૦ જિણવલ્લહસૂરિ મહુ નમહુ, જિણિડ^{૨૨} સત્તુ^{૨૩} નિસિદ્ધ^{૨૪} ॥ ૧૨ ॥

જા^{૨૫} જહિ^{૨૬} કુલગુરુ આવિયડ,^{૨૭} તે તહિ મક્તિ^{૨૮} કરંત^{૨૯} ।

થિરલા જોઈવિ જિણવયણ,^{૩૦} જહિ^{૩૧} ગુણ તહિ^{૩૨} રચંતિ^{૩૩} ॥ ૧૩ ॥

હા હા દસમ^{૩૪} કાલબલુ, સ્વલ-વક્તણ જોઈ ।

નામેણિઈ^{૩૫} સુધિહિય તણઈ, મિત્તુ વિ વયરીય^{૩૬} હોઈ ॥ ૧૪ ॥

૨૩ તહિ^{૩૭} ચેડાહિવ^{૩૮} હડં નમડં,^{૩૯} સુમણિય^{૪૦} પરમત્યાહ^{૪૧} ।

હીયડઈ^{૪૨} જિણર^{૪૩} ફકપર, અનુ સુદ્ધડ ગુરુ^{૪૪} જાંહ^{૪૫} ॥ ૧૫ ॥

- ૧ અધીર. ૨ વંધવદ્. ૩ અધિર. ૪ નમઓ ૫ તોડડ ૬ પરમપ્પણય.
 ૭ સઙ્ગ ૮ દસપુર. ૯ મનિયઈ ૧૦ ગાઈવિ ૧૧ રંજિયઈ ૧૨ મૂઢા.
 ૧૩ હોઈ. ૧૪ સદનાઈય ૧૫ સિરછેડો ૧૬ જિણમાસિયઓ. ૧૭ સંજોઓ.
 ૧૮ હુંડા. ૧૯ અવસપ્પણિ ૨૦ ગહુ. ૨૧ નિલિદ્ધુ ૨૨ જેણડ ૨૩ છુટુ.
 ૨૪ નિસિદ્ધડ. ૨૫ જો ૨૬ જિહ. ૨૭ આઈયડ ૨૮ મક્તિ. ૨૯ કરંતિ
 ૩૦ જિણવયણ ૩૧ જહિ. ૩૨ તહિ. ૩૩ રચંતિ. ૩૪ દૂસમ ૩૫ નામેણહ
 ૩૬ વયરીઓ. ૩૭ તિહિ. ૩૮ ચેડાહિવિ ૩૯ નમઓ. ૪૦ સુમણિય.
 ૪૧ પરમ ડહાહ. ૪૨ હિયડઈ ૪૩ ગાહટાબીની પ્રતમા 'જિણ ચિદ્ધિપ્પક પર'
 એવો ધાટ છે, પણ ઇ સહિયાની મૂલ જ લાગે છે. ૪૪ ગુણ. ૪૫ જાંહ.

जिणि' जिणवर' पहु हीलियह, जणु रंजियइ सहासु' ।

सो वि सुगुरु पणमंतयह, १ फुटि' न हिया' हयासु ॥ १६ ॥

मिरियभवे' जिउ' वीर जिण' इछ' ० उसत्त' लवेण ।

कोडाकोडि सागर' भमिउ, २ किं न मणह' ३ मोहेण ? ॥ १७ ॥

तव संजम मुचेण सह, ४ सव्वु' ५ वि सहलउ होइ ।

सो वि उमुत्तलवेण सह, ६ भवदुह-लक्खइ' ७ देइ ॥ १८ ॥

माया मोह चणह' ८ जण, दुलहउ' ९ जिणविह' १० धम्म' ।

जो जिणवल्लहसूरि-रुहिउ, ११ सिग्घ' १२ देउ' १३ सिवसंमु' ॥ १९ ॥

संसउ' १४ कोइ म करहु मणि, संसइ होइ' १५ मिच्छत्तु ।

जिगवल्लहसूरि जुंगपवर, १६ नमहु सु तिजग-पवित्तु' ॥ २० ॥

अइ' १७ जिणवल्लहसूरि गुरु, नह' १८ दिट्ठउ' १९ नयणेहिं ।

जुगपहाण तउ' २० जाणीयइ, २१ निच्छइ' २२ गुण-चरिणहि ॥ २१ ॥

ते धन्ना मुकयत्थ नर, २३ ते संसारु' २४ तरंति ।

जे जिगवल्लहसूरि तणीए, २५ आण' २६ सिरेण' २७ धरंति' २८ ॥ २२ ॥

तह' २९ न रोगु, ३० दोहग्गु नह, ३१ तह मंगल कल्लाण' ३२ ।

जे जिणवल्लह गुरु' ३३ नमइ, ३४ तिन्नि संश सुविहाण' ३५ ॥ २३ ॥

१ जे २ जिणवर. ३ हयासु ४ पणमंतयह ५ इच्छि ६ हियइ. ७ मरिय',
८ जिओ. ९ जिण. १० इच्छि ११ उमुत्तलवेण. १२ भमिओ. १३ सुगुरु.
१४ संउ. १५ सव्व. १६ संउ. १७ लक्खइ. १८ चणउ. १९ दुलहउ.
२० जिणविहि. २१ धम्म. २२ रुहिओ. २३ सिग्घं २४ देइ. २५ सिवसंमु.
२६ संसओ. २७ हुइ. २८ जुगपवर. २९ त्रिजग पवित्त. ३० अइ. ३१ नय.
३२ दिठओ ३३ जुगपहाणउ. ३४ विजाणियए ३५ निच्छइ. ३६ नरा. ३७ संसार.
३८ तणीय. ३९ आणा. ४० सिरेण. ४१ धरंति. ४२ तेहिं. ४३ रोगो. ४४ तहु.
४५ कल्लाण ४६ सूरि. ४७ गुणिहि. ४८ सुविहाण.

सुविहिय मुणिचूडारयण,^१ जिणवल्लह वहु^२ राउ^३ ।
 इक्क जीह किम सयुणउ,^४ भोलउ^५ मत्तिसहाउ^६ ॥ २४ ॥
 सपइ ते मन्नावि^७ गुरु, उग्गइ उग्गइ सूरि^८ ।
 जो जिणवल्लह पहु^९ कहइ,^{१०} गमइ उमम्मु^{११} सुदुरि^{१२} ॥ २५ ॥
 इकि^{१३} जिणवल्लह जाणीयइ, सव्वु^{१४} मुणियइ धम्म^{१५} ।
 अनु^{१६} सुहगुरु^{१७} सवि मनियइ,^{१८} तियु^{१९} जि^{२०} धरहिं^{२१} सुहम्मु^{२२} ॥ २६ ॥
 इय जिणवल्लह धुइ भणिय, मुणियइ करइ कल्लाणु ।
 देउ^{२३} बोहि चउवीस जिण, सासइ^{२४} सखनिहाणु^{२५} ॥ २७ ॥
 जिणवल्लह^{२६} ३ क्रमि जाणियउ,^{२७} हिव मइ तासु^{२८} सुसीसु^{२९} ।
 जिणवत्तसूरि जुगपवरो, उद्धरियउ गुरुवसो ॥ २८ ॥
 तिणि निय पइ पुण ठावियउ,^{३०} बालउ^{३१} सीहकिसोरु^{३२} ।
 परमइ^{३३} मइगल^{३४} बलदलणु, जिणवत्तसूरि मुणि सारु^{३५} ॥ २९ ॥
 तसु^{३६} सुपट्टि हिव गुरु जयउ,^{३७} जिणपत्तिसूरि^{३८} मुणिराउ^{३९} ।
 जिणमय विहि-उज्जोयकरु, दिणयर जिम विक्खाउ^{४०} ॥ ३० ॥
 पारततु विहि विसयसुटु, धीरजिणेसर वयणु ।
 जिणवत्तसूरि गुरु हिव कहइ,^{४१} निच्छइ^{४२} अनु^{४३} न कवणु ॥ ३१ ॥

१ चूडारयण २ वहु ३ गुणराओ ४ सयुणेउ ५ भोउओ ६ भक्तिसुहाओ
 ७ मन्नामि ८ सूर ९ पउ १० कहहि ११ अममग्ग १२ दुरि १३ इक्क
 १४ सव्वु वि १५ धम्म १६ अन १७ सुहगुरु १८ मनियइ १९ तिय
 २० जिम २१ धरइ २२ सुहसु २३ देओ २४ सासय २५ सोक्खु,
 २६-अ नाहटाजीनी वाचनामा 'जिणवल्लह' पद्धी 'गुरु' शब्द वधारानो छे
 २६ जाणियइ २७ तसु २८ सुसीसु २९ ठावयओ ३० बालओ ३१ सीह
 कितोरु ३२ पर ३३ मयग्ग ३४ सुणीसरु ३५ तस ३६ जयओ
 ३७ जिणपत्तिसूरि ३८ मुणिराओ ३९ विक्खाओ ४० कहओ ४१ मिच्छइ
 ४२ असुण

धत्त ति' पुरवरपट्टणहं, धत्त ति देस' विचित्त ।

जिहि' विहरइ जिणवइ सुगुरु, देसण करइ पवित्त ॥ ३२ ॥

कवणु' सु होसइ दिवसडउ, कवणु' सु तिहि सुमुहुत्तु' ।

जिहि' यंदिगु जिणवइ सुगुरु, निमुणिसु' धम्मह तत्तु' ॥ ३३ ॥

सल्लुद्धारु' करेसु हउ, पालिसु' दिहु संगत्तु' ।

नेमिचंदु' इम वीनवइ, सुहगुरु-गुणगण-रत्तु' ॥ ३४ ॥

नंदउ विहि जिणमंदिरहं, नंदउ विहिसमुदाउ' ।

नंदउ जिणपत्तिसुरि गुरु, विहि जिणधम्म-पसाउ' ॥ ३५ ॥

जिनेश्वरसूरि, जिनप्रबोधसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनकुशलसूरि, जिन-
पद्मसूरि, जिनलब्धिसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनोदयसूरि, जिनराजसूरि,^{१०}
जिनवर्द्धनसूरि, श्रीसागरचन्द्रसूरि । शुभभस्तु ॥ छ ॥

१ तई. २ देश. ३ जहि. ४ कवण. ५ देसडओ. ६ कवण. ७ सुमुहुत्त.
८ जही. ९ निमुणि. १० तत्त. ११ सल्लुद्धार. १२ सुदइड. १३ सम्मत्तो.
१४ नेमिचंद. १५ यिनवइए १६ रत्त (रत्तो). १७ मंदिरहि १८ समुदाओ.
१९ पसाओ.

परिशिष्ट २

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित

पार्श्वनाथ स्तोत्र

भवमयवर्णगणद्वहणं दरिद्रोगारिदुरियनिद्वल्यं ।

सिद्धिपुरकयनिवास सया वि सुमरामि जिणपासं ॥ १ ॥

इह संसारअरत्ते भीमे पडियाण मुद्धजंतूर्ण ।

तुज्झ विणा जयबंधन सरणं न हु को वि दुहियाणं ॥ २ ॥

तं माया तं च पिया तं सामी बंधवो गुरू देवो ।

तं चिय परमनिहाणं किं बहुणा मज्झ तं इको ॥ ३ ॥

न सरामि देवयाओ नो भिज्जाओ न मंतमूलीओ ।

जं सामिय तं पत्तो अउव्वविप्फुरियमाहप्पो ॥ ४ ॥

तुह आणाभंगाओ दुहाइं बहुयाइं जाइं जायाइं ।

ताइं तुमं चिय निहणसु अन्नो कइया वि न समत्थो ॥ ५ ॥

जइ वि परामवठाणं जइ दीणो दुत्थिओ अइं देव ।

तह वि तुह पय सरंतो मत्तामि न को वि अप्प समो ॥ ६ ॥

उल्लसियाइं सुहाइं दुहाइं खीणाइं ताण निब्भंतं ।

जाण मणम्मि विजसिओ विहिणा तं पासजिणनाह ॥ ७ ॥

ता हरसु मज्झ चिंता संतावं भाणसम्मि संकंतं ।

विहिजिणसुहगुरुजोगं सिवमुदयं देहि अणवरयं ॥ ८ ॥

इय पासनाहदेवं सरियं सज्जनसुएण अप्पहियं ।

ओ तं सरइ तिसंशं सो पायइ वंठियमुहाइं ॥ ९ ॥

भा० नेमिचन्द्रमुद्रावकृतं श्रीपार्श्वनाथस्तोत्रं ॥

‘पष्टिशतक’नी प्राकृत गाथाओनी सूचि

[गाथाओनां प्रतीको सामेनो अंरु शृङ्क सूचवे छे.]

अहमिच्छयासनिबिद्ध	१५७	कश्वा होहि दिवसो जइया	१२८
अइसयपाचियपाचा	३४	कट्टं करनि अप्पं दमंति	५०
अइया अइपाविद्धा मुदमुक्	१३०	कहिअं पि मुदयम्मं काहिं	११३
अम्म वि गुणो गुणिणो	१०९	कियं पि यम्मतिअं	४९
अम्मा वि जाण वट्ठी	११८	अरियाइफडाहोवं अहिअं	१०२
अम्हाण रापरसो कस्सुअरि	१०६	किअि पुत्तरमम्मि रत्ता	७६
अरिइ देवो गुणुअ सुअं	२	किं भणिमो किं करिमो	४४
अइयं पुणो अइसो ता	१३६	किं सो पि जणणिआओ	८२
अइया सरणसहाया सुअया	६६	कुमाहगहगहिआयं मूटो	१७
अहिमाणविसोपसगस्ययं अ	१४५	मुणुअ वि ससिमो इं	४५
आणारहिअं ओडाइसंजुअं	५९	पुंदवउत्थी नवपी बारसी	७९
आरभजम्मि पाये ओया	१३	पवे अमुआणं दोसो जे	६४
इअरजणसंसणाए पिट्ठा	६०	अयमिहवा वि सविहवा सहिआ	९०
इअराण वि उवहासं तममुअं	६५	गिहवाचारपरिस्समणिआण	२५
इसो वि न सदेहो अं	२०	गिहवाचारविमुक्के यहुमुणिणोए	६७
इअ पि मदाउक्कं	११४	गुरगो भइ जाया सइडे	३६
इअराणं ठपुआणं आणाअणिण	१००	छइति निययत्रीअं तअं अ	८९
इंदो वि ताअ पणमइ हीलंतो	८८	अइ आणसि जिणणाहो	१४८
उअसुत्तमाअगाणं ओहीनाओ	६१	अइ त वदसि पुअम्मि अयण	१३१
उअसुत्तमाअरंतं मि ठवंति	७६	अइ न कुणसि तवचरणं	५
पुणो मुणुअ एण वि सावणा	१५०	अइवि हु उत्तमसावययवीए	१५५
एअं पिअमरणइअं	१११	अइ सवसआवगाणं एअसं	५५
अइअं अइअरिअलेमिअंइअयाओ	१५९	अममुअविणस्स अअणं अअआअ	१०७

जत्य पमुमहिसलक्खा	७८	जो गिहकुडुंत्तामी संतो	७९
जम्हा जिणेहि भणिअं	१३८	जो जिणआवरणाए लोओ	१४६
जयजंतुजगणितुळे अइउदओ	४७	जो वेइ सुद्धंघम्मं सो परमेप्पा	१०३
जह अइकुलम्मि खुत्त	८०	जो सेवइ सुद्धगुरु	५२
जह कुवि वेसारत्तो	८		
जह केइ मुकुलवहुणो सीलं	७५	सईया अहमाण अहमा	१२०
जह जह जिगंदवयणं सम्मं	६९	तह वि हु नियजट्टयाए	१३५
जह जह तुट्टइ धम्मो	४६	तं चेव केवि अहमा छलिया	९९
जह वट्ठेण सूरं महियलपयइं	८१	तं जयइ पुरिमरयणं	५६
जं चिअ लोओ मअइ तं	१४७	ता एगो जुगपवरो	१४०
जं जीविअमितं पि हु धरेमि	१५७	ता जिणमाणपरेणं धम्मो	२८
जं जं जिणआणाए तं चिय	९३	ता जे इमं पि वयणं	१२२
जं न करइ अइभावं	५४	ताण कई जिणधम्मो	१२३
जं वीरजिणस्स जीओ मरिइं	१२१	ता पडु पणमिअ चलो	१५६
जाण जिणिदो नियसइ सम्मं	७०	तित्थयरारणं पूआ	९२
जाणिज मिच्छदिट्ठी जे	१४३	तिहुअगजणं मरंतं दट्ठुण	११०
जिणआणाए धम्मो आणारहिमाण	९४	तुळे वि उअरमरणे	२६
जिणआणाभंगमयं	६३	ते न गुरु नवि सट्ठा न	१५१
जिणआणा वि धयंता गुरुणो	४३		
जिणगुणरयणमहानिहि	३०	धोवा महाणुभावा जे	११५
जिणधम्मं दुजेअं	१३७		
जिणपूअणपरत्थावे जइ को	९१	दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिअए	१२९
जिणमयअवहीलाए जं दुक्खं	७२	दूरे करणं दूरम्मि साहणं	१२७
जिणमयवहापवंधो सवेगकरो	२८	दुसमदंढे लोए सुहुक्खसिद्धम्मि	१२३
जिणवयणवियन्नूण वि जीवाणं	११	देवेहिं दाणवेहिं य मुओ	७
जिणवरआणाभंगं	१४	दोतो जिणिदवयणे संतोतो	६६
जिणवरआणारहिअं पट्ठारंता	१६		
जे अमुणिअगुणदोसा ते	१०४	धम्मम्मि जस्स माया	४८
जे जे दीसंति गुरु	१३९		
जे महेवि जिगंद	१४९	न मुणंति धम्मतरं सारयं	११६
जे इअधणारियं कारणमूआ	११९	न सयं न परं कोवा जइ	६८

नाम पि तस्स अमुहं	३२	वन्नेमि नारयाओ जेसिं	९७
निअमइअणुसारेण	१३४	वयणे वि सुगुरुजिणवाहस्स	१०९
निहक्खिण्णो लोओ जइ कुवि	४४	विरयाण अन्विरए जीवे	१२
नो अप्पणा पराया गुरुणो	१०७	वेसाण बढियाण थ	८३
परिभाविज्जण एयं सह गुरु	१५८	स कदा सो उवएसो त	२९
पहुपयणविहिरहस्स नाऊण	१५४	सप्पे दिट्ठइ नासइ लोओ	४१
बलि किज्जामो सज्जणजणस्स	१०८	सप्पो इक् मरण सुगुरु	४२
पहुगुणविज्जामिलओ	२३	समयविक्र असमत्था	५३
बध्णमरणभयाई हुदाइ	१५३	सम्मत्तसज्जुआण यिग्घ	८७
यीया थ सत्तरहिआ	१२०	सयणाण वा मोहे लोआ	२४
मज्झठिई पुण एसा	३३	सठवग पि हु सगठ	११६
मा ना ऊपह बहुअं	१२४	सठव पि जए सुलह	१४४
मि छत्तबहुलयाए	२२	सठव पि धियार्णिजइ	२१
मिच्छत्तमायरंत वि	७४	सठ्वो वि अरिहं देवो	३८
मिच्छत्तसेवगाण विग्घसयाइ	८५	सगो वि जाण अहिओ	७७
मिच्छपवाहे रत्तो लोओ	३७	सपइ दसमच्छेरयनामायरिएहिं	१४२
मुद्धान रंजणथ अविहिपसस	६७	सपइ दसमकाले धम्मत्थी	११३
मूल जिणिंदेवो तन्वयण	१०५	सपइ पहुबयणेण वि जाव	१५२
रे जीय अनाणीण	७३	साहम्मिआओ अहिओ	१४८
रे जीव ! भवहुदाइ इक्ख	६	साहीणे गुरुजोगे जे न हु	९५
रोसो वि यमाकोसो मुत्तं	१८	सिरिधम्मदासगणिणा रइयं	९८
लच्छी पि हयइ दुविहा	३५	सुद्धफुलधम्मजा अणि	९६
लज्जति जाणिमो हं	५८	सुद्धविहिधम्मराओ बइडइ	५१
लोअपवाहभमीरणउट्टपयहचइ		सुद्धा जिणआणरया केसिं	३९
लहरीए	७१	सुद्धे मग्गे जाया सुहेण	८४
लोअपवाहे सकुलक्कमम्मि	९	सुरतरुचितामणिणो अग्घ	५७
लोए वि इमे भणिअं	१३२	सोएण कदिकण कुट्टेऊयं	१११
लोयम्मि रायनीईनार्यं न	१०	सो जयउ जेण विदिया	३१
		सो न गुरु जुगपवरो	१५२
		हा हा गुरुअ अक्कज सामी	४०
		हिययम्मि जे कुसुदा	१२६

શબ્દકોશ

શબ્દના ૪-૫ રૂપો રૂપાદિની પછી નોંધેલ અંકો અનુક્રમે પૃષ્ઠ અને પક્ષ સૂચવે છે. ઉદાહરણ તરીકે, જળહસ્ત શબ્દ પછી ૨ ૧૭ એ પ્રમાણે અંકનિર્દેશ છે. અર્થાત્ એ શબ્દ પૃ ૨ ઉપર ૧૭મી પંક્તિમાં છે. ૧૫૩-૩-૧૩ એ પ્રકારે એક કરતાં વધુ અક્રનો નિર્દેશ હોય ત્યાં પહેલો અંક પૃષ્ઠનો અને બીજા ૨ અંક પક્ષોના સમજવાના છે. એક જ પૃષ્ઠ ઉપર કોઈ શબ્દ એક કરતાં વધુ વાર પ્રયોજાયાનો નિર્દેશ એ રીતે કરેલો છે.

સંક્ષેપસ્ત્રી નીચે મુજબ છે.—

અ	અભ્યય
અનુ.	અનુપ
અપ.	અપભ્રંશ
એ. વ.	એકુલવન
અ. વિ.	અંગવિભક્તિ
કા	કાઠિયાવાડી (બોલી)
કુ.	કુદન્ત
કિ. વિ.	ક્રિયાવિશેષણ
ગ્રા. ગુજ.	ગ્રામ્ય ગુજરાતી
ચ.	ચતુર્થી વિભક્તિ
જ. ગુજ.	જૂની ગુજરાતી
તૃ	તૃતીયા વિભક્તિ
દે.	દેશ્ય
દ્વિ.	દ્વિતીયા વિભક્તિ
મ.	નપુંસક લિંગ
પા.	પાતિ
પુ	પુરુષ
પું	પુલિંગ
પં	પંચમી વિભક્તિ
પ્ર.	પ્રથમા વિભક્તિ

प्रा.	प्राकृत
फा.	फारसी
ब. व.	बहुवचन
भू. कृ.	भूत कृदन्त
म.	मराठी
मा.	मारवाडी
व. कृ.	वर्तमान कृद
वि.	विशेषण
प.	पष्ठी विभक्ति
स.	सप्तमी विभा
सर्व.	सर्वनाम
स.	संस्कृत
सं. कृ.	संबन्धक कृद
स्त्री.	स्त्री लिंग
हि.	हिन्दी
हे. कृ.	हेतुवर्थ कृदन्त

अ मिथ्यास्य अव्यय. ७-३. [स. च > प्रा. य > अप., जू. शुज. इ]
 जुओ भा शब्दकोशमां इ तथा ई. केटलीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे.
 उदाहरण तरीके—'नयणडा विचि बिहु नीली अ टीली आ करी अ कस्तुरि,
 आसु पान समोगहुं छी अ फोफलचूरि, मैवेय आगलि नव करी पुग्री अ लागी अ
 माइ, अरला आयस मागि अ मया म छुंढेसि माई' (वीरसिंहकृत 'उदाहरण,'
 पं. २३०-२४), बहिली अ करी अ सजाई अ माइ अ धू सिणयारी (एज, पं.
 ९७०), इत्यादि.

अकखइ 'कहे छे' वर्तमान प्रीजो पु. ए व. ४-११. [सं. आख्याति >
 प्रा. अकखइ]

अकखरु 'अक्षर'. द्वि. ए. व. पु. ४-११. [सं. अक्षर > प्रा. अकखर]

अछेहं 'अचरज.' प्र. ए. व. न. १४२-९. जंगरूप अछेहं १४३-९.
 [स. आश्चर्य > प्रा. अछेहं]

अजयणारहित 'जयणा विनाना.' वि. प्र. ब. व. पु. १३०-१२. जुओ
 जयणारहित.

अजाणियत् 'अज्ञानः' प्र. य. व. न. १५२-२, १५३-३-१३. जुओ जाणं.

अज्जालं 'अज्जालुं.' प्र. ए. व. न. १०४-२१. [सं. उज्ज्वलायितम् > प्रा. उज्जलाइअ > अप. उज्जयइअ > *उज्जुलाइअ > ज् गुज्. उज्जुयालअ, अज्जुयालअ. सर० गुज्. 'ऊज्जुं.']

अणलहतत् 'नहि मेळवतो.' व. कृ. प्र. ए. व. पुं. २-१७. अंगरूप
अणलहता १४३-४ [सं. अन + √ लम् > प्रा. अणलह]

अणलद्विवत् 'नहि मेळववुं ते, अप्राप्ति.' प्र. ए. व. न. १३-१५, १४-९.

अणलाघत् 'अणलाध्यो.' ६५-२. वि. प्र. ए. व. पुं. जुओ लाघत्.

अनह् उभयान्वयी १-६ [सं. अन्यानि > प्रा. अण्णई > ज् गुज्. अनई,
अस्थरित प्रपमधुतिलोपणी नई, अर्वाचीन शु अनेने.]

अनीरा ११८-५. जुओ अनेरा

अनेयि 'बीजे.' अ. ९-२०. [सं. अन्यत्र > प्रा. अण्यत्थ]

अनेरत् 'बीजे.' वि. प्र. ए. व. पुं. १४-५, ४१-१६, ६०-१३-२०,
६९-७, १०३-१५-२१, १३१-२. अनेरत् द्वि. ए. व. न. ४८-१४, ५०-२.
वळी जुओ अनेरहं त्. ए. व. ६८-२१; अनेरह स ए. व. ४३-२२, ७५-११.
[सं. अन्यतर > प्रा. अण्यतर] अनेरहंतु उत्तरकालीन अनेहं रूप पण छे.
प्र. ए. व. न. ४८-१३. अनेरे स. ए. व. न. २८-७. वळी जुओ अनेरा १६-१०,
२६-६-११, ४०-१, ९७-१३, १०६-११, १०७-४, ११८-२३, १५०-१९,
१५३-२१; अनेरानह् १२७-९; अनेराना ११०-२. अर्वाचीन गुजरातीमां
'अनेरे' शब्दमां 'अनन्य,' 'असाधारण' एवो अर्थ विकस्यो छे ए नोधपाय छे.

अभय 'मोक्षनो अनधिकारी' वि. प्र. व. व. पुं. ११०-१७ आ जैव
धार्मिक परिभाषानो शब्द छे

अभावटि 'अभाव, अणगमो.' द्वि. ए. व. स्त्री १३३-१९ [सं. अभाव +
अप. स्वार्थिक प्रत्यय टि]

अमकह् 'अमुकमा.' वि. स. ए. व. न. ९१-११. [सं. अमुके, अप.
अमुकई]

अमुनित 'अज्ञात'. मू कृ द्वि. व. व. पुं. १०५-४ [प्रा. मुण
'जाणवुं']

भयाणु 'अजाण.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६२-५. [सं. अज्ञानिन् > प्रा. अज्ञाणि, अजाण].

अलगाड 'अलग, अलगो.' वि. प्र. ए. व. पुं. १४९-२-१३. [सं. अलमकः > प्रा. अलमगओ].

असमत्यु 'अममयं.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६१-५. [सं. असमर्थ > प्रा. असमत्य].

असमाधि 'अशान्ति, अस्वस्थता.' प्र. ए. व. स्त्री. ११४-२०.

अहिनाण 'अंधाण.' द्वि. ए. व. न. ९३-२३. अहिनाणि तृ. ए. व. न. ९३-४. [सं. अमिज्ञान > प्रा. अहिणाण]

अंधण 'अंधापो.' द्वि. ए. व. न. १०९-१९. 'अंधण'तुं पाठान्तर 'अंधपण' मळे छे, एतले एना अर्थ विषे सिद्ध रहेतो नथी.

आगि 'आग.' प्र. ए. व. पुं. ६५-१२. [सं. अग्नि > प्रा. अग्नि > जू. गुज. आगि. एतुं लघु प्रयत्न 'य'कारवाङ्मय रूप 'आग्य' पया पक्षी अर्वाचीन गुजराती 'आग' पाय छे.]

आचाम्ळ 'मत विशेष, जेमां सखू सखू खावानुं होय छे,' गुज. 'आवेळ.' द्वि. ए. व. न. ५-८, [प्रा. आयंविळ] आ जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे.

आणिड 'आवेळो, गुज. 'आण्यो.' भू. क. द्वि. ए. व. पुं. १३८-१४. [सं. आनीतः > प्रा. आण्यो]

आधाकर्मी 'साधु माटे खास तैयार करितुं भोजन, जे जैन साधु माटे खेवानुं निषिद्ध छे.' १३८-१५. वि. प्र. ए. व. पुं. [आ शब्दनुं प्राकृत रूप आहाकम्मिय. ए जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द.]

आनंद भगवान महावीरना दस सुप्रसिद्ध उपासक श्रावकोमानो एक प्र. ए. व. पुं. १५५-५-१२.

आपण 'पोठानुं.' सर्व द्वि. ए. व. न. ८१-२. आपणं तृ. ए. व. न., ७५-४, ७८-८. वली जुगो आपणड ६९-७, ११८-३-४. आपणं ७५-३, ८९-१५, १०५-२१, ११७-१८, ११८-८; आपणां ७०-३, ११३-७, ११४-३, ११८-१६-१९, १५९-१, १५५-१५; आपणां ११९-१२; आपणी १३५-१८, १३६-१, १५४-१६; आपहणी ७३-१३-१४, ७८-६; आ छेष्टा शब्द साधे गज

‘આપ્ણી,’ ‘આપ્ણિયે’ (‘પોતે’) શબ્દ સરસાઓ. [સં. આત્મનઃ > પ્રા. અપ્પણો. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં થયેલો આ શબ્દનો અર્થવિસ્તાર નોંધપાત્ર છે, કેમ કે ‘આપ્ણું’ ઇટલે ‘પોતાનું’ સેમ જ વક્ષા સમેત ચીજો અનેકનું.]

આપણપડ ‘પોતાનો.’ સર્વ. દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૧૧૮-૧૧. આપણપડ ‘પોતાની જાત.’ દ્વિ. ઇ. ધ. ન. ૫૧-૧૫, ૬૦-૧૬, ૭૬-૯-૧૧, ૧૦૬-૧૦, ૧૧૧-૨-૯, ૧૧૨-૬, ૧૨૬-૧૭, ૧૪૬-૫-૧૯, ૧૪૭-૨, ૧૫૫-૪. આપણપહં તુ. ઇ. વ. ન. ૬૯-૧૨, ૭૩-૧૭, ૭૮-૧-૨. વઢી જુઓ આપણપા ૬૭-૧૩, ૯૯-૧૨; આપણ-પાનહં ૧૪૦-૧૧; આપણપામાહિ ૧૫૫-૪-૬-૧૩; આપણપૂ ૧૪૬-૧૩; આપણપૂં ૭૩-૭ [સં. આત્મન્ + આત્મન્ > પ્રા. અપ્પ્ણ + અપ્પ. અથવા સં. આત્મવ > પ્રા. અપ્પવ].

આરાધણહાર ‘આરાધના કરનાર.’ દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૫૭-૧૯. [સં. આરાધન + કાર > પ્રા. આરાધન + આર > ‘હ’ના પ્રક્ષેપથી આરાધણહાર. સર. સરજન-હાર, હેવનહાર, તારણહાર, इत्यादि. ‘હ’નો ભ્રેષ્ઠ થતાં ‘આરાધનાર,’ इत्यादि. આ જ પ્રત્યયનાં મૂળ પાઠમાં જુઓ કરણહાર ૬-૧૦, ૯-૧૪, ૬૫-૪, ૮૨-૧૬, ૯૨-૧૬, ૧૧૩-૯, ૧૩૦-૨૩, इत्यादि. વઢી કરણહાર ઇર્ષ્યુ એમાંથી વ્યુત્પન્ન થયેલું રૂપ પણ છે (૮૫-૨૦), જેમાંથી અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કરનાર’ આવે. વઢી જુઓ ‘કહણહાર’ (= કહેનાર) ૪-૮, ૨૯-૪, ૮૪-૯; કહિણહાર ૩૭-૧૨, ૨૨-૧૨. જાણહાર (= જાનાર < પ્રા. જાઅજનાર < સં. જ્ઞાનકાર) ૧૮-૭; એમાંથી જ વ્યુત્પન્ન થયેલ જાણહાર ૧૭-૧૭. ચાલણહાર (= ચાલનાર) ૯-૧૫. જાણહાર (= જાણનાર) ૯૩-૧૦. જાણહાર (= જાનાર) ૪૭-૨૦, ૧૫૯-૧૬. વિણહાર (= વેનાર) ૧૦૩-૧૭, દેણહાર ૩૭-૬, ૮૪-૯, ૧૦૩-૯; દેનહાર ૫૭-૧૩; દેનહાર ૨૪-૪. નાસણહાર (= નાસનાર) ૪૧-૧૭. પ્રકાસણહાર (= પ્રકાશનાર) ૧૦૫-૨૦. પાલણહાર (= પાલનાર) ૧૧૫-૬. પૂરણહાર (= પૂરનાર) ૧૦૩-૧૩. પ્રેરણહાર (= પ્રેરણા કરનાર) ૧૦૩-૧૮. ચોલણહાર (= ચોલનાર) ૯૪-૧૧, ૬૧-૮. મણહાર (= મળનાર) ૧૫૯-૧૬. લેણહાર (= લેનાર) ૩૭-૫. સાંમલણહાર (= સાંમલનાર) ૩૭-૧૧, ૨૯-૧૬. સેવણહાર (= સેવનાર) ૮૬-૧૯. દહણહાર (= દોનાર, યનાર) ૬૦-૧૧.

આલોહ ‘આલેચના કરે છે.’ વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ઇ. ધ. ૬૯-૪. [સં. આલોચ > પ્રા. આલોઝ. પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે પોતાના અપરાધ ગુરને કહેવા તે, આલોચના.] આ-જૈન પારિમાણિક શબ્દ છે.

માસોજી 'આસો માસની' ય. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૭૧-૪. [સં. અથયુક્ > પ્રા. અસ્સોઝ > ગુજ. આસો] 'જી' અહીં, કચ્છી અને સિન્ધીની જેમ, પછીના પ્રત્યય તરીકે છે એ. નોંધપાત્ર છે.

માસ્તા 'આસ્થા, થદા.' પ્ર. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૦-૫-૭, ૩૮-૮. દ્વિ. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૩૮-૮. [સ. આસ્થા]

આહળતડ 'ધા કરતો.' ય. કુ. પ્ર. ઇ. વ. પું. ૧૦૦-૧. [સં. આહન્ > પ્રા. આહળ]

આહળિડ 'ધા કરવામાં આવેલો.' મૂ. કુ. પ્ર. ઇ. વ. પું. ૧૧૨-૪ [સં. આહન્ > પ્રા. આહળ]

આંગ 'અંગ, જૈન આગમસાહિત્યનો એક વિભાગ.' દ્વિ. ઇ. વ. ન. ૫-૯-૧૧. [સં. અન્ > (અનુનાસિક કોમલ ધવાથી) આગ]. આગમસાહિત્યમાં 'અંગ' તરીકે ઓઢાલાતા ચાર મન્થો હતા, પણ એમાંનું ચારમું અંગ 'દષ્ટિવાદ' છૂટ થયું છે, અગિયાર અંગો વિદ્યમાન છે.

આંગમહ 'સ્વીકારે છે, ભોગવે છે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ઇ. વ. ૮૯-૪. આંગમી સ કુ. ૧૨૪-૧. આંગમીનહ સં. કુ. ૧૨૩-૭-૮. [સ. અન્ + √ ગમ્ ડપરથી, જુઓ આંગીગમહ.]

આંગીગમઈ 'સ્વીકારે છે, ભોગવે છે' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ઇ. વ. ૮૯-૧૬. આ દષ 'આંગી' (અંગમા) અને 'ગમઈ' (ગાય છે) એવા બે શબ્દોનું બનેલું છે, અને તે ડપર સૂચવેલી શ્વેતપત્તિનું સમર્થન કરે છે જુઓ આંગમહ.

આંગો 'અંગો વહે.' તુ. ઇ. વ. ન. ૧૧૬-૬. [સં. અન્ > પ્રા. આગ]

હ નિધવાય અમ્યમ કેટલીક વાર પાદપૂરક તરીકે પણ પ્રયોજાય છે ૬-૭, ૭-૧૬, ૮-૧૨-૧૩-૧૫, ૯-૧૧-૧૭, ૧૦-૯-૧૫-૧૮-૧૯-૨૧, ૧૫-૯, ૧૬-૫, ૧૭-૩, ૧૮-૧૦-૨૨, ૧૯-૧૫-૧૭-૧૮, ૨૦-૫, ૨૧-૧-૫-૧૯, ૨૨-૩-૫-૯-૧૩-૨૦, ૨૩-૨-૫-૮, ૨૪-૧-૭-૧૨, ૨૬-૧૨, ૨૭ ૧-૪-૯-૧૮, ૨૮-૬, ૨૯-૬, ૩૩-૩, ૩૯-૧, ૪૩-૧૭, ૪૬-૧૮, ૪૯-૧૯-૨૧, ૫૭ ૭-૨૦, ૫૯-૮, ૬૪-૧૨, ૬૫ ૨-૧૨-૧૯, ૬૭-૪, ૬૮-૮, ૭૧-૮-૧૦, ૭૪ ૫-૨૦, ૭૭-૧૨, ૮૧-૧-૧૩-૨૦, ૮૨-૧૬, ૮૪-૩-૭, ૮૫-૪, ૮૭-૧, ૮૯-૧૧, ૯૦-૬-૭-૮-૧૫-૨૦, ૯૧-૧-૩-૪-૧૩-૧૪, ૯૨-૧, ૯૩-૯, ૯૫-૫-૮, ૯૬-૧૮-૨૩, ૯૮-૩, ૧૦૨-૧૧, ૧૦૪-૧૭, ૧૦૭-૭, ૧૦૮-૭-૮, ૧૦૯-૧૬, ૧૧૧-૫, ૧૧૨-૧૮, ૧૧૩-૭,

११४-३, ११५-६, ११७-६-१२, १२९-१०, १४२-४, १४३-१२-१४, १४४-३, १४५-१५, १४७-१२, १४९-१४, १५५-२१, १५७-२१, इत्यादि. जुओ अ.

इकि 'एक.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६४-५. [सं. एक]

इक 'एक.' वि. वृ. ए. व. पुं. १६३-३, १६४-२. [सं. एक]

इस्पड 'आ प्रसारनो.' वि. प्र. ए. व. पुं. ७३-१०. द्वि. ए. व. १४०-२२. बड़ी जुओ इत्ती २४-६; इसुं ६५-६, ६६-३, १५७-१. [सं. ईशिक > पा. ईदिस > प्रा. ईस > ज. गुज. इसिउ]

इं निधयार्थ अग्यय. केठलीक बार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे. ५-८-१२, १८-१४-१५, ७६-४, ८१-२२, ८४-४, ८६-१२, ८७-६. जुओ अ.

ईं निधयार्थ अग्यय. केठलीक बार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे. ८-२-२०, १९-८-६-११, २३-५-७-१६, २४-८, २८-१८, ३४-२२, ५०-५, ६४-१७-१८, ६६-१३, ६७-१७, ६९-७, ७४-११, ७५-१३, ७६-८-११, ८७-१६, ८८-१६, ९०-१५-१७-१९, ९७-९, ९८-१०-१४, ९९-१९, १०१-१६, १०३-१, १०७-२-४, १०८-२, ११५-१, ११७-१२, ११८-१८, १२९-१६-१८-२०, १३३-३, १३७-१५, १३९-९, १४१-१०, १४२-१८-२१, १४५-१९, १४७-१४, १५४-५, १५७-२१, १५८-१-२, इत्यादि. जुओ अ.

ईण 'एलावी.' सर्व. वृ. ए. व. न. ६१-१४, ६९-१३, १३०-१७ [सं. एतेन > प्रा. एण > ज. ईण. बड़ी ज. गुज. मां 'ईणई' एलु रूप पण मळे छे, जेनो आ 'ईण' संक्षेप छे. अर्वाचीन. 'गुज. ' एणे, ' लोस्बोलीमां (कास करी उत्तर गुजरातमा) ' एण. ' आ छेण शब्दना अंतिम 'ण' नो अकार प्छन छे.]

ईहइ 'इच्छे छे.' वर्तमान प्रीओ पु. ए. व. ४-११. [सं. ✓ ईह]

उषाणउ 'कहेवत.' द्वि. ए. व. पुं. १४६-१४. दीर्घ 'ऊ' धाटुं हम उषाणउ पण मळे छे-प्र. ए. व. १०३-१. [सं उषाणान > प्रा. उषखण. अर्वाचीन गुज. 'उषाणु,' न. 'उषाणा,' सोळमा शतकमा बसेओ गुजराती कवि माहण पोतानी 'प्रबोधवन्नीसी' मां प्रयोजेयी बहुसंख्य कहेवतोने 'उषाणा' कहे छे. जेमके- 'उषाणा बहु आदर करी, जेयो अर्थ विधि विस्तरी' (पं. ६४१). बड़ी ह्यप्रतमा ए काव्यनो 'माहण रंधाराना उषाणा' तरीके निर्देश छे. अर्वाचीन गुज. मां 'उषाणु' नो 'समस्या' एयो अर्थ बधारे प्रचलित छे.]

ઉજ્જોયકર 'પ્રકાશ કરનાર' વિ પ્ર એ વ પુ ૧૬૪ ૧૪. [સં
ઉજોતકર]

ઉદાસન 'તન્મ્ય' વિ પ્ર એ વ પુ ૧૪૧૫ [સં ઉદાસીન]

ઉપાયના 'માનતા, આશ્વત્થી' પ્ર ષ વ ન ૬૧૭ [સં ઉપાયન]

ઉમમ્મુ આજો માર્ગ 'દ્વિ એ વ પુ ૧૬૪૪ [સં ઉમમ્મુ > પ્રા
ઉમમ્મુ]

✓ ઉલ્પી 'ઓલ્પીને' સ ક ૧૪૧૦૦ [સં ઉલ્પી > પ્રા
ઉલ્પી ઉપરથી]

ઉલિહ 'પેત્રામા,' કા 'ઓલ્યામા' સર્વે સ એ વ ૧૫૦ ૦૦ [ધ્યુપતિ
નિશ્ચિત થઈ શકી નથી] જુઓ ઓર્યા

ઝકાંટલ 'રોમાચ' દ્વિ એ વ પુ ૧૮૪ ૧૮ [સં ઝકાંટલ > પ્રા
ઝકાંટલ]

✓ કણેલી 'ચણેલીને' સ ક ૧૨૫૪ [પ્રા કણેલી < સં ચણેલી]

ઝતારણઢ 'ઝતારણ, ઝતારીને પેંકી દેધું તે' દ્વિ એ વ ન ૧૦૮ ૧૪
ઝતારણઢ તુ એ વ ૧૦૮ ૨૨ [સં ઝતારણઢમ્]

ઝપહરઢ 'અત્તમ,' ગુજ 'ઝપહર' અત્તમ ૬૧૮ [જૂ ગુજ ઉપર +
હરઢ? જો એમ હોય તો આ 'હરઢ'ને ચતુર્થી અને ઘઠીના અત્તમ 'રહઢ'નું
રૂપાન્તર ગણવું જોઈએ]

ઝમતિ 'સરાવ માત-ચિનામણ' સ એ વ ળી ૪૬૩ [સં ઝમ +
મતિ > પ્રા ઝમતિ સર૦ ગુજ 'માત્ય,' 'માત']

ઝલસતઢ 'ઝોલસતો' વ ક પ્ર એ વ પુ ૧૪૦-૩ જુઓ ઝલપી

ઝોઢમ 'ઝાલઢન' દ્વિ એ વ ન ૧૪૪૨ [સં ઝવઢમ્ > પ્રા
ઝવઢમ]

ઝોલમઢ 'ઝપાલમ,' ગુજ 'ઝોલમો' દ્વિ એ વ પુ ૧૪૬૮, ૧૪૮-
૧૧ [સં ઝપાલમ્ > પ્રા ઝવાલમ]

ઝોલ્યા 'પેલ' અગ્રુપ ૧૫૦ ૨૦ જુઓ ઝલિહ

કઠ્ઠિજિનહ 'કોઠકના જ.' સર્વ. પ્ર. એ. વ. ન. ૪૫-૧. નિશ્ચયાર્થ-અવ્યય 'જિ' અહીં 'કઠ્ઠ' સર્વનામ અને 'નહ' પ્રત્યયની ચચમાં આવેલો છે એ નોંધપાત્ર છે. યાસ કરી જૂના ગુજરાતી ગદ્યમાં આ પ્રકારના સંખ્યાબંધ પ્રયોગો મળે છે.

કઠ્ઠિતિગ 'આધર્ય.' પ્ર. એ. વ. ન. ૮૫-૧૪. [સં. કૌતુક]

કઠ્ઠકહતા 'શુદ્ધ, નિર્દોષ.' વ. ક. પ્ર. વ. વ. પું. ૧૦૯-૧૪. આ જ અર્થમાં જુઓ કઠ્ઠકહો ૧૦૯-૧૪.

કઠ્ઠહ 'પાસે,' ગુજ. 'કને.' સસમીનો અનુચ. ૨૭-૧૫, ૨૮-૧૨-૧૩, ૫૨-૨૨, ૫૩-૬, ૧૫-૧૮. કઠ્ઠહું ૨૯-૧૫, ૩૦-૧૨, ૧૨૨-૧૧. કઠ્ઠહિ ૧૧-૧૫, ૨૮-૧૪-૧૭, ૨૯-૧૧. કઠ્ઠાં ૧૫૬-૧૮. [સં. *કર્ણસ્મિન્ > અપ. ઋણહિ > કઠ્ઠહ. કઠ્ઠ + લ (સ્વાયિક પ્રત્યય) + ઇ = કઠ્ઠહિ. 'કઠ્ઠાં'માં સસમીનો 'આ' પ્રત્યય છે. અર્વાચીન ગુજરાતી 'કને' અપવાદ 'કને' = પાસે સં. કર્ણે > પ્રા. કર્ણે ઉપરથી છે.]

કર્મઠ્ઠિજિનહ 'કર્મને જ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૬૫-૧. કર્મઠ્ઠિજિનહું 'કર્મનું જ.' પ. એ. વ. ન. ૧૧૦-૧૦. 'કર્મ' નામ અને એના પ્રત્યયની ચચમાં 'હ' અને 'જિ' એવા બે અવ્યયો આવે છે એ નોંધપાત્ર છે. જુઓ કઠ્ઠિજિનહ.

કલિહુ 'કિલિહ, હલકો.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૨-૨. [સં. કિલિહ > પ્રા. કિલિહ]

કહ 'જું કહે (છે).' પર્તમાન ધીજો. પુ. એ. વ. ૧૪૬-૧૩.

કાદમ 'કાદવ.' સ. એ. વ. પું. ૮૧-૨. [સં. કાદમ > પ્રા. કાદમ. ગુજરાતીની કેટલીક બોલીઓમાં હજી 'કાદમ' બોલાય છે.]

કુડળ 'કોળ,' પ્રા. ગુજ. 'કુળ.' સર્વ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૦-૮. [સં. કુપુનઃ > પ્રા. કટળ > અર્વાચીન ગુજ. 'કોળ.']] 'કુડળ' એવું જ. ગુજ.માં સ્પષ્ટ રીતે પ્રચલિત રૂપ પણ વારંવાર મળે છે—૪૫-૭, ૫૬-૫-૯, ૫૭-૪, ૬૪-૭-૨૧, ૧૫૦-૧૨, इत्यादि. કુળ પણ છે—૧૦૮-૨, ૧૩૫-૧૪, ૧૫૦-૩, इत्यादि.

કૃતિરહ 'કૃતરો.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૮-૭. કૃતિરાનહ 'કૃતરાને (સુલે).' સં. એ. વ. પું. ૧૮-૨. [સં. કૃકુર > પ્રા. *કૃકુર. જો કે કૃકુર શબ્દ જ આર્યેતર મૂળનો હોય એ સંભવે છે. અહીં 'ક' 'કુ' 'સ'માં પરિવર્તન વાય છે એ સાથે સંરણાઓ 'કક', 'કુક' જેવા ગુજ. શબ્દો. સાહિત્યિક પ્રાકૃતમાં પણ 'કૃત' શબ્દ છે.]

કુમતિ 'સરાય માત-ચિત્રામણ' દિ. ૧ વ. સ્ત્રી ૪૫-૧૮. [સં. કુમતિ > પ્રા કુમતિ] જુઓ કુમતિ.

ફૂકર 'ફૂકરો.' દિ. ૧ વ. પું ૧૭-૧૭. [સ. ફૂકર] સોમસુન્દરસરિ આ શબ્દનો 'ફુંદીટ' (ફુંવ) એવો અર્થ કરે છે, ફટકે ૧ અર્થ પણ પ્રચલિત હશે એમ ગણવું જોઈએ.

કેદાહતપણું 'અનુયાયીપણું.' દિ. ૧ વ. નં. ૭૫-૧૩. ઘઘી જુઓ કેદિલુ 'પાછળનો,' દિ. ૧ વ. પું ૭૧-૧૨ ['કેદ,' 'કેલી,' 'કેડો' યોરે શબ્દોની વ્યુત્પત્તિને સં કટિ સાથે સંબંધ હશે?]

✓ કોટિ 'કરોટ.' દિ. ૧ વ. સ્ત્રી. ૧૧-૧૦. [સ. કોટિ > પ્રા કોટિ. એમાં 'ર'નો પ્રક્ષેપ થતાં જૂ. ગુજ. 'કોટિ' અને અર્વાચીન ગુજ. 'કોટ' અને 'કરોટ'] ઘઘી, જુઓ કોટાકોટિ 'એક કરોડને એક કરોડે ગુણવાધી થાય એટલી સંખ્યા.' દિ. ૧ વ. સ્ત્રી. ૧૨૧-૨૧, ૧૨૨-૧૩-૧૬, ૧૬૩-૪.

ક્ષપ 'શ્રમ' દિ. ૧ વ. સ્ત્રી ૧૨૬-૨૦. ક્ષપદ 'સપાવે છે, છૂટ કરે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. ૧ વ. ૧૨૭-૧૫ ક્ષપીનદ્ 'સપાવીતે.' સ. ક. ૮૭-૧. [સં ✓ ક્ષપ્ ઉપરથી] જુઓ ક્ષપ.

સદર 'સોરતુ જાહે.' પ્ર. ૧ વ. પું ૧૦૩-૧૫. [સ. સદિર > પ્રા. સદર]

સપ 'શ્રમ, પ્રયાન' દિ. ૧ વ. સ્ત્રી ૧૨૬-૮-૧, ૧૩૪-૧૮. 'સપ'નો 'ઉપયોગ, જહૂર' એવો તુલનાએ અર્વાચીન અર્થ આપાથી નિષ્પન્ન થયેલો છે જુઓ ક્ષપ.

સરહ - તુ ૧ વ. પું ૫૪-૧૪. [માત્ર એક જ પ્રયોગ ઉપરથી આ શબ્દનો સ્પષ્ટ અર્થ સમજાતો નથી, પણ સન્દર્ભ જોતાં 'સરહ'મા નિહુટ કોટિની વ્યક્તિનો માય રહેલો છે]

સાળહાર 'સાનાર' પ્ર. ૧ વ. પું ૧૮-૭. [સં સાદન + કાર > પ્રા સાળગાહાર] આ પ્રકારના અન્ય પ્રયોગો માટે જુઓ આરાધનદ્વાર શબ્દ નીચે.

સાંઘ 'નિરંકુશ માણસ' તુ ૧ વ. પું ૫૪-૧૩. ['સાંઘ' એ અર્વાચીન અર્થ લક્ષણથી આખ્યો બનાય છે]

સેપદં 'ફેફે છે' વર્તમાન ત્રીજો પુ. ૧ વ. ૪૫-૧. [સં ક્ષેપ > સેપ. જૂની હાથપ્રતોમાં લલ્લેલા 'પ'નો સ્થાન ઘણું સર્વ 'સ' કરવાનો હોય છે]

૧. ગણધર 'ગણધર, મહાવીરના પટ્ટશિષ્ય.' દિ. એ. વ. પું. ૧૬૧-૧.
[સં ગણધર]

૧. ગરુડ 'મોટો,' ગુજ. 'ગરવો' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૪. ગુરુડ પ્ર.
એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૨. ગુરુપ્ર પ્ર. વ. વ. પું. ૭૧-૨૨. ગરુપ્રાહ્ના 'મોટાઓના
પણ' ઇ. વ. ઇ. પું. ૭૨-૬. [સં. ગુરુક: > પ્રા. ગુરુઓ, ગરુઓ]

૧. ગરુપ્રાહ્ 'મોટાઈ' દિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૫૬-૧૨. [સં ગુરુક > પ્રા. ગરુપ્ર +
(અપ. સ્વાર્થિક પ્રત્યય) ટિ]

ગાહ 'ગાયા.' દિ. વ. વ. સ્ત્રી. ૬૦-૩-૫. ગાહુઈ 'ગાયમાં' સ. એ. વ.
સ્ત્રી. ૧-૧૦. ગાહે 'ગાયાઓ થકે' તુ. વ. વ. સ્ત્રી. ૫૨-૧૩-૧૬, ૧૫૫-૧૪.
ગાહાં 'ગાયમાં.' સ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૩૦-૧૭. [સં ગાયા > પ્રા. ગાહા]

ગુણતા 'ગુનરાશિ કરતા, મળતા,' અર્વાચીન ગુજ. 'ગણતા.' વ. ક.
પ્ર. વ. વ. પું. ૫-૧૨. ગુણતાં વ. ક. પ્ર. એ. વ. પું. ૩-૬. ગુણિવડે 'ગણવું-
મળવું.' દિ. એ. વ. ન. ૫-૨૦.

ગુરો 'ગુરુઓને.' દિ. વ. વ. પું. ૧૪૫-૮-૨૦.

ગયડ 'ગયેલો.' મૂ. ક. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૦-૧૧. [સં. ગત: > પ્રા. ગમો >
અપ. ગિઠ. વા. 'ગિયો,' અર્વાચીન ગુજ. 'ગયો.'] ઘઠી ગુમો ગમો 'ગયો.'
મૂ. ક. પ્ર. એ. વ. પું. ૮૨-૧૧. ગિઠ 'ગયો.' પ્ર. એ. વ. પું. ૮૨-૧૨. દિ. એ.
વ. પું. ૮-૧૫

મહણા 'પરાણું, અટાણું' અં. વિ. એ. વ. ન. ૧૬-૧૨. [સં મહંકમ્]

૧. ધાલઈ 'નાલે છે.' ગુજ. 'ધાલે છે' ચર્તમાન ગ્રીઓ પુ. વ. વ. ૧૭-૧૮,
૧૮-૮, ૨૫-૭-૮, ૪૫-૫, ૧૧૧-૨૦. ધાનિડ 'નાલ્યો, પાલ્યો.' મૂ. ક. પ્ર. એ.
વ. પું. ૭૧-૧૩-૧૧. [પ્રા. ધતા 'ધેવું']

૧. ચડગાહ 'દેવ, માનવ, નારક અને નિર્વચ એ પ્રમાણે ચાર પ્રકારની ગતિ'
એ. એ. વ. સ્ત્રી. ૪-૧૧. [સં ચડુર્ગતિ > પ્રા. ચડગાહ]

૧. ચડયાહિત્રી 'ચડવાળી' એ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૩-૧૨. 'હ' અને 'ત્રિ' એ
એ અપ્યયો નામ અને પ્રત્યયની વચમાં આવી ગયા છે એ નોંધપાત્ર છે [પ્રા. ✓ ચડ.
સંસ્કૃતમાં ઇદ ચડ્ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ છે જાણે, પણ એ પ્રાજ્ઞા ઉપરથી ભેદાત્મક
હોવાનો સંભવ ક્યારે છે]

— ચલ્હ : 'ચાંગલાલી.' તુ. ઇ. વ. ન. ૮૬-૬. [સં. 'ચુલુકેન > અપ. ચુલ્હર]]

ચાઢ, 'દુર્જન, કપટી.' પ્ર. ઇ. વ. પું. ૬૫-૧૩. [દે. ચાઢ] . . .

ચાહી 'જોઈને.' સં. કુ. ૧૩૮-૧૪. [પ્રા. ચાહ 'ઈચ્છતું.' જૂની ગુજરાતીમાં 'ચાહ'નો પ્રયોગ 'જોવા'ના અર્થમાં છે—'અઘા આળી મંદિરિમાહિ, ચિત્રચાલિ પરિ પરિનિ ચાહિ' (વીરસિંહકૃત 'અપાહરણ,' પંક્તિ ૩૩૮); ચતુરપગૂ અતિ ચાહવા નારિ અંપિઈ-નાહ' (૧ જ, પંક્તિ ૬૦૦). સરખાવો અર્વાચીન ગુજરાતી 'ચાહન' (સૌ બ્રુએ તેમ, સુલી રીતે), 'ચાહીને' (જાણી જોઈને), इत्यादि. અલ્પ્યત, 'ચાહયું'નો 'ઈચ્છયું' એ અર્થ પણ જૂની ગુજરાતીમાં છે ('સમ ચાહુ સારં એ હાય, વીહ ન જાં કો દૂજળ યાય'—વીરસિંહકૃત 'અપાહરણ,' પંક્તિ ૧૦૫), અને અર્વાચીન ગુજરાતીમાં તો એ અર્થ સામાન્ય છે.]

ચિળી 'ચંગેલી' (મીત.) મૂ. કુ. પ્ર. ઇ. વ. છી. ૧૨૫-૧૦. [સં. ચિનોતિ > પ્રા. ચિળઈ ઉપરથી ચિળ > ચળ ક્રિયાપદ વ્યુત્પન્ન થયેલ છે.]

છપ્પસ્ય 'અ-સર્વજ્ઞ.' પ્ર. ઇ. વ. પું. ૬૦-૨૧. [સં. છપ્પસ્ય, કેવલી-સર્વજ્ઞ ન હોય તે વધા છપ્પસ્થ કહેવાય. આ જૈન પારિમાણિક શબ્દ છે.]

છાલા 'બરુરા.' અં. વિ. ઇ. વ. પું. ૪૮-૨૦, ૫૧-૪. [સં. છાગલ > પ્રા. છામલ.]

છેહહહ 'છેહે.' સ. ઇ. વ. પું. ૧૪૦-૧. [સં. છેદ > પ્રા. છેઝ > અપ. છેહ. સ્વાર્થિક પ્રત્યય 'હ' તથા સત્તમી પ્રત્યય 'હ' લાગતાં છેહહહ, વ્યત્યયથી છેહહહ. એનું પાઠાન્તર 'છેહહહ' મઠે છે એ નોંધપાત્ર છે.]

છેહનડં 'શુકસાનનું.' ઇ. ઇ. વ. ન. ૨૧-૧૮. [વ્યુત્પત્તિ માટે જુઓ છેહહહ. યક્ષે શબ્દોની વ્યુત્પત્તિ એક જ મૂળમાંથી હોવા છતાં યક્ષેનો વિભિન્ન અર્થ-વિકાસ ધ્યાન સંચે છે.]

છોહ 'પૂનાની છો.' સ. ઇ. વ. છી. ૧૨૫-૭, છોહિ પ્ર. ઇ. વ. છી. ૧૨૪-૧૧, ૧૨૫-૧૧. છોહિં તુ. ઇ. વ. છી. ૧૨૫-૧૦. [સં. છુધા > પ્રા. છુદા, છોદા.]

જમલહ 'સાથે.' અ. ૧૦૨-૪. [સં. યમલ > પ્રા. જમલ. જૂની ગુજરાતીમાં અરાદમા સૈકા સુધી 'જમલહ-જમલે'નો પ્રયોગ છે. સર. મ. 'જવલ' = પાછે]

जसारउ 'जन्मारो' द्वि ए व पुं ७-१५ [स जन्म + कार > प्रा जम्मभार]

जयणारहित 'हिंसा टाळवाना प्रयत्नशी'रहित' वि अ ए व पुं १३१४ [से यत्नारहित] जुओ अजयणावत

जापल° 'यक्ष' य ए व पुं ८३९ स ए व पुं ८३१६ [से यक्ष > प्रा जक्ष > अप जाख (ष) + स्वार्थिक 'स' जुओ पाल्हुण कविकृत 'आयुरास' (स १२८९)ने अतै—'राखइ जापु जु आछइ खेइ, राखइ प्रससति मूरेइ'] ज गुज मा अन्यत्र थाय छे तेम, अही पण 'व'नो उच्चार' 'ख' करवानो छे

जाण 'शानी' प्र ए व पुं ९३१० जाणनी व ए व पुं ८०१८ [से जान् > प्रा जाण सर० गुज 'अजाण']

जाण ('हुं) जाणे छे' वर्तमान बीजो पुं ए व १४९१

जाणिवउ 'जाणवी' विध्यर्थ क प्र ए व पुं ६९६१५ जाणिवउ विध्यर्थ क प्र ए व न ८०६, ८६६ [से जानाति > प्रा जाणेइ जाणइ]

जान 'वाहन' द्वि ए व न ३७ [से यान सर० गुज (वरनी) 'जान' आ ग्रन्थमा प्रयोगयेल 'जान' शब्दमा केवल 'वाहन' ए अर्थ उपरांत समारंभपूर्वक समूहमा जवानो अर्थ पण छे ए स्पष्ट जणाय छे]

जि निधयार्थ अव्यय अर्वाचीन गुज 'ज' ६१४, ७३१६, ९२०, १०९१५१८, १५९, १९१, १८२२, १९१५ २०१९, २१२१९, २५१७, २६९, २७२११ २८७ १११२, २९४, ३१११२२०, ३४१०० १११७, ४६१८, ४९१४१७ १९२० २१, ५०८९२१, ५३१८, ५७१२, ५९८, ९०१२ ६२२१, ६३१ ६५१, ६७४, ७०४७१७ १९, ७३७, ७७४, ८११ ८३१, ८४७, ८६११, ९११३, ९२२४११, ९३९, ९४१३, ९५५८, १०१४, १०४१७, १०७७९, १०८८, १०९१७, ११४३, ११५६, ११७६, १२६१, १३५१६, १३६९, १३७१७, १३९११, १४०७, १४११०, १४७११, १४९१६, १५०१३, १५११, इत्यादि [स एव प्रा च्येव, जेव, जे अप जि]

जिणिङ - 'जीत्यो.' भू. कृ. तृ. ए. घ. पुं. १६२-१०. [सं. * जिनाति > जिणइ. सर० जिन (तीर्थंकर)]

जिमइ 'जमे.' चर्तमाने व्रीजो पुं. ए. व. १३८-१५. जिमण 'भोजन, जमण.' द्वि. ए. व. न. ८३-१७. जिमिवउं 'भोजन, जमवुं.' द्वि. ए. व. न. ७४-१९. 'जिमवउं' प्र. ए. व. न. ७४-१४. 'जिमिवा' 'जमवा.' हे. कृ. ७४-१३. [प्रा. जिमइ, जेमइ. म. जेवणे. केशवक विद्वानो आ माटे *जेमति एवं संस्कृत रूप कल्पे छे -पण संह जोतां, कोई अजाण्या मूलनो आ शब्द 'भोजन करवा'ना अर्पना संस्कृत / मुञ् ने स्थानग्रष्ट करीने प्रचलित ययो एव मानवुं बधारे योग्य छे.]

शाइ 'न्याय वदे.' तृ. ए. व. पुं. १३७-२१. शाइं तृ. ए. व. पुं. १३५-७. [सं. न्यायेन]

ठडडया 'अवमान करवा माटे.' हे. कृ. १०२-१४. [व्युत्पत्ति अनिश्चित]

डली 'लचको.' द्वि. ए. व. स्त्री. १२४-२२, १२५-४. प्र. ए. व. स्त्री. १२५-९. [दे.] दरारामे आज अर्थमां आ शब्दनो प्रयोग कर्यो छे - 'मन धरुं माटीनी डली' ('सिकुवन्नम,' पद ३, कडी ५.)

डाहड 'डाह्यो.' वि. प्र. ए. व. पुं. ४८-८, ४९-६ डाहण 'डाहाण.' प्र. ए. व. न. ४८-२०. डली जुओ डाहा ५१-१७, १२१-२, १४२-१२, १४३-२१, १४३-३. डाहाइनइ ५२-१०. डाहाईनड ५२-६-डाहु ४८-१७. [सं. दक्षः > प्रा. दक्खो, दाखो, *दाहो श्री नरसिंहराव दिवेदिया सं. दक्षिणक. > प्रा. दाहिणड उपरयी ('ण'नो लोप करीने) 'डाह्यो'नी व्युत्पत्ति बतावे छे. डॉ. टी. एन. दवे स दग्ध > प्रा दग्ध उपरयी सूचवे छे]

डाहीयार 'डाह्या' वि. प्र. व. व पुं ११७-१४. [सं. दक्ष + कार > * दाहआर. जुओ उपर, डाहड.]

डीलि 'जात वदे, गुज. हिले.' तृ. ए. व. न. ७८-९. [प्रा. दिह. जो के प्राकृतमां एनो प्रयोग एक प्रकारना जळजंतु माटे छे, पण जूनी गुजरातीमां 'डील' शब्द 'जात-शरीर'ना अर्थमां सुप्रचलित छे.]

दिग 'ढग, ढगलो.' द्वि. ए. व. पुं. ९४-१-२-३-१८-१९-२०. दिगला 'ढगला.' द्वि. व. व. पुं. ९४-९. [दे.]

✓ 'तड' 'ये. ए. व. नो प्रत्यय. ७-१२, ८-४, १५-१५-१६, २०-१२, २१-२१, ३४-३-१८-१९, ३६-६-७, ५९-३, ६०-२०-२३, ८०-१६, ११०-३, ११९-२, १२२-१२, १२५-१७, १३२-४-९, १३४-३, १३८-२१, १३९-२, १५४-६, १५७-१२, इत्यादि. [सं. 'तः].

यद्वह 'यवा, उपर, दुकानना अप्रमाण, उपर.' सं. ए. व. न. ३-१८. [प्रा. धुव]

धाकतड 'बाकीनो' वि. द्वि. ए. व. पुं. ९४-७. 'धाकतड' 'बाकीनुं' द्वि. ए. व. न. ९३-१४, ९४-११, १०६-५. 'धाकता' 'बाकीना.' द्वि. व. व. पुं. १०६-९, १०७-४-८. [सं. *स्यकित > प्रा. यकित, याकित]

प्राकी 'रही.' मू. कू. प्र. ए. व. स्त्री. १०-५. [सं. *स्यकिता > प्रा. यकिता] जुओ धाकतड.

✓ धिकु पंचमीनो अनुग, गुज. 'यको.' २७-१८. [सं. *स्यकित > प्रा. यकिओ > अप. यकित] जुओ धाकतड, धाकी.

धुव 'स्तुति.' प्र. ए. व. स्त्री. १६४-७. [सं. स्तुति]

दुकर 'दुष्कर.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५-१०-२१. [सं. दुष्कर]

देवा 'देवोने.' द्वि. व. व. पुं. १४५-१८-२०.

देसण 'उपदेस.' द्वि. ए. व. स्त्री. १६५-२. [सं. देराना > देसणा]

दोहग 'दुर्भाग्य, गुज. दोहग.' प्र. ए. व. न. १६३-१५. [सं. दौर्भाग्य > दोहग]

धणीप 'स्वामित्व.' द्वि. ए. व. स्त्री. १५८-२४. [सं. धनित्व > प्रा. धणित्व-प]

धीरट्ट 'धीट.' वि. प्र. व. व. पुं. ९५-१९. बली जुओ धीरठपणह ९५-२०; धीरठपणुं ६३-१०; धीरठपणा १११-४; धेठपणानह १११-११; धेठा ९५-१२, ९६-१०; धेठानह ४५-७. [सं. धृष्ट > प्रा. *धरट्ट > धिरट्ट; ए ज प्रमाणे सं. धृष्ट > प्रा. धिट्ट.]

न मारदरीक अव्यय, अर्वाचीन गुज. 'ने' (जेम के कहो ने, बोलो ने, इत्यादि). १३-४, ५६-९.

नह निषेधार्थ अव्यय. १६३-११-१५. [सं. नहि]

नात्रा 'संयध, गुज. नातरा.' द्वि. व. घ. न. २४-२१. [सं. हात्र. आ शब्द तथा एना तद्धवोनां रुमान्तरो अने अर्यान्तरो माटे जुओ 'संस्कृति', जान्युआरी १९५० मां मारो लेख 'नातरं अने नात.']

नापइं 'न आपे,' वर्तमान त्रीजो पु. व. व. ४४-१३. [सं. न + अपयति > प्रा. न + अप्पइ]

नाराध 'न आराधे' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. ३१-३. [सं. न + आराधयति]

नायइं 'न आवे,' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १२४-३. व. व. ६५-१२, ७७-२१. [छेछा बे प्रयोगोमा 'न करी शके' एवी अर्थच्छाया पण छे. जेम के 'करिया नायइं' एटले 'नधी करी शकता.' सं. न + आयाति > अप. न + आवइ.]

निकाचित कर्म 'अत्यंत निविड कर्म.' प्र. ए. व. न. १२५-१२-१४. बळी जुओ निकाचित १२४-११. निकाचित कर्मनडं १२४-१९-२०. निकाचित-कर्मो १२४-५ [आ जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे.]

निधत्त कर्म 'एक प्रकारनुं बंधायेकुं कर्म.' प्र. ए. व. न. १२४-२१, १२५-८.

पइं 'करतां.' अ. ५७-१८. [स. प्रति > प्रा. पइ. प्रस्तुत स्थळे पइंनुं पाठान्तर पाइइं छे; आधी नीचे प्रमाणे व्युत्पत्ति पण शक्य लागे छे--सं. पक्षे > प्रा. पक्खे > अप. पाणइं-पाइइं > पाई-पई.]

पइणइं 'नगरो.' प्र. व. व. न. १६५-१. जुओ पाटणि.

पणि 'पण, बळी.' अ. २४-११-१३, ७०-१६, ८२-६, ८६-१५, १०९-३, ११३-१४, १३६-२, १४०-१३, १४२-२, १४९-७, १५६-७, इत्यादि. [सं. पुनः अपि > प्रा. पुणवि > ज. गुज. पुणि. सर० हि पुनि.] जुओ पुण.

परइउ 'दूर.' वि. प्र. ए. व. पुं. २४-५. परइउं प्र. ए. व. न. ११७-१-१०-११. परइं प्र. ए. व. न. २२-१२. [स पररिमर > अप. परहिं. सर० गुज. 'अरं परं.']

परीखिचउ 'परखवो.' विध्यर्थ कृ. प्र. ए. व. पुं. १४१-१०. परीखिचउ विध्यर्थ कृ. प्र. ए. व. पुं. १४०-१०. परीषतउ 'परीक्षा करतो, परस्तो.' वर्तमान कृ. प्र. ए. व. पुं. १३५-१५. परीपी 'परखीने.' सं. कृ. १३४ ८, १४२-१. परीपीनइ सं. कृ. १३५-८. [स परीख > प्रा. परिकख] जुओ परीखी. २४

✓ 'तड' पं. ए. व. नो प्रत्यय. ७-१३, ८-४, १५-१५-१६, २०-१३, ३१-२१, ३४-३-१८-१९, ३६-६-७, ५९-३, ६०-२०-२२, ८०-१६, ११०-३-११९-२, १२२-१२, १२५-१७, १३२-४-९, १३४-३, १३८-२१, १३९-३, १५४-६, १५७-१२, इत्यादि. [सं. °तः]

यद्वद् 'यदा उपर, दुकानना अग्रभाग उपर.' स. ए. व. न. ३-१८. [प्रा. शुठ]

धाकतड 'बाकीनो' वि. द्वि. ए. व. पुं ९४-७ धाकतड 'बाकीनु' द्वि. ए. व. न. ९३-१४, ९४-११, १०६-५. धाकता 'बाकीना.' द्वि. व. व. पुं १०६-९, १०७-४-८. [सं. *स्यकित > प्रा. यकित, याकित]

प्राकी 'रही.' भू. कृ. प्र. ए. व. स्त्री. १०-५. [सं. *स्यकिता > प्रा. यकिआ] जुओ धाकतड.

✓ धिकु पंचमीनो अनुग, गुज. 'यको.' २७-१८. [सं. *स्यकित > प्रा. यकिओ > अप. यकिड] जुओ धाकतड, धाकी.

धुद् 'स्तुति.' प्र. ए. व. स्त्री. १६४-७. [सं. स्तुति]

डुकर 'डुकर.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५-१०-२१. [सं. डुकर]

देवा 'देवीने.' द्वि. व. व. पुं. १४५-१८-२०;

देसण 'उपदेश.' द्वि. ए. व. स्त्री. १६५-२. [सं. देशना > देसणा]

दोहग 'दुर्मान्य, गुज. दोहग.' प्र. ए. व. न. १६३-१५ [सं. दोर्मान्य > दोहग]

धणीप 'स्वामित्व.' द्वि. ए. व. स्त्री. १५८-२४. [सं. धनित्व > प्रा. धणित-प्प]

धीरठ 'धीट.' वि. प्र. व. व. पुं. ९५-१९. बली जुओ धीरठपण ९५-२०; धीरठपण ६३-१०; धीरठपणा १११-४, धेठपणान १११-११; धेठा ९५-१२, ९६-१०; धेठान ४५-७. [सं. धृष्ट > प्रा. *धरठ > धिरठ ए. ज. प्रमाणे स. धृष्ट > प्रा. धिठ]

न मारदर्शक अव्यय, अर्वाचीन गुज. 'ने' (जेम के बहो ने, बोली ने, इत्यादि). १३-४, ५६-९.

नह निषेधार्थ अव्यय १६३-११-१५ [सं. नहि]

નાત્રા 'સંવંધ, ગુજ. નાતરાં.' દ્વિ. વ. ઘ. ન. ૨૪-૨૧. [સં. શાત્ર. આ શબ્દ તથા એના તદ્દમ્બોનાં રૂપાન્તરો અને અર્થાન્તરો માટે જુઓ 'સંસ્કૃતિ', જાન્યુઆરી ૧૯૫૦ માં મારો લેખ 'નાતરું અને નાત.']

નાપહું 'ન આપે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. વ. ઘ. ૪૪-૧૩. [સં. ન + અપયતિ > પ્રા. ન + અપ્પહ]

નારાધહું 'ન આરાધે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ઇ. ઘ. ૨૧-૨. [તં. ન + આરાધયતિ]

નાવહું 'ન આવે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. ઇ. ઘ. ૧૨૪-૩. ઘ. ઘ. ૬૫-૧૨, ૭૭-૨૧. [હેઠ્ઠા ઘે પ્રયોગોમાં 'ન કરી શકે' એવી અર્થચ્છાયા પણ છે. જેમ કે 'કરિયા નાવહું' એટલે 'નથી કરી શક્તા.' સં. ન + આયાતિ > અપ. ન + આવહ.]

નિકાષિત કર્મ 'અત્યંત નિબિડ કર્મ.' પ્ર. ઇ. ઘ. ન. ૧૨૫-૧૨-૧૪. ઘઠી જુઓ નિકાષિત ૧૨૪-૧૧. નિકાષિત કર્મનવં ૧૨૪-૧૯-૨૦. નિકાષિત-કર્મી ૧૨૪-૫. [આ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.]

નિધસ કર્મ 'એક પ્રકારનું બંધાયેલું કર્મ.' પ્ર. ઇ. ઘ. ન. ૧૨૪-૨૧, ૧૨૫-૮.

પહું 'કરતાં.' અ. ૫૭-૧૮. [સં. પ્રતિ > પ્રા પહ. પ્રસ્તુત સ્થળે પહુંનું પાઠાન્તર પાહહું છે; આથી નીચે પ્રમાણે મ્યુત્પત્તિ પણ શક્ય લાગે છે--સં. પક્ષ > પ્રા. પક્ષે > અપ. પાહહું-પાહહું > પાહ-પહ.]

પહણહું 'નગરો.' પ્ર. ઘ. ઘ. ન. ૧૬૫-૧. જુઓ પાટણિ.

પણિ 'પણ, ઘઠી.' અ. ૨૪-૧૧-૧૩, ૭૦-૧૬, ૮૨-૬, ૮૬-૧૫, ૧૦૯-૩, ૧૧૩-૧૪, ૧૩૬-૨, ૧૪૦-૧૩, ૧૪૨-૨, ૧૪૯-૭, ૧૫૬-૭, इत्यादि. [સં. પુનઃ અપિ > પ્રા. પુણથિ > જૂ. ગુજ. પુણિ. સર= દ્વિ. પુનિ.] જુઓ પુણ.

પરહહું 'દૂર.' વિ. પ્ર. ઇ. ઘ. પું. ૨૪-૫. પરહહું પ્ર. ઇ. ઘ. ન. ૧૧૭-૯-૧૦-૧૧. પરહું પ્ર. ઇ. ઘ. ન. ૨૨-૧૨. [સં. પરસ્મિન્ > અપ. પરહિં. સર= ગુજ. 'અર્થ પરં.']

પરીલિચવ 'પરલિચો.' વિધ્યર્થ કૃ. પ્ર. ઇ. ઘ. પું. ૧૪૧-૧૦. પરીલિચવ વિધ્યર્થ કૃ. પ્ર. ઇ. ઘ. પું. ૧૪૦-૧૦. પરીલચવ 'પરીજ્ઞા કરતો, પરલ્લો.' વર્તમાન કૃ. પ્ર. ઇ. ઘ. પું. ૧૩૫-૧૫. પરીપી 'પરલિચો.' સં. કૃ. ૧૩૪-૮, ૧૪૨-૧. પરીપીનહ સં. કૃ. ૧૩૫-૮. [સં. પરીન્ > પ્રા. પરિક્ષ] જુઓ પરીછી.

પરીછી 'પરીક્ષા કરીને, ગુજ. શ્રીકૃષ્ણે.' સં. કુ. ૧૫-૧૯. પરીછીહ 'પરિચાય છે.' કર્મણિ પ્રયોગ, વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૨૨-૮. [સં. પરીક્ષ > પ્રા. પરિચ્છ] ગુઓ પરીચિવડ.

પ્રમ 'માલિક.' પ્ર. એ. વ. પું. ૧૦૧-૨ [સં. પ્રમુ]

પ્રમુલ્લ 'શ્યાદિ, વગેરે.' અ. ૧-૭, ૩-૧૨, ૪-૫, ૫-૧૧, ૬-૨-૧૭, ૩૨-૮, ૩૩-૪, ૮૦-૪, ૮૩-૧૬, ૧૨૬-૧૮, ૧૫૪-૪, શ્યાદિ.

પાલ્લહ 'સિવાય.' અ. ૧૫-૧૧, ૩૭-૧૭, ૪૦-૨૦, ૧૨૧-૫. [સં. પલ્લે > પ્રા. પલ્લે > અપ. પલ્લહ-પાલ્લહ-પાહહ. ગુજ. 'પાલ્લે-પલ્લે.'] ગુઓ પાહહ.

પાપહ 'સિવાય.' અ. ૧૬-૧૨, ૪૫-૧૮, ૭૦-૩, ૧૨૧-૯. ઉચ્ચારણમાં 'પાલ્લહ' અને 'પાપહ' અમિત છે. ગુઓ પાલ્લહ.

પાટણ 'શહેરમાં.' સ. એ. વ. ન. ૨૫-૭. [સં. પત્તન > પ્રા. પટ્ટણ. સામાન્ય નગરવાચક આ શબ્દ પાટલથી વિશિષ્ટ નગરવાચક બન્યો છે એ નોંધપાત્ર છે.] ગુઓ પટ્ટણહ.

પાહહ 'અશુભ.' વિ. પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૮-૧૫. 'પાહહં પ્ર. એ. વ. ન. ૩૩-૩; દિ. એ. વ. ન. ૮૪-૧૬. [સં. * પાતુકમ્ > પ્રા. પાહુમં. આ પ્રયોગ ગુની ગુજરાતીમાં આ અર્થમાં વ્યાપક છે]

પાપરા 'સાદાસીધા, સામાન્ય.' વિ. અં. વિ. વ. વ. પું. ૧૫-૧૨, ૧૦૦-૧૯. પાપરા 'સીધા' ('અવલંબી કલત્રા') દિ. વ. વ. ન. ૫-૧૨. પાપરી 'સીધી'. સ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૦-૧૪. [દે. પદર. ગુજ. 'પાપરં.' સર. 'અદર પદર.']

પાપહજિનહ 'પાપને જ (વિષે). ' સ. એ. વ. ન. ૩૪-૧૬. 'પાપ' એ મામ અને 'નહ' પ્રત્યયની ઘણે જ અભ્યયો શાસલ પડે ગયા છે એ નોંધપાત્ર છે.

પાહહ 'કરતાં.' અ. ૧૦૨-૧૧. પાહહં ૪૨-૫, ૫૮-૪, ૯૭-૧૩, ૧૪૮-૧૦. પાહહિ 'કરતાં.' ૧૨૧-૯. પાહિ ૯૧-૩. પાહિહં ૪૨-૬. પાહહિ 'પાલે, દ્વારા'. ૬૯-૧૨, ૧૦૩-૪. પાહિ ૧૪૮-૩, ૧૨૦-૧૯. પાહહિ ૧૪૮-૧૨. [સં. પલ્લે > પ્રા. પલ્લે > અપ. પલ્લહ-પાલ્લહ-પાહહ. 'પાહહિ' શ્યાદિ પ્રયોગોની ધ્યુત્પત્તિ સં. પલ્લતઃ > અપ. પલ્લતઃ-પાહતઃ-પાહતહ એ રીતે સંભવિત છે.] ગુઓ પાલ્લહ.

પ્રામહ 'પામે છે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૪, ૫૩-૧૮, ૭૨-૧૪, ૧૦૦-૧૮. પ્રામહં વર્તમાન ગ્રીજો પુ. વ. વ. ૧૨-૧૫, ૨૫-૬-૯, ૩૮-૨૦,

૮૭-૧૦-૧૨, ૧૮-૫. પ્રામિઈ વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ વ. ૨૫-૨૦. વઢી જુઓ પ્રામિઝ ૧૩૬-૮. પ્રામિસિઝ ૬૭-૬. પ્રામિસ્યવં ૯૯-૧૪, ૧૧૮-૯. પ્રામી ૯૬-૧૭, ૯૭-૪. પ્રામીઝ ૧૦૦-૧૫. પ્રામું ૧૫૮-૧૪. [સં. પ્રાપ્નોતિ > પા. *પ્રાપુણતિ > પ્રા. *પ્રાઘ્ણઙ, પ્રાવઙ > જૂ. ગુજ. પ્રામઙ.] 'ર'કાર વિનાનું રૂપ જે અર્વાચીન ભાષામાં વ્યાપક છે તે પણ મળે છે-પામઙ ૨૬-૧૧. પામઙ ૫૪-૫, ૭૪-૧૫, ૯૭-૧૯. પામઙ ૧૫૯-૨૦. પામિઝ ૧૩૬-૧૩-૧૯. પામિસ્યહ ૬૭-૧૪, ૭૭-૧૪. પામીઝ ૯૨-૨, ૧૧૩-૧૪. પામીસ્યહ ૯૮-૧૮. [સં. પ્રાપ્નોતિ > પા. પાપુણતિ > પ્રા. પાઘ્ણઙ, પાવઙ > જૂ. ગુજ. પામઙ]

પ્રાહિં 'ધનું કરીને, મોટે માગે' અ ૨૪-૧૪-૧૫. પ્રાહિ ૧૪૭-૯. પ્રાહિં ૨૨-૧૮. [સં. પ્રાયઃ]

પ્રિયાગત 'વંશપરંપરાગત.' વિ. દ્વિ. એ. ષ. પું. ૪૪-૧૪. [સં. પ્રજાગત > પરજાગત, પરયાગત, સર= અર્વાચીન ગુજ. પરિયાગત.] ગુજરાતીની કેટલીક ચોલીઓમાં 'પરિયા' શબ્દ 'પ્રજા'ના અર્થમાં વપરાય છે. 'પ્રજા' શબ્દનાં આ 'પરિયા' અને 'પ્રિયા' રૂપાન્તરે નોંધપાત્ર છે.]

પુણ 'પણ, વઢી.' અ ૨૩-૨૧, ૨૩-૨૦, ૪૧-૧૯, ૫૫-૨૨, ૭૮-૨, ૯૮-૨૦, ૧૨૭-૧૭, ૧૨૯-૧૦, ૧૩૭-૯-૧૩, ૧૩૯-૨૨, ૧૪૦-૫-૭, ૧૪૧-૨૧, ૧૪૫-૨૦, ૧૪૭-૧૫, ૧૫૦-૧૯, ૧૫૪-૧-૫, ૧૬૪-૧૧, इत्यादि. [સં. પુનઃ > પ્રા પુણો > અપ. પુણ] જુઓ પળિ.

પૂજ 'પૂજો.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ વ. ૧૪-૦-૫. [સં. પૂર્વતે > પ્રા. પૂજઙ. 'જ' નો 'ગ' થવાથી જૂની ગુજ માં 'પૂગઙ,' અર્વાચીન ગુજ. માં 'પૂરો.']

પૂર્વ 'જૈન શાસ્ત્રોનો એક વિભાગ.' દ્વિ. વ વ ન. ૫-૯-૧૧. [આગમ-શાસ્ત્રના અંગવિભાગમાં ચારમું અંગ 'દષ્ટિવાદ' નામે હતું. એમાં ચૌદ 'પૂર્વ' હતાં. દષ્ટિવાદ તેમ જ પૂર્વો યજ્ઞ સમય પહેલાં લુપ્ત થઈ ગયા હોવાની પરંપરા છે.]

ફલદાયન 'ફલદાયક.' વિ પ્ર. એ. ષ. પું. ૧૧૬-૧૪.

ચટીંગ 'મૂર્છા. વિ પ્ર એ. ષ. પુ ૫૪-૧૯.

ચઢહલ 'શાબની ધરીની અંદરનો લીલો.' પ્ર એ. વ. ધી. ૧૧૬-૯. વઢી જુઓ ચઢહલ ૧૧૬-૧૨.

બંદોર 'બંદીવાન, ષેદી,' પ્ર. મ. વ. પુ. ૧૧૮-૧૪. [સં. તેમ જ કા.માં 'બંદી' શબ્દ 'કેદી'ના અર્પમાં છે. 'બંદોર' શબ્દ સં. ચન્દી + કાર > પ્રા. ચંદિયાર-માંથી રચારણમેદે થયો હશે? જૂ. ગુજ.માં અન્યત્ર પણ ક્વચિત્-આ શબ્દ મળે છે, જેમ કે 'કાન્હડદેશવન્ધ' (સં. ૧૫૧૨)માં—'એક લૂસ્યા સીસદ્ બંદોર' (શંક ૨, વધી ૭). જો કે અહીં એ કાવ્યના સંપાદક શ્રી. ઢાઘાભાઈ ઘેરાસરીએ 'બંદોર'નો અર્થ 'કંદર' એવો આપ્યો છે એ બંધવેસત્તો નથી. જિન-સાગરસૂરિના શાલાવબોધમાં 'બંદી બંદોર બાંદિ શાલ્યા શોક' એવો અર્થ સમજાવ્યો છે, તેમ જ સન્દર્ભ સ્પરથી પણ 'બંદોર'નો 'કેદી' એ અર્થ લેખીતો છે.]

'બાંદિ' 'કેદીપણમાં,' સ. એ. વ. શ્રી. ૧૧૮-૧૪. [સં. ચન્દિ].

મદ્દ 'માદ.' દિ. વ. વ. પુ. ૮૩-૧૫-૧૮. [સં.]

✓ મળાં 'મહું.' વર્તમાન પહેલો પુ. એ. વ. ૪૫-૪, ૬૮-૯. [સં. ✓ મળ]

✓ 'મળી' 'માટે, તરફ.' અનુગ. ૧-૮, ૪-૧૭, ૧૬-૧-૧૫, ૨૪-૩-૪, ૪૮-૧૬, ૮૩-૩, ૮૫-૧૧, ૮૭-૧૦-૧૪, ૯૭-૧૫, ૧૦૨-૧૭, ૧૦૭-૨૧, ૧૦૯-૭, ૧૪૦-૧૨, ૧૪૧-૨૧-૨૨, ૧૪૯-૧૫, ૧૫૬-૨૧, ૧૫૭-૨૨. ['મળ' ક્રિયાપદનું આ સંબંધક કૃદન્ત છે. એનો અનુગ તરીકેનો પ્રયોગ એક વિશિષ્ટ અર્થ-વિકાસનું ઉદાહરણ છે. 'મળી' એટલે 'બોલીને' અર્થાત્ 'માટે, જાતર.']

મવાડિવડં 'શોભા દેખાડવી તે.' દિ. એ. વ. ન. ૧૨૭-૧૧. [આ પ્રયોગનું અર્વાચીન ગુજ. રૂપાન્તર 'મવાડયું' એવું થાય. પણ અર્વાચીન કાલમાં એનો અર્થ નીચે ક્રતયોં છે; 'મવાડો' (ફજેતો) શબ્દ એનું ઉદાહરણ છે. 'કાન્હડદેશવન્ધ'માં 'મવાડ' ક્રિયાપદ સારા-અર્પમાં છે—'ચહૂઆણનું ગિરુડં રાજ, હૃદું અદ્રે મવાઈ આજ' (શંક ૨, વધી ૧૪૮). સં. મૂ (મવ) ધાતુમાંથી એની વ્યુત્પત્તિ હશે. ગુજરાતી લોકનાટ્યના વાચક 'મવાઈ' શબ્દનો વ્યુત્પત્તિગત સંબંધ આ વધા પ્રયોગો સાથે હોય એ અસંભવિત નથી.]

મદ્દગલ્ 'હાથી.' ધ. વ. વ. પુ. ૧૬૪-૧૨. [સં. મદકલ > પ્રા. મયગલ. સર. ગુજ. 'મેગલ.' 'મેગલ' વિશેષ નામ પણ છે. 'ધુવાલ્યાન'નો વર્તા મેગલ નામે એક ગુજરાતી કવિ વિક્રમના ૧૭મા સૈકામાં ચર્ચે ગયો છે.]

મહૂતા 'મંત્રી, ગુજ. મહેતા.' ં. વિ. વ. વ. પુ. ૫૩-૧. [સં. મહત્, પ્રા. મહંત, અપ. મહંતડ. જૂની ગુજ.માં મહંતડ, મહતડ, મહુતડ, મહિતડ, મહિતુ આદિ એની સ્વરૂપાન્તરો છે. સર. દિ. મહતા, મા. મુંતા ચૌલક્યયુગીન ગુજરાતના

શિખલેસો, પ્રન્યુષ્પિકાઓ આદિમાં વ્યક્તિવિશેષોનાં નામો પૂર્વે 'મહં.' પદવી મૂકેલી હોય છે એને અપ. 'મહંતત્ત'નો સંક્ષેપ ગણવી જોઈએ.]

માનઅં '(તું) માને છે.' વર્તમાન ધીજો પુ. એ. વ. ૧૪૯-૫. [સર૦ ઉત્તર ગુજરાતની અર્વાચીન બોલીમાંનું કોમલ અનુસ્વાર સહિત 'માનૈ' એવું ઉચ્ચારણ.] જુઓ સકર્ષ.

મુહિમાં 'ધ્યર્થ, નિર્ત્યંક.' અ. ૮૨-૧૬. [સં. મુઘા > પ્રા. મુહા. દેશ્ય પ્રાકૃતમાં 'મુધિકા' ('વિના મૂલ્ય') શબ્દ છે, એમાંથી અવાન્તર રૂપ 'મુહિઆ' દ્વારા આ વધારે સારી રીતે વ્યુત્પત્ત થઈ શકે.]

મૂલગા 'મૂલ્ય.' પ્ર. ષ વ. પું. ૮૧-૧-૫. [સં. મૂલગતઃ > પ્રા. મૂલગઝો. સર૦ 'મૂલગો' શબ્દનાં અર્વાચીન અર્પાન્તરો.]

૨હં દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને પછીનો અનુગ, જે ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૫૨-૨૧, ૮૭-૧૧. જુઓ રહહં અને રૂહં.

રહહ દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને પછીનો અનુગ, જે ઘસાઈને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૪૨-૧૦, ૪૪-૨૧, ૬૩-૮, ૬૫-૫, ૬૬-૬, ૮૩-૧૮, ૧૩૩-૧૫, ૧૩૬-૮. રહહં એવું અનુસ્વાર સહિત રૂપ પણ મળે છે: ૧૬-૮, ૨૫-૧૦, ૨૬-૯, ૨૮-૯, ૩૨-૧, ૩૩-૧૩, ૪૧-૧૭, ૪૫-૧૮, ૪૭-૧૪, ૪૯-૫-૧૫, ૫૧-૧૭, ૫૫-૧-૧૮, ૬૩-૭, ૬૪-૮, ૬૫-૧-૧૩, ૬૬-૯, ૭૬-૧૫ ૮૨-૧૬, ૮૪-૪-૮-૯, ૮૫-૧૬, ૧૩૩-૨૦, ૧૩૫-૧૬, ૧૩૬-૨, ૧૪૨-૧૧, ૧૫૬-૨૩, ૧૫૭-૬, ૧૫૯-૨, હત્યાદિ. [સં. અપરસ્મિન્ > અપ. અવરહિં. ધ્રી. ટી. એન. દવે એની વ્યુત્પત્તિ સં. રહે > પ્રા. ધરમ્મિ > અપ. ધરહિં, ૨હરહિં એ પ્રમાણે આપે છે જૂની ગુજરાતીમાં 'રૂહં' એ અનુગ આ 'રહહ-રહહં'નો સંક્ષેપ છે. સત્તરમા સૈકાથી આ તરફના જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં આ અનુગોનો પ્રયોગ ખાસે જ મજરે પડ્યો. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં, 'અમારે, તમારે' જેવા સાર્વનામિક રૂપોના અંત્યાધરોને ગણતરીમાં ન લઈએ તો, આ અનુગોના અવશેષ રહ્યા નથી, જ્યારે અર્વાચીન મારવાડીમાં પછીના 'રો' પ્રત્યય-રૂપે એ ચાલુ છે. આ પ્રાચીનમાં લાપેલા સોમગુન્દરસુરિકૃત ચાલાવનોધમાં, પંદરમા શતક જેટલા પ્રાચીન કાલમાં 'લોકરા' (=લોકના) એવું રૂપ મળે છે એ નોંધવાનું છે.] જુઓ ૨હં અને રૂહં.

રામતિ 'રમત.' પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૬૩-૧૬ [સં. + રમ્યતિ > પ્રા. રમ્મતિ]

રહહ 'રહહ' વર્તમાન ધ્રીજો પુ. એ. વ. ૧૧૮-૫, ૧૨૨-૧. રહહં વર્તમાન ધ્રીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૮, ૩૫-૨૧; ન વ. ૩૭-૩, ૮૭-૧૪. વળી જુઓ

હલિસિદ્ધં ૧૨૧-૩. હલિસ્યદ્ ૧૨-૧૪. હલિસ્યદ્ ૧૧-૨ હલિસ્યું ૧૧-૧૪.
હલીસ્યદ્ ૧૦૦-૧. રલું ૬૩-૧. [સં. *હુઘતિ > પ્રા. હલદ]

હુદકદ્ 'હુકહો પળ.' દ્વિ. ઇ વ પું ૪૪-૧ [સં કૃત્તક > પ્રા હુદક]
ફદકઠ પળ છે ૪૪-૧.

હૂઝ દ્વિતીયા, ચતુર્થો અને ષષ્ઠીનો અનુગ, જે પાઞ્ચઘી દસાદિને પ્રત્યયનું રૂપ
પામે છે. ૫-૧, ૩૦-૧૦, ૩૪-૨૦, ૩૫-૧૩, ૪૪-૨૧, ૧૨૬-૮. હૂઝ ૪-૧૬,
૫-૩, ૬-૧૦-૧૭, ૮-૧૨, ૯-૧૫, ૧૦-૧૦, ૧૧-૧૩-૧૫-૧૬-૧૮, ૧૨-૭-૧૧,
૧૩-૨૧, ૧૪-૧૪, ૧૬-૧૦-૧૨, ૧૭-૩-૮-૧૫-૧૭-૨૧, ૧૮-૩-૪, ૧૯-૮-૧૦,
૨૦-૮-૧, ૨૫-૧૨-૧૭-૧૮, ૨૬-૬-૭, ૨૭-૧૦-૧૨-૧૩, ૨૮-૬-૧૮, ૨૯-૧૬,
૩૦-૧૨, ૩૨-૫, ૩૩-૬-૧૦, ૩૬-૧૧, ૪૧-૧૮, ૪૫-૪-૫-૧૧, ૪૬-૨-૭,
૪૭-૨-૧૫, ૪૮-૧-૩, ૫૦-૧૩, ૫૩-૪, ૫૫-૬, ૫૬-૩-૬-૧૨, ૫૭-૧૩,
૫૮-૩-૬, ૫૯-૧૭-૨૧, ૬૦-૨૦ ૨૧-૨૨, ૬૧-૧૨, ૬૪-૧૮, ૬૫-૧૬, ૬૬-૧૧-
૧૨-૧૩, ૬૭-૧-૧૭-૧૮, ૬૮-૧-૧૦, ૭૧-૪, ૭૨-૧૬, ૭૩-૩, ૭૮-૧૬,
૮૦-૬, ૮૧-૨૨, ૮૩-૧૭, ૮૫-૨, ૮૬-૨-૩-૧૪, ૮૭-૭-૧૬-૧૧, ૮૮-૫-૧૦-૧૩-
૧૫-૧૬, ૮૯-૨૦, ૯૧-૮-૧૨, ૯૨-૧૩-૧૫, ૯૫-૧૬, ૯૭-૧૨-૧૩, ૯૮-૨૦
૮-૧૭, ૯૯-૧૨, ૧૦૧-૯-૧૧-૧૨-૧૬-૨૦, ૧૦૨-૧૩-૧૮-૧૧, ૧૦૪-૧-૧૨-
૧૩-૧૭, ૧૦૫-૧-૬-૮, ૧૦૬-૧૭, ૧૦૭-૨, ૧૦૮-૧-૨-૧૩, ૧૦૯-૧૭-૧૯,
૧૧૦-૫-૧૯, ૧૧૧-૩-૮, ૧૧૨-૭, ૧૧૩-૭-૨૦, ૧૧૪-૧-૨-૬, ૧૧૭-૪-૧૧,
૧૧૮-૫-૭-૧૧-૧૨-૧૭, ૧૨૧-૧-૭-૧૪-૧૯, ૧૨૩-૧૫, ૧૨૪-૩-૫-૧૯, ૧૨૫-
૫-૮-૧૮, ૧૨૭-૧, ૧૨૮-૧-૧૨, ૧૩૦-૧૮-૨૧, ૧૩૧-૩-૧૯, ૧૩૨-૧-૪-૧૧,
૧૩૫-૧૯-૨૦, ૧૩૬-૧૫, ૧૩૮-૨૦, ૧૩૯-૧-૩-૮-૧-૧૦-૧૨, ૧૪૨-૧૭,
૧૪૫-૮-૧૩-૧૮-૨૦, ૧૪૬-૭-૧૮, ૧૪૮-૩-૬-૧૦-૧૧-૧૮, ૧૫૦-૨, ૧૫૨-૧૦,
૧૫૬-૧૯, ૧૫૭-૧, ૧૫૯-૧૬, इत्यादि द्विहं ૧૨૪-૧૨. હુઝો 'રહં અને રહહ.

હુઝદ્ 'લાકઢી ઘડે' તુ. ઇ વ. પું ૧૨૧-૨૨. હુઝદાનઢ 'લાકઢીનો'
પ ઇ વ. પું ૧૧૨-૧૦ [સં હુઝ > પ્રા હુઝદ]

હગદ્ 'ને કારણે, ત્યાથી માંદીને' પૂર્વમર્યાદાસૂચક અનુગ. ૩૬-૧, ૬૮-
૨૨, ૬૯-૩, ૧૪૦-૧, ૧૪૮-૬. 'હુધી' એવો ઉત્તરમર્યાદાસૂચક અર્થ પણ એમાં
કેટલીક વાર આવે છે ૧૪૦-૭, ૧૫૫-૮. આનું જ રૂપાન્તર હગી આ પ્રત્યમાં
વારંવાર મળે છે, પણ એના બધા જ પ્રયોગો પૂર્વમર્યાદાસૂચક છે ૧૧-૨૧, ૧૨-૧,
૧૩-૮, ૧૫-૨૧, ૨૩-૮, ૩૩-૧, ૩૪-૩-૭, ૩૫-૨૦, ૩૯-૨૦, ૫૦-૧૦,

५१-७, ६४-१८, ६९-१२, ९२-१, १३२-९, १५४-१४. [सं. *लमस्मिन् > अप. लगहि. भाषाना जूनां धरमां आ अनुगनो पूर्वमर्यादामूचक अर्थ व्यापक छे —व्युत्पत्ति पण ए ज अर्थ सूचवे छे—पण जेम् अर्थाचीन काळ तरफ आवीए तेम उत्तरमर्यादामूचक अर्थ बधारे प्रचलित यतो देखाय छे, ते एटले सुधी के त्रणेक सैकाधी भाषामां 'लगी'नो अर्थ 'सुधी' एटलो ज समजाय छे.]

✓ लीय 'लीयु.' प्र. ए. व. न. १०४-२१. [सं. निम्बु > प्रा. लिडु]

लोला 'समज विनाना, अज्ञानी.' वि. द्वि. व. व. पुं. ४५-१-५, ६२-६, १०२-१८. [सं. लोल 'चपळ, अस्थिर.' आ शब्दमां थपेलो अर्थपलत्रो नोंधपात्र छे. 'षष्ठिशतक'ना बालाबबोधकारोए 'सुबधजन'नो अर्थ 'लोला लोक' एवो आप्यो होई ए विशेष करो संदेह रहैतो नथी.]

लांयइ 'नाखे छे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १७-१९, १२५-५. लांखीइ 'नखाय.' कर्मणि वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १२५-४. [सं. निक्षिपति > प्रा. निक्खिपइ > जू. गुज. नाखइ. डॉ. टर्नर एनी व्युत्पत्ति जुरी रीते आपे छे—*नक्षति > प्रा. नंखइ > जू. गुज. नांखइ. 'न'नो 'ल' बनावी 'लांखुं.' 'न'नुं आ प्रकारे 'ल'मां परिवर्तन ए हात्मां दक्षिण गुजरातनी बोलीनी लाक्षणिकता गणाय छे, पण उपर निर्देशेला प्रयोगो बतावे छे के एक काळे उत्तर गुजरात तथा मारवाडनी बोलीमां पण ए प्रचलित हती.]

वक्कत्तण 'वक्ता, वांकापणुं.' द्वि. ए. व. न. १६२-१३. [सं. वक्त्रवन > प्रा. वक्कत्तण. आ साथे सर० पुरुषातन, अहेवातण, शूरातन, वीरातन (जू. गुज.) आदि शब्दोनी अंत्य प्रत्यय.]

वर्णवां '(हुं) वर्णवुं.' वर्तमान पहेलो पु. ए. व. ९८-१४.

वीतरागइजिनुं 'वीतरागनुं ज.' ए. ए. व. पुं. १४७-७. प्रत्यय अने नामनी वधे वे अव्ययो दाराल भई गया छे ए ध्यान खेंचे छे.

विरड 'हलको, गुज. वरवो.' वि. प्र. ए. व. पुं. १५७-११. विरुइ 'हलकी.' प्र. ए. व. स्त्री. १८-११, १९-३-१८; द्वि. ए. व. स्त्री. १८-२२. बळी जुओ विरुमइ १३३-१६. विरुमडं ४२-२-४. विरुमा १११-२०, ११३-७. विरुमां ३२-२०. विरुइ ८५-३. विरुई १२२-२. विरुड ४६-७, ६५-१३, १०६-१८. विरुडं ४१-१३-१५, ८७-२, १०५-१, ११७-३, ११८-१७, १५३-१७. विरुड् ४०-१०. विरुपा ७८-४. [सं. विरुप > प्रा. विरुअ > अप. विरुड]

विसमसि 'आलंवन.' द्वि. ए. व. स्त्री. १४४-३.

वेचइ 'व्यय करे छे.' वर्तमान त्रीजो पु. ए. व. १६-११, १५०-२१
वेचइ १५०-२०, १५१-६. [प्रा. वेध 'व्यय करवो.' जैनोमां धार्मिक परिभाषाम
आ शब्द भाजे पण आ अर्थमां चालु छे.]

✓ सइ 'सो, गुज. से.सं.' द्वि. व. व. न. ७-१५. सइ प्र. व. व. न. ८५-२१
स. व. व. ३३-१९. [सं. शन > प्रा. सय]

सकअं '(तुं) शके.' वर्तमान धीजो पु. ए. व. ५-१०-१५. [सर०
छत्तर गुजरातनी बोलीमानुं कोमल अनुस्वार सहितनुं 'सकें' एधुं उच्चारण.] जुओ
भानअं.

सकयथो 'कृतार्थ.' वि. प्र. ए. पुं. १६१-६. [सं. सकृतार्थ > प्रा.
सकयथ.]

सर्णाजा 'स्नेहीओ.' प्र. व. व. पुं. १०३-१३. [सं. स्निग्धकः > प्रा.
सिणिज्जओ, सर० गुज. 'सणेजो.']

✓ सयर 'शरीर.' प्र. ए. व. न. ९८-५. सयरनां 'शरीरनां.' व. व. व.
न. ३७-२०. [सं. शरीर > जू. गुज. सइर. असंयुक्त 'र'नो आ प्रकारे लोप
गुज. मां अन्यत्र पण थाय छे: परिमल > भीमळ, सरिज्जल > सइजल > सेंजळ,
करीर > कइर > कैर, इत्यादि.]

सलुद्धाव '(अधर्मरूपी) शान्य दूर करयुं ते.' द्वि. ए. व. पुं. १६५-५.
[सं. शल्लुब्धोद्धार.]

संझ 'संघ्याए' स. ए. व. स्त्री. १६३-१६. [सं. संघ्या > प्रा. संज्ञा]

सुंधुणउ 'स्तुति कइ.' वर्तमान पहिलो पु. ए. व. १६४-२. [सं. संस्तुनोति
> प्रा. सधुणइ]

संतानीइ 'वंशजे' तृ. ए. व. पुं. ९-२१. संतानीअइ तृ. ए. व. पुं.
९-२२. [सं. संतानिक > प्रा. संताणिअ]

साटिसउ 'एकसो साठ (गाथावालो ग्रन्थ).' द्वि. ए. व. पुं. ३-२, ३-१४
[सं. पट्टिशत > प्रा. सट्टिसअ]

सातिठ 'संताड्यु.' भूत त्रीजो पु. ए. व. ९३-२३. [सं. ✓ सिङ्ग उपरधी
दशे ? सांच्यु (सायुं)-सय्युं, ए अर्थमां ? जुना साहित्यमां अन्यत्र पण ए

क्रियापदनो आ ज अर्थमा प्रयोग छे जेम के पूढवृत्त 'पाडवविष्टि' (स १६७७)मा
—'जेदथ शाख्यो भोंएरे, कौरवे दीधु तालु' (प ४४८), सविता ढाक्यो
चालणी, उट लेइ शातु ओटि' (प ४५४)]

साधम्मिय 'समान धर्मना अनुयायी' वि द्वि व व पु ४१२ साधर्म
द्वि व व प १४८-१३ जुओ साहम्मीनउ

साहम्मीनउ 'समान धर्मना अनुयायीनो' वि प ए व पु १४८ १५
जुओ—साहम्मीमाहे ५३ ६, साहम्मी पाहइ १४८ १८, साहम्मी पाहि १४८-३,
इत्यादि [स साधर्मिन् > प्रा साहम्मी सर० अर्गचीन गुन 'साहमी (सामी)
भाई,' 'साहमीनच्छल' (साधर्मिकवात्सल्य) आ जैन परिभाषानो शब्द छे]

सिग्ध 'जल्दी' अ १६३ ८ [स शीघ्र > प्रा सिग्ध]

सिध्याइ 'स्वाध्याय' द्वि ए व न २०४ [स स्वाध्याय एमाथी
प्रा स्वाध्याय > गुज सज्जाय शब्द आवेलो छे]

मुलंभ 'मुलभ' वि द्वि ए व न १५९ ५ [स मुलभ]

मुहेल्लउ 'सहेलु' वि द्वि ए व न ३९३ [स √ शुभ् > प्रा
मुह उपरथी ?]

मुहेल्लउ 'सहेलु, गुन सोल्लउ ('सोत्रलु'थी कलटु) ' वि द्वि ए व न
[स √ शुभ् > प्रा मुह उपरथी ?] जुओ सोहिलउ

सेपल 'नागदेवता' स ए व पु ८३-१६ सेपलनी प ए व पु
८३ ९ [स शेप + ल जूनी गुनरातीमा प'नो उबार घणुरु 'स' धाय छे
ए ध्यानमा राखना जेवु छे]

सोहिलउ 'सहेलो, गुज सोल्लो' वि प्र ए व पु १४१ १० द्वि ए व
पु. २० ९ सोहिलउ प्र ए व न २१ १० १२, २२ ९ [स शोभ् > प्रा
सोह उपरथी ?] जुओ सुहेलउ

हल्लभकर्मउ 'जेना अल्प कर्म अवशिष्ट रह्या हाय एवो, शीघ्र मुक्तिगामी,
गुज हल्लकर्मो' वि प्र ए व पु १२७ १५ [स ल्भु > प्रा लहु, व्यत्ययथी
हलु + कर्मा आ पण जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे]

हल्लपण 'हल्लवापण' वि त व न ५४ ५ [स लघ्वन्त - ए
लहुत्तण प्पण > हल्लपण